



OTAVA

ELI

SUOMALAISIA HUVITUKSIA

C. A. GOTTLUNDILTA.

II. OSA.

S I S Ä L M Y S.

	Puol.
Alku-Puhe	I.
Otava. (Runo)	1.
Rilyalan Helka:	
Tiijustuksia tästä Juhlasta	9.
Alku-Sanat. (Runo)	34.
Matalonan Runo	37.
Inkerin Runo	41.
Annukaisen Runo	44.
Vanhoin Suomalaisten Ajan-luvusta	48.
Haaga. (Runo)	106.
Hellas. (Runo)	119.
Sanan-salaus	124.
Keännöksiä <i>Anakreonista</i> :	
Tiijustuksia tästä Runojasta ja hänen Lauuluista	125.
I. Kanteleesta. (1:nen Ode)	131.
II. Nais-väestä. (2:nen Ode)	133.
III. Rakkaus. (3:maas Ode)	134.
IV. Ihestään. (4:jüäs Ode)	136.
V. Ruusu. (5:ees Ode)	138.
VI. Rakkaus. (7:määs Ode)	140.
VII. Rakkausta. (14:nees Ode)	142.
VIII. Kullhallengsa. (20:nes Ode — Perustuskielinen)	144.
IX. Omasta Tytöstäin. (28:nees Ode)	146.
X. <i>Bathylluksesta</i> . (29:nees Ode)	151.
XI. Peäskyisestä. (33:nees Ode)	157.
XII. Omista Nimikoistaan (32:nees Ode)	159.
Sanaus. (<i>Nossilla</i>)	162.
Keännöksiä. <i>Sapphosta</i> :	
Tiijustuksia tästä Runottaresta ja hänen Runo-töistään	163.
I. <i>Aphroditekselle</i> . (Hymni)	169.
II. Tytölle Rakastetulle. (Ode)	172.
III. Katkaistunneita sipaleita hänen Runo-töistään:	
1. Vaimolle rikkahalle, voan typärälle	174.
2. Tyhjää outtaissa	175.
3. <i>Venuksellen</i>	175.
4. Äitillensä	176.
5. Naorikko ja Piikuus. (Pakina)	176.
6. Runojallen	177.
7. Sulhaisellen	177.
8. Tuliaiset	178.
9. Moa-kylän Tytöstä	178.
10. Tulevallen tutullensa	179.
11. Kalarin <i>Pelagor</i> hautakivelle	179.
12. Moatessansa	180.

OTAWA

ELI

SUOMALAISIA

HUVITUKSIA

C. A. GOTTLUNDILTA.

OPPIVA.

II OSA.

”Accipies igitur hoc parvum opusculum, lucubratum his jam contractionibus noctibus: quoniam illud majorum vigiliarum munus in tuo nomine apparuit. Non est enim, ut in arce poni possit, quasi illa Minerva Phidiæ; sed tamen ut ex eadem officina exisse appareat.”

CICERO.

TUKHULMISSA.

Painettu B. M. Bredbergin Kirja-pajassa

vuonna 1832.

*Ea virtus esse videtur præstantis viri, quæ est
fructuosa aliis, ipsi autem laboriosa, aut pericu-
losa, aut certe gratuita.*

CICERO, de Oratore.

SUOMENMOAN
PEÄ-HOLHOTTAJALLEN
RUHTINAALLEN

Alexander Sergejewitsch

Menschikowillen.

Va-
ra-

Peä-purjehtaja, Peäsanan-Lennättäjä, Osallinen Keisarillisesta Venäjän Vallan Hallituksesta, Peämies Keisarill. Meriväen Peäparvessa, Suomessa löytyvän Sotaväen PeäSoat-

taja, Tähtikäs Kejsarill. Venäj. ST. ALEXANDER NEWSKIN Tähteestä, ST. ANNAN 2:sesta Tähti-kunnasta, Loisteilla, ST. WLADEMIRIN 2:sesta Tähtikunnasta, Isolla Ristillä, ja ST. GEORGIN 3:manesta Tähti-kunnasta; niin myös Tähtimies Kuninkaall. Puolalaisesta ST. STANISLAIN 1:mäisestä Tähti-kunnasta, ja Kejsarill. Saksalaisesta ST. LEOPOLDIN 2:sesta Tähti-kunnasta; Osakas, Kuninkaall. Franskalaisesta ST. LUDVIGIN Tähteestä, ja Kuninkaall. Preusiläisestä Tähteestä: "pour le Mérite", Loisturi Kuninkaall. Ruohtalaisesta MIEKKA-Tähteestä, Isolla Ristillä; Tähti-niekka Kuninkaall. Bäjjeriläisestä ST. HUBERTIN, ja Kuninkaall. Sardinilaisesta ST. MAURITIIN ja LAZARIN Tähteistä, Isolla Ristillä, niin myös Iso-Herttuallisesta Bädilaisesta ZÄHRINGER-MURSun 1:mäisestä Tähti-kunnasta, ja Kunta-Ruhtinaallisesta Hessen-Casselisesta SOTALAIS-Tähteestä; lahjoitettu KULTA MIEKALLA, peällekirjutoksella: "Sota-urhollisuudesta" Kantain KUNNIA-RAHOJA muistoksi 1812 vuotisesta soosta, Parisin vallottamasta, ja Persian, ja Turkin soan-käymisestä.



ARMAHAINEN JALO-SUKUINEN

HERRA,

MAINIO RUHTINAS.

Tokkohanma TEILLEN tohtinoonkaan tarjoa näitä kielen viljojamme, näitä kokeita minun Nuoruuen? Jos minut pelottaisi Jaloutenne, niin Laupeutenne rohkeuttaa, soattamaan TEILLEN Suomalaisiakkin uutisia.

Kuta enemmän Kansan mieli valaistuu, sitä enemmän harjoittuu Kielikin; ja toas toisappäin: sitä myöten kuin kieltä harjoitetaan, sitä myöten mieltä valaistetaan; sillä mielen-valaistus ja kielen-harjoitus ovat aina käyneet rinnallaan, ja nouatta- neet toinen tistaan.

Tätä on moni Hallitus oivaltanut, ja sentähän tarkoittanut toimeensa, levitteäk- sensä kansallista mielenvalaistusta, Kansan kunkin omalla kielellä. — Ainoasti Suoma- laisia Kansoja pietään vielä tässä tavatto- massä tilassa, että heijän täytyy vieraalla kielellä puhuttaa toisiansa, kasvattaa lap- siansa, ja toimittaa laillisia asioitansa, vaik- ka heillä on kieli, oma, suloinen kyllä.

Kaikki Suomenmoan Suomalaiset ovat, kielensä puolesta, poiskieletyt nautimasta tätä mielen-valoa, tätä viisauen viljelemystä, jota kussaik Ristillisessä Hallituksessa tarjotetaan kullekin kansakunnallen, kullekin yksinäiselle miehelle; ja jota hyökin oisivat ansaineet, sekä lain-kuuliaisuudesta moauskollisuudesta, ja muista hyvistä tavoistaan — liiaksikin koska kustentaavat Oppineita ja Opettajaita — varsin tähän tarpeisehen.

Ruohin vallan aikana tehtiin kaikkia tätä, voitoksi ja hyväksi, meijän moan Ruohalaisillen. Suomalaiset heitettiin orvoiksi ja osattomiksi — ja niinpä ovat vieläik.

Tätä puutosta, kansallisessa ylöskasvatamisessa, tavataan sekä yksinäisessä että yhtenäisessä elämässämme, ja tuntuu päivästä päivään — aina vaikeammaksi, luonnottomaksi sitä myöten kuin mieleemme valaistuu, eikä höystyk kielemme. Sillä toellinen ymmärryksen valaistaminen, syämminen hyvistyminen, ja tapoin sivistyminen, eli koko meijän henkellinen luonistuminen, on mahotoin — ilman kielen harjoittamatak.

Yksinäiset yritykset, tässä tarkoituksessa, poisraukenoovat ja käyvät voimattomiksi, ellei Hallitus jollaik tavalla ottaa tämän asian auttoaksensa, ja turvataksensa. Ruotin muinonen kuuluisa Kuninkas päästytti meitä Latinan puheesta, ja kohotti kielemme käytättäväksi Jumalan-palveluksamme ja kirkko-menoissamme; Venäjän Val-

tias valittu, vapauttakoon meitä kerran tästä Ruohtalaisestakin puheesta, ja koroittakoon kieleemme kansan yhteiseksi opetus- ja kirjoitus-kieleksi!!!

Armollinen RUHTINAS! Toimenne ja mieli-hyvyvänne, jolla oletten ihtenne velvoittaneet, valvoittaaksenne Suomalaisten parasta, on vakuuttanut minut että monet muut, *TEIJAN* ei unehuttavan tätä mejän henkellistä tarvistamme. *Armias*, tarkoittaa mielenne tähän mejän kieleemme, joka suosioitteloo mielet mejän, ja suloitteloo, ja joka on kallis meillen kaikillen, — jotta onnistaisitten meitä ei ainoastaan moallisissa, mutta myöskin henkellisissä!

Tässä toivossa olen minä uskaltanut omistaa *TEILLEN* näitä käsitekojani, rukoillen *TEITÄ*: ottoa heitä tyyneellä syämmellä, kahtoa heitä — leppeellä silmällä!

Syvämmellisemmellä arvoamisella kaiken *TEIJAN* kuuluisan Jaloutenne ja Kunnianne olen minä aina

ARMOLLINEN RUHTINAS

TEIJÄN

kaikkini-nyöryymäinen
palveliainen.

CARL AX. GOTTLUND.

ALKU-PUHE.

*Soapi tyhjän pyytämätäk;
kovan onnen ostamatak.*

Myöhistynyt on tämä Toi nen kin Otavan Osa — ei kirjan painamisessa; mutta ulos-antamisessa. Niin kuin jo nähtiin monesta kohin 1:ssessä Osassa, niin oli tästä Toisestakin jo v. 1828 painettu 16 arkkia; mutta monet esteet ja vastukset ovat sitten hänet seisauttaneet, ja — viivyttäneet hänen julistamista.

Voan koska Peällentarjojat, enin osaltaan, eivät ouk vielä kukaan käsittäneet Ensimmäisen Osan, niin tahon minä tässä ensin ilmoittaa syyn tähän viipymiseen, ja tehdä tiliä minun käytöksistäin.

Niin kuin luetaan Esipuheessa 1:sen Osan XXXIII:lla puoliskolla, niin oli kirja painettu jo syksyllä v. 1828; mutta kuviin-moaluttaminen viivytti minut vielä vuosikauen. Kesällä v. 1829 siotin minä muutamia heitä, ja lähetin Suomeen, mutta ussempia en tahtona lähettää, ennenkuin ennättivät tulla mielentutkinnolta (af Censuren) luetuiksi, koiteltuiksi ja peestätyiksi. Tätä tehtiin syksyllä samana vuonna. Mutta silloin tuli mullen jo heri myöhään, sinä syysä, lähettää heitä, merta myöten, Suomeen. Keväillä v. 1830 oisin tätä tehnyt, jollon mulla oli moalattuita kuvia 9000, Peällentarjojoihen tarpeeksi, (ehken vielä silloinkaan ollut ennättänyt soaha heitä ostajoihenkin varaksi); mutta nyt kielsivät minua yksi ja toinen tätä tekemästä, ennen kuin ennätin yht-aikoa soaha kaikkia lähettäneeksi. Sanoivatten: "Mitäs sä laitat yhälle, eikä toisellen? Kuin ovat jo outtaneet vuosikauet, niin outtanoovat vielä jonkun kuukauenkin; ja parerimipa tuo käypi kauppakin, urakalta kuin vähittellen." Tätä selittivät minullen niin monella

tavalla, että minäkin viimen siihen myötistyin, ja omaksi vahinkokseksi nouatin heijän mieltä. Heijän puheella viivyttiin kirjain lähettämistä Suomeen syksyhyh, toivoin siihen soavain kaikkia näitä kuvia valmiiksi. Tehäksäin tätä oikeen kättä mah-tain, muutin minä kesäksi kaupunnista moallen, *Kolbotten* mainittavaan Herras-hoviin, puolta penin-kuormoa kaupunista, itäisehen; ja otin myöteini niitä kuvia, tauluja ja soittoja, jotka oli kirjaan kuu-luvia. Mutta meille ei ouk aina luotu toteen käyvä aivotuksemmo; ja tulen-turmiot, jotka jo monestin ovat hävittäneet meijän kirjalaitoksiamme, eivät olleet vielääkään soaneet kylläkseen.

Elo-kuun 29:nä päivänä, juuri Jumalan-palve-luksen aikana, palo tämä kaunis Herras-kartano, hirmuisella tuli-palolla, poroksi; joka tapahtui niin rutosti että ne ainokkaiset kahet kotona-olevaiset Rouas-väet olivatten vähältään tulessa tukehtumassa. Minäkin en sattuna silloin olla kotona; olin männyt *Erstavikiin* kirkollen, puolen peninkuorman peähän. Kotiin tultuani ei ollut eneän niin hitua jälellä, kaikista minun kirjoista, paperista, voatteista ja huoneen-kaluista. Minun pyssyt ja koiratkin — kaik-ki mäni sen tulimmaiseen tuhkaan *). Ihmiset oli-vat kaikki kirkossa, ja ne pari vaimolliset henket, jotka hätä-päisin peäsivätten tulen leimauksesta, ei-vät olleet hyvät mitään pelastamaan alimmaisesta-kau salvoksesta, satikka ylimmäisestä, kussa miinä asuskelin.

Minä en tässä pubuk vahinkostani rahallisessa tarkoituksessa, eikä myöskään kirjallisessa, sillä sitä ei arvak toinen kuitenkaan. -- Ainoasti mitä Ota-vaan kuuluu, niin paloi tässä kaikki hänen tarpei-tansa, joista oli moalattuitakin kuvia kolmatta toista

*) Onnekseksi, en kuitenkaan ottanut moallen kaikkia kirjojani ja käsittekojani. Mitkä kaupunnissa olivat, säilyvät; niin myös sen kirjaksi painetun Otayan, joka oli kirja-sitojan korjuussa.

kymmentä-tuhatta kappaletta, joihen noaluuttamisessa oli ollut mullen työtä kahen vuuen.

Siinä seisoin tyhjän käsin, ja seisoisin vielä nykyin, ellei olisi auttanut Jumala, ajan kunkin katkaisunna. Nämät vahinkot seisahtivat minua, voan eivät kuitenkaan olleet hyvät pois-luovuttoo minua, näistä kielen-harjoituksista. Huovaahan variskin vastatuuleen! mies voittaa vahinkonsa. Sillä eivät minuakaan vastukset voittaneet; minä voitin vastuksia.

Minä olin näissä vehkeissä ei ainoastaan kuluttanut rahani, ja mänettänyt aikani; mutta olin myös velkauntunut siinä toivossa, soavani, kirjojin ulosannettua, tarpehekseni, sekä velkoin maksamiseksi että Toisenkin Osan lunastamiseksi. Tyhjäksi kävi tämä toivoni, ja aikomukseini hajoisivat kuin akannat tuuleen. Työtä ja tointa ei minussa puuttuna, ainoasti varoa — uusiin kustannoksiin. Jos oisin mistä soanut kirjan-kustentajata, eli jos josta kusta oisin soanut rahoja lainatakseni, tähän tarpeisehen, niin asia olisi ollut välleen autettu. Mutta tätä ei ollut minun toivoamistakaan, koska nekin joilla oli multa soamista, eivät nyt antaneet aikoakaan, tämän onnettoman palon tähän, voan kilvoittain kiistelivät valmista tahtomaan, kuhik luulesaan soavasek ennakon. Mitkä mulla oli ystäviä ja tuttuja, olivatten jo ennen minua rahoittaneet. Nekin oli varattomia enin osaltaan, ja tarvihtivat ite omansa, enkä nyt ollut hyvä heitäkään suorittamaan. Monikin joka oli ollut ystäväinä olevoinaan, muuttui vaarassa tois-karvaiseksi. ”Niinpä sanotaankin:” autuasta hyvään aikaan siunataan; vaivasta pahaan aikaan kirotaan”.

Minä kirjutin sinne tänne, sekä Suomeen että muuannek, tästä ahistuksestain, soahakseini kirjan-kustentajata; mutta ei yksikään siihen ruvena. Jos olisi ollut puhe muka viinan-kaupasta eli ostosta ketu-nahkoin, tahi muusta seittysestä. silloin olisi ehkä löytynyt rahoja vähä kullaik; mutta Suomalaisiin kirjojin, ei ollut yhönkään heijän uskaltamista.

Näissä muka neuoissa, ja huoleessain omasta henkestäin, mäni toas kaksi aastaikoa minulta hukkaan, ja olen sillä välillä tuskin voinut vältteä maksun-luopumusta (*cessio*); jota monikin minun siassa oisi tehnyt, mielelläänkin — laillisella perustoksella. Mutta tällä tavattomalla tavalla en tahtona muitakaan saattaa vahinkoon, satikka tuttavია ja heitä jotka ovat kehoittaneet kielen harjoittamistamme.

Viimeisellä sain minä tok' nuoren Muona-Kauppiaan tässä Tukhulmissa auttamaan minua näissä aikeissa, rahan-lainuulla, josta minun tuloo häntä ei ainoastaan kiittee, sekä omasta puolestain että Peälletarjojoihen, mutta myöskin kunnioittoo, koska hään, joka oli ihko Ruohtalainen, otti sitä tehäseen, jota ei yksikään Suomalainen oisi tehnyt, voitoksi kielellemme. *) Herra *And. Gust. Enblomin* rahan-tarjoolla olen minä toas ruenut työskentelemään näissä kielen kokeissa; ilman hänetäk oisitten outtaneet, tiesi hänet — miten kauan.

Niitä *tauluja* ja *soitto-lehtiä*, ensimmäiseen Osaan, jotka paloivat multa, olen jo uuestaan toimittanut; mutta *kuvat* en ouk vielä siittenkään soanut valmiiksi. Heihin voaitaan ei ainoastaan rahoa, mutta myös aikoakin, ellen toisella moaluuttaisin heijät, jolloin maksaisivat, ainoasti moaluuttamisen-palkassa, vähinnik 1,000 Riksiä Pankossa (luettu 4 killinkiä kappaleesta); kuitenkin lupaan minä heitäkin aikoa myöten toimittoo, sillä eholla, että otatten nyt kirjan, siltään; muuten minä en soatak sitä luvata **).

*) Tästä hänen mielen-taipumisesta, että muutenkin kirjojin jouvuttamisesta, tuloo minun kostella hänen Kauppa-Kasakkaansa (*Kontorist*) *Alb. Joh. Brodellia*, nuorta Lankoani, jonka ansio näissä toimeissa ei ouk vähin arvattava.

***) Näistä kuvista ja kiven piirutoksista ei ouk ollut muuta kuin paljasta vastusta ja joutavia kustennoksia. Ensinnik — heijän hakiissa, siitten — heijän kivellen piirittämisessä, ja viimen — heijän painiin-panemisessä; mutta paloivatpahan ilman vaivatak, ehkei tuotakaan kunnollisesti. Sillä porossa löyettiin vielä monet pankot heistä puoleksi poltettuita. Minun oli aikomukseni, näillä lahjoittoo kielen-ystäviämme; senpätähen

Olkoon tämä sanottu Ensimmäisestä Osasta; ja hänen viipymisestä.

Tämän Toisenkin Osan oisin minä mielelläänkin tehnyt, ko'oltan että näöltään, ensimmäisen mukaan; voan ei annak vara myöten. Minun on sen tähän täytyynnä katkaista hänet kahtiaan. Soitot ja kuvat, mitk'eivät tässä löyvyk, liitetään jälkimmäiseen puoleen *).

Mitä hinnasta tuloo sanottavaksi **) niin tahon muistuttaa: jos mulla oli ennen vara ilman maksutak Peällentarjojoillen, ikeän kuin kaupan peälliseksi, toimitto näitä kuyia ja soittoja, kirjan kunnistukseksi, niin ovat asian laijat nyt toisellaiset. Tätä arvaapi jokainen; eikä taijak yksikään multa

en ottanut Peällentarjojoilta heistä mitään maksua (lue Esip. XXXVII p. I:seen Osaan) voan sovitin heijät Suomalaisinna tuomisinna (herkkuina) kirjoin paritsaksi. Minä luulisin sen tähän, heijän *palattua*, en oleva velkapeä vielä toisenkin kerran toimitto heitä, koska ovat muka minun antamia, ei — Teijän ostamia; ainoasti vapa-taholla tahon minä heitä toimitto, niin kuin näitäkin; jottei sanottaisiin, muutamien soanneen heitä, muutamien, ei.

*) Tätä tahon Kirjan-sitajojoillen muistuttaa, etteivät siotak hänet kovaan kanteesek, ennen kuin joutuu toinenkin puoli, kussa seuraa Sisälmys (innehåll) virhein loikastamus, ja kääniimpi kivellen piiritetty alku-lehti.

**) Vaikka, omaksi vahinkoksein, olin hinnan alentanut Peälletarjojoillen, puolta vähemmäksi kuin Ostajojoillen, niin olen kuitenkin kuullut, monian, jok'ei ymmäräk eikä tunnek kirjain hintoa, sanovan, tämänkin jo olleen kalliin. Olen jo ennen toimittanut teillen Ruohtalaisten ja Virolaisten kirjanhintoja; jos tahotten Juutilaisiakin kuulustoo, niin siellä nytkin Opettaja C. C. Rafn, joka ulos-antaa Nordbrlanda Fornaldas Ödgur, eptir Ögmulum Skinnbokum, ottaa Peällentarjojoilta 7 kill. Pankossa, kustakin Arkista — eikä muuta työtä, kuin kopioitoo vanhoja, ennen painattuita, Safuja. Ja tätä hintoa otetaan Danmarkissa, (Ruunun-palkatulta mieheltä) kussa on monta tuhatta ussempia kiel- ja kirjan-ystäviä, kuin mitkä löytyy meijän moassa; joihen kirjoja ostetaan ja luetaan Ruohissa, Norissa, Suomessa että koko Saksan moalla, samalla heri kii-vauella, kuin omassa moassaan.

voatia joutavia kustannuksia, toisen tähän. Sitä vastoin oisi monelle ehkä syytä toivoa, kieleni enemmän harjauntuneen tässä Osassa, ja puhistuneen niistä virheistä, jotka löytynöön ensimmäisessä *). Mutta koska tätä synnytettiin yht'aikoa kuin toistakin, niin tuli samallaiseksi arvoltaan, ilman mitään kielellistä vointumista. Vähä ennen kirjan lopettua on Suomesta laitettu, Otavaan pantaviksi, muutamia somasti tehtyjä lauluja, jota kiitoksella mainitaan, ja toivotaan tämän Suomalaisen *Kallion* vielä vastakin päin toimittavan tähän käsitekojansa; muitten kehoitukseksi ja yllytykseksi.

Viimeksi tuloo minun tässäkin ilmoittoa syyn, minkätähän ne toiset multa jo vuonna 1825 peälletarjotettaviksi nimitetyt kirjat, eivät vielä ouk ulos annettu **). Minun varattamuus heijän paino-

*) Paitti muita virheitä, olen nyt perästäpäin keksinyt, minunkin puheessani, paljon Ruhtalaisuutta, joka oli jo niin kielehemme takertunut, etten minäkään ollut hyvä tuota oivaltamaan. Kielen virheeksi tätä ei juuri saatak sanoa, ainoasti muukalaisueuksi puheessamme.

**) Minä tahon tässä käsken puheen nimittää niitä käsitekojani, jotka oisi mulla painatettaviksi, voan joihen paino-kustentamischen minun ei yltyk varani, siinä toivossa, että jos löytyisi Suomessa mies, joka tahtois rueta heijän kustentajaksi, eli joka rahan lainuulla tahtois auttoa minua, heijän painattamisessa, niin tehtäisimmö tätä sillä eholla, että hänen saisi niistä hänen kustennoksella painatuista Suomalaisista kirjoista, niin monta kappaletta, jotta hänen maksut tulisi sillä suoritetuiksi, joita kirjoja hänellä oisi lupa ensin myyä kirjan-kaupoissa, kuittataksensa sillä kulunkiansa. Mitkä jäisi tähteiksi, pitäisin minä työstäni ja vaivastani. Eli toisellakin tavalla: että hänen panoo rahat, minä — työn ja vaivan; voiton eli vahinkon pannaan kahtiaan. Itemä tahon huolta piteä painamisesta ja paino-ojenusten lukemisesta (om forrefturen). Valitetaan kyllä, ei meissä löytyvän Suomalaisia kirjan-toimittajojta; voan luulen suuremman syyn olevan, paheksia, ettei Suomessa löyvyk kirjan kustentajojta. Nämät minun käsikirjoitukset ovat, niin kuin tässä seuraa:

kustentamisessa on ollut mulle esteheksi. Luulin muka, peällenkirjuttamisella, soavani tarpeheksein

- 1) *Otava*. Toisen Osan toinen puoli, niin myös Kolmas Osa, jota aattelin painuttoo monessa pienessä, nuon 6:en tahi 7:män arkin kokonaisessa siteessä, että tulisiyät Ostajoillen huokiammiksi, eivätkä tuntuisi minullenkaan kalliiksi.
- 2) *Lapin Otava*, eli tiijustuksia niistä Venäjässä löytyväisistä Suomalais-suvullisista kansakunnista, heijän kielestä, m. m. ynnä kuvauksia heijän voatteen parista, m. m. Tässä ymmärretään ne 181:lla, 182:lla ja 226:lla puoliskolla mainitut kansat, johon myös Lappalaisetkin kuuluu, ja näihin ehkä puolittain Samojedilaiset, jos ei kielestään, niin elämästään.
- 3) *Matkustamus*, vuonna 1817, *Dálan*, *Helsinginmoan eteläisissä*, *Vestmanninmoan* ja *Vermlannin pohjos-puolimmaisissa Suomalaisissa*; ynnä Kartan kanssa.
- 4) *Matkustamus*, vuonna 1821; *Vermlannin luoteisemmissa- ja Norin-Suomalaisissa*, ynnä kartan kanssa.
- 5) *Kaarle XII:nees*; ja hänen sotoamisesta, eli Suomenmaan *Tarinamus* vuotesta 1700 vuoteen 1720.
- 6) *Valaistaja*, eller *Handlingar till upplysning i Finlands äldre Historia*. Näitä oisi monta osoa. Peäkirjutos (texten) on milloin Ruohtalainen, milloin Latinalainen, milloin Saksalainenkin; mutta ne minulta tehty muistutukset ja valaistukset, ovat kirjutetut Suomeksi.
- 7) *Lukulasku*, eli kirja joka toisen opettamatak neuoo Suomalaisia luvuntasketella. Tarkoitettu sekä varsinnaiseen että Vissinnäiseen Luku-laskemiseen (med affeende på wäl å den rena som tillämpade Aritmetikens) selvältä johtauksella, toimitettu hyväksi nuorillen että vanhoillen.
- 8) *Kuus ensimmäiset kirjat Euklideksen Peätoteista*; eli hänen esi-johtattamus *Meära-laskemiseen*, Suomennettu opiksi nuorukkaisillen. 5:nessä kirjassa olen minä uskaltannut muistutuksissani luvuntaskemisenkin keinolla johtattaa hänen toistuksiansa.
- 9) *Försof att förklara Caj. Corn. Taciti ombömer öfwer Finnarne; jemte en öfversigt af deras forðna widseppelse*. Annadt såsom ett bidrag till upplysning i Finnarne Historiska Forðhåfder.
- 10) *Tillförlitliga Underrättelser om de från äldre tider sedan i Sverige och Norrige bosatte Finnsa kolonier, jemte i ämnet upplysande handlingar*. Ett bidrag till

heijän painattamiseksi; mutta ne heistä ko'otut rahat eivät yltyneet — ei kymmenekseenkään. Minä painin heijät sen tähden Otavaan, tein häntä isommaksi, toivossain hänen ostettua soavani varoa, näihen painattamiseksi; mutta valkia teki vahinkou. Kuitenkin kirjat joutua pitää, jos suinkin elän, ja neuot muuten maksaa. Tästäpä minä nytkin neuoittelen. Tukhulmissa, Juhannus alus-viikolla, vuonna 1832.

C. A. Gottlund.

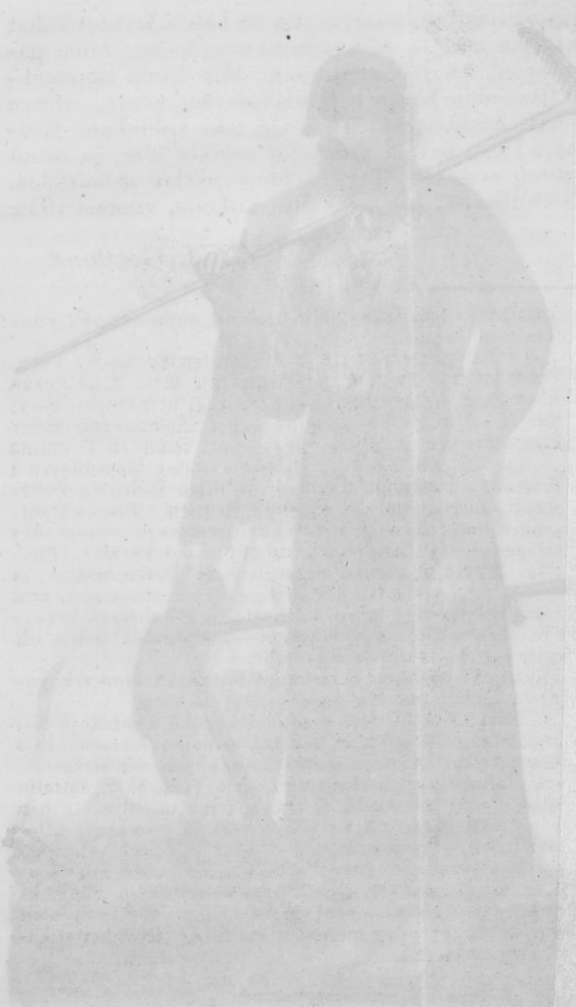
samtidens historia. Näitä tulisik monta Osoo, ynnä karttoin kanssa.

11) Soldatens wid f. d. Generalen Grefwe Ad. Ludv. Lewenhaupts TreumänningsRegemente Erik Dahlgrens Dag:BoK under Carl XII:s fältttåg, åren 1700—1709, fortsatt så wäl under fångenskapen i Moskwa, som under kampanjerna i Roslagen 1714—1720; jemte en Samling af Sånger och Psalmer, författade under fångenskapen i Ryssland; åfvensom affskrift af åttskilliga Officiella Handlingar, med affseende å Swenska Arméen. Tämän Dahlgrenin omaa käsi-kirjutosta käsitin minä jo vuonna 1817 talonmieheltä *Lassi Kavalta* Rynkän kylässä (Ruotiksi *Rokfortorp*) Järnan Suomalaisissa Dälan-moassa, ja on sen puolesta meitä Suomalaisiakin koskevainen, että tämä Dahlgren, joka vihtoin tehtiin Sotaherraksi, seuraisi Léwenhauptin onnetointa sota-rahvasta, kussa oli enin osa Suomalaisia Rykmenttiä.

12) Tiijustuksia Kuninkaan Koarle IX:sännen käynnöstä Suomenmoassa vuonna 1597 ja 1599.

Että tässä luettoo muita pienempiä käsitekoja oisi joutavao, niin myös minun Isä-vainajan Suomennöksia Roamatusta. Ajat eivät ouk huitenkaan sen-näköiset, että taitaisivat heistä hyötyä. N:o 3, 4, ja 5, aattelin minä ensin painuttoo Otavahan; mutta tulivat siihen kovin viljaisiksi. N:o 9 ja 10 ovat jo joksikin peälletarjoitetut. Muutamia näistä ovat jo olleet valmiiksi kirjutetut vuotesta 1820; vaikka en ouk ollut mies soaha heijät painetuiksi, joka toistaa kehoituksen Suomeksi kirjuttoo vielä olevan varsin kehnon. Minun olen sen tähden täytynyt monestin mainita (citera) heijät käsi-kirjoituksenna.

1840



As a sign of the...

...the...

...

...



H. J. Wronnseken ja piirittännyt.

Karjalaisen Akka
Vanhalla Voitto-moalla
(Greekan Uskosta.)
Hesä-roalteissaan.



II. J. Strömmerin kuv. ja piiritt.

Karjalainen
Vanhalta Voitto-moalta
(Greekan Uskosta)
Kesä-voatteissaan

OTAVA.

Non omnes delectat patrius sermo.

Cicero.

Mitäs kuuluu kultaiseeni,
Mitäs virkaat nyt veikkonen
Näistä Otavan osista,
Kärsehestä tämän kirjan?

Monet juoksoovat jo tarinat,
Käypi nyt kylässä huihku;
Yksi kiittää, toinen moittii,
Jokainen jotain sanoopi
Olennosta tämän Otavan,
Jos ei muuta — niin muutosta!

Ensin luultihin olevan
Varsin vallatoin valkia,
Tulta tuiskuva Turilas;
Kiiettellen kipunoita
Ympäri koko kylän,
Korsun kuhunkin katolle

Viskoava häijyt kekälet.

Moni miesi mielestänsä

Luuli polven jo polttaneen,

Puahtunna perä-pakarat;

Tämän tulen tuikkamatak;

Varomatak pahan valkian.

Siitten luettiin, lausuttiin:

"Mitähään tuo merkinööni,

"Salajaa nämät Sanat?

"Ei sitä ykskään ymmärä,

"Eikä arvaa toinenkana — —

"Totta täss' on toiset neuvot,

"Toiset sanat salaistunna!

"Paras ois panna tuon pakana

"Rautaisen lukon takana,

"Ettei lapset tuon lukisi,

"Eikä nuokaan nuoret kansat."

Oppineet, jotka olivat

Muita muka viisaampia,

Hyökin ottivat ohessaan

Tutkiakseen tuon asian.

Muutamat muka varoitti,

Epäilivät tätä Miestä;

Sanoivatten varsin olevan

Ilman taijon taipumata;

Ilman kouluta kokenut.

Muutamat siitäkin murehti,

Ettei hään, niin kuin kaikki muut,
 Tointunut vanhoin tapoin,
 Elänyt niin kuin hyö ennen.

Paheksivat sitäkin paljon
 Kuin ei kirjan kirjuttaissa
 Ottanut heiltä oppia,
 Nouvattaakseen heijän neuvoja.

Toiset taas toisinpäin totisti:
 Sanoivat sitä Mieheksi

Jok' ei kule niin kuin muut kurjat,
 Astu muihen astumillen:

"Annas tuon koiran kokea
 "Vehkeitä oman väkeensä,
 "Tuskantua omaan työhön!

"Niin on muutkin ruikareet,
 "Kuuluisimmat kirjanmiehet
 "Tullut tutuksi monelta,
 "Tehnyt polvipäivinänsä."

Piättivätpä vielä sen piällä:
 Häpiä muillen monellen,
 Jotka halpana pitävät
 Meijän suloista Suomea,
 Käyttämistä oman kielen;

Että tämä nyt tekiä
 Oli heitä häveisynnä,
 Työnätellyt heijän työhön.

Soisit joka Suomalaisen
 Ajavan saman asian;

Että yhteeksi hyväksi,
Kansan kaiken kunniaksi,
Koroittais kotikielemme
Oppineillen jo omaksi.
Muuta, muut taas mainihtivat.

Jotka olit olevoinaan
Varsin *Vanhat* ja *Valainsut*,
Neuroivatten narskahteli;
Pitivät pilkka-puheita,
Suotta suutaan suihtelivat.

Irvistellen ikeniään
Toinen toisellen sopotti:

"Tämä on laitos lapsellinen,
"Mielettömän miehen työtä,
"Suattaa Suomessa sanoja
"Joit' ei tunneta Turussa,
"Eikä osata Oulussakaan.
"Vielä siitten kaikkii hulluin,
"Ruvetak Runon-tekoon;
"Vuatia vallasväiltä
"Talonpoikaisten tapoja."

Olipa tok' joukoss' joku,
Joka pisti puheen siihen:
"Ei ois hullu tuo asia,
"Jospa kävis kerran toteen,
"Että saisimm' Suomen sanat
"Suussamme oikein sovitut,

"Puhtaina muista puheista.

"Mutta tämä Sanan-seppä

"Sepittää sanat sekaisin,

"Murtaapi puheen murretkin.

"Voi häijy! kuin ej tuo turka

"Ottanut meiltä opinsa,

"Suuhussansa mejjän sanat;

"Onlaan nuo muulloinkin otettu,

"Ennen olleet otolliset,

"Kelvannut vähä kullenkin."

Sitäpä pojat Pohjanmualla

Karsahasti kahtelivat,

Ihmetteli aivan isosti;

Sanoivat Savon puheita

Pantuna aivan paksusti,

Näihin lehtiin liitettynnä.

Hämäläistenkin näkiät

Ottivatten ouvoksensa

Ett' on Suomessa sanoja,

Puheita heijän puheessa,

Joit' ei Hauhoilla hayata,

Eikä tavat Tammelassa.

Joit' ei osaa oppinutkaan,

Oppimatoim ei ollenkaan.

Turkulaisetkin turkaiset

Kiivastui ja kiroillivat,

Sanoivat: "Sen saakeli!

"Mistä lie näitä tuotuna,

"Kannettunna näitä kaikki?

"Joit' ei ouk kuultu kuunna pänä

"Parahalta mejän Papilta,

"Lujimman Lukkarin suusta,

"Miksikäs sjitt' tämä heittiö

"Juuri nyt häpäisi heijät,

"Niin ylpiästi ylönkahtoi?"

Niin nyt kesken kiskottihin,

Juhla iltana juteltiin,

Arveltihin tästä asiast.

Yksi yhtä, toinen toista

Siihen pani — ja pakisi. — —

Tulipa nyt Savosta sankari,

Mies korvesta kotoisin.

"Olkaatte veikoiset vaiti,

"Poika-miehet puhumatak!"

Sanoi partasuu-uro

Tullessansa heijän tupiin.

"Heretkee nyt helsinkissa

"Joutavata juonitella,

"Pilkata sitä jot' ei pitäis!

"Työpä tyhvät, jotk' ej tyyty

"Siiheen mitä annettaneen,

"Kannetaan kärsänne eteen.

"Jos on puutos jossa kussa,"

- "Virheitä tahi vikoja;
 "Niin muistakaat miehet sitä,
 "Ett' ei ouk teissäkään tekiätä
 "Jota kuta täyvällistä.
 "Ilman sitä niin nimitän,
 "Muistuttelen vielä muuten,
 "Ettei ouk kieltoa kellenkään,
 "Välttämistä sitä vähemmin
 "Tehä paremmin jos taitaa;
 "Tehköön paremmin — vuan ei pahemmin!"

 "Eikö työ nyt tuota tunne,
 "Arvoo tätä asiata?
 "Tuo haan tuo on Otavainen,
 "Sininen tähti-sikeri;
 "Joka paisto pakanoillen,
 "Paisto Puavin palvelioillen,
 "Paistaapi vielä pakana
 "Juuri mejän silmissämme."

 "Ei siit' o' tulet tulluna;
 "Valkia vielä vaipuna;
 "Eikä sitä pelätä pitäis
 "Jok' ei ouk pahaksi pantu,
 "Tullut kenen turmioksi.
 "Jospa vajuisi hänen valonsa
 "Palamasta, paistamasta,
 "Loistamasta kaiken yötä;

"Niin pilvet meitäkin pilaisi,

"Syöttäisi mejjän syvämmet."

"Silläpä tämä tähti rukka

"Väilyy pilvien väliten,

"Kiiltelee kuin kirkas kivi

"Yön pimiän piiroksessa,

"Peittähässä meiltä päivän;

"Ettei puhkeis silmät mejjän,

"Eikä solkenaan sokehtuis."

"Josko nyt tämä kirja,

"Tahi muihenkin tekemä

"(Oppineiten alinomaisest)

"Tuottaisi teillen tuon tähän,

"Näytäisi hänen näkönsä;

"Niin kostakaatte konnat häntä,

"Mielyttekääät sitä miestä

"Joka sen teillen tekööpi,

"Osotteloo tuon Otavan.

"Sillä siit' on luvut lähteneet,

"Opit monet otettunna,

"Alkaneet monet asiat.

"Siitäpä vielä toivottaneen

"Selkiän säteen tulevan,

"Kuutama vähä kullenkin."

G—nd.

RILVALAN HELKA *)

Rilvalan kylä Sääksmäen pitäjässä Hämeessä on kuuluissa ympäri koko Suomenmuuan, sen peräti van-

*) Minä kuulin jo vuonna 1814 ensimmäisen kerran puhuttavan tästä *Rilvalan Helasta*, ja olen sitten tiustellut, sekä Sääksmäkiläisiltä että muilta Hämäläisiltä tästä heijän Juhlanpitämisestä, voan eivätpä hyö tuosta tainnut antoa mullen sen selvempöo tietoa, kuin että se oli yksi vanha pakanallinen Juhla, jonka vaimoväki rajuttivat, ja jossa hyö lauloivat vanhoja Runoja, joita eivät itekkään enää ymmärtännä. Näihiin tiustuksiin emminä tainnut mitenkään tyytyä, jos kehuittivat minua enemmän tästä kuullostella. Minä kirjutin jo monisten Sääksmäkeen, (jossa mulla oli tuttuja michiä), ja pyysin heitä panemaan paperillen ja minulle lähetteä näitä vanhanaikuisia lauluja. Lupa tuli hyvä kyllä, vaan se on vielä pitämätä. Minä kuljeskelin jo itekkin Hämeenlinnan kautta, kuin läksin Turusta kotiin, mutta satun aina liikkua, sillä ajalla kuin ei ence Helkoa huuettu.

Vasta v. 1824, koska minä läksin Äijin asioiden Lammin pitäjäseen, niin päätin minä että tästä lähteä Sääksmäkeen soahaksein tästä jotaik perustusta.

Sinä 15 p. heinä, kuulla tulin minä myöhään iltaisella Syrjäntaan Kestkiivariin; pitelin siinä vähäyötä; ja tulin toissa pänä hyvällä ajalla Rilvalan kylään. Minä pistiin Lautamiehen Heikki Örtin luokse, joka oli ymmertäväisin ja toimellisin mies kylässä. Kuultua minun asiaini, seuraisi hän minua samassa niihen tyttölöihin luokse, jotka hään tiesi parraittain taitavan näitä laulella. Yhessä ihmettelivät hyö, että minä olin lähtenyt niin pitkän matkan taakse, varite vaste näitä hakemaan.

han ja merkillisen tavan suhteen, joka vanhuutesta tässä kylässä on pietty, ja jot' ei mokomata meijän tiettyviksi oo muualla kuultu.

Niitä oli kylässä monta, jotka taisivat näitä virsiä virittää, mutta yks nuori akka oli kaikista hilpein. Hänen suusta minä kirjutin näitä runoja paperillen; ja panin häntä muutoinkin toimittamaan minullen koko tämän Juhlan pitämisen. Mutta koska se oli minusta tarpeellinen että soaha nähäkseen heijän käytöksiä, niin minä hyvillä puheilla yllytin heitä, että ens pyhänä huutoo Helkoa, vaihka se meärätty aika oli jo ohitten. Jota hyö suusanalla lupaisivat. Tästä läksin minä *Lottilan* moisioon, *Laintutkian Bläffjeldin* luokse, jonkan kanssa minä olin tuttu. Tässä kaunisssa Herran hovissa viettelin minä koko sen päivän, ja vielä toisenkin; ja läksin vasta sunnuntaina, iltapuolla päiveä, yhen hänen Herrojen kanssa, nimelle *Bergström*, *Rilvalaan*. Myö tulimmo vähä ennen sinne päivän laskua, ja näimmö ison joukon nuorta väkeä istuvan raittein ristillä, halkopinoloilla. Miehet kahtoivat niin vihaisesti ja mulistivat silmiänsä meijän peälämme, josta arvaisin että hyö olivat vasten näitä laitoksia. Kuin rupeisin Tyttölöitä pyytämään tähän tavalliseen juhla pitoon, niin olivat jo jäykistyneet, ja pojat vetivät kaikellaisia verukkeita (*svepffät*) ja kielisivät piikoja kovasti tähän puuttumasta. Kuin hyvin kiusaisin niitä joita olin jo ennen puhutellut, niin pitivät lupauksensa, ja sillä sain minä viimein kaikki Tytöt houkutelluksi että vasten miesten tahtoa rupeemaan parviloihin ja näitä laulelemaan. Sillä lailla sain minä nähä mitänkä hyö tässä käuttäitivät, ja olen sitä myöten myös tässä toimittannut tätä asiata. Näillä sanoilla, olen minä tahtona vakuuttoo, että jos oisin missä paikassa erehtynnyt, niin oijaskoon muut, jotka ovat olleet tässä juhlassa suatuvilla. Ne Soriammat ja hilpiämmät neijot joukossa suattovat lauluilansa kuin peämiehet niitä toisia, joista oli mainittavat: *Kaisa Mikkola*, *Hedda Yrjöntyttä*, *Kerttu Juhananntyttä*, *Tiina Eerikkintytär* ja *Maija Nikkilä*, m. m.

Että jollakin tavalla kostoo heitä, tästä heijän taipumisesta ja mielen nouattamisesta, lahjoitin minä

"Mainitussa kylässä pietään yksi Juhla, joka on nuorukaisten Ilo-Juhla, ja on erinomattain luettava nuorien Neitosten. Millonka se ensin on alkunsa suanut, sitä ei tiää ykskään. Puhe käypi että se oli muailman alussa. Niitä Runoja joita tässä lauletaan sanotaan myös olevan *Alkukielellä*; eikä näissä enään ouk ykskään joka heitä varsin ymmärtää; sillä ehkä hyö ovat Suomalaisia, niin ej hyö kuitenkaan ole tehtyt tään muan kielellä."

"Papit puolestansa, ja niin myös ruunun palveliat, ovat monesti, erinomattain vanhoina aikoina, tahtoneet poishävittää tätä Juhlan pitämistä, ja pakottanut tämän kylän asukkaita poisluopumaan näistä joutavista vanhanaikuisista tavoista. Mutta eivät ouk vielä Rilvalan asukkaat hyljänneet esivanhempiansa asetuksia ja siättyjä; ja sanotaan ennen muailman hukkuvan, ennen kuin Rilvalaiset heijän tavansa heittää." Näin juoksoopi puhe poski kylissä, sanotaan sanaksi muissa pitäjissä, ja näin on asia ensin tullut kuulluksi minunkin korviin.

Mikäshän se sitt' on? eli mikä Juhlallinen pito, on saattanut Sääksmäen kuuluisammaksi muista pitäistä Hämeessä?

Se on Rilvalan Helka, jonkan rajoittami-

heitä, niillä *Pienillä Runoilla*, jotka olin Upsalassa painattanna.

sesta tahikka pyhänpitämisestä myö tässä lyhykäisesti tahomme tehdä tietäväksi.

Helkatuorstaina kello 6 iltaisella alkaa joka vuosi tämä Juhlallinen käyttäminen, josta se myös on nimensä suanut. Se seisoo siinä että kylän Tyttäret, mainittuna iltana kokountuvat yhteen vissiin paikkaan keskelle kyleä, joka kuhutaan *Raitten risti*, ja josta hyö sitten laulain lähtöövät kieretelemään kyleä; ja viimeisellä kylän läviten tultua, astuuvat *Helka vuorellen*, joka on vähän ulkopuolella kylee.

Tämä tapahtuu sillä tavalla, että koska Rilvalan Naiset vähää ennen päivänlaskua ovat toisiansa kohtanneet *Raitten ristillä*, ja johon vanhuudesta ei sallineet miehiä tulemaan, niin ne Tytöt joilla on heleä eäni, ja jotka parraittain taitaavat näitä Runoja laulella, asettaavat ihtiensä rinnattain vississä juonissa; neljä Neitosta kussakin. Samaten asettaaksen myö muu Vaimoväki, sekä nuoret että vanhat, neljä kussakin juonessa *). Nykyisin suavat pojatkin olla joukossa, vuan kuitenkin kulkoovat hyö aina erikseen jälleläpäin.

Ilman sitä että Rilvalan kylä on itestänsä aivan suuri ja väkirikas (sillä siinä luetaan 32 verotaloja) niin tähän kokountuu paljon rahvasta, ei ainoastansa likimäisistä kylistä, vaan myö monesta

*) Juoni, leib, stålba på ett leib.

niistä lähimmäisistä pitäjistä, niin kuin Pälkäneestä, Hattulasta, Tyrvännöstä, Hauholta, Lempälästä ja Kankasalasta, josta tämä Rilvalan Juhla suaap suuremman arvon ja kunnian. Ej ainoastansa Talonpoikainen siäty, mutta myös pitäjän Herrasväki, on moneistin ollut tässä suapuvilla; niin että Rilvalaiset sanoovat muistavansa, toista kymmentä vauvoja ja kiesiä useen olleen peretyksin, heijän kylän raiteella. Niin koska nyt tämä väin paljous lähtööriskavulta liikkeelle, niin on arvattava, että hyö marsitessä teköövät yhen pitkän junon. Ja sanotaan toisinaan viettä satoa henkeä näin olleen yhdessä jatsakassa *).

Ne Piijat jotka kulkoovat eissäpäin alottaavat silloin laulella:

"Ruvetkaamme, rohjetkaamme

Elkös ääntämme hävätkö.... j. n. e.

Mitä näihin lauluiin tuloo, niin ne ovat monesta syystä aivan merkilliset. Ej ainoastansa siitä, että hyö ovat Runoina laulettavia, joka laulun luatu joku kauvan on näistä paikoista poishävinnyt, mutta myös, että hyö ovat tehtyt tässä muassa äkkinäisellä kielellä. Heitä lauletaan myös erinomaisella tavalla, monenkertaamisella **), kertaussanoilla ***), ja omalla äänäntäpumisella †). Nimittäin sillä

*) Klunga. **) Med recitativ. ***) Med Refränger.

†) Med egen melodi, modulation.

tavalla, että kuin Tytöt niissä kahessa ensimmäisissä juoneissa ovat sen ensimmäisen sanan laulaneet, niin ne Likat jotka käyvät niissä kahessa jälkimäisissä juonissa kertoavat saman sanan; samaten teköövät tuas vuoroistansa ne Piijat jotka käyvät niissä molemmissa jälkimäisissä parvissa näihen perästä. Sillä tavalla kerroitaan joka Sana monta kertaa, aina sitä myöten kuin tyttöläitä löytyy, jotka ovat näitä lauluja harjoittaneet. Siitten toas alottaavat ensimmäiset juonet toista sanoa, joka käytetään samalla tavalla. Näin nämät Runot ulosvenytetään aivan pitkiksi, liioitenkin koska laulaissa joka Sana vielä siittenkin pitkistetään. Tämä monenkertoaminen, joka ensimmäisestä parvestä hajoittaaksen aina kauvemmin, antaapi Sanoillen isomman mielen vaikutoksen, ja kuuluu aivan hyvällen, ikään kuin vuoret ja korvet kaikumisellansa vastaisi näiten lasten lauluja, sinnek astikka kuin iäni enemin ja enemin helviää, ja viimein ilmassa poisvaipuu.

Tällaista laulamista kuhutaan *Helan huutamiseksi*, ja tapahtuu Helkatorstaina, niin kuin äsken sanottiin. Mutta ei se lopu siihen. Sitä jatketaan ja lauletaan monenna pyhännä perätyksin, Helkatorstaista aina Juhannukseen, tahi Pietarin päivään. Sillä tavalla, että joka pyhä lauletaan näistä Runoista yksi sipale kerrallaan; Välittäin lauletaan hei-

tä myöskin pyhiin uattona, kuin sej varoita olevan pyhiä kyllä. Ne jotka tahtoovat kuulla tätä *Helan huutamista*, laittaiksevat tännek Helluntain pyhinä, koska näitä päiviä pietään vielä muita juh-
lallisempinnä.

Vuan ennen kuin myö näitä Runoja laveam-
masti tutkimme, niin käykämme takaisin Raittein
ristille johon myö heitimö mejän Piijat, ja seu-
ratkaamme heijän askeliä! Kyynäspiästä toisiansa
taluttavia lähtöövät hyö ensin käymään pitkin si-
tä tietä joka viep' kirkollenpäin. Se koottu kansa
seuraa heitä kuin Lammas-lauma, kuunnellen pys-
tyn korvin heijän laulujansa. Kuin hyö ovat vä-
hän matkoo käyneet tätä tietä, kiäntävät hyö ta-
kaisin, ja mänöövät *Huunan* tahi *Montolan* tietä
myöten aina *Kurjan Orjan ojille*. Tässä hyö kiään-
tätöivät toas takaisin, ja poikkeiksevat *Nurolan*
tiellä; josta hyö kolmaisti pyöräistäiksen takaisin,
ja mänöövät halki kylän *Helka Vuorellen*, jossa tä-
mä merkillinen käyttäminen lopetetaan. Vuan kui-
tenkin ennen kuin Vuorelle noustaan, samoavat hyö
sen sivuihten *Ison hauvan piühään*, josta hyö koh-
ta kuitenkin palajavat vuorellen takaisin. Vuorel-
len tultua lauletaan ja tansitaan tulen ympärillä,
jonka Pojat tähän tarpeiseen ovat eiltäpäin val-
mistaneet, ja jossa näitä Runoja viimeisella ratkais-
taan. Lesken juoksemisella, ja muilla senkaltaisilla

leikiillä ja ilahuttamisella viettävät nourukkaiset tässä aikansa; ja ne vanhat isännät ja kylänvannhimmat kahtoovat leppeillä silmillä näitten nuortein iloja, muistelessaan ite omia vanhoja aikoja ja muinoisia huvituksia. Päivä on jo aikojaan ollut mailaan, kuin kansa häviä, ja katoa niin kuin hajottu pilvi pois vuorelta. Hiljaisuella, ja tyytyväisellä syvämmellä kukin yön syvänessä painatteleekse kotiin; Vieraat arvellen keskenänsä, mitä tämä kaikki merkkinnöön, ja tytöt vanhemmiensa nojalla, suloisella mielellä jos heijän lauluinsa ovat tulleet mainittuiksi ja kultuiksi. Ainoastansa pojat jotka ei kaho yötä eikä pimeyttä, seisauttavat tässä vielä kauvan, ja hiilein riihtyissä pakisevat keskenänsä, puhuttellen heijän vanhoja, satujansa ja kokkai-siansa.

Hauk- ja Kyntö-Rastaat ovat jo kauvan kielelensä kiiruhtaneet päivän ja kevään tuloa, ennen kuin nämät Veikkaiset vaipuuvat pois juttelemisestansa; ja moni Tyttö on levotoin näihin tautta, kaisen yötä tyhjään kokottanut kultainsa.

Näin huutaavat hyö vuosittain *Helkoa* Rilvalassa, ja näin on jo monta satoo aastaikoa häntä huuettu, eikä ykskään kylässä vielä tiä minkäneistä hyönäin teköövät, eli kuka heitä ensin pani näin huutamaan.

tamaan. Sitä kylän väki ainoastansa totistaa, että heijän esivanhemmat monessa miespolvessa ovat kertoineet, tämän tavan olevan niin vanhan, ettei hyö, eikä toas heijän esivanhemmat ouk kuulleet milloinkaan, tahi mistä syystä se ensin on alkunsa suanut; mutta ovat ainoastansa sanoneet ja keskenänsä peättäneet, että Rilvalan vainiot ja pellot lakkaapi kasvamasta ja hetelmiä antamasta, silloin kuin kansa näihin kyllästyypi, tahi tämän vanhan tavansa heittää.

Mainittava on myös, että ovat ainoastansa Tytöt ja Likat jotka näihin Runoin ihtiänsä harjoittaiksen, ja jotka oppiivat näitä toinen toisiltansa. Se on myös heijän tähän kuin koko tämä juhla pietään, josta syystä se on monelta irveshampaalta, pilkan vuoksi, kuhuttu *Piikoin leiri*. Ilman heitä ei kylässä löyvy yhtään, satikka miehistä, joka taitaisi näitä laulella. Syy tähän taipumattomuuteen, on epäilemätä, että nämät Runot ovat tehyt kolmesta Neijosta, joihen erinomaista elämätä hyö kuvaelevat, ja niin muotoin ainoastansa ovat tytölöihiin koskevia, sillä tavalla että hyö, näyttäisä näiten kolmen Neitoisten tapoja, osottaisi heille esimerkin, mitenkä hyö ihtiänsä pitäis käyttämän, jos tahtoisivat suaha oman onnensa suotuksi. Koska nyt näitä Runoja ei lauleta muulloin kuin näinnä

vissinnä päivinnä vuussa, niin se ei ouk ihmeeksi saottava, jos ei miehet ole heihin puuttuna, erinomattain nykyisinnä aikoinna, koska ei enään muut Runot heitä mielytä, kuin huonot kelvottomat remputokset.

Näitä Runoja jotka tässä Helan kunniaksi lauletaan on ainoastansa neljä; joista yksi kuhutaan Alku-Sanat, ja joka ei sisällensä pitä muuta kuin keskinäistä kehoitusta, että vastoin panettelaiten ja kieltäjöihen tahtoa, kukkien ja mataroiden kanssa valmistamaan ihtiänsä näihin Jumaloihin männäksensä.

Tämä Runo lauletaan aina joka ilta ensiksi, jonkan perästä Tytöt välillensä keskustelevat, mikä niistä toisista laulettaneen, Inkerin, Annikaisen vainko Matalenan Runo. Näistä kolmesta ei lauleta muita kuin yksi Runo aina iltaisella; Useemittain sillä tavalla, että ensimmäisena iltana lauletaan Matalenan, toisena iltana Inkerin, ja kolmantena Annikaisen Runo. Näistä alku-sanoista nähään silmiinnähen että hyö jo muinon ovat kieltäneet heitä näitä pitämästä, ja se näyttää ikään kuin Turusta tulleet ovat erinomattain olleet näitä lauluja vasten, koska Runossa luvataan: *Ruotin ruokoisten puheilla, Turun urvut Uikkajoillen.*

Toinen Runo nimitetään Matalenan-Runo. Se lausuupi siitä, että yks Neito jolla oli tämä ni-

mi, eli suuremmissa hekkumassa ja rikkaudessa, käytti ihtiänsä kopeasti ja ylpiästi, ja oli olevoinsansa puhtaina ja parraaina Neitona, ehkä hänen Vaimoista oli se pahin ja suurin häväisty. Hänen oli jo salassa synnyttänä kolmet lasta, vaan suatana heitä henkettömäksi, ja murrhalla peittänyt pahat työnsä. Niin tapahtui kerran että hänen määni vettä noutamaan lähteeltä kultavarrella kupilla. Sinne tultua näki hänen lähteessä kuvansa aivan ouvoksi ja hirmuiseksi. Peläten tätä rupeis hänen päivittämään ihtiänsä, sanoillen: *”Ohho minua Neito parka, pois on muoto muuttununna, kauniit karvaini kavonna.”* Jesus lähestyi häntä silloin Paime-
nen huamussa, tulevoinnaan varvikosta, rukoillen häneltä vettä juuvaksensa. Mutta hänen sai häneltä vihapuheita, vuan ei vettä. Jesus sanoi hänellen: siksikö minä olen sinun puheis alainen, josma ilmoitan sinun ilkeyttäis? *”Sanok kaikki mitä tiiät!”* vastaisi tämä sovaistu vaimo. Silloin sanoi Jesus: *”kussa kolmet poikalastais? Yhen tuiskasit tuleen, toisen viskaisit veteen, kolmannen kaivoit karkeisehen. Sen kuins tuiskasit tuleen, siit ois Ruohissa Ritari; sen kuin viskaisit veteen, siit olis Herra täällä mualla; sen kuin kaivoit karkeisehen, siit olis Pappi paras tullut.”* Nyt vasta puhkeis Matalenan syvän. Itkin ja syntiänsä katuin, sanoi hän: *”Ite-päs lienet Herra Jesus!”* Lankeis muahan polvil-

lensa, pesi kyynäleillensä Vapahtajan jalat, ja kivaeli heitä hiuksillansa, suostuva siihen rankaistukseen jonka Vapahtaja löysi hänellen hyväksi *).

Kolmas Runo kuhutaan Inkerin Runo, koska siinä puhutaan yhestä Tytöstä sillä nimellä. Hänestä mainitaan että hään vielä oli aivan pieni, ja kätkyessä souatettava, kuin *Lalmanti* iso Ritar^e kihlasi häntä hänen kauneutensa suhteen. Vuau

*) Jokainen kyllä oivaltaa ettei tämä ouk mikään *pakanallinen juhla*, mutta yks johtatus Poavilaisilta, jossa ne ovat aivan ouvolla tavalla yhteen-sotkineet ja velloineet asioita, joista Raamatussa puhutaan, niin kuin heijän oil tapa tehdä, sepittäissä vanhoja satujansa (*gamla munf-legender*). Koska Vapahtaja oli ristiin-naulittu hirsipuuhun ja näki ystäviä ympärillensä, niin se pyysi heiltä juuvaksensa. Maria Magdalena oli yksi näihen joukossa, joka silloin ojensi sienen hänellen imee, (Joh. 19, v. 25). Hään oli myös muihen Vaimoen kanssa soapuvilla koska asettivat Vapahtajan ruumiin hautaan (Math. 27, v. 56, 61. Mark. 15, v. 47) ja oli yksi niistä joka ensin läksi voiteinen sunnuntainaamunna käymään hänen hauvallen (Math. 28, v. 1. etc. Luuk. 24, v. 10, etc. Mark. 16, v. 1, 2.) hään puhutteli silloin Jesusta, vaan piti häntä ensin ruohiston vartianna (*Trädgårdsmästare*) ennen kuin hän hoksaisi ihtensä (Joh. 20, v. 1, 14, 15, 16). Tästä vaimosta oli Vapahtaja jo ennen poiskajottannut seihtemen pahan panemista (Mark. 16, v. 9.) Toisessa paikassa puhutaan Raamatussa yhestä toisesta vaimosta Mariasta, Latsaruksen ja Marthan sisärestä. Hänestä sanotaan että hään oli suurin synnintekä, vaan että hään syntiänsä katuin kylvetti Jesuksen jalkoja kyynleillensä, pyyhki heitä hiuksillansa, ja voiteli heitä hyvillä hajuilla, josta hään myös sai rikoksensa anteeksi annetuksi (Luuk. 7, v. 37—50. Mark. 14, v. 3. Math. 26, v. 7. Joh. 12, v. 3).

Näitä kaikkia on Matalenan Runossa yhteen veitty, ja siihen vielä lisätty Ruohin Ritaria, Suomen Sulhaisia, ja muita niitä näitä lausumia.

Lalmannille tuli lähtö sotaan kauvaks vierailen maillen, ja sanoi lähtiissä Tytölle, että hänen piti vuosikausia häntä kokottaman, vuan ”kuinsa kuulet kuoleheini, ota Uro parempi, ellössä pahempataini, elössä parempataini — ota muuten muotohitteis!” Lalmanti läksi, ja oli monta vuotta poikessa. Sillä välillä Inkeri kasvoi suureksi ja ihanaiseksi. Olipas siitt yks vähä Ritar’ nimeltä Eerikki, joka ”vale-kirjan kannatteli” Lalmannin kuolleen, ja tahtoi viekkauvellansa Inkeriä kihlata. Mutta Inkeri ej häneen mieltynä, ehkä sukulaisetkin häntä kyllä kiusaisivat. Kuitenkin veivät hyö häntä viimeisellä ”väkisin vihkitupaan; väkisin kihlat annettiin, vuan ei enää väkisin vihillen suatu.” Hiät oli jo viikkokauven juotu, piot päiviä pietty, vuan ei Inkeriä vielä vihillen suatu. Suruissansa istui hään tallin ylisellä, ”sekä istui että itki, kahtoi itään, kahtoi länteen, kahtoi pitkin pohjoisehen. Näki kykkärän merellä, (lausui): jos’sa lienet lintuparvi, niin se lähet lentämään; jos’sa lienet kalaparvi, niin se vaipunet merehen; jos’sa lienet Lalmantiini, laske purjeis valkamaan!” Hiä-väki vannoi silmä kou-rassa hänen luulonsa olevan joutavan, erinommat-tain Eerikki, joka häneltä kysyi: ”mistäs tunnet Lalmantiisi?” Siihen Inkeri vastaisi: ”Tunnen nastan *), tunnen purteet, kahen airon laskennosta,

*) Nasta, toppen af masten, öfverstå spetsen.

Toinen puoli uutta purtta, toinen silkiä sinistä; Silkki Inkerin kutoma, kauvan Neijon kairehtima.” Hään käski veljensä nuorimman kesken kiiren joututtamaan Lalmantia vastaan ottamaan, joka samassa tultuansa kysyi häneltä: ”*kuinka Inkeri elää?*” Suatuansa asiat kuulta, jouvutti hään askeliansa, ja tuli paraaseen aikaan morsiammensa kanssa vihityksi *).

Neljäs Runo kuhutaan Annikaisen-Runo. Tässä mainitaan että *Annikainen Neito nuori, istui Turun sillan peässä, kaitti kaupunin Kanoja, neuvoi Turun Neitoisia.* Tämä toimitus joka suatto hänen elämätänsä tyyvennössä, ei kauvan pysynyt hänen onnellisessa majassa. Meren takoa moni vieras mies tuli aluksellansa Turkuun; Annikka piti heitä hyvänä ja kestinä. Vuan tämä oli hänen onnensa surma. Sillä ilman sitä, että ne hävitti hänen talonsa, hävitti ne myös hänen yksinkertaista elämätänsä. Ne suattovat häntä poisluopumaan omista vanhoista tavoista menoista ja vuattein parista. Vietellen häntä uusilla villityksillä ja houkutuksilla, vierasteli hän viimeiselläkin van-

*) Tämä asia näyttää luonnostansa, ikään kuin se olisi yksi niistä monesta keski-ajan Sankarin tarinoista (*af de många medeltidens Riddare-Romancer*), koska tässä puhutaan Riddariloista, uskollisuudesta, ja seittyisistä. Mutta jos on asia tapahtunut Suomessa, tahi muualla sitä ej lauluista selitetä. Eikä myös mikä mies, ja mikä virka Lalmantilla oli.

hoja ystäviänsä, ja tuli myös heiltäkin kajotetuksi. Kuin olivat häntä suaneet hyvin ostamaan heiltä heijän koreuksiansa ja kauppa-kalujansa, purjehtivat hyö jälleen pois omillen mailleen, niin ettei heitä enää kuuluna eikä näkynä, jättäin häntä niin kuin narriksi vanhoin ystävien parveen. Mutta se näyttää kuin hänen halunsa äkkinäisiä nou-vattamaan ei oisi sillä tullut täytetyksi. Sillä vaika Runo joka hänestä puhuu on monessa paikassa puuttuva ja vajoava, nähään kuitenkin, että hään viimeisellä joutui naimiseen yhen muukalaisen kanssa, joka vei hänen pois omaan muahaasek. Silloin vasta (ehkä myöhään) hään havaihti, että hänen syntymäpaikkansa oli muita parempi ja onnellisempi; ja juohtuissa mieleen sitä paikkaa jossa hään lähtiissänsä isänsä-muasta viimen juotti Poronsa *), ruikutteli hään: *Siihen kasvoi tuomi kaunis, tuomeen hyvä hetelmä; karkais siihen kataja kaunis, katajahan kaunis marja; joka siitä oksan otti, se otti ikuisen onnen, joka siitä lemmen leikkais, se leikkais ikuisen lemmen **).*

Nämät ovat ne Runot, joita lauletaan *Helan*

*) Tämä osottaa ikään kuin jota kuta Lappalaisen elämätä, tahi muistuttaa meillen, peri vanhoja aikoja.

**) Tämä laulu osottaa jota kuta Turussa tapahtunutta, ja on sen eistä Suomalaiseksi luettava. Vaan site selvempee tietoa hänestä ei soaha. Ainoastansa että yksi totuus ja tapaus, mahtaa tässä niin kuin toisessakin olla perustettunna.

huutamisessa. Kuka löytää heissä mitään pakanallista, mitään epäluulemista, mitään siveyttä vastaan sovitava käytöstä? Sitä vasten hyö osottaavat nuorukaisillen ylpäyven ja suastaisuuen, uskollisuuen ja Rakkauen, kevytmielisyyen ja huikentelevaisuuen palkan. Hyö opettaavat heitä ylenkahtomaan Matleenoo, että Inkeria rakastaa, ja Annikaista surkuttella. Onko se ihmeteltävä että näiten kolmen Neijoisten esimerkit ja luovut *), hellästi painaoksen Tyttölöihin syvämmiihin, ja että hyö laulelessa heijän tapojansa, kukin muistutteleo omoo vastatulevaisuutta **). Se on sen eistä meijän mielestämme ei ainoastansa yksi luvallinen, mutta yksi kiitettävä tapa, että näin juhlallisesti vuosittain muistutella ja varoitella nuoria Naisia, niistä virheistä ja villityksistä, jotka useemmittain tahtoo heitä vietellä, niin kuin ylpeys, huikentelevaisuus ja kevytmielisuus; niin myös kuin että toisin puolin osottaa heillen ne hetelmät jotka heillen uskollinen rakkaus kantaa.

Myö toivottaisimme ja syvämeistämme mielellämme soisimme että tämä kaunis tapa, näin muistutella Nuoria vaimoja tutkistella ihtiensä, aina oisi pysyvä ja voimassansa; eikä milloinkaan häviäs Rilvalan kylästä! ja vielä siittenkin että ne

nuoret

*) Luotut, öden.

**) Vasta-tulevaisuus, framtid.

nuoret käyttäisivät tämän heijän esivanhemmiltansa heille heijän hyväksi asetetun juhlan, omaksi onneksensa ja kunniaksensa. Näin tähän, näkisimme myö kernaasti sen vanhan puheen uskottavaksi, että kylän vainiot lakkaisivat kasvamasta, kuin kansa tämän kauniin tavansa heittäisivät.

Myö ei taija olla puhumata, että se Salencyn kylässä, Picardien muakunnassa, Frankriikin Rii-kissä, piettävä juhla, joka mainitaan *Ruusu-juhla* (ja joka on aivan kuuluissa ja merkillinen) on paljon yhteenvertattava tämän Suomalaisten Helan kanssa. Tämä Salencyn Juhla pietään sillä tavalla että kaikki kylän Tyttäret kerran vuussa yhteenkokountuvat; se joka käytöksensä puolesta, ja kunniallisuutensa suhteen, on luettava heistä parraaksi ja ylistettäväksi, kaunistetaan silloin juhlallisesti Ruusunkukkaisilla, että sillä osottaa hänellen sen palkinnon ja mielisuosion kuin hään on kaikilta ansaitseva. Salency on se ainoa kylä koko Frankriikin valtakunnassa, ja ehkä koko maailmassa, jossa joka vuosi semmoinen merkillinen juhla pietään vaimovain kunniaksi. Kaksitoistakymmentä satoo aastakoa on tämä juhla tässä jo pietty, ja sitä pietään siinä vielä tänä päivänäkin.

Verratessa näitä molempia juhlia keskenänsä, myö ei muuten taija, kuin pitää Suomalaisten

juhlaa parempana ja soveliampana. Sillä Frankkalaisten kukka-juhlassa, yks Tyttö kyllä palkitaan vaan monta jääpi palkiitemata. Se on arvattava että Tyttölöistä on monikiu joka luuloo ihtensä ansaitsevan saman kunnian, ja joka nyt paheksii — ehkä myös katehtii sitä joka on kukilla lahjoitettu. Sillä tavalla, tämä muuten kaunis ja ylistettävä jubla, mielyttää yhtä ja murheuttaa monta, ja taitaa ehkä suattaa kateusta Tyttölöihin välille. Siiben vielä tuloo luettavaksi että se on varsin vaikia joukosta löytää ja ulosvalita sen parraan, ja tetä monet vanhemmat ehkä keskenänsä silmennylkiin pyytäävät suahaksensa lapsiansa tähän kunniaan; ja josta siitä ehkä kylmäkisko ja vihat syntyyppi naapuriin välillä. Näitä kaikkia kahtellessa myö täytymme piättää, että jos tämä Ruusu-juhla monessa silmässä näyttää hyviä vaikutuksia, ja kilvoittelemuksia hyviin tapoihin, niin se myös toisin puolin kahottu, teköö monessa syvämmessä levottomuutta, murhetta ja mielikarvaisuutta. Ja jos niin tapahtuisi, että häntä joka on näin kunnialla merkitty, vasta jälestäpäin löytäisivät puheen alaaiseksi — mitä pilkkaamista ja nauramista eikö semmoinen jubla ja juhlanpitäminen matkaan suata! Ilman sitä niin se ei oo totiseen siveyteen *)

*) *Siveys*, (ärbarhet, anständighet) qwinlig dygd; *Kellivollisuus*, (duglighet) manlig dygd; *Hyvyyt*, (godhet)

sopiva, että ulkokunnialla häntä palkita ja kauristella. Hänen suurin palkinto on omassa ilomielituntemisessa *), ja hänen luonnollinen luatunsa on, että yksinäisyydessä ja ilman muihen tietämätä harjoitella hyvyttä. Se on kohtullinen ja myös kiitettävä että hyvyys ja siveys nautitsee ulkonais-takin kunniaa; ei ainoastansa hänen suhteen joka sitä harjoittaa, vaan erinomattain, (niin kuin esimerkki) muihen suhteen; vaan minä pelkään että Salencyn nuoret Tyttäret, kilvoitellen keskenänsä tätä kunniaa, hakeevat hyvyttä ja hyviä tapoja, enemmän kunniansa suhteen, kuin ite hyvytensä suhteen. — Olkoonpa asia miten tahaan, niin on hyvä, kuin hyvin laittaa.

Kuitenkin pitämme myö Rilvalan Helkoo siinä asiassa parempana, ettei Piiosta yhtä ylistetä, toisia alenneta. Tässä hyö kaikki suavat tilaisuutta että mieltänsä myöten joukossa rehvastella, mutta kukin kantaa mitä hään on kylvänyt. Näissä Runoissa löytäävät ne hyvät piit esimerkkinsä, niin myös kuin ne pahatkin. — Heitä kyllä tässä ei kukaan kiitä, sen vähemmin toru ja nuhtelee, vaan ne kantaavat kukin povessansa, riemunsa tahi murheensa. Kuin hyö laulaavat Inkerin tahi Matalenan tapauksia, niin se vaikuttaa heissä enem-

bygg i allmänhet. — *) Ilomieli-tunteminen, fjelstillsfredsstællelse.

min kuin että lausua heillen ilosta tahi surusta. Sillä puhuttaissa Inkeristä ja hänen käytöksistensä, muutteloo ne nuoret Tytöt oman mielensä tietämättöinnä hänessä, tahi toas häntä omassa mielessänsä. Ja sillä tavalla tämä nuorukainen ja Inkeri ei enää ouk toisista erinäiset, vaan yhtä olentoa. Minä oon nähnyt ihe Rilvalan Tyttäriien näitä laulaissa itkevän; muutamat vuotattivat ilon kynäleitä, muutamat surun.

Vuan mitäs myö enää puhumme tästä *Helanjuhlasta!* Myö olemme jo nähnyt sen suuren aivotuksen kuin meijän esivanhemmat ovat tahtoneet sillä osottaa. Meijän tuloo tätä niin kuin mui-takin heijän jäännöksiä, kunnioittoo ja arvossa pittee, ei pilkata ja ylenkahtoa.

Niistä jotka enemmitten ovat tahtoneet suat-too tätä juhlaa hävitöksen ala, luulestaan tässä olevan jotakuta pakanallista ja epäjumallista palvelusta, tahi yhen siemenen pahuteen ja epäluuloon, on Sääksmäen ennen muinonen Rovasti Forsselius, joka henkellisessä Papin-neuvoittelemuksessa etesveti kan-telemuksia Rilvalaisia vasten, tästä heijän käytöksestänsä. Koska asia oli moa-oikeudessa tutkittu, ja sieltä lykätty Consistoriumin koettelemuksen ala, niin annettiin siinä sellainen päätös, ettei Rilvalaisia kielletä Helkoa huutamasta, ainoastansa hyökertaus-sanoistansa poissulkevat sen sanan *Ju-*

mala (?). Tätä tekivät hyö myöskin, ja kuin ennen vanhuudessa ovat laulaneet: ”*Jumal' on kauniissa joukoss,*” niin laulaavat nyt ainoastans: ”*kauniissa joukoss* *).”

Toisin päin ovat toas Muaherrätkin puolestansa kieltäneet heitä valkeata pitämästä Helan vuorella siinä pelvossa, että tuostakin taitais turmio tapahtua; ehkä tämä vuori makaapi vainion keskellä kaukana pois mehistä ja muista kylistä. Tätäkin ovat hyö vaariin ottaneet, ja käyttäävät nyt Helkoa vähemmällä juhlallisuuella vaan isommalla yhtä-tyytyväisyyellä **) kuin ennen.

Mutta koska myö nyt olemme kyllä puhunut tästä juhlan pitämisestä, niin ehkä se ei olisi sopimatoin että vähä puhua kylästäkin jossa se pidetään.

*) Näin toimittivat hyö kylässä mullen asian. Soahaksein tästä tarkemman tiion, olen minä kirjuttannut Turkuun, Neuoittelemus-Kirjuttelian (Consistorie-Notarien) M. *Hällfors*sin luokse, tiustellen häneltä jos ei Papin-neuoittelemuksen vanhoissa kirjoissa löytyisi tästä jota kuta perustusta. Mutta hään on mullen vastannut että ainoastansa yksi *Joh. Fonseliuksen* nimellinen Pappi, on ollut tässä pitäjässä Kirkkoherrana vuosien 1735 ja 1741 välillä; ja ettei tälläistä asiata hänen ajallansa löyvy tässä ilmoitettunna. Muutoin niin Papin-neuoittelemuksen paperit ei ole sen vanhemmat kuin vuoteen 1681, koska hyö silloin paloivat poroksi yhdessä tuli-palossa. Sen tähän tämä asia mahtaa olla tätä aikoa vanhempi, tahi ainoastansa moa-oikeucssa peätätty.

Minä olen sitten myös kirjuttanna tästä Kiblakunnan Tuomarillen, mutta en ole soanut vastausta.

**) *Yhtä-tyytyväisyys, lifnöjbet.*

Rilvalan kylä on epäilemättä yks niistä vanhemmistä kylistä Sääksmäen pitäjässä *); ja juuri sen tienoilla vielä nähdään jäännöksiä siitä vanhanaikuisesta *Hakoisten Linnasta*, josta nyt ainoastaan yksi kivi-raunio on jäljellä **). Kirjoissa tämä kylä kuhutaan *Ridvalla*, vaan suusanalla *Ritvala*, ja maankielellä ***) *Rilvala*. Se näyttää ikeän kuin kylä olisi nimensä suanut Ruohin kielestä, ja josta olisi arvattava että Ruohtalaisia ennen on tässä asunna. Silloin kuin Vallan-hallihtia †) Birger vuonna 1250 rakensi Hämeenlinnan, ja siihen kuletti joukkonsa, on mahdollista, että muutamakin hänen Sankarista asuivat linnan ulkopuolella niissä lähimmäisissä pitäjissä; ja on uskottava että joku heistä silloinkin oleskeli Sääksmäessä ja alotti Hakoisten linnoo; ja että Ridvallan kylänpaikka silloin ainoastaan oli yksi kankasmaa tahi nummi, jossa heijän Sankarit ja Soturit (*Riddare och kämpar*) lennättivät hevoisiansa.

Vallan-mantie joka Hämeenlinnasta viepi Tampereeseen kulkoo kylän lävitien, jossa vielä toinen-

*) Tämä pitäjä mainitaan jo 1335 vuen kirjoissa (Porthanin *Chronic.* 241 p.) ja on nimen antanut kahellen kihlakunnalle, ylä-Sääksmäin ja ala-Sääksmäin kihlakunnat.

**) Gananderin *Mythol. Fenn.* 8 p. Semmoisia Hakoisten kuhuttavia linnoja, löytyy myöskin Janakkalassa ja Hattulassa.

***) *Maan-kieli*, *Prowins-dialekt.*

†) *Vallan-hallihtaja*, *Riks-föreståndare.*

kin pitäjän tie kulkoo ristiin; ja se on tällä ristillä kuin piijat näinnä Helka-iltoinna, yhteen tunkeiksevat. Kylästä luetaan puolitoista virstaa kirkollen, vuan ei muuta kuin virstaa Huittulan keskivariin. Kylä on jaettu kahteen suureen osaan, josta yks kuhutaan *Yläkyläksi*, toinen *Alakyläksi*. Yks peltomoa eroittaa heitä toinen toisestansa.

Kaikki mitä tässä nyt on puhuttu, on sanottava *Alakylästä*, joka *Yläkylästä* makoo etelään, ja on luettava heistä sekä vanhemmaksi että suuremmaksi. *Yläkylässä* rajoittaavat myös Helkoa, vaan iteksensä toisella kohalla, kuhuttu *Karjuveräjänmäiksi*: muutoin ne käyttäävät ihtiensä samalla lailla kuin *Alakylässä*, ja laulaavat samojakin Runoja.

Se on meistä outo kyllä, ettei molemmat kylänpäät yhdessä pie tätä yhteistä juhlaa; vaan on uskottava että hyö vanhuudessa ovat olleet yhdessä, ja oisi toivottava että hyö myös tästäpäin yhdessä käyttäisivät tämän kauniin juhlan. Jos ei muuten, niin sillä tavalla että kaikki lapset kokountuisivat yhen valkian ympärille, jos kohta hyö kävisivätkin sinne, kahessa joukossa.

Tämä jo monaisten mainittu *Helka-vuori* ei ouk mikään oikea vuori, vuan yks harju-tahi sellanne-mua, joka pistäiksen *Alakylän* etelä puolelle, ja jonkan toisella puolella *Vanajavesi* ynnä hänen mo-

nen snarensa kanssa puahtaa kuin vesipata. *Helka Vuoresta* on jo suurin osa tehty peltomuata, ja mikä hänestä on jälellä kasvattaa paljaita katajapensaita ja kanarvoja. Siihen missä valkiata ennen piettiin, on äskettäinkin kaivettu tervahauta, niin että se juuri näyttää niin kuin kylän Helka jo ottaisi Rilvalasta eronsa. Se on paha kyllä, että kylän asukkaat ei paremmin korjoo yhtä paikkaa, jossa heidän esi-vanhemmat monessa miespolvessa ovat Tyttölöihin ja Ystäväitten keskellä viettäneet niin monta suloista ajan kuluu.

Myö tahomme myös nyt tässä jälestäpäin julistaa ne Runot josta myö jo olemme puhunut, ja joihin laulaminen on luettava niin kuin Helan suurin pyhyys. Myö tiemme tätä sekä heidän sisällepitonsa suhteen, sekä että myös Tulevaisillen säilyttäisimme meidän esivanhempien vanhoja juohutuksia *).

Kuitenkin täytyy meidän ensin muistutella, että myö heidän tutkiissa olemme löytäneet heidän olevan aivan puuttuvaiset **) ja vian alaiset ***).

Myö ei ouk uskaltanna mieltämme myöten parata näitä virheitä, vuan tahomme lukioillen toimittaa heitä aivan senkaltaiset, kuin niitä tällä haavalla

*) Juohutus, Diff. — **) Puuttuvaiset, Bristfälliga, defecta, fragmentariffa. — ***) Vian-alaiset, corrumperade.

valla Seäksmäissä lauletaan, luuleissamme että kukin mieluisammasti käsittäisi heitä, heijän omassa vanhanaikuisessa, jos kohta alaistomassakin puvussa, kuin että suaha heitä jatketuksi, parsituksi ja paikatuksi tämän ajan tilkuisilla.

Myö olemme sen eistä pitänä sitä puheemmurettä hyvänä, kuin tässä kylässä puhutaan, ja josta nämätkin Runot ovat osansa suaneet; ja olemme kirjutanneet heitä niin katkaistunna ja murrettunna, kuin ovat, että silläkin säilyttäisimme heijän omat vanhan-aikuiset ja näillen paikoillen varsin tunnettomat sanat *); joista myökään emmö kaikkia käsitä. Kuitenkin oommo myö kokenut että muistutuksillamme heitä jokskin selittää. Vaan se tuli meistä pahoin tehty, ettei myö silloin muistana kirjuttoo heijän laulamusta (melodi) muistiin, mutta toivoomme vastapäin suavan tätäkin toimitanneeksi.

*) Se on epäilemätä, ettei nämät Runot ole näillä tienoilla synnytetyt, ja ettei näissä löyvy mitään paikkaa jonka piällen hyö tarkottaisi. Ei ies Helka-vuorrestakaan kuulu mitään sellaista erinomaista puhetta. Yksi Vanha ukko tässä Rilvalan kylässä, sanoi muistavansa kuulleen puhuttavan, että ne asiat joista Runoissa mainitaan ovat tapahtuneet Virossa tahi Inkerin muassa. Mutta mikä kieltää ne vanhat, valetta kuulemasta, niin hyvin kuin ne nuoretkin? Merkillinen on kuitenkin että kieli ikään kuin totistaa tätä.

I.

ALKU-SANAT *).

Ruvetkasme, rohjekasme,

Kaunissa joukos'!

Elkäs eäntämme hävetkö,

Kaunissa joukos'!

Vaikk' on Lapset laulamassa,

Kaunissa joukos'!

Pikkuiset pirisemässä,

Kaunissa joukos'!

Heikot Virret heittäjälle,

Kaunissa joukos'!

Annas mun käjen kukata,

Kaunissa joukos'!

Merihelmet helkyttellä,

Kaunissa joukos'!

Saksan pehkineet sanella - - -

Kaunissa joukos'!

*) Nämät alku-sanat osottaavat ikään kuin Helan-huutajat oisivat tällä käyttämisellä poisheittäneet kansan vanhoja tapoja ja opetuksia, koska pelkäisivät tulla pilkan ala. Ja koska lapset käyttäyvät tämän Juhlan, ja on arvattava, että ne nuoret olivat enemmän taipuvaiset kuin vanhat, luopumaan vanhoista tavoistansa, ja antamaan ihtiänsä ristitä, niin on uskottava, että tämä käytös on luettavaksi siitä ajasta, kuin Poavilaiset levittivät Ristin oppia meidän maissa. Sillä heidän oil tapa pitämään tällaisia kävelemisiä (professorer) ja laulelemisiä (chörer, andeliga sänger) kuin tahtovat jonkun pyhän juhlallisesti käyttää.

Ruotin ruakoisten puhella,

Kaunissa joukos'!

Turun Urvut uikkajoille,

Kaunissa joukos'!

VääTTY-vasken vaikkajoille,

Kaunissa joukos'!

Käykäm' Siukukset sinelle,

Kaunissa joukos'!

Mataroille morsiameks,

Kaunissa joukos'!

Tuokam' sieltä seulan täysi,

Kaunissa joukos'!

Mataroita markan vakka,

Kaunissa joukos'!

Tehkesme sinistä siltaa,

Kaunissa joukos'!

Elkäs, t. elkös, elkee, elkeä. — *Eäntämme*, oisi pitänyt olla "eäntämme; tahi järkeen: "elkäämmö eäntämme hävetäk." — *Heittäjä*, affälling, den som ffäjer sig från de andra, och äfwenså af dem blir öfvergifwen. Taitaa myöskin tässä m. y. k. laulaja, tahi "virren heittäjä." — *Meri-helmet*, foraller, sandperlor, ovat tulleet niin kuhutuksi koska heitä tuotiin meren takoa; tahi oikeemmittain, koska heitä haettiin meren pohjalta. — *Saksan pehkiheet*, utländska nippor och grannläter. — *Raakoisten puheella*, "med råa, plumpa, grofwa uttryck," fan äfwen få betydelse af "kraftiga ord." Mutta on myös mahdollista että oisi luettavana *puhella*, joka oisi samassa taivutos-loukkaassa (sama tempus och modus) kuin eillimäiset sanat, "Sannella ja helkytellä." — *Uikkaja*, begrätare, jämrare, m. y. k. *Vaikkaja*, tablare, beflagare, belactare. — *Ur-*

Uikamme punainen porras,
 Kaunissa joukos!
 Jumaloihiin männäksemme,
 Kaunissa joukos!
 Jumaloihiin puhtaisiin,
 Kaunissa joukos!

vut, t. "urut;" oisi ehkä pitänyt olla: "Turun ur-
 vuin uikkajoillen." — *Vääty-vaski*, hamrad, utsmidd,
 dragen koppar. — *Sinelle*, oisi ehkä soveliampi sa-
 noa: "sisällen," nimittäin tyttölöihin parveen t.
 piiriin. Mutta nskottavampi on, että se m. y. k. "si-
 nisille;" sillä *sini* (blå) mahtaa olla vanha heitetty
 sana, joka nyt ainoastansa tavataan liitettyissä pu-
 heissa (i sammansatta ord), n. k. e. "sini-marja, si-
 ni-kello" j. n. e. — *Matarat* t. "mataran heinät,"
Galium Verum (Jungfru Marie Sånghalm, Honungs-
 gräs, Gul-Måra) kuin myös *Lysimachia Vulgaris*,
 (Lysing, Gullspira). — *Tehkesme sinistä siltaa*, tai-
 taa sekä merkihtää "heinillä pujotettunna ja kaunis-
 tettunna," että myös "heiltä iheltä koreistunna," (jos
 olivat muka sinisissä voatteissa). — *Uikamme* t. uik-
 kaamme, laulatkaamme, ruikuttakaamme. — *Käjen*,
 t. käen (Göf)

Ruotin kielellä oisi tämä laulu arvaten näin:

Låt of börja, låt of våga, — Blydoms ej för
 våra stämmor! — Om som unge ån vi sjunga, —
 Höja våra spåda röster! — Swag är den förgåtnes
 wisa. — Låt min Sångmö lyran stämma, — Mina
 perlor sakta klinga, — Mina Dystra smycken tala —
 Med de Swenskes hårda termer! — Åbo orgor åt
 dem som kälta, — Messingspipor åt dem som knota!
 Stigom syfkon på det blåa, — Honungsgräset
 såsom brudar! — Hämton berifrån ett såll fullt, —
 Utaf Spir-gräs full en wacka; — Bindom deraf grön
 en matta, — Sjungom rosor på vår gångstig, — Då
 wi gå till våra Gudar, — Till de rena, trogne
 Gudar!

II.

MATALENA-RUNO*).

Matalena Neuro nuori
Kauvan se kotona kasvoi,
Kauvan kasvoi, kauvas kuului,
Tykönä hyvän Isänsä,
Kanssa armahan Emonsa.
Polki, polki permannoita
Hänen korko-kengillänsä,
Rautaisen rahin kulutti
Astioita pestessänsä,
Kulman pöyvästä kulutti
Hopiapäällä veittellänsä,
Hirren kynnystä kulutti
Hänen hieno-helmallansa,
Toisen hirren päänsä päältä,
Hänen kultakruunullansa,

Matalena Neuro nuori

Mäni vettä lähteeltä,

*) Tämä tarina löytyy pien-ryhellä tavalla toimitettu vanhanarkuisissa Ruohtalaisissa lauluissa, jotka vielä lauletaan erinäisissä muakunnissa. (Svenska Folkvisor af Geijer och Afzelius, 2. D., p. 229. — Atterboms Poet. Kalend. 1816, p. 20). Jos ei Ruohtalais-ten laulu o Suomesta käännetty, niin ei Suomalais-tenkaan ouk Ruohtalaisesta.
 Tämä ja ne seuraaviset Runot lauletaan samalla ta- valla kuin alku-sanat, nimittäin että jokaisen sanan perästä lauletaan aina: *Kaunis ja jouko!*

Kulta kiuluinen käressä,

Kulta korva kiuluisessa;

Katteli kuvan siansa - - -

”*Ohho, minua Neiro parka!*”

”*Pois on nuoto muuttunna,*

”*Kaunis karvani karunna!*”

”*Eipä kiillä rinta-kisko,*

”*Eikä hohra pää-hopeeni!*”

Jesus Paimena pajussa,

Karjalaissa kaskismaissa,

Anoi vettä juoraksensa.

”*Ei o mulla astiata,*

”*Ei o kannuini kotona!*”

”*Pikarit pinona vierit,*

”*Kannut halkona kaalsit.*

”*Pistäpäs pivon täysi,*

”*Kahmalon täysi kanniksella!*”

”*Mitäs puhut Suomen-sulha.*”

Neiro, t. neito. — *Korko-kengät*, Skor med höga flackar. — *Hirren päänsä päältä*, merkihtee: ”Oven piälystä.” — *Muuttunna*, t. muuttunna. — *Karunna*, t. katonna, kavonna, eli ehkä: ”karanna.” — *Rinta-kisko*, t. solki, risku (briff). — *Hohra* t. hohta. — *Pää-hopeet*, diadem, silfver-bindlar, som brukas fring häret. — *Pajussa*, merkihtee että hään istui puussa; paremp oisi ehke sanoa: ”pajukossa.” — *Karjalaissa*, m. y. k. ”karjan-alaisessa;” sillä eihään tässä lie puhe ”Karjalasta.” — *Pikarit pinona vierit*, merkihtee että hänellä oli niin paljon pikaria, että hään pani heitä pinoon, eikä siinäkään pysyneet, vaan maahan vierivät. — *Kaalsit*, m. y. k. ”kalaai, t. kalisi, t. kalahti” (framlade). — *Pivo*, t. ”kopra.” — *Kanniksella*, pi-

”Suomen-sulha, Mairen-orja,
 ”Isäini ikäinen paimen,
 ”Ruoti ruorolla elänyn,
 ”Kalan-päillä kasvatettu
 ”Karjalaissa kaskismaissa.”

”Siismä lienen Suomen-sulha,
 ”Suomen-sulha, mairen-orja,
 ”Isäis ikuinen paimen,
 ”Ruoti ruoroilla elänyn,
 ”Kalan päillä kasvatettu
 ”Karjalaissa kaskismaissa,
 ”Ellemme elkiäs sanelen?
 ”Sano kaikki mitäs tierüt!
 ”Kussas kolmet poikalästais?
 ”Yhren tuiskasit tuleen,
 ”Toisen vetkaisit veteen,
 ”Kolmannen kaivot karkeiseen.
 ”Sen kuins tuiskasit tuleen
 ”Siit olis Ruotissa Ritari,
 ”Sen kuins vetkaisit veteen
 ”Siit olis herra tällä maalla,

täis vissiinkin olla: ”kannekele,” (bår hit — ”kanna tänne”), tahi jos merkihtennöön: ”kannellaisi” (med hvar du bår, tahi: med loffet). — Mairen, t. ”maihen.” — Ruoti, t. ”ruoti-vaivainen.” — Ruorolla, t. ”ruovoilla, kalan ruojilla (ben-ñnotor), taitais myös merkihtää ”ruojolla,” (borg, afftrap), ja saattais olla: ”Ruojin-ruojolla elänyt.” — Elänyn, pitäis olla

”*Sen kuins kaiivot karkeisehen,*

”*Siit olis Pappi paras tullut.*”

Matalena Neiro nuori

Rupeis vasta itkemään.

Itki vettä kiulun täysi,

Pesi Jesuksen jalat ;

Hiuksillansa kuivaeli.

”*Itepäs lienet Herra Jesus*

”*Kusmuin elkeeni sanelit!*

”*Pane minua minkäs tahrot,*

”*Soihin maihin portahiksi,*

”*Jaloin päällä-käytäväksi,*

”*Joka porton käytäväksi,*

”*Joka tuulen turjotella,*

”*Laaaja lainen larella.*”

III.

”*elänyt.*” — *Ellemme elkiäs sanelen,* jos en ilkiäis sanoa (om jag ej värbdade mig om att säga) mutta elkiäs taitaa ehkä tässä, niin kuin jälestäpäin myös merkihtee ”ilkeyttäis.” — *Tierät,* t. tiiät. — *Yhren,* t. yhen. — *Karkeisehen,* t. kankaisehen, multa. — *Kiulun täysi,* pitäis olla ”kiulun täyvä.” — *Kusmuin,* t. kuinsmun. — *Elkeeni,* t. ”ilkeeni, ilkeyttäini.” — *Minkäs,* t. mihinkäs. — *Tahrot,* t. tahot. — *Turjotella,* t. heilyttellä (wagga af och an). — *Laaaja lainen larella,* pitäis olla: ”loajan lainen lajella (förljas öfwer) t. ajella (wrfas för vinden).

III.

INKERIN-RUNO *).

Inkeri ihanen Neiro
Varas se vakuhun nais,
Lalmanti Iso Ritari
Anto kättä kätkyä
Ison kimpun kihlajell,
Suuren sormuksen lunasti.
”Kokotteles vuotta viisi,
”Vuotta viisi, vuotta kuusi,
”Kanssa kaheksan keseä,
”Ynnä yheksän suven,

*) Tämäkin tapaus kerroitetaan vanhoissa Ruohtalaisissa lauluissa, vaan toisilla nimillä. Siinä Inkeriä kuhutaan *Pilla Rosa*, Lalmantia kuhutaan *Hertigen*, ja Eerikkiä, *Grefwen*. (*Sw. Folk-Vis. I. D., p. 116, 120 och 123*) tähän tarkoittaa myös yks toinen laulu, kuhuttu, *Dwäntad Brölopsgåst*, (*2 D., p. 3, 212*). Se näyttää vähän vähältä, niin kuin asia oisi tapahtunut Suomessa tahi Virossa, ja että se Ruohtalainen laulu olisi kiänetty Suomesta. Tämä on siitäkin uskottava, koska muutamissa Ruohtalaisten muakunnissa alotetaan tällä versyllä: *Det war två såta wönnen, som höll hwarannan får; den ena för till (från) Finland, ifrån sin fästemo.*

Varas se vakuhun nais, pitäis ehkä olla: ”varraain sen vaussa nai.” — *Lalmanti*, mikäähän nimi tämä lie? Lienöököhään *Sakunimi*, vaan *Virkanimi*, niin kuin e. m. *Vallewan* (yks vanha Sankari josta vielä nytkin paljon lauletaan), t. *Vallerman* (*Pilgrim*), tahi ehkä *Eagman*? — *Kätkyä*, pitäis olla ”kätkyvcehen, t. kätkyheesen, t. kätkyysen.” — *Ison kimpun*, ett stort smycke. — *Kihlajell*, t. *Kihloojallen*. — Lu-

”Vuosi-kausi kymmenettä!
 ”Kuinsa kuulet kuoleheeni,
 ”Ottakos uroa parempi!
 ”Elkössä pahempataini,
 ”Elkössä parempataini,
 ”Ota muutoin muotohitteis!”

Erikki vähä Ritari
 Valeh-kirja kannatteli,
 Valeh-kirja kiiruhulta:
 ”Lalmanteis on sorissa voit’tu,
 ”Pantu maahan paimen luissa.” — — —

Inkeri ihanen Neuro
 Väein vietiin viintupa,

Väein kihlat annettiin,
 Väein ei enää vihillen saatu.
 Ei miehin eikä miakkan,
 Eikä uljoisten uroisten,
 Eikä vaimojen valitten,
 Eikä neitten kauneuven.

Inkeri ihanen Neuro
 Istu se lutin solassa,
 Sekä istu että itki,

nasti, muka rahalla, t. osti. — Ottakoos, t. ota siiten, t. otapa jos. — Muotohitteis, t. muotoseis, este ditt tycke. — Sorissa, t. soassa. — Voit’tu, supistet-tu (contraheret) pitäis olla ”voitettu.” — Väein, t. väkisin, väkisek. — Viintupa, t. vihkitupaan. — Mi-akkan, t. miekoin. — Lutti, t. luhti (loft) ylinen, par-

*Katto itään, katto länteen,
Katto poiki pohjoisehen.*

Näki kykkärän merellä:

”Jossa lienet lintuparvi,

”Niin sä lähre lentämään!

”Jossa lienet kalaparvi,

”Niin se vaipunet mereen!

”Jossa lienet Lalmantiini,

”Laske purtees valkamaan!”

Erikki vähä Ritar:

”Mistäs tunnet Lalmannikseis?”

”Tunnen nasta, tunnen purteen,

”Kahen airon laskennosta,

”Toinen puoli uutta purtta,

”Toinen silkkiä sinistä;

”Silkki Inkerin kutoma,

”Kauvon Neiron kairehtima.”

”Minun nuorin Veljykköisen,

”Ota ohrilta oriis,

”Irulta ikä-lihanen,

vi. — *Jossa lienet lintu-parvi*, niin se lehrä lentämään, nämät sanat luetaan myös yhdessä toisessakin vanhas-
sa Runossa (Topeliuksen kootuksessa 2:ssa Osassa 6:lla p:lla). — *Silkki*, siden. — *Kairehtima*, t. kuto-
ma, wirkad, broderad. — *Veljyккеinen*, tämä sana
näyttää olevan Viron kielestä, jolla se on velleken-
ne ja vellikenne (veikkoinen). — *Ota ohrilta
oriis*, tag din Öingst ifrån södet. — *Irulta*, taitaa
merkihtee ”iteiltä” (från grodden). — *Ikä-lihanen*, ku-

”Maata-jalka maltahilta,
 ”Aja vasta Lalmantia!”
 ”Terve, nuori Naeramieheini!
 ”Kuinka Inkeri elii?”
 ”Hyvä Inkeris elii,
 ”Viikkokausi häitä juotu,
 ”Toinen lahjoja lareltu,
 ”Kolmas annettu antemia.”

IV.

ANNUKAISEN-RUNO *).

*Annukainen Neiro nuori,
 Istu Turun sillan päässä;*

hutaan vanha Hevoinen. — *Maata-jalka*, t. lyhyt-jalkainen. — *Naera-mies* taitaa m. y. k. lankomies. — *Lareltu*, t. lavottu, jaettu. — *Nasta*, t. nappula.

*) Tästä Annikaisesta, ja hänen vieraan toivomisesta mahtaa myös se Runo puhua, jota kuulin Juvalla laulettavan, ja joka alkaa: ”*Annikka soria Neito, istui saaren sillan päässä, sekä istui että itki, uoti miestä onnellista, lykyllistä tyyretteli. Kulka mies merestä nousi,*” j. n. e. (Lue: Pieniä Runoja, Upsalassa 1818, I. O. VI. josta se on uuesta painettu v. *Säröterin Finnische Runen* p. 118) samasta neijosta lausuupi toinenkin Runo, jota lauletaan Arkangelin läänissä, ja joka alkaa: *Annikk’ oli soaren neiti, se oli poukkujen pesiä, voatehitten valkaisia*, j. n. e. (Lue: Topeliuksen Vanhanaikuisia Runoja, 2. O. 6. p.). Tästä arvaamme tämän asian tapahtuneen Suomenmaassa. Mutta Ruohतालैsissäkin vanhanaikuisissa lauluissa, hoastetaan samoo tarinata, yhdessä laulussa kuin kuhutaan: *Jungfru: köp*; vaikka siinä ei nimitetä hänen nimeensä. (Svenff. Folk: Wis. I. D. p. 92). Merkillinen on myös

*Kaitti kaupungin Kanoja,
Neuvo Turun Neiroisia.*

*Nousi pilvi luotehesta,
Toinen lännestä läheni;
Se kuin lännestä läheni,
Se muutui Neiren haaksi;
Se kuin nousi luotehesta,
Se muutui kestin haaksi.*

*”Jo mun kesti kerran petti,
”Hukutteli huoran poika,
”Söi mun syötetyt Sikaini,
”Joi mun joulu-tynnöriini. — —
”Minun pieni pelto-paitain
”Tahto verkaista hametta,
”Minun verkainen hameeni
”Tahto vyötä kullattua,
”Minun vyöni kullatuini
”Tahto raskaita rahoja,
”Minun raskaat rahaani*

että Saksan, Hollannin ja Englannin maissa lauletaan vanhuudesta, yhestä prinsessasta nimeltä *Anna*, joka niin ikään sala-kähmässä vietiin pois vierailen mailten, ja jota luultaan olleen yhön Englannin muinosen Kuninkaan tyttären, jonka veivät Meklenburgiin. Oisikohaam nämät Suomalaiset runot hänestä puhuvia?

Kaitsea, wårda, handhafwa. — Kaupunnin Kanoja, Stadens Skönheter, unga Damer. — Kesti, gäst, fremmande. Muutamissa paikoissa se merkihtee myöskin ”loisi, koturi,” inhyšning. — Pelto-paita, taita merkihtee sellaista aivinasta tehtyä mekkoa, jo-

- ”Tahto nuorta kauppamiestä,
 ”Minun nuori kauppamieheihin
 ”Tahto männä muillen maillen,
 ”Muillen maillen vierahillen.
 ”Puhui purjehen siaan,
 ”Kantoi hahteen kalunsa. - - -
 ”Hikois’ Hirvi juostuansa,
 ”Joi Hirvi janottuansa,
 ”Herantiestä lähtehä.
 ”Siihen kuolansa valutti,
 ”Siihen heiti haivenensa;
 ”Siihen kasvoi tuomu kaunis,
 ”Tuomuun hyvän herälmän;
 ”Karkais siihen kataja kaunis,
 ”Katajahan kaunis marja;
 ”Joka siitä oksan otti,
 ”Se otti ikuisen onnen;
 ”Joka siitä lemmen leikais,
 ”Se leikais ikuisen lemmen.
 ”Jesuksen jätän siaani,
 ”Maaria hyvä majaini,

ta Hämeessä ruukataan. — *Herantiestä lähtehä*, ”He-
 ra” kuhutaan sellaista pientä vesi-juottia, joka juok-
 soo kuikeroittelo. Merkihteeköhään siitten että Hir-
 vi oisi juonut koko lähteen vesisestä tiestä, tahi että
 hään joi ”Härän-tieltä lähteestä” (ifrån hällan invid få-
 vägen). — *Haivenet*, t. hapenet, här. — *Siihen kuo-
 lansa valutti, siihen heiti haivenensa*, osottaa ikään
 kuin Hirvi kovasta juoksusta ja janosta, oisi juonut
 ihtiensä kuoliaksi. — *Tuomu*, t. tuomi. — *Lemmen,
 lycka, wälgång*. — *Joka siitä lemmen leikkais, den som*

”Hyvä on toisten tullakseeni,

”Parempi palatakseeni

”Ennen tehruillen teloillen,

”Aluttoillen anturoillen.

”Kennenkäs on telat tekemät?

”Kennenkäs on anturat alomat?

”Jesuksen on telat tekemät!

”Maarian on anturat alomat.”

deri fkar sin lycka. — Tehruillen, t. tehtyillen. — Te-
la, t. rakkineet, botten, underrede, grundställning. —
Aluttoillen, pitäis olla Alutetuillen.

G—nd.

VANHOIN SUOMALAISTEN AJANLUVUSTA.

Ihmiset on jo vanhoinna aikoinna löytäneet tarpeelliseksi, että jollakulla tavalla määrätellä ajan kuluu. Se on ollut päivällä kesäsinnä aikoina, kuin talvisinna — niinnä pitkinnä öinnä, tarpeellinen että selittää ajan ja päivän juoksua. Jokainen kansa on eri-tavalla kokenut tätä toimittaa, ja omalla loavullansa nimittänyt näitä ajan muutoksia. Ennen kuin kellot, tunti-lasit *) ja tuntipassaas **) tulivat tietyiksi, niin oli melkein vaikia ja ehkä mahotoin, että tasoittaa ja luettaa tunnin kulumista. Kuitenkin ovat ne vanhat Suomalaiset, ilman näitä tarpeita, tässäkin asiassa melkeen ymmertännyt tarkoittaa sekä hetken ***) että tunnin määrät; niin että niilen vielä nytkin ei ouk kellosta tarvista, eikä huolta tunnintuikkareista †). Päivä on heillen niin kuin muillenkin ollut se johtattaja, joka osotti heillen ajan-juoksut, ja josta hyö parraaittain taisivat ajanluvat

*) *Simglas.* — **) *Simwisare.* — ***) Nuoruudessa minä kyllä kuulin vanhat sanovan, kuinka monta hetkee luettiin tunnissa, mutta nyt se on minulta juohunut pois piästain, kosk en silloin ymmertännyt panna muistiin. Hämeessä ja Turussa, on *hetki* ja *tunti* yhtä merkittävä.

†) *Tunnin-tuikkari, Bordstufare.* Vielä nytkin niin on Savossa ja Karjalassa harva kylä kussa löytyy kelloa talossa.

luvut tarkoittaa. — Päivännousun- päivänlaskun- ja syvänpäivän-aikaa eroittaa vähä kukin, kuin myös, että päivä vuorokauven piästä loistaa entisellä kohal- lansa; mutta että tasoittaa tätä vuorokautta yksis- sä määrättyissä ja yhtäläisissä osissa, siihen ei pys- tyk joka miehen kynnet, ja onkin ilman kellota varsin mahotointa. Eivät Suomalaisetkaan osan- neet kellon puutteessa tätä toimittoa, mutta ymär- sivätpä kuitenkin jakaella vuorokauttensa vissiin erilaisiin osiin, joita ne aivon hyvin tiesivät toi- sistaan eroitella; ja tulivat sillä aikaan, koska heill' ei ollut toista parempata.

Se on uskottava, että se roaka ihminenkin en- sin hoksaisee, että aurinko jonkun vissin ajan pääs- tä, paistaa taivaalla sillä kohalla kuin ennenkin, tahi että se aina vuorollansa kulkoo omia vanhoja polkujansa.

Koska hään oli näin yhen vuoronsa matkaa- sek tehnyt, niin Suomalaiset kuhtuivat ajan, joka oli sillä välillä kulunut, *Vuorokausi* *).

Tämän vuorokauven jakoivat hyö sitten kah-

*) Se on merkillinen ettei Lapin eikä Viron kielessä löyy jotakuta sanoo joka merkihtis *Vuorokautta*; sil- lä Lapin kielellä tätä kuhntaan *peive akten ijan* (päi- vän yme yön), ja Viron kielellä: *ööd ja päwad* (yöt ja päivät); ei paremmin Saksank, *Tag und Nacht*; ja Latk. *integer dies cum nocte*.

teen peä-osaan, joita hyö kuhtuivat "Ajat," ni-
mittain, päivän- ja yön-aika-
Päivä t. päivä-kausi*), kuhtuivat sen ajan
kuin päivä paisto, ja olivat toimessaan; ja
Yö t. yö-kausi**), silloin kuin oli pimiä; ja
hyö lähteneet levollen.

Mutta koska päivä ja yö ei tullut perätyksin
ja järjestään, vaan verkkaisella ajan kululla, niin
kuhtuivat sitä aikoo, joka oli heijan välillä, ja
ikään kuin erotti heitä toinen toisestansa, "oamu
ja iltä."

Oamu t. huomen**), merkihtee päivän alkua
ja yön loppua, tahi sitä aikoo vuorokauvessa joka
oli yön ja päivän välillä; ja

*) Päivä, Vironkielellä, *pääw, päiw, ja paiw*; Lapin-
kielellä: *peiw*; Ungerin kielellä: *nap*.

**) Yö, Virk. *ö*; Lapk. *ija*; Ungk. *ey, eijel*; Samojedin-
ja Vogulin-kielellä: *ji*; Wotjan-kielellä: *ui, uin*; Per-
min-kielellä: *oi*; Syrjän-kielellä: *woi*; Morduinin-
kielellä: *wei*; Tscherehemisin-kielellä: *jyt*; Turkin-
kielellä: *ei*; Ostiakkin-kielellä (Wassjungan yirralla)
ei; Kiinan-kielellä: *je, ö*; Vogulin-kielellä (Berezo-
wan tienoilla) *eti*; Tartarin-kielellä: *soey, ujel*.

***) Aamu, huomen, Virk. *homme, home, hommen, ommuk*;
Lapk. *iddiet* (joka mahtaa olla sukuisin Suomal. iän
kanssa) ja *aret* (joka näyttää oleva sanasta *are*, jota
merkihtee sitä puolta puuta, kussa on paksuinta kuor-
ta; niin kuin Suomal. övät koarnasta soanget koarna-
pohjonen). Mautoin niin kaari Suomk. ja kaar Virk.
merkihtee yhen osan kehän piiristä (en cirkel: bage), use-
emmittain sitä taivaan piirtä jota niämme (halfwa he-
mispheren, fästet, firmamentet). Estin kielelläkin
niin *hommiko kaar, t. kare pool*, merkihtee itäisen
päin, iän ilma, iän kohta; siitä *Vessi kaan* (länsi) ja
maa kaar (itä) — Ungk. *honap*.

Ilta t. ehto *), merkihtee yön alkua ja päivän loppua, tahi sitä aikoo joka oli päivän ja yön välillä.

Päiväkauvensa jakailivat hyö muuten kolmeen osaan, nimittäin :

1) *Aamusta päivee t. oamupuol-päivee*, jota luettiin päivän noususta oamiaiseen asti; kesällä 6 tuntia, talvella ei yhtäkään.

2) *Syvän-päivä*, jota luettiin oamiaisesta murkinoillen asti, eli 6 tuntia.

3) *Ilta-päivä, t. iltapuol'-päivä* **) jota luettiin murkinasta päivän laskuun; kesällä 7 tuntia, talvella ei yhtäkään.

Kuin tarkoittivat työn aikojansa, niin jakoivat niinikään päivänsä kolmeen osaan, joita hyö kuh-tuivat *rupiamia, t. rupeema*, koska hyö silloin aina uuvesta rupeisivat työhöön; tahi *ruokaväliä*, koska näillä ymmärrettiin niitä aikoja, jotka olivat ruoka aikoin välillä ***). Nimittäin:

*) *Ilta, ehto, Virk. öht, öhto, öddang* (yön-tanko) koska ehto ottaa yötä vastaan, ikään kuin tankolla t. hankolla. Lapk. *ekked*, jota taitaa olla tehty puheesta *ekewe* (ikuinen) koska päivä aina iltaisella on ikäinen, mutta Lapissa (kussa sitä nähään kaiken yötä) myöskin ikuinen. Ungk. *östwe, estwe, este, Vogulk.* (Jugurin vuorilla) *ete, et*; Samojedink. ja *Vogulk.* (Verchoturjin maakunnassa) *iti*; *Vogulk.* (Obin suvanolla) *edi*; *Ostiakink.* (Berezovan ympärillä) *etno, jetno*; *Ostk.* (Juranjen kymin taakse, ja aina Obin ja Vassjungan vesillen) *itna*.

**) *Virk.* sanotaan myöskin *öhto-polik, öddango-polest.*

***) Yhen tunnin hyö kuluttaavat syömisessä, ja yhen vet-

1) *Oamu-rupiama*, jota luettiin heijän ylä-nousemisesta oamiaisiin, tahi siihen kuin söivät eineensä, tahi kello nuon 3:sta ja 4:stä aina kello 8:aan ja 9:ään, eli neljä t. viisi tuntia.

2) *Puolpäivän-rupiama*, jota luettiin oamiaisista murkinaan, tahi kello 8:asta ja 9:ästä, kello 2:hteen ja 3:meen; eli kuus tuntia.

3) *Ilta-rupiama*, jota luettiin murkinoista iltaiseen, tahi kello 2:sta ja 3:sta kello 8:saan ja 9:sään, eli kuus tuntia.

Yöt jaettiin niinkään kolmeen osaan, nimittäin:

1) *Ilta-puol' yötä*, t. *ilta-yö*, jota luettiin kello nuon 10:estä ja 11:estä kello 12:teentoista, tahi yks eli kaks tuntia.

2) *Syvän yö*, t. *syvän-yön aika*, jota luettiin kello 12:nestä kello 1:hteen, eli yks tunti.

3) *Oamusta-yö* t. *oamupuol' yötä*, jota luettiin kello 1:stä kello 2:hteen ja 3:meen, tahi yks eli kaks tuntia.

Tämä jakaminen oli erinomattain kesäisinnä aikoinna luonnollinen, koska hyö silloin nousivat yläs päivän nousulla, ja mänivät moata päivän laskulla; mutta syksyn puolla, ja alinomattain tal-

justelöövät hyö siitten vielä pitkällensä, uin kuin muka levätäksensä.

vella, koska päivät olivat lyhyimmillensä, niin tämä jako ei enää ollut seisovainen, koska heijän silloin täytyi jo pimeyvellä sekä ylänousta, että toimittoo työtänsä. Eli toisin sanottu: koska aamut ja illat olivat jo venyneet niin pitkiksi, että hyöitestänsä jo synnyttivät ajan-kausia.

Nämät ajat, jotka valvantonsa puolesta luettiin päivään, ehkä heitä pimeytensä suhteen, ei eroitettu öistä, kuhuttiin *puhteiks*, koska silloin liuksesta puhuttiin ylös valkiata, ja valvottiin kunnepäivä piti puheta *). Näistä puhteista, kuhuttiin yks *oamu-puhe*, toinen *ilta-puhe*. Heitä luettiin sitä myöten pitkiksi, kuin oli vuotta kulunut. Eikä heitä muuten jaettu, kuin sanoilla, "kukko oli jo niin ja niin monta virttä laulanut," tahi: "laulanut niin ja niin monta hetkee" (stunder, wächter **). Mutta tämä oli aivan puuttuvainen, sillä toisinaan hyö laulaa illan pimitessä, toisinaan parras-puuhun noustessansa, toisinaan yön syvämmillä, toisinaan päivän valetessa, j. n. e. sitä myöten miten ovat nuoria tahi vanhoja; eli sitä myöten miten ovat kunnollisia tahi kunnottomia.

Kesäisinnä aikoinna, koska yöt ovat lyhyim-

*) Virk. sanotaan myös *puhte ajal*, joka merkihtee koitto-aikaa; koska *puhte* heillä merk. aamu-ruskoa, t. päivän koittoa.

***) Sanotaan e. m. *kukon laulun aikana* (Virk. *kukke aeg*); *kukko oli ja kahesti laulanut* — *kukko lauloi kolmaannen kerran* (Virk. *kukke lauldes kolmat korda*), j. n. e.

millänsä, niin ei löyvy ollenkaan näitä puhteen-
aikoja, eikä heitä silloinkaan mainittu; mutta syk-
syllä ja keväällä, vaan liioitenkin talvella, koska on
yötä liiaksikin, silloin puhteetkin olivat yhtä pit-
kät kuin rupeamat, tahi nuon melkeen yhtä pitui-
set, kuin talviset päivät. Sillä *oamu-puhe* luettiin
Joulun aikana k. 3:sta — k. 9:sään, tahi 6 tuntia;
ja *ilta-puhe* k. 3:esta — k. 9:sään, eli 6 tuntia; ja
päivät luettiin joulun alla k. 9:stä — k. 3:meen,
eli 6 tuntia. Yön tahi makuun aika, olisi ollut
tämän luvun perästä myöskin 6 tuntia; vaan kuin
veitään pois iltaisen ja valvomisen ajat, niin se ei
ouk jos ainoastansa 4 tuntia kaikkiaan.

Näin jakailivat hyö nyt vuoro-kautensa ensin-
nik neljään osaan, nimittäin *päivään* ja *yöhön*,
iltaan ja *oamuun*; tahi neljään peä-aikaan, nimit-
tään *päivän-* ja *yön-aikaan*, ja *oamu-* ja *ilta-puh-*
tehen. Mutta koska hyö sillä eivät kuitenkaan osan-
neet tarkoittoa niitä monia erinnäisiä ja pienemmäi-
siä ajan kuluja vuorokauvessa, joita myö kelloiloil-
lamme toimitamme, niin hyö toisella tavalla koki-
vat niitä tapailla.

Päivällä niin aurinko auttoi heitä valollansa
näitä miäretellä, yöllä täytyi heidän ottaa oppia
muista merkkilöistä. Koska nyt päivä näyttäikse
taivaalla erikohalla erinnä vuosaikoinna, ja päivät
että yöt sitä myöten lisentyvät että pimentyyvät,

niin tuli tämä heijän ajan-laskeminen *) aivan puuttu-
tuvaiseksi ja muutoksen alaiseksi. Heijän täytyi sen
eestä tehdä kahta tällaista ajan-laskua, joista yksi
kelpais kesäisinnä aikoinna, toinen talvisinna. Mut-
ta nämät ovat kumpaisetkin vähä vitaisia ja vuot-
ta myöten vajenevaisia, koska päivä jo puolessakin
aastajassa välittää kulkuvansa. Se on sen eistä
tarpeellinen, että ensin tuntea mistä vuuen ajasta
on kysymys, ennenkuin ajan-kulkua vuoro kauvessa
selitetään. Niin myös on erotus pohjoisemmista ja
eteläisimmistä paikoista; myö oommo tässä tar-
koittanut keskellen moata, ja arvaellut mikä oisi
sopiva suuremmallen osallen moastamme.

Että tarkemmin tuntea tätä, nimittäin miten-
kä meijän vanhemmat ovat ajan lohkoineet ja ni-
mittänneet, on sekä hauska että ehkä myös mo-
nestin tarpeellinen tietä, koska ajan luvussa vielä
nytkin harvoin mainitaan tuntia; kaukaisemmissa
moakuunissa, ehkä — ei milloinkaan.

Ne nimet jotka tässä mainitaan, ovat Savossa
tavalliset, muualla ehkä ruukataan muita, joita
eimö tunnetak.

a) Kesäisinnä aikoinna

Oamu-puol' yötä, sanotaan kuin kello on 1
yöllä.

*) *Ajan-lasku*, tideräkning; *ajan-laskeminen*, sätt att
räkna tiden.

Ennen päivän koitetta — nuon k. $\frac{1}{2}$ 2. *Virk. koido eel.*

Vähee ennen päivän nousemista, sanoovat silloin kuin on taivas iässä punainen, ja koska jo rupia tuntumaan millä kohalla päivä nousoo. Sanotaan myös että päivä silloin ruskottaa — k. 2.

Päivän-nousun aika, t. *päivän nousu*, sanotaan silloin kuin ikään päivä on nousemassa, nuon k. $\frac{1}{2}$ 3. *Virk. päwa tousmisse aeg.*

Jälkeen päivän-nousu, t. *päivän noustua*, (Torn. *päivän nostua*) vähäikkystä myöhämpi — kuin on jo päivä yläällä — k. $\frac{5}{8}$ 3.

Päivä on sylen ylyyellä, sanotaan kuin on nuon sylen verran nousut, k. $\frac{3}{4}$ 3.

P. on kahen sylen ylyyellä, k. 3.

P. on kolmen sylen ylyyellä, k. $3\frac{1}{4}$.

P. on ennen surus-paloja, k. 5; (talvella k. 6, 7).

P. on surus-paloilla *), silloin syövät hyö suuruspaloo tahi eineensä, kuin ovat hetkese työtä tehneet; leikkuun aikana aina k. $\frac{1}{2}$ 6.

P. on

*) *Suuruspaloilta* luetaan 2 tuntia oamiaisiin, ja ennen suuruspaloja ovat hyö jo kahta tuntia tehneet työtä, eli vähä enemmän. Muutamissa eivät syö tätäkään einettä, vaan ovat aina oamiasen syömätä. Pohjan maalla pitäis heijän paikka paikoin, Ruohtalaisten tavalla, syyvä jo ennen kuin lähtöövät työhön, jota hyö kuhtuuvat *ettonetta*. Viipurin tienoilla merkihtee tämä sana sitä lepoo kuin nouetaan syötyä.

P. on puol'-oamiaisissa, e. puol'-aamuisissa, t. puol'-aamiaisien aika, k. 6.

P. on vähä ennen oamiaisia, t. oamiais-päiviä, e. aanius-päiviä, k. 7.

P. on oamiaisissa, t. aamuisissa, e. oamiaisien aika (Torn. einehen aika), k. 8.

P. on korkeissa e. myöhäisissä oamiaisissa, k. 9—9.

P. on halki moan *), k. 10; muutamissa sanotaan, että päivä silloin paistaa vesi etelältä (?) t. halki ilman. Virk. kesk-hommiko t. enne luonat.

P. on puolen rinnassa, t. puolen päivän rinnassa, sanotaan kuin kello käyp kahtatoistkymmenttä — k. 11. Virol. kuhtuuvat tätä noor. louna aeges.

P. on puolessa, t. puolen päivän aika. Silloin sanotaan myös päivän olevan korkeimissaan — k. 12. Virk. louna aeges (?).

P. on jälellä puolen, t. yli puolesta, ikään kuin se siitä pyörähtää — k. 1. Virk. kesk päwa aeges, kesk-lounat, pool-lounat (?).

*) Tämä sana on otettu siitä, että koska selänneet kulkoovat kaikki yhänneppäin, nimittäin luepohjoisesta ite-etelään, niin päivä nyt paistaa heijän halki, t. pitkin päin, — yhestä peästä toiseen. Ne sanoovat myöskin Savossa, että se tuuloo halki ilman, joka merkihtee, että se tunloo lounalta luoteseen, tahi luoteesta lounallen.

P. on poikki-moan *), t. aikaisissa murkinois-
sa — k. 2, silloin sanoovat myöskin että päivä al-
kaa jo paistaa kontti-kuusen peällä t. kontti honkan
peällä **), joka merkihtee että se jo paistaa sen
honkan peällä kussa kontti t. ruoka-laukku riippuu;
joka toas toimittaa, että oisi aika muka ruveta jo
ruuallen; sanotaan myös että se paistaa linnun ra-
too koht, ja linnun lennosta ***).

P. on liki murkinata — k. $2\frac{1}{4}$.

P. on murkinan rinnassa — k. $\frac{1}{2}3$.

P. on murkinoissa, silloin syöpi työrahvas at-
riansa, t. murkinansa (Savol. †). Lounansa (Karjal.)
päivällistensä (Hämäl.) puolipäivänsä (Turkul.) — k. 3.

P. on vähä-vitaisissaan — k. $3\frac{1}{4}$.

P. on alaisissa murkinoissa, t. myöhään mur-
kinoissa — k. $\frac{1}{2}4$. Virk. pärrast lounat.

P. on vitaisissaan ††) — k. 4, sanotaan myös
että päivä silloin on lännellä.

*) Silloin paistaa päivä poikki selänneihin. Kuin pyö-
rähtää puolesta poikki, niin sanotaan että se alkaa
käyvä poikki moan.

**) Tätä sanovat aina kuin ovat mehtä maissa työsiöil-
länsä.

***) Tälläisiä outoja nimitöksiä ruukoovat erinomattain
syvänmaan miehet, jotka puista ja päivästä ottaavat
merkkinsä. Hyö sanoovat myöskin: nyt tuuloo päi-
vän alta, t. linnun lentämästä, t. linnun lennosta, kuin
tuuli on etelestä.

†) Viipurin leänissä kuhutaan oamiainen murkinaksi, ja
Torneossa sanotaan sitä lounaksi.

††) Päivä sanotaan olevan vitaisissaan, kuin se keäntöo
paistamaan vitalikkoon selänneitä koht; tahi teköo hei-
tä vasten yhen 45 mittuisen polven (45° winkel).

P. on aikaisissa saunan panoissa — k. 5.

P. on saunan pannoilla — k. 6 *).

P. on myöhäisissä saunan panoissa — k. $\frac{1}{2}$ 7.

P. on kolmen sylen ylyyellä.

P. on kahen sylen ylyyellä.

P. on sylen ylyyellä.

P. on puihen latvoin tasalla — $9\frac{1}{4}$. Virk. pääw on metsa ladwus.

Vähää ennen päivän laskua — k. $9\frac{1}{2}$. Virk. enne päwa mahha-minnemist.

Päivän laskun aika — k. $9\frac{1}{2}$. Virk. Päwa weretamise aeg. Päwa mahhaminneminne.

Päivän laskettua t. lasettua — k. 10.

P. on jo ollut aikojaan maillaan — k. $\frac{1}{2}$ 11 **).

Ilta-puol' yötä, k. 11.

Syvänyön aika, t. yön syvämmellä, k. 12 (sil-
loin kuin ei linnut laula).

b) Talvisinna aikoinna.

Aamupuol' yötä — k. 1.

*) Syvän kesällä lämmitetään saunoo jo k. 6:en aikana, mutta syksyn puolla aikaisempana; ja talvella pannaan jo k. 3, tulennokset uuniin.

***) Savossa sanotaan että päivä mänöö mailleen; pohjosesa-
päin sanoovat, että se mänöö majoilleen; meren ran-
noilla sanotaan, että se laskekseen mereen; ne jotka
ovat olevoinaan muka hyvin jumalallisia, sanoovat että
se mänöö Jumalan nimeen t. haltuun. Virk. päiw lät
alla, t. mahha, e. pääw katsub metsa ladwa, päiw läh-
häb loja, t. jumala valda, t. maria valda, t. juma-
lide kätte e. loja kätte.

Kukon laulu-aika — k. 2. Silloin alkaa *Oa-*
mu-puhe, jota luetaan aina kunnekka tuntuu päi-
vän-piiri. Ne jotka myöhämmin nouseovat ylös,
lukoovat *puhteen aikaa* vasta k. 3, t. 4.

Ylösousemisen-aika — k. 3 *).

Päivän piiri, sanotaan tuntuvan, kuin ei muu-
alla tunnu päivee, ainoastansa yksi pikkiriikkinen
juova, joka pouta ilmaana paistaa moata vasten
iässä. Sanotaan myös että päivä silloin *vähäisen hii-*
luu. Virk. kuhutaan sitä *koido piir* **).

Päivän karva, sanotaan silloin koska piiri on
jo vajunna loajemmaksi, ja taivas rupea tule-

*) Heijän nousu-aika on erilainen eri moakunnissa. Sa-
vossa, niin ne talonpojat jotka ovat muita ahkeram-
mat, nouseovat talvella ja kesällä jo k. 2, vaan ke-
väillä, nuon maaliskuu-kuussa, kuin heill' on vähemmän
työtä, niin makoovat aina k. 4:teen ja 5:teen. Las-
keaisesta eteen-päin, ne makoovat siihen, kunnekka
valkenoo päivä. Mutta kuin heill' on mitä erinomaista
työtä, niin kuin lohtia (teuramistä) riihen puimista,
ja semmoista, niin silloin nouseovat jo k. 1, toisi-
naan yön puolessa, että saaha tätä tehtyksi pois luot-
taan ennen päivän koitetta.

***) Tätä ja niitä jälkimäisiä aikoja, ei mainitak kesällä, kos-
ka silloin on valo kaiket yöt. Nämät sanat ovat hyö
soaneet siitä, että vanhoilla ajoilla ei ollut heillä
muuta kuin lautaisia ikkunoita, ja koska tiustelivät
joko päivän piti tuntuman, niin avaisivat aina lauvan.
Se joka kahto toimitti siitten niillen toisillen, siinä
pimeessä tuvassa, mitenkä päivä oli joutumassa. Tästä-
pä ne monet nimet, joilla eroitetaan ja tarkoitetaan
ajan välityksiä, ja joita erinomattain mehtä-miehet
tapailivat. Että kellolla tarkoitto näitä aika-kau-
sia, ei käyp mitenkään, sillä hyö ovat pikkuruikkui-
sia ja päiviä myöten vajenevaisia.

maan harmoon tahi hallakan näköiseksi. (Tätä sanotaan erinomattain pilvisenä ilmana).

Päivän koitto, on heti samalla ajalla ehkä vähäisen myöhämpi. *Virk. koido aim, koido aeg.* *Lapk. iddietet rawem*, (oamu-rusko).

Hämärä-päivä t. *Päivä-hämärä*, silloin alkaa ikkunasta vähä kussakin paikassa tuvassa nähä, että päivä on valkenemassa. *Virk. ämmarik.*

Harmoo-päivä (vähä myöhäisempänä) silloin alkaa jo tuassa selittää yhtä ja toista.

Aamiaisen-aika — k. 8.

Päivän nousun aika — k. 9.

Päivä on halki moan — k. 10.

P. on tuvan lämpyyllä, t. tuvan lämmitöksen aika, silloin kuin panoovat tupiansa lämpiämään — k. 10, $\frac{1}{2}$ 11 *).

P. on puolen rinnassa — k. 11.

P. on puolessa — k. 12.

P. on jälellä puolen — k. 1.

P. on murkinoissa — k. 2 **).

*) Ei ouk mikään niin kaunis kahtoa, kuin koska talvisinna oamuisina tyynennä ja pakkaisinna ilmana tullaan tällä ajalla Suomalaiseen kylään. Silloin nousooi savu joka lakasta taivasta kohti, ja asettaa semmoiset kynnet eli lienet, jotka päivee vasten paistaa kuin hohtavat hopeet.

**) Savossa syövät hyö murkinansa, talvella aina k. 2, ja kesellä k. 3, mutta muissa paikoissa kuuluu hyö toisinaan syövä jo k. 12:n aikana.

P. on illan siussa — k. $2\frac{1}{4}$.

P. laskun aika — k. $\frac{1}{2}3$.

Ilta-viuru, t. illan vihhi, silloin kuin panoo-
vat sikojansa kiini *). Pohjan perällä sanoovat myös
illan myrä. Virk. *viddevik*, Lapk. *peiwe widdo-*
taken lä — k. $\frac{5}{8}3$.

Ilta-hämärä — k. $\frac{3}{4}3$.

Saunan lämmitöksen aika — k. 3. *Ilta-puhe*
alkaa nuon k. 3, ja kestää aina k. 10:neen.

Päivän salo **), sanotaan vähä vielä tuntua
nuon k. $3\frac{1}{4}$. Pohj. *P. kaju*.

Kylvyn aika — k. 8.

Iltaisen aika — k. $\frac{1}{2}9-9$.

Asetoksiin aika, t. *maatappanon aika* — k. 9.

Valvonto aika — k. 10.

Ilta-puol' yötä — k. 11.

Syvän yön aika, t. *yön puolessa* — k. 12.

Näin jakovat hyö vuorokautensa myös pienem-
missäkin aika-kausissa, joita hyö puheissansa tar-
koittivat, kuin tahtoivat nimittää näitä pienempiä
ajan juoksuja. Jos tahtovat e. m. tuumata k. $\frac{1}{3}3$
jälken puolta päivää, niin eivät milloinkaan sa-
nonneet: *kello puol' välissä kolm;* mutta sanoi-

*) Minä kuulin kerran piiat kotona huutavan: "pankee
pois siat kiini, ilman Hukan poika tuloo illan viu-
russa, (vihissä) — niin viep' jott' ei tiiäkkään.

**) *Päivän salo*, merkihtee iltaisella sitä samaa kuin *päi-*
vän piiri, oamuisella.

vat (kesällä) että päivä oli *mürkinan rinnassa*, ja (talvella) että päivä oli, *laskeiksemassa*; ja samalla tavalla, jos tahtoivat e. m. tarkoitto k. 3 $\frac{1}{4}$ iltaisella, niin sanoittiin kesällä: että päivä oli *vähä vitaisissaan*, vaan talvella, että *päivän salo vielä tuntui*, j. n. e.

Mistä ajasta ne vanhuudessa lie vuorokautensa alottaneet, on tietämätöin, mutta arvattava ois, että se oli oamusta-puol' yötä, eli siitä kuin päivän piiri rupeisi tuntumaan, koska hyö ehkä lukivat vuosiansakin siitä, kuin päivä rupeisi meijän maita lähestymään *).

Jos vanhoinna aikoinna taisivat jakaella päiviä viikkokausiin, on tietämätöin **), koska se sana *Viikko* ***) selkiästi näyttää olevan otettu Ruohtalaisesta sanasta *wecka*, tahi Saksalaisesta *Woche*, ellei me tahtoisii piättää, että nämät ovat soatut Suomalaisesta t. Lappalaisesta.

Samaten ovat myös ne seihemet päivät viikossa nimitetty Ruohtalaisten kielen mukaan; nimittäin:

*) Siitten kuin poavilaiset tavat tulivat tänne, niin näyttää kuin Suomalaiset Juudalaisten tavalla, oisi alottaneet vuorokauven k. 6 iltaisella, koska ne usein pitivät juhlan aatot isommassa arvossa, kuin juhla-päivät (59r. sanal.)

**) Merkillinen on että Lappalaisilla on eri nimet joka viikolle vuussa.

***) *Viikko*, Lapk. *wakko*; Virk. *Naddal*, jota on otettu Venäjän sanasta *Nedell* (viikko) Ungk. *heith t. hit*, jota merkihtee *seihtemen*. Samojedink. *sati*.

1) *Maanantak t. Maanantai* (*Måndag* *); *Virk. ees päiw* (ens-päivä) ja *esmas-pääw* (ensimmäinen päivä) *Lapk. Manotag.*

2) *Tistak t. tiistai* (*Tisdag* **); *Virk. teisi-pääw t. töisi-päiw* (toinen päivä); *Lapk. Tisdag.*

3) *Keskviikko* (*Onsdag* ***); *Virk. kolma-päiw t. pääw* (kolmas päivä) ja *kesk-näddal*; *Lapk. kaska-vakko*; nämät nimet ovat kaikki otettu siitä, että se on ikään kuin keskellä viikon (*Mittwoch*) *Ungk. Szereda.*

4) *Torstak t. torstai* (*Thorsdag* †); *Virk. neljäpäiw t. pääw* (neljäs päivä) *Lapk. Tuoresdag. Ungk. csötörtök.*

5) *Perjantak t. perjantai* (*Freitag* ††); *Virk. rede t. redi*; *Lapk. perjedag, t. perjetak.*

6) *Lauantak t. lauantai* (*Lördag* †††); *Virk. lau-pääw, pool-päiw. Ungk. szombat.* 7)

*) *Måndag* (*dies lune*), näyttää soaneensa nimen siitä että se oli ensimmäinen päivä kuussa — nyt se on ensimmäinen viikossa.

**) *Tisdag* (*dies Martis*) pitäis merk. *Thyrē t. Disasdag.*

***) *Onsdag* (*dies Mercurii*) on yhteen veitty sanoista *Odins dag.*

†) *Thorsdag* (*dies Jovis*) merkihtee *Thorsdag.*

††) *Freitag*, (*dies Veneris*) luullaan olevan yhteen veitty sanoista *Frenē dag t. Frenasdag.*

†††) *Lördag* (*dies Saturni*) merk. *Idger t. Idgedag.* Tämän Suomal. nimi näyttää tulleen siitä, että hyö ennen aikana mänivät lauantaina Herran ehtollisellen, tähi kuin se silloin kuhuttiin: "lauvallen" eli "pöyvällen." Tätä tekivät hyö ehkä sen tautta, että Vapahtajakin asetti atriansa juhla oatonna. Viron kielellä kuhutaan vielä nytkin sitä ihmistä joka käypi liinallen, *laua-rahwas* (lauta-rahvas).

7) *Sunnuntak* t. *sunnuntai* (*Söndag* *); *Virk. pyhha-pääw*, *pyhhapäine-pääw*, *pyhhapäiw*. *Lapk. Ailek*, *ailekes-peiw*, *sodno-peiw* **).

Ehkä Suomalaiset eivät näillä nimillä eroittaneet päiviänsä, niin se näyttää kuitenkin kuin oisivat rajoittaneet vissiä päiviä toisista, koska hyökuhtuivat muutamia:

Arkiloita ***) t. *arki-päiviä* (*söknedagar*, *hwarbagar*), joita hyö pitivät työ-päivinään. *Virk. argipääw*, *arripäiw*. *Lapk. arg*, *arga-peiw*, *pargo-peiw*; ja toisia:

Pyhiä †), t. *pyhä-päiviä* (*Söndagar*, *helgedagar*), joita josta kusta syystä, piettiin isommassa arvossa. *Virk. Pyhha*, *pyhha*, t. *pyhhad*; *Lapk. passe* ††) t. *passe-peiw*. Isommat näistä kuhuttiin:

*) *Söndag*, Saks. *Sonntag* (*dies solis*) on tullut näin kuhutuksi *aurinkon* kunniaksi; ja pietään lepo-päivänä, viimeiseksi viikossa.

**) *Ailes* m. kokonainen, ehkoinen, eheä, koskematon, rikkomaton, josta sitten *Ailekes* m. pyhä. *Sodno*, merk. *häntä*, *sinua*; josta *sodno-peiw* saattaisi merk. Hänen, Sinun (Herran) päivä.

***) *Arki*. Suomenkielestä on jo emä-sana (*fram:orbet*) hävinnä; vaan *Lapink.* niin *pargo* vielä merk. *työtä*, ja *Vironk arrima* merk. laittaa parantaa, käsittää.

†) *Pyhä*. Tämä sana on ehkä siirtynyt sanasta *puhas*, koska heijän silloin piti olla puhtaat, voatteissansa että syvämmessänsä. Niin on *Ruoh.* sana *helig*, ensin ehkä siitä venynyt, että silloin piti olla eheissä (*hela*) voatteissa.

††) *Passe*. Tämä sana on ehkä vajunut sanasta *passat* (*pestä*), koska heijän silloin piti olla *pesty*; tästä tuli siit-

Juhlia *) t. *juhla-päiviä* (*Högstidsdagar*), ja joita koko kansa piti suurimmassa kunniaassa; ja joista myö kohta tulemme enemmin puhumaan. *Virk. kallis pyhha*. Ilman tätä päivain jakamista, arki- ja pyhä-päivihin, niin eroittivat heitä muutenkin lukemisellansa. Sillä ebkä Suomalaisilla ei ollut näitä 7 nyt nimitettyä päivee viikossa, niin hyö oli heillä nimitettyinä toisilla nimillä. Hyö rupe-sivat aina lukemaan heitä siitä päivästä, joka heillä oli käsissä, ja joka aina oli tietty **). Tätä tekivät hyö sekä eteenpäin että taakseppäin, ja siitä saivat toisetkin nimensä. Tätä tehtiin tällä tavalla, että se päivä joka parailaan oli kulu-massa, kuhuttiin:

a) *Tämä päivä* t. puheissaan *tänä pänä*, e. *päivänä*, *tänään* (*denna dag*). *Virk. tänna päwani*, *täämbä*, t. *täämbätse päiwani*. *Lapk. tan peiwai*, *Ungk. enapoh, mà*.

b) *Huomenen päivä*, t. *huomen*, *huomena* (*morgondagen*). *Virk. homiko t. omiko*, *hommiko t. om-miko*, e. *homonung*. *Lapk. idten*. *Ungk. Honap, holnap, hulnap*. *Ostiakink. kulaengatlh*.

ten *passotet* merkihtemään *pyhittää*. Vaan oisikohan tämä sana sukuisin Morduiniläisten sanan *paasto* kanssa, joka heidän kielellä merk. *Jumalata*?

*) *Juhla*; mistä tämä sana lie lähtenyt, liekköhään se tullut sanasta *jul* (*joulu*), tahi lie tämä sana tullut *juhlasta*?

**) *Tietty*, *bestämb*.

c) *Toinen-päivä t. toissa pänä t. päivän takoo, päivän peästä* (öfvermorgon). Sanotaan myös Ruoh-talaisten tavalla, *ylihuomena*. (Torniolaiset, *tois huomena*). Virk. *tunna homme, ylle hommen*. Lapk. *mangal idtatjen* (huomesen perästä), Ungk. *holnap utan*.

d) *Kolmas-päivä t. kolmanna pänä, t. toisen päivän takoo e. perästä* (dagen efter öfvermorgon).

e) *Neljäs päivä t. kolmannen päivän takoo, e. peästä e. perästä* (andra dagen efter öfvermorgon), j. n. e.

Tällä tavalla lukivat läviten koko viikon; mutta se näyttää kuin ne eivät oisi lukenna kuin kuusi päivee, tahti ainoastansa arkipäivät, ja heittäneet pyhät pois näihen luvusta, koska heille oli jo oma nimi annettunna *). Pyhät eroittivat viikot toinen toisistaan, ja heitäkin luettiin samalla tavalla, nimittäin: *tänä pyhänä, ens-pyhänä, toissa-pyhänä, kolmanna-pyhänä*, j. n. e. Että asian laita on ollut näin, on siitäkin arvattava, että Virolaiset vielä nytkin heidän päiviin luvussa ovat pitäneet tämän vanhan tavan, heitä näin nimittellä. Torstakia hyö vielä kuhtuuvat *neljänneksi päi-*

*) Jos oisivat uudesta joulusta aloittaneet luvunsa, niin se näyttää kuin oisivat jo kuuden päivän perästä sen lopettanneet, koska kolmen kuninkaan päivä tahti 6:nes päivä Tammi-kuussa kuhutaan *loppiaseksi*; (mutta tästä kohtsillään enemmän).

väksi, vaan perjantai joka oisi pitänyt olla viies päivä, sai jo Saksalaisen nimen, ja sillä hämmäntyi koko heijän vanha lukunsa *).

Samalla tavalla kuin lukivat eteenpäin, niin lukivat myös taakseppäin; nimittäin:

a) *Tämä päivä* (denna dag).

b) *Eilinen* t. *eulöinen*, t. *öylöinen päivä*, t. *eilä*, *öylöin* (gårdagen); Virk. *eile*, *heila*, *heilä*. Lapk. *ektas peiwe* (ehto-päivä **). Ungk. *tegnap*; Tscherepink. *tengéscha*. Samojedink. *tej*.

c) *Toinen päivä*, t. *toissa pänä* ***), t. *päivän takoo* (andra dagen, förgår, en dag tillbaka); Virk. *tunna-* t. *ylle-eile*, *eilatse*, *heilätse*, sanoovat myös: *minnewal päiwal* t. *minnewatsel päiwal* (männyt päivä) ja *päwa tagga*, (p. takoo). Lapk. *Autel ektatjen* (ennen ehtoisen, t. ennen ehtoista päiveä).

d) *Kolmas päivä*, t. *toisen päivän eilä* e. *päri päivee siitten* (tredje dagen, e. tvenne dagar till-

*) Sillä tavalla on monet muutkin kansat ennen lukeeet päiviänsä. Niin tekivät ne vanhat Ruomalaisetkin, kunnekkä saivat toisia nimiä. Vaan hyö alottivat aina Sunnuntaista, jota kuhtuivat *dies prima* hebdomadis; manantai *dies altera*, j. n. e. Se näyttää vähä vähältä kuin se Ruohtalainen sana *Tisdag*, oisi otettu siitä Suomal. sanasta *tois-pänä* (*tois-dag*).

**) *Ektas peiwe*. Tämä on tullut näin kuhutuksi, koska Lapissa kesällä päivä ei määkkään mailleen, vaan ainoastaan alentaiksen. Siinä ei oukkaan silloin öitä, ainoastaan *ehtoja*, jotka eroittaavat päiviä.

***) Samaten sanoovat myös *tois'iltana*, *tois'oamuna*, j. n. e.

baka; d. w. f. dagen före förgår); Virk. ylle tunna eilse (yli-toinen eilä).

e) Neljäs päivä, t. kolmet päivee siitten (fjerde dagen tillbaka), j. n. e.

Näin nimittivät hyö päiviänsä, ja kuin tahtoivat heitä toimitto, niin eivät hyö milloinkaan sandoneet e. m. tule keskviikkona tahi torstaina meillen, vaan: tule kahen eli kolmen päivän takoo, meillen, j. n. e. Mutta näihen vanhoin luvun laskuissa on kaks merkillistä puutosta, ensinnik, että ne yksillä nimillä nimittivät sekä sen jo ohiten männyn että vasta tulevan ajan *), ja toiseksi ettei nämät nimet ollut pysyväiset. Sillä mitä tänä pänä kuhuttiin päivän takoo kuhuttiin jo aamulla, huomeneksi. Mutta mikä päiviä pysyttelöö? hyö juoksoovat kuin kosket, ja vaipuuvat uneuksiin.

Mitä siihen ensimmäisen tuloo, niin puheesta eroittivat jo samassa, jos puhe oil männyistä tahi tulevista ajoista, sillä sitä selitettiin jo toimitus-sanasta **), e. m. hän tuloo tänne kahen päivän peästä (t. perästä, t. takoo) ja hänen kävi tässä kahen päivän takoo.

Toiseksi on kyllä tosi, että nämät nimet ovat

*) Se on merkillistä että muihen kansoin kielissä löytyy sama vika; sillä tavalla e. m. quondam ja olim Latinan kielessä, merkihtee sekä männyttä että tulevaista.

**) Toimitus-sana, verbet, tids-ordet.

meijän nykyisen puhon tavalla aivan puuttuvaliset; vaan jos Virolaisten tavasta saattaisi peättää, että ne aina rupeisivat lukemaan maanantaista, ja kuhtuivat sitä *ensimmäiseksi päiväksi*, niin silloin tulisivat kaikki muutkin päivät paikoillensa tarkoituksi; ja tämä heijän lukeminen olisik silloin niin toimellinen kuin tämä nykyinenkin, vieläpä hiukkaa parempi, koska nimet silloin yhtäikoo toimitti, monesko päivä se oli viikkossa.

Ikään kuin hyö oivalsivat, että aurinko yön ja päivän peestä paisto taivaalla entisellä kohalla, niin havaihtivat ehkä myös, että se talven ja kesän peestä, nousi taivaalla entisellen korkeuellsensa. Ja kuin kuhtuivat sitä aikoo jok oli kulunut moan keännellessä päivee vasten, *vuorokauveksi*; niin kuhtuivat nytkin sitä aikoo, jolla se oli päivee kieretellyt, *vuosii-kauveksi* *) e. *vuueksi* t. *ajastajaks* e. *aastajaksi* **).

*) Mistä se sana *vuosi* liene otettu, on sanomatoim; vaan se näyttää, kuin ne oisivat sanoneet, että aika *vuoti* t. *vuosi* (juoksi, kului), ja että *vuosi kausi* merkihti kaiken sen ajan kuin oli näin vuotanut, ennen kuin päivät rupesivat toas lisentymään. Lapinkielellä sanotaan kuusta vielä nytkin, kuin uusi kuu on syntymässä *mano wuotja* (kuu vuotaa).

***) Sana *ajastaika*, näyttää kuin se oisi yhteen veitty sanoista *ajasta* (yks) *aika*; Virk. *aasta*, *aast*, *ajastaig*. Lapk. *jape*, t. *jake* jotka ovat ehkä saatut sanoista *aike* (aika). Ungk. *assta*, *esztendő*, *esztendeii*. Vogulk. (Jugurin vuorilla) *ita*, *idö*, *ideje*; joita sanoja Tschulim-kymin tienoilla asuvien Tatarilaisten kielellä merk. *aika* jota myös Ungk. kuhutaan *igö*, *idö*, Suomk. *ikä* (*ålder*), *aika* (*tib*).

Niin kuin hyö jakoivat vuorokauyen kahteen pää-osaan, niin jakoivat myöskin vuosikauyen kahteen osaan, joita hyö *ajoksi* nimittivät; nimittäin *kesäiseen aikaan* ja *talviseen aikaan*.

Kesä *) t. *kesä-kausi* e. *Suvi* **), kuhtuivat sen ajan jona ilmat oli lämmät, ja maat sulat, tahi oikeemmittain — niin kauvan kuin roavat ja eläimmet kävivät ulkona mehissä. Tätä luettiin *Kesä* kuun alusta aina Loka kuuhun, tahi 4 kuuta.

Talvi ***) t. *talvi-kausi*, kuhtuivat sen ajan jolloin ilmat oli kylmät, moa kohmettunna ja lumella peitetty, tahi oikeemmittain — niin kauvan kuin

*) *Kesä, suvi*, Virk. *suvwi, suwwe, sui*. Lapk. *kese*; Morduink. *kiase*. Ungk. *kies, nyár*; Mongolilaistenk. *nará, njara*; Kalmukkiläistenk. *narán*.

**) *Suvi* merk. Savossa kuin on suojat ja nuoskat ilmat talvella, t. kuin lumi on tuoresta; Hämeessä, *kesä, kevät kesä*; Turussa kaiken kesee, ja Pernajan miehiltä kuulin minä tässä Tukhulmissa jo *syksynkin* näin kuhttavaksi.

***) *Talvi*; Virk. *talwe, talw, talli*; Lapk. *talwe*. Ungk. *télwe, télbe, téli, teel*. Tatarik. *telli*. Nämät nimet ovat suvussa sen sanan *tuulen* kanssa, joka useemmissa Suomen-sukuisissa kielissä on pian yhtä kuuluvainen, e. m. Virk. *tuul*, Lapk. *pjägg*, Ungk. *szél, szélvesz*; Tschuvaschink. *szil, szial*; Syrjänk. *tél*; Permink. *til*; Votjank. *tél, tyél, tol*; Ostiakink. *til, tel*; Tatarink. (Kasanin ympärillä) *gil, eil*; Tatarink. Ufan kuuluvilla, *el*; Batschkirink. *el*; Tatarink. Tobolskin, Tszatin ja Tschulimin seutyvillä, *il, gil*. Samalla kielellä toisella puolla Jenisei virran, *tsil*; ja Obin ja Irtyszin kymiin välillä, *dil, hil*; Kangatink. Tomvirran varrella, ja Kirgisink. Aral-merestä itäiseen Kuban kymiin saakka, *d'sil*; Chivink. pohjospuolla Aralin meren, ja Turkomannink. Kaspin meren rannoilla, *el*; Jakutink. molemis puolen Lenan kymiä aina jää-merehen, *tjél*.

reki-keli kesti. Talvi luettiin Marras kuusta Touko kuuhun, eli 6 kuukautta, t. puol' aastaikoo.

Mutta koska kesät ja talvet ei tulleet perätyksin ja järjestään, vaan verkkaisella ajan kululla, niin kuhtuivat sitä aikoo, joka oli heijän välillä, ja ikään kuin eroitti heitä toinen toisestansa: *kevät* ja *syksy*.

Kevät *) merkihtee kesän alkua ja talven loppua, tahi sitä aikaa, vuosikauvessa, joka oli talven ja kesän välillä, kevättä ei luettu jos 4 viikkoa kaikkiaan, tahi ainoastansa Touko-kuu **); ja

Syksy ***) merkihtee talven alkua ja kesän loppua tahi sitä aikaa joka oli kesän ja talven välillä. Syksyyn luettiin Loka-kuu tahi nuon 4 viikkoa.

Kesä kauvensa jakailivat hyö muuten ikään kuin päivä kautensa kolmeen osaan, nimittäin:

1) *Kevät-kesä*, t. *kevät-puol' kesee* †), johon luettiin kesä-kuu, t. 4 viikkoa.

2)

*) *Kevät*, Virk. *käwwäja*, *käwwäi*, *kewwade*, *köwwaig*; Lapink. *kidda*; Ungk. *tawasz*, *tawai*; Tatarink. *towi*; Valesink. (Valliserlandin moassa) *tovai*, Ostiakink. Berezovan ympärillä, *towai*, *tauen*, Vogulink. Berezovasta aina Obin kymiin, *toja*.

***) *Kuin lumi kerran rupea Suomessa sulaamaan, niin silloin se jo mänöökkin tipotiehensä; niin että vaikka olisi minkälaisia hankia tahi lumen nietoksia, niin lainehtivat jo useemmittain neljän viikon peästä veinvaahenna pohjan meressä.*

****) *Syksy*, Virk. *syggise*, *syggisi*, *syggis*, *siggis*; Lapink. *tjaktja*. Ungk. *ösz*, *eylss*; Venäjänk. *oszen*; Ostiakink. Berezovan kohalla *szyz*.

†) Lappalaiset jakaavat kesänsä niinikään kolmeen osaan,

2) *Syvän kesä*, johon luettiin Heinä- ja Elo-kuu, t. 8 viikkoa *).

3) *Syksy-kesä* t. *syksy-puoli kesee*, johon luettiin Syyskuu t. 4 viikkoa.

Talvet jaettiin niinkään kolmeen osaan, nimittäin:

1) *Syksy-talvi*, e. *syys-talvi* t. *syksy-puoli talvee*, johon luettiin Marraskuu ja Joulukuu**), t. 8 viikkoa.

2) *Syvän talvi* t. *syvän-talven aika*, johon luettiin Tammi-kuu ja Helmi-kuu***); eli niin kuin

joita hyö kuhtuvat, *kidda-kese* (kevät-kesä), *kese-gwoutel* (keski-kesä) ja *tjaktja-kese* (syksy-kesä).

*) Nämät kuut eroitettiin sillä, että Heinä-kuu aina kuuttiin *heinänteko-aika*, ja Elo-kuu, *leikkuun-aika*.

**) Että nämät kuut jo vanhoina aikoina luettiin talveksi, nähän siitäkin, että Marras-kuu vielä nykyin Vironk. kuhutaan *talweku*, ja Joulukuu *talwista pyhha ku*, ehkä hyö sielä etelässä mahtaa olla monta suojeimmat. Lappalaiset kuhtuvat tätäkin aikoo *tjaktja pelest* (syksyn puolla), jolla ne eroittavat sitä syksystä; *syvän talven* kuhtuvat hyökin *talwe gwoutel* (keski talvi).

***) Nämät kuut kuhutaan vielä nykyin *syvän kuut*, koska silloin pakkaiset ovat kaikkiin pahimmat, erinomaltain päivän nousussa. Tästä on se Viron puheen parsi: *suwwe silmä talwe hamba* (suven silmä, talven hammas). Tästä kovasta talvesta ne Suomen sananlaskut: *Takana Joulun talvi kaikki*, ja: *Kesee kekrin, syystä jouluun, sitten vasta talvi takahana*. Muiden käyp näistä syvän kuista yksi vanha puhe, joka kuuluupi näin: "Pieni Tammi sanoi isollen Tammellen: *Jos minä oisin sinun siassais, niin kylmätsin varsan hevoisen vattaan, akan käit taikinahan, sian jalat tantereeseen; mutta jos yöllä vähä kilistäiksen, niin minun toinen silmäin vettä vuotaa.*"

heillä ennen kuhuttiin: *Iso- ja pieni-Tanmi*; t. 8 viikkoo.

3) *Kevät-talvi*, t. *kevät-puol' talvee*, johon luettiin Maalis-kuu ja Huhti-kuu, t. 8 viikkoo. Ne ajat, jotka oli talveksi luettavat, koska oli lunta moassa, mutta myös kesäksi verrattavat, koska ilmat oli suojat ja lämpöiset, niin että se lumi mikä oli, ei kestänt eikä kantant, vaan oli pehmyksi vettynyt; tahi toas ne ajat, jollon moat oli paljaat kuin kesällä, vaan ilmat kovat ja kylmät kuin talvella — kuhuttiin *rospuutan* t. *roskuutan ajat* *). Joista yks kuhuttiin *kevät-roskuutat*, toinen *syksy-roskuutat*.

Näin jakoivat hyö nyt vuosi-kautensa neljään osaan, nimittäin *kesään ja talveen, keväiseen ja syksyyn*, tahi neljään pää-aikaan, nimittäin: *kesäiseen ja talviseen aikaan, ja keväiseen ja syksyiseen aikaan*. Mutta koska hyö sillä eivät kuitenkaan osainneet tarkoittoo ne monet erinnäiset ja pienemmäiset ajankulut vuosikauvessa, niin heidän täytyi toisella tavalla heitä tapajilla. Kuin hyö tarkemmin tahotovat toimittoo jonkun vissin ajan, niin tarkoittivat aina sen lähin olevaisen muuttumattoman juhlan **);

*) *Roskuu* t. *rospuutos*, t. *rospuutta*, *roskuutta* (menh före) kuhutaan myöskin Pohjan-maalla *kelin-rikko*, t. *kelin-riket*.

**) *Muuttumaton juhla*, *oföränderlig, ordrlig fest*.

tahi jonkun toisen heiltä tietyn päivän, ja läksivät siitä lukemaan sekä eteenpäin että taakseppäin*), e. m. tällä tavalla: viis viikkoa ennen Juhannusta, joka merkihtee s. 17:ttä päivää Touko-kuussa; — kolmet viikkoa Mikkelistä, joka merk. s. 20:ttä päivää Loka-kuussa — Joulun alus-viikolla, joka merk. s. 17:stä — 23:neen päivähän Joulukuussa; — Viikautta ennen Vapon (Varpulin)päivee, joka merk. s. 24:ttä päivää Huhti-kuussa — Helluntai pyhinä, joita aina luetaan 7 viikkoa Peäsiäisen perästä, j. n. e. Sillä hyö eivät milloinkaan sanoneet e. m. sinä 5:nä päivänä Tammi-kuussa, tahi sinä 19:nä päivänä Marras-kuussa; vaan sanovat silloin aina: Loppiaisen oatonna, tahi puol kolmatta viikkoa Köyristä, j. n. e. ja sillä tavalla hyö ainian vielä nytkin määrätellöövät aikojansa.

Tästä nähään miten tarkka ja tarpeellinen se on, että ne vanhat nimet pysytetään meidän alla-koissa paikoillansa, eikä viskoitak tännäk eikä tuonnek. Sillä heistä se yksinvakainen kansa lukoopi vuuen ja ajan juoksut, ja on heitä sananlaskuillansa muistoonsa ikuistanneet, ja mieleensä tarkoittanneet.

*) Silloin nimittelivät kuin mones päivä se oli ennen tahi jälkeen tätä mainittua juhla-päiveä; eikä sanonneet kuin toanon, kuin mones päivä se oli siitten, päästä, perästä t. takoo (niin kuin nimittelivät, koska läksivät lukemaan siitä kulkevasta päivästä.)

Ehkä se kyllä muuten oisi yhtä kaikki millen päivällän meijän nimet allakoissa pantaisiini, tahi jos heitä ollenkaan heissä löytyisi, niin nähään tästä heijän lapsillisuutta, jotka kosk eivät taija muuta, niin muutteloovat ies ne vanhat nimet, ja asettaavat heitä toisillen päivillen *).

Meijän nykyiset nimet ja Juhlat ovat kaikki (muutamia ehkä nimittämätä) annettu meillen Poavilaisilta; mutta uskottava on että meijän moanvanhemmillen oli muinon joitakuuta muita, joita hyö pyhinnä pitivät, ja jostakusta syystä rajuttivat muista päivistä **). Se näyttää niin kuin muutamamat näistä oisivat vielä nytkin meijän allakoissa säilytettynnä, ehkä siitä syystä, että hyö tammaisivat samoillen ajoillen kuin nemät Ristittyihen juhlat; tahi siitä, että Ruohtalaiset meijän mielenouteiks, eivät varsin tahtoneet hävittää kaikkia meijän vanhoja muistojamme. Mahollinen on myös, ja ehkä uskottavammin, ettei Suomalaiset tahtoneet ristittyiksi tultuaankaan heistä luopua, ja että näitä vasta myöhäisempinnä aikoinna pistettiin meijän Suomalaisiin allakoihin.

Näistä Suomalaisen vanhoista Juhlista, on

*) Erittäin on toas, mikä on seätty esivallalta, ja jota ei ykskään saata moittaa. — —

***) Swenskt Litter. Tidning 1817; p. 296, 297.

- 1) *Joulu* kalliin luettava *). Siitten ehkä
 2) *Käyri*, *köyri* t. *köyry*, e. *keuri* t. *kekri*, Virk. *pyhhade hingede pääw* t. *kige pyhhide hengede päiw* (kaikkein pyhään henkein päivä).
 3) *Laskiainen* ***), Virk. *vatsla* (fastlag) e. *lehha heite* t. *heitmisse aig* (lihan heittämisen aika †).
 4) *Loppiainen* ††), Virk. *kolme kunniga pyhha* (kolmen kuninkaan pyhä).

*) *Joulu* (Lapk. *joulo*, Virk. *joula*). Joulua käytetään nyt meidän Vapahtajan syntymisen muistoksi, mutta muinon sitä piettiin vuuen (tahi Aurinkon) syntymäpäivänä; jostapa tällä juhalla on tätä omoo vanhoo nimee. Hyö ovat monella lailla tiustelleet mistä tämä nimi on ensin otettu (Ganand. *Myth. Fenn.* p. 25). Eiköhään myö puolestamme saisi luuleskella että se saattaisi tulla sanasta *joutu* (*joulu*), koska uusi vuosi sinä pänä on joutumassa. Mainittava on myös että Suidas sanoo Greekkalaisilla olleen jublan nimellä *ἰόλεια*; ja Scapula nimittää että se kiitos-virsi kuin vuuen lopulla laulettiin Cereksen kunniaksi, kuhuttiin *ουλος* t. *ἰσλος*.

**) *Kekrin*, on Viipurin muinonen Piispa Mich. Agricola (ilman mitään perästä ja toistusta) kuhtunnut Karjalaisten *Roavain-Jumalaksi* (Bång, *Prisc. Sveo-Goth. Eccl.* p. 206). Samaten ovat myös monet muut, jotka lukoovat Jumaloiksi niitä vanhoja nimiä joita vanhoissa runoissa kerroitaan, saaneet tästä *karjan-kahtojan* (Castrén, *Befferifa. öfwer Cajaneb. Lån*, p. 76; Ganander, p. 37; Renvall, *Suomal. Sanakirja* I O. p. 177).

***)) *Laskiainen*, on saanut nimensä siitä että ne sinä pänä laskivat mäkee, ja koittelivat talvista keliä.

†) *Loppiainen*, on niin kuhuttu koska se lopetti vanhoin joulua (lue tästä p. 81).

††) *Runtu* t. *vuoten-alkaiset*, t. *lakainen* (Savolaisten *uutiset*), kuhtuivat niitä pitoja kuin piettiin syksyllä, koska olivat tehneet leikkuunsa pois luotaan, ja soanneet viljojansa katoksen ala.

5) *Runtu t. Vuoten-alkaiset*, ja muita sellaisia.

Ilman näitä nyt nimitettyjä päiviä, niin oli heillä muitakin, joista hyö ottivatten merkkinsä vuen ja ajan luvussa. Näitä hyö eivät rajuuttaneet, eikä minnään pitäneet, ainoastaan tarkoittivat näitä muistelllessansa vuojen aikoja. Sillä hyö keksivät päiviä vuussa olevan monellaisia, nimitäin pitempiä että lyhyempiä, ja havaisivat että hyö kerran vuussa olivat pisimmillensä, ja kerran myöskin lyhimmillensä. Näitä aikoja kuhtuvatten hyö *Päivän palaaимisia t. palauksia* *), koska päivä

*) *Päivän-palaus* on meijän nykyisissä Suomalaisissa allakoissa (vuonna 1824, viimeinkin) kuhuttu *päivän-seisoukseksi* (?) jolla sanalla tavoittanoovat Ruohiksi *Soiståndet*. Muutoinkin niin on tässä allakassa keväisen päivän tasaus pantu 4 päivee aikaisemmaksi kuin pitäisi; mutta syksyisen päivän tasaus toas 2 päivee myöhämmeksi (??)

Päivän-palaus kuhutaan Virk. *päiwa känk, t. kään, t. kani, t. käände* (päivän kääntö), sitä sanotaan myöskin *pöri-pääw* ja *päwa pöri-pääw* (päivän t. aurinkon pyöri-päivä), koska päivä silloin ikään kuin pyöriästäiksen takaisin. Muutoin nimittäävät sitä lyhintä päivee vuussa, *lutsna-pääw* (Lusin päivä). Sanoovat myös silloin *päiw om pessan* (päivä ompii pesässensä). Lapink. kuhutaan kesäisen päivän palaus *kukkimus-peive* (pisin t. kaukaisin päivä). Karjalassa ja Pohjan moalla sanotaan myös talvisen päivän palaaимisen aikana, että päivä silloin *on pesällään*, koska se oli heiltä kateessa. Hyö olivat silloin aina murheessa ja surun alaissa. Vaan ikään kuin se taas tuli nähtyville, niin ihastuivat ja iloittelivat toivossa toisillensa hyvee onnea, koska pisimmän yön pimeydessä synnytettiin heillen yhtä uutta vuotta. Tästä syystä on Joulu jo aikoa ennen Vapahtajan syntymistä, muista juhlista isoinna pietty kaikilta pohjosessa

silloin palaisiin heiltä pois, tahi palaisi taas takaisin heijän luoksensa.

Tämä tapahtui kahesti vuossa nimittäin talvella, s. 22:nä päivänä Joulu-kuussa, jota sen eistä kuhuttiin *talvisen päivän palaaaminen t. palaus* (silloin päivä palaisi heijän luoksensa); ja toisen kerran kesällä, s. 22:nä päivänä Kesä-kuussa, jota kuhuttiin *kesäisen päivän palaaaminen, t. palaus*, (silloin se palaisi pois heijän luotaan).

Koska nyt kesältä päivät kerran rupesivat lyhenemään ja yöt toas jatkumaan, niin oli arvattava että hyö kerran piti toisiansa tavata, tahi kumpaisetkin tulla yhtä pitkiksi (tämä tapahtuu syksyllä). Samaten koska päivät talvelta, rupeisivat pitkistymään ja yöt häviämään niin hyö toas kerran piti joutua yhtä pituiseksi (tämä tapahtuu keväillä). Tämä heijän yhölläisyys tapahtuu niin muotoin kahesti vuossa, nimittäin keväillä ja syksyllä. Näitä aikoja kuhuttiin *päivän-tasauksia* *), koska päivät ja yöt silloin olivat yhtä tasaiset, tahi koska vuorokauvet silloin oli pantu kahtia. Näistä yksi kuhuttiin *keväisen-päivän-tasaus*, joka tapah-

asuvilta kansoilta. Ja rajuuttamme vielä nytkin sen vanhan tavan, että joulu päivänä toivotella toisillemmo hyvää onnea.

*) *Päivän-tasaus*, Virk. suur pöri pääw, (suuri pyöripäivä).

tuu s. 22:nä päiv. Maalis-kuussa; ja toinen *syksyisen-päivän tasaus*, joka tapahtuu s. 22:nä päiv. Syyskuussa.

Ilman näitä nyt jo nimitettyitä päiviä, niin on vielä yksi, joka kuhutaan *karkaus-päivä* *), joka lisätään aina kolmen vuuen peästä, tahi joka neljäs vuosi, ja josta se vuosi on kuhuttu *Karkaus-vuosi*, *Virk. aasta lia pävaga* (aastaika liika-päiväinen), ja *Lapk. saskad jape* (hyppy-vuosi). Mutta siitä päivästä eivät vanhuudessa tienneet mitään. Sitä vaston niin oli niillä vissiä muita päiviä joita kuhtuvatten *tähti päiviä*, *Virk. täht-päiw*, joista otivatten vissiä merkityksiä, ja joista ne myös läksivät lukemaan aikojansa. Näitä rajutetaan vielä nytkin Virossa. Siinä kuhutaan myös yksi päivä vuudessa *kynni pääw* (kyntö-päivä), jolla tarkoitetaan *Tiburtiuksen-päivee*. Näistä ja muista tällaisista, nimistä nähään että heillä oli vanhoinna aikoina, ei ainoastaan vissit omat juhlat, mutta myöskin vissit erinäiset päivät, joista ne ajanluvussansa läksivät lukemaan.

Mistä ajasta, tahi mistä päivästä ne ennen aikana lie vuosikautensa aloittanneet, on tietämätöin, mutta uskottava on että se oli Joulun alla, tahi siitä päivästä kuin aurinko rupeisi meidän ma-
tamme

*) *Karkauspäivä*, *Virk. liig-pääw* (liika-päivä).

tamme lähestymään, ja jälleen valaisemaan pohjan pitkee pere, joka tapahtuu Joulupäivänä, eli sinä 25:tenä päivänä Joulukuussa*). Yksi vanha ver-

*) Se näyttää ikään kuin ne oisivat aloittaneet vuotensa, siitä 25:nestä päivästä Joulukuussa, tahi vanhasta joulupäivästä, koska uuden-Joulun päivä vielä nytkin Lapin kielellä kuhutaan *kaktsad peiwe* (kahk-saas päivä), ja Loppiainen Ruotin kielellä *Strettonsdagen* (kolmtoistkymmenees päivä) ja Nuutin päivä (Ruohiksi), *Stjugundagen* (kaksikymmenees päivä) joka kaik tarkoittaa että ne alottivat luvunsa vanhasta joulusta, tahi että vanha Joulupäivä luettiin ensimmäiseksi vuossa. Ne vanhat Suomalaiset lopettaavat vielä nytkin Joulunsa ja lukulaskunsa Loppiaisella, joka on 13:nees päivä vanhasta Joulusta, ja joka osottaa että hyö vielä mielessänsä nouvattaavat tätä vanhoa luvun-laskua; Ruotalaiset loppettaavat Joulunsa ja luvunsa Nuutin päivällä joka on 13:nees päivä uudesta Joulusta, ja joka osottaa että hyö jo silloin nouvattivat tätä uutta luvun-laskua. Mutta minkä tähän se kolmas-toistkymmenees päivä piti sekä vanhassa että uudessa vuos-luvussa olla se viimeinen, tahi heijän lopetus-päivä, ja minkä tähän sitä kansalta piettiin Juhlana? Tiesi hänen! Merkilinen on, että juuri se 13:nes päivä ensimmäisessä kuussa vuossa, lankiaa Ruomalaisten *iduksen* päälle tässä samassa kuussa, jota ne muista päivistä rajuuttivat ja pyhänä pitivät. Se oisi arvon ansaitteva että tarkemmin tiustella jos ei Ruomalaisten ajan-lasku oisi pohjoisessapäin asuvissa kansoissa ollut tietty. Se näyttää piamittain kuin oisi muka syytä näihin arvelluksiin; niin e. m. kuhuttiin ennen aikana vissiä päiviä *katehen* t. *katet-päiviä*, jotka piettiin juuri vaarallissinna, ja joilla eivät uskaltanna toimittaa mitään erinäistä työtä. Heitä rajutettiin Suomessa ikään kuin Ruomissa välitettiin *dies nefasti*. Ja jos tarkoitamme millä tavalla kussakin paikassa jakoivatten ajankulut vuorokauussa, niin tavataan siinäkin ikään kuin jotakuta yhtäläisyyttä. Sanotaan Ruomalaisten jakaineen vuo-

täus joka kuuluupi näin: *Joulun viimeisiä pyhäntä* *), päivä on jo kanan askelta pitempi, osottaa että hyö silloin jo eroittivat päivän olevan kasvamassa **) ja sitä myöten uutta vuottakin kulumassa.

Että jakoa vuotensa vissiin kuihin ***) sitä eivät

rokauttansa näin 1) *Media nox* (syvän yö), 2) *Gallincinium* (kukon-laulu), 3) *Conticinium* (levon aika), 4) *Diluculum* (koitto), 5) *Mane* (aamu), 6) *Tempus antemeridianum* (ennen puolta päivee), 7) *Meridies* (puolipäivä), 8) *Tempus pomeridianum* (jälkeen puolta päivee), 9) *Solis occasus* (päivän lasku), 10) *Vespera* (ilta), 11) *Crepusculum* (ilta-hämärä), 12) *Prima fax* (ilta-puhe), 13) *Concubium t. concubia nox* (makuun aika), 14) *Intempestina nox* (syvän-yö).

*) *Joulun viimeiseksi pyhäksi* luettiin neljäs päivä, tahi s. 28 p. Joulukuussa.

**) Tätä tekivät sillä tavalla, että vetivät veitellensä viivan tahi kuurnan ikkunan lautaan, kuhun päivän paisto kävi korkeimmillaan, josta näkivät että päivänpaiste oli jo neljän päivän takoo vajunut yleemmäksi.

****) *Kuu, civil mäsäd; Kuukaus, periodiſſe mäsäd.* Myö tahomme näillä nimillä heitä eroittoo. Näistäkin tulemme kohtsillään puhumaan. Romuluksen Ruomin vallan perustajan sanotaan ensin asettaneen kuihen lukua, tahi jakaneen vuuen vissiin kuihin; mutta hään ei lukuena muuta kuin 10 kuuta aastaijassa, joita hään nimitti vuoroansa myöten, ikään kuin Virolaiset päivänsä, nimittäin Maalis-kuusta (*Martius*) joka silloin luettiin ensimmäiseksi, aina Joulukuuhun (*December*) joka silloinkin luettiin viimeiseksi, ja joka oli hänen luvussa kymmenees, niin kuin vielä nytkin nähään hänen nimestänsä. Mutta koska tämä asettaminen ei luonistunna kuun- eikä päivän-juoksuun, niin tapahtui välisten että syvän-talvi tammaisi kesäkuillen, välisten taas kesä-kuut, keskellen talvee. Auttoaksensa tätä, täytyi Numa Pompiliuksen, joka Romuluksen jälestä peäsi hallitukseen, jollaik tavalla oijaistaa tätä villitystä. Hään lisäisi sen eistä näillen 10:nillen Romuluksen kuillen 2 uutta; nimittäin *Januarius* (*Tammii-*

hyö tainneet, ellei hyö taitana jakoa heitä viikko-
kausiin. Tätä nähään siitä, että ehkä kullenkin kuul-
len on jo aikoa siitten annettu Suomalainen nimi,

kuu) joka silloin pantiin ensimmäiseksi, ja *Februarius* (*Helmi-kuu*), joka viskattiin viimeiksi, kunneka se-
siitten Apollonin pappeilta (*Decemviri Sacrorum*) —
joihen virka vaati heijän varjelemaan Cibylliset kirjat
ja pitämään huolta vuuen juhlista — tehtiin toiseksi;
Sillä tavalla syntyi nyt vuussa 12 kuuta, joista niil-
len 8:sallen ensimmäisillen annettiin toisia, nykyisiä
nimiä; mutta ne 4 viimeiset pitäävät vielä nytkin sen
vanhian Romulukselta heillen annetun nimen.

Mutta papismichet (*pontifices*) joihen velvollisuus
oli pitämään ajanluvusta vaaria, olivat sekä ymmär-
tämättömyyellensä että saastaisuuellansa (*Lindbergs*
Antiqu. Lexic., p. 66) saattaneet tämän Ruomalaisten
vuosluvun semmoiseen hämmenykseen, että se erottiin
67:ellä päivällä vähemmin kuin oisi pitänyt. Tämä
pakotti Keisari Julius Caesaria että jollakulla tavalla
oijaista tätä puutosta. Tätä tehtiin 45 vuotta ennen
Vapahtajan syntymistä, Greekkalaisen oppineen Sosige-
nuksen avulla; sillä tavalla, että sinä vuonna luettiin 14
kuuta, jota vuotta seneistä kuhuttiin hämmenös-vuosi
(*annus confusionis*). Peätettiin myös että tästäpuolin
piti vuussa luettaman 365 päivee ja 6 tuntia.
Mutta näistä kuuesta tunnista syntyi aina kolmen
vuuen peästä, tahi joka neljäs vuosi, kokonainen vuo-
rokausi, jonka tähän se vuosi kuhuttiin karkaus-vuo-
teksi, ja piti 367 päivee.

Mutta Caesarin kuoltua, niin papit tekivät taas
saman kokkaisen, sillä hyö lukivat erhetyksessä 36:nessä
vuussa joka kolmannen vuuen karkaus-vuoteksi, josta
olivat tällä ajalla soaneet 12 karkauspäivee, ehkä oisi
ainoastaan pitänyt olla 9. Macrobius kirjuttaa että
Keisar Augustuksen täytyi taas tätäkin vikoo oijaista,
sillä tavalla, että niistä 12:nestä seuravaisista vuosis-
ta ei luettu yhtään karkaus-vuotta; sillä lailla peäsi-
vät pois näistä kolmesta lijoista päivistä. Ja ettei
vastapäin pitänyt tapahtua tällainen sotkemus, niin
hään antoi käskyn että piti kupari-tauluin piiritettä-
män sitä asetusta mitenkä karkaus-vuuet piti tästä-
päin luettaman.

niin niitä vielä nytkään ej tunnetai joukossamme. Sillä jos kohta ne kirjaan tottuneet heitä eroittavat, niin mäppäs syvänmoan-miehiä puhuttelemaan

Tämä Caesarilta toimitettu vuosluku, jota kuhu-
taan Julianuksen ajan lasku tahi *vanha vuosluku*
(*gamla stilen*) nouvatettiin ja kahottiin hyväksi lähes
1500 aastaikoa hänen perästä, kunneka Paavi Gre-
gorius XIII vuonna 1582 paranteli tätä sillä perustuk-
sella, että oliivat tarkemmalla luvunlaskemisella ha-
vainneet, ettei vuussa ollutkaan täyttä 365 päiveä
ja 6 tuntia, mutta ainoastaan 365 päiveä, 5 tuntia, 49
pientä (minuter) ja 16 pikkua (sekunder). Hyö oliivat
sillä tavalla vuosittain lisänneet 10 pientä ja 44 pik-
kua, jotka yhteen-luetut Nicæin kokouksesta (jota
pidettiin v. 325) kohotti 9 päiveä liikoo, ja 16 tuntia,
33 pientä. Näihen pois otettua ampui tämä *uusi vuos-*
luku (nyä stilen) joka myös kuhutaan Gregoriuksen
ajan-lasku, lähes 10 päiveä takaisin, sitä kulunutta
aika (eli 10 päiveä ennen, sitä kulumatointa). Tätä
oijastiin sillä, että se 5:ees päivä Lokakuussa mai-
nittuna vuonna 1582 kirjutettiin 15:eksi, ja josta taas
tapahtui että keväisen päivän tasaus peätysi sinä 21:nenä
päivänä Maaliskuussa, niin kuin se oli ollut Nicæin
kokouksen ajalla, ja niin kuin se Dionysiuksen, Exi-
guuksen v. 525 jälest. Vap. synt. löyvetyn pääsiäs-pyöräis-
tyksen (*cyclus paschalis*) jälkeen piti tapahtua. Se
oli tämän ereyksestä, josta jo kauvaan oltiin arvok-
sissa tämän ajanlaskun olevan vian-alaisen, ja jota jo
400 vuotta ennen Gregoriusta mainittiin. Mutta se
oli yhen uuen tähän tarkoittamisella *Cassiopean* täh-
ti-sikerissä, josta tämä vika tuli selkiämmäksi, ja huo-
kiammaksi muka auttoo. Kuitenkin ei Gregorius
uskaltanna puuttua tähän muutokseen, kaikkein Poa-
vilaisten hallitusten kuulustelematak, jotka sanoivat
siihen muka suostuvansa. Silloin synnyttivät tätä
uutta vuos-lukua erinomattain kahen kuuluisan Las-
kelioihen (*mattematifers*) avulla, nimittäin Alysius
Liliuksen ja Christopher Claiuksen. Ne vastaan-peä-
tetyt Hallitukset peättivät vasta Herroin-päivillensä
Regensburgissa v. 1699 että myöskin oijasta tätä van-
hoo viallista ajanlaskua, jonka kautta heillä oli jo 11

tokkohaän ymmärtännöön hyö näitä nimiä? Sillä niin harvoin kuin Ruohissa sanoovat Göje ja Thorsmänad, niin harvoin sanotaan meijän pisimmissä *Helmi* ja *Tammikuu*. Nämät nimet on heistä pian yhtä ouvot kuin jos sanottaisi Februari ja Januariuskuu; mutta nimihteppäs *syvätkuut*, niin tietäävät vainenkin mistä on puhe.

Että nämät nimet ovat myöhäisempinnä aikoinna synnytettyt, selitämme myöskin siitä, ett eivät ouk Viron ja Lapin kielillä yhtä-kuuluvaiset, jota kyllä muuton oisivat jos heillen jo vanhuudesta oisi näitä nimiä annettunna.

Nykyisin nimitetään meijän kuut näin:

1) *Tammi-kuu* (Januari mänad *). Kuhutaneenko häntä Suomeksi niin, koska se on kovin kuista, niin kuin *tammi* on puista kovin. — Vironk. *neäri-ku* (nyärsmänad) t. *vastse ajastaja ku*

liikoo päivee, luettu Nicæin kokouksen ajasta; jotka luetut tulevan ajan peällä ampui 11 päivee eillepäin. Tätä oijaistiin sillä tavalla, että se 19:nees päivä Helmi kuussa v. 1700, kirjutettiin siksi 1:seksi päiväksi Maalis-kuussa. Ainoastaan Greckkalais-uskovaiset hyö eivät männeet tähän uuteen lukuun, vaan nouattaavat vielä sitä vanhoo, josta aina soavat 140 vuuen peestä yhen päivän liikoo, joka luettu muihin lykkää heitä yhen päivän taaksemmaks. Tämä vuos-luku jota seurataan Venäjän moassa, eroittaa heitä nyt 13 päivee muista myöhemmäksi.

*) Tämä kuu tuli näin kuhutuksi Januksen muistoksi, Italian ennen muinosen avullisen kuninkaan.

(vast-aastajan kuun). — Ungk. *bodag azzon havva*.
Siihen luetaan 31 päivee.

2) *Helmi-kuu* (Februari månad *), lienököhään nimensä soannut siitä, että lumi päivän paistolla sulaa, vaan illan tultua hyytyy, ikään kuin *helmiksi* tahi *jää-kalkareiksi*. Tätä kuuta kuhtuivat vanhat myöskin *Kaimalo-kuu*, koska pakkaiset silloin kii-vailoo ja kajailoo. — Virk. *kyynla* t. *kyyndle-ku* (Kyntteli-kuu) ja *hunti-ku* (huntu t. hukka-kuu). — Ungk. *béuth eleü-hoo*. Tähän luetaan karkaus-vuosinna 29 päiveä, vaan muuten ainoastansa 28.

3) *Maalis-kuu* (Martii månad ***) Mistähän tuo lie Suomeksi nimensä soannut? Jos ei se liene *mahalasta*, jota Lapinkielellä kuhutaan *male*, ja joka ehkä lopulla tämän kuun alkaa joutua. — Virk. *paasto-ku* (poasto-kuu) ja *ange-ku* (hanki-kuu). — Lapk. *njuktja mano* (Jouhtenen-kuu) koska Jouhtenet silloin tuloovat linnun lentämästä. Tähän luetaan 31 päivee.

4) *Huhti-kuu* (April månad ***). Se kuuluu

*) *Februarius*, sai tämän hänen nimensä puhistos-juhlasta (*Februa, Reninge-festen*) joka piettiin tässä kuussa, ja jota Numa oli ensin asettana. (Silloin luettiin tätä kuuta viimeiseksi vuossa).

**) *Martius*, tehtiin *Marsin* nimelliseksi, jonka luultiin olleen Romuluksen Isä.

***) *Aprilis*, sanotaan saaneese nimensä *Aphroditiltä* t. *Venukselta*, Rakkauksen Emoiselta. Muutamat ovat myöskin aprikoineet, että se on tullut sanasta *apricus* (avonainen) koska se oli ikään kuin aurinkollen avattu.

ikään kuin se oisi soanut nimensä *huuhtasta* (swed) koska synkät honkikot ja kuusikko-mehät silloin jo hakattiin kaskeksi, erinomattain vanhoilla viitaimailla. Mutta uskottavampi on, että se on tullut näin kuhutuksi *huuhtamisesta*, koska virrat rupeavat jo silloin maita huuhtelemaan, ja pakkaiset välistä kuoloovat, välisten toas lyövät puut huuteeseen. — Virk. *mahlo-ku* (mahalan-kuu) ja *Jyrri-ku* (Jyrin-kuu). — Lapk. *wuoratjis-mano* (Varis-kuu), koska Varikset silloin kokountuuvat. — Ungk. *zenthgeirgy-hava* (santa Yrjänen kuu). Tähän luetaan 30 päivee.

5) *Touko-kuu* (*Maj månad* *) kuhutaan niin koska sen lopulla jo ruvetaan *toukoja* tekemään. — Virk. *lehhe t. lehti-ku* (lehti-kuu). — Lapk. *Qweddet-mano* (kanto-kuu) koska Porot silloin poikiivat. — Ungk. *ponkosd hava*. Tähän luetaan 31 päivee.

6) *Kesä-kuu* (*Juni månad* **), silloin alkaa

*) *Majus*, luullaan näin tulleen kuhutuksi vanhoiin muistoksi, ja *Junius* kunniaksi nuortein, sillä Romulus oli jakanut koko Ruomalaisen kansan kahteen osaan, Vanhat, (*majores*) ja Nuoret (*juniores*). Toiset taas aprikoivat että tarkoittivat tällä nimellä *Jupiteria*, joka myös *Majuksi* kuhuttiin, liioitenkin *Tuscolumin* kaupunnissa; toiset taas että ne tällä nimellä tapailivat *Majaa*, Merkuriuksen äitiä.

***) *Junius*, ne jotka eivät usko että Romuluställä nimellä tahtoi kunnioittaa Ruomin nuorta kansoo, ovat luulleet, että tätä kuuta nimitettiin *Junon* muistoksi, joka oli Jupiterin sisari ja puoliso. Toiset ovat taas arvanneet, että tällä nimellä kunnioitettiin *Junius Bru-*

Suomessa jo kesä. — Virk. *jani-ku* (Jaani t. juhannuksen kuu). Tähän luetaan 30 päivee.

7) *Heinä-kuu* (Juli månad *), silloin ruetaan jo heiniä tekemään. — Virk. *haina t. heina-ku*. Tähän luetaan 31 päivee.

8) *Elo-kuu* (Augusti månad **), kuhutaan niin koska silloin peäsöövät jo uutiseen, ja suatua uutta *eloä* syntyy heillen ikään kuin uusi *elämä*. — Virk. *Mädda-ku* (Mätä-kuu) ja *leikusse ku* (leikkuun-kuu) ja *poimo-ku* (viljelemisen kuu). — Lapk. *Mäska mano* (mätänös-kuu). — Ungk. *szent-yakab-hava* (st. Jaakopin kuu). Tähän luetaan 30 päivee.

9) *Syys-kuu* (September månad ***), silloin on jo syksyvuoli kesee. — Virk. *mihkli-ku* (mikkelin-kuu)

tusta, joka lopetti kuninkaan-vallan Ruomin hallituksessa.

*) *Julius*, tätä kuuta kuhuttiin ennen *Quintilis* (viies kuu), koska se oli viies vuussa, Romuluksen kuunluvussa. Mutta Consulin Marcus Antoniuksen voatimuksella, niin muuttivat nimen kunniaksi Keisarin *Julius Caesarin*, joka oli syntynyt s. 12 päiv. tässä kuussa.

**) *Augustus*, tätäkin kuhuttiin muinon *sextilis* (kuueens kuu) koska se Romuluksen luvussa oli kuues vuussa; mutta Consulien päätöksellä muuttivat nimen Keisar *Augustuksen* muka muistoksi, koska hään tässä kuussa sai sen kuuluisan voiton Antoniuksen ja Cleopatran yliten.

***) *September*, tämä ja ne jälkimäiset kuut ovat vielä pinnanet sen vanhan nimensä kuin Romulus heillen anto. Tätä nimitettiin heijän sanasta *septem* (seihtemän), koska tätä laettiin seihtemänneksi kuuksi vuussa, luetua Maalis-kuusta; nyt se on yheksääs.

kuu) ja *syggise-kuu* (syksy-kuu) t. *syggisene-kuu* (syksyinen-kuu). — Lapk. *rakait määno* (rakkaus t. kilokkuu), koska Porot silloin ovat härillään. — Ungk. *szenit-pühaly-hava* (st. Mikkelinö kuu). — Tähän luetaan 30 päivää.

10) *Loka-kuu* (Oktober imänad *) on tullut näin kühutuksi, koska silloin ussemmittain on illiaksikin sekä *löö* että *lokoo*. — Virk. *roja-kuu* (rojo, ruoja t. ropakko-kuu) ja *ryhhe-kuu* (rytä t. ryyhä-kuu) koska järvet silloin ryyhtyyvät. Kuluuivat sitä myöskin *viina-kuu* (viina-kuu), koska silloin polttaa- noovat viinoo. — Lapk. *kolko-määno* (kolikka-kuu), koska Porot silloin ovat kilottuansa kynnistyneet ja väikistyneet. — Ungk. *Mindzent-havva*. Tähän luetaan 31 päivää.

11) *Marras-kuu* (November imänad **) on ehkä siitä soanut nimensä, että silloin makoo jo kaikki kasvut *martona* ja *mirtuneena*. — Virk. *talve-kuu* (talvi-kuu) ja *marti* t. *märti-kuu* (Martin-kuu) t. *märtäna-kuu* (Martinuksen kuu). Tähän luetaan 30 päivää.

12) *December* (December imänad ***) on ehkä siitä soanut nimensä, että silloin makoo jo kaikki kasvut *decimona* ja *decimuneena*. — Virk. *talve-kuu* (talvi-kuu) ja *decim* t. *decimäna-kuu* (Decimuksen kuu). Tähän luetaan 31 päivää.

(*) *October*, merkihtee kahéksaas-kuu, ehkä se on kymmenees meijän luvussa; se on nimitettyinä sanasta *Octo* (kahéksän).

(**) *November*, joka merkihtee yheksääs-kuu, on nyt yksitoistikymmenees, ja on soanut nimensä sanasta *novem* (yheksän).

— 172) 12) *Joulu-kuu* (*December*) *månad* *) kuhutaan myös *Vironk. joulo ku* ja *talviste pyhhä-ku* (talvinen pyhä-kuu). — *Lapink. joula mano* ja *passatés mano* (pyhä- t. pesätös-kuu **) tähän luetaan 31 päivää.

Kuin Suomalaiset tahtovat toimittoo jonkun viissin vuuen, niin rupeisivat lukemaan kuinka mones se oili siitä nykyisestä, iikään samalla tavalla kuin koska hyö tarkoittivat päiviänsä. Tätä tekivät hyö sekä eteenpäin että taakseppäin, nimittäin tällä tavalla:

Tämä vuosi t. tänä vuonna t. tämä ajastaika e. aastaika, (détta år, i år) — Virk. tämmö, tämmo nastay, tämmöde, tämmöde aasta, tänna wo. — Lapk. tän jaken.

Ensimmäinen t. tuleva, t. nouseva vuosi, t. ens-

— 11) Mars-kuu (Mars-månad) on ehkä

siitä sanottu nimessä, että silloin makoo jo kaikki

*) *December*, on tullut näin kuhutuksi sanasta *decem* (kymmenen), koska se ennen luettiin kymmeneneeksi kuuksi; nyt se on kaksitoistekymmenes.

**) Tämä tapa jota tavataan kaikissa kansoissa, nimittäin että pestä ihtiänsä jouluksi, on varsin vanha. Ruomalaisetkin ruukaisivat jo että vuuen lopussa tahi viimeisellä kuulla vuessa, pestä ja puhista ihtiänsä, soahaksensa sillä Jumaloiltansa rikouksensa anteeksi. Hyö tekivät tätä juuri juhlallisesti, ja sauvuttivat ihtiänsä pihkalla ja tulikivellä. Tästä kuhuttiin myös tätä viimeistä kuuta puhistos kuuksi (*Februarius*). Suomalaiset pesäköivät vielä nytkin joka pyhä aattona, tahi viimeisellä päivällä viikossa. Ja se näyttää kuin Ruotalaisetkin ennen oisivat rajuuttanneet tämän tavanan, koska *lauantaina* vanhuudessa kuhuttiin *Eöger dagen* (pesu-päivä). Sillä jos eivät ennenkään pesenneet ihtiänsä, niin pesöövät vielä nytkin voatteitansa ja huoneitansa.

vuonna, tulevana vuonna (första år, följande år, nästa år).

Toinen vuosi, t. toissa vuonna, t. vuen takoo, e. vuen peästä t. perästä (andra året, ett år här-
efter, d. w. s. året efter nästa år).

Kolmas vuosi t. kolmanna vuonna, t. toisen vuen peästä, perästä t. takoo (tredje året, två år här-
efter).

Neljäs vuosi, t. kolmen vuen takoo, e. peästä, (fjerde året, tre år här-
efter) j. n. e.

Samalla tavalla läksivät myös lukemaan taak-
seppäin, nimittäin:

Tämä vuosi, t. tänä vuonna (detta år, i år).

Viimeinen t. männyt vuosi, e. männä vuonna, (sista året, sistledne år, i fjöl). — Virk. mullo*). —
Lapk. tibma.

Toinen vuosi t. toissa vuonna t. vuotta sitten (andra året, förra året, förledne år, ett år tillbaka).
— Virk. tunna mullo (toinen mullo).

Kolmas vuosi t. kolmanna vuonna, t. kaks aas-
taikoa sitten, (tredje året, twenne år tillbaka e. sedan).
— Virk. takka tunna mullo (toisen mullon taaksee).

*) *Mullo*, tämä sana ei enää löyvy Suomenkielessä, vaan uskottava on, että se on ennen löytynyt, koska *mulli*, ja *mullikka*, merkihtee (Hämeessä) yhen vuen vanhaa varsaa, ja (Savossa) yhen vuen vanhaa härkä-vasikkaa. Sanoomme myös *muulloin* (muilon) joka merkihtee männyttä aikoo (muinon), ehkä sillä ei tarkoitetak tätä viimeistä vuotta.

Neljäs vuosi t. kolme vuotta sitten, (fjerde året, tre år sedan). — Virk. ennen takka tunnu mullon (ennen toisen mullon takoo) j. n. e.

Kuin puhuvat muinoisista ajoista, ja silloin tahtovat tarkoittaa jonkun vussin vnuen, niin eivät lähteneet meidän tavalla lukemaan Ristuksen syntymästä, vein paisumuksesta, tai Ruomin rakennoksesta, vaan tarkoittivat silloin aina sitä lähimmäistä sota-vuotta, tai jos ei sellaista löytynä, niin ottivat jotakuta toista merkittävää vuotta, jota kaikki hyvin tunsivat, ja leksivät siitä lukemaan tuonemmaksi tai tännemmäksi, sitä myöten mitenkä asia voatii. Tällä tavoin lukoovat hyö vielä nytkin vuosiansa, niin että harvoin saat kuulla heidän sanovan e. m. vuonna (jälkeen Vapahtajan syntymästä) *yksi tuhatta, kaheksan sataa ja yhdeksän,* vaan sanoovat silloin aina viimeissä sota-vuonna.

Samalla tavalla sanoovat hyö e. m. *kolme vuotta jälkeen Lappeenrannan tappelusta* *), joka merkihtee vuonna 1744; *vuotta ennen Kyrön tappelusta* **), joka merkihtee vuonna 1713; *Suurinna pakko vuosinna,* joka merk. vuuvet 1695, 1696 ja 1697. *Rutto kesänä,* joka merk. kesällä vuonna 1711.

*) *Lappeenrannan tappelus* pictiin s. 3. päiv. Syysk. v.

1741.
**) *Kyrön tappelus* pictiin s. 14. päiv. Maaliskuussa v. 1714.

Toissa sota aikana, joka merki vuonet 1788 ja 1789 j. n. e. *).

Kaikki nämät ajan-luvut on alustapäin luettu päivän kulusta, tahi vuuen juoksusta. Se oisi tyh-
mästi luulla vanhoiu Suomalaisten ej ottaneen kuus-
takin jota kuta merkkiä, jonka hyö aina päivän
peästä silmillänsä käsittivät, ja josta hyö vielä nyt-
kin ajan-luvussansa pitäävät suurta mahtia (**). Ei

*) Mainittava on että minä juuri näinnä päivinä satun
lueskentelemaan yhtä vanhoa juttelusta, annettu Erik
Castrénilta, ja painettu Turussa v. 1754, nimeltä:
*Historisk och oekonomisk beskrifning öfver Cajaneborges
län*. Siinä luetaan 72 p. että talonpojat Paltamossa
lukivat muinon aikojansa näin: *Rauha vuosi*, joka
merk. vuonna 1721; *Pouta-kesä*, v. 1730, *Yksinäinen
halla-vuosi*, 1731; *Kemiläis-talvi*, v. 1742 (koska Ke-
min-komppania silloin asetettiin Kajanaan, rajan varjel-
lokseksi); *Kasakka-talvi*, v. 1743 (jollon Venäläiset
viimeisen kerran näitä maita valloitteli). Siinä maini-
taan myös, että muinonen Rovasti Joh. Frösterus, jo-
ka niinnä aikoinna oli kirkkoherrana Kajanssa, oli
tayanut yhdessä vanhassa virsikirjassa kannella näin
kirjutettuna: v. 1600, *hyvä olki-vuosi*; v. 1608, *Johan
Otin pojat maavero-paivemien (jordrefning)*; v. 1611,
ensimmäinen karku-vuosi; v. 1622, matkusti kuninkas
*Gustav Adolph Säräsmäin, Käkilahten ja Säresmiemen
kyliin kautta*; v. 1656 *toinen karku-vuosi*; v. 1669, *vaikia
vuosi*; v. 1673—1677, *kallit ajat pohjanmaalla*; v. 1676
sito-vuosi (siltoin vietiiin miehiä tästä Juutin sotaan);
v. 1687, 1688 *katovuosia ja kallis aika Pohjanmaalla*;
v. 1695, 1696, 1697; *mähöttömät nälkä-vuoet*; v. 1712, s.
13 p. *Maalis-kuussa kankas sota*; v. 1716, s. 14 p. *Helmi-
kuussa otettiin Kajanan linnoa*.

**) Ei ainoastaan ajan luvussa, mutta muissakin maalli-
sissa toimitoksissa, niin kuin c. m. kalastamisessa, lin-
nustamisessa, kylvämässä, j. n. e. rajduttaavat pal-
jon jos on *ylä* tahi *ala-puol* kautta.

ouk mikään kansa niin typerä ettei ouk hoksanna kuun välisten paistavan, välisten toas pimenevän; ja että se vissin ajan peästä aina kuumottaa entisellä kohallansa. Tätä aikoo jolla kuu oli moata kieritellyt, ja jota luetaan 27 päiväksi, 43 pieneksi ja 7 pikkuksi, eli lähes neljä viikkoo, kuhtuivat vanhat Suomalaiset *kuukauveksi* (en periodiff mánad). Mutta jos ne ovat näitä yuessa lukeneet, tahi erinimellä nimittäneet, sitä emme saata vissisti sanoa *).

Ikään kuin hyö jakovat vuorokauensa kahteen osaan, päiväiseen ja yön-aikaan, tahi niin kuin hyö jakovat vuosikauensa kahteen osaan, kesäiseen ja talviseen aikaan, niin jakovat myöskin kuukauensa kahteen osaan, nimittäin *kuutaman* ja *kuuttoiseen aikaan*.

Kuutaman ajan jakovat hyö taas, ikään kuin päivänsä ja kesänsä, kolmeen osaan, nimittäin:

1) Ylä-puol (Sav.) t. *ylä-kuu* (Häm.) e. *ylä-kuun aika*, joka merkihti sitä aikoo kuukauvessa, kuin kuu näytti meillen oikeimman puoliskonsa, tahi niin kauan kuin se oli kasvamassa, (ne kahet ensimmäiset viikot).

2) *Täysi-kuu*, t. *täyven-kuun aika*, joka mer-

*) Että vanhat ovat heitä ennenkin lueneet, tarkoittaisissa mitän kauan eläimät käyvät tiineennä, oommo jo nähnyt (Otava I. O. 181 p)

kihti sen ajan kuin hänen näyttäiksen meillen kokonaan, joka tapahtuu 14:tenä pänä hänen syntymäpäivänä.

3) *Ala-puol* (Sav.) t. *Ala-kuu* (Häm. Turk.) e. *Alh-kuun aika*, joka osotti sitä aikoo, kuin hänen näytti meillen vascimman puoliskonsa, tahi niin kauvan kuin se oli katoamassa (ne kahet viimeiset viikot).

Kuuttoin aika, jota luettiin täyvällisin 28 pänä kuun syntya, tahi viimeisenna päivänä kuukauvessa, ei jaettukaan.

Näin jakaelivat hyö nyt kuukauvensa; ikeän kuin vuorokauvensa ja vuosikauvensa neljään osaan, nimittäin *Ylä-puoleen*, *täysi-kuuhun*, *Ala-puoleen* ja *kuuttomattomaan*, tahi neljään peä aikaan, nimittäin *Ylä-kuun-*, *täyven-kuun-*, *Ala-kuun-* ja *kuuttoseen-aikaan*. Mutta koska *kuuttoin aika* synnytti uutta kuuuta, ja *täyven-kuun aika* toimitti vanhaa kuuuta, niin kuhtuivatten kuun ajan-kauvet näin: *uusi-kuu*, *yläpuol*, *vanha-kuu*, *ala-puol*. Mutta koska hyö sillä eivät kuitenkaan osanneet tarkoittaa niitä monta pientä ja erinnaistä ajan-kulua kuukauvessa, niin hyö kokivat eri-nimillä niitakin tapailla. Kuin hyö tarkemmin tahtoivat toimittoo jonkun vissin ajan kuukauvessa, niin nimittivät sen sitä myöten mitenkä kuu heijän silmissänsä oli vajunut suuremmaksi tahi pienemmäksi. Tästä ovat syntyneet nämät sanat ja puheen parrret:

Kuu syntyy, sanotaan silloin kuin ikään *uusi kuu* alkaa. Virk. *kuu luakse* (kuu luoksen t.) Lapk. *mano ruotja* (kuu vuotaa); 1:nen päivä kussa.

Kuu on syntynyt, sanotaan koska jo uutta kuu-
ta rupia tuntumaan. Virk. *kuu on loitud* (kuu on
loituu) t. *noor kuivy kui* (nuori kuiva-kuu) t. 2:
nen ja 3:mas päivä.

Uusi-kuu, kuhutaan koko sitä ensimmäistä
viikkoo kuussa (ensimmäinen neljännes **).
Virk. *noor ku* (nuori kuu), Lapk. *adda mano* (uusi
kuu) t. siitä 1:stä siihen 7:mään p.

Kuu kasvaa, sanotaan kuin se enennöö, ja li-
säytyy. Virk. *ku kasvab*; 4:äs ja 5:es p. ***).

Kuu on kasvanut, sanotaan kuin se on jo vajon-
nut suuremmaksi; 6:es p.

Ylipuol, t. *ylipuol kuuta* †), sanotaan kuin se
on ensimmäisen kerran puolillaan jota nähään täy-
välisi

*) Lapinkielellä sanotaan toas päivästä; *peive lueje*, kuin
se iltaisella rupia hämärtämään, ja synnyttämään tois-
ta päivää

**) Turun puolella sanotaan jo Ruohtalaisten tavalla, en-
simmäinen *koritteli*; toinen *koritteli* (första quarteret,
ändra,) j. n. e.

***) Kaikki nämät tarkoittamiset vissiin päiviin on otettu
noori arvolta (på höft, gifningsvis) ilman tarkempata
tiiustelemista.

†) Koska kuu kahesti kuukauvessa oli puolillaan, tahi
näytti puolta pohjansa, niin kuhtuivat yhtä *ylä-puo-*
leksi, toista *ala-puoleksi*; mutta ussemmittain mer-
kihtee *ylä* ja *alapuol* yhtä kuin *ylä* ja *ala-kuu*.

vällisin s. 8:na p. hänen syntyä. Virk. *ku om tassa* (kuu on tasainen) ylä-puoleksi kuhutaan koko tätä toista viikkoo, (toinen neljännes); 7:ästä siihen 14:neen p.

Ylä-kuu, kuhutaan koko sitä puolta kunta kuin se on kasvamassa, (hänen ensimmäinen puolisko) jota luetaan 2:ksi viikko-kaueksi, eli 1:sestä p. siihen 14:neen.

Kuu täytyy, sanotaan kuin se on puolestansa täyveksi tulemassa. Lapk. *mano tiewa* (kuu täyveys); siitä 9:sestä siihen 12:neen p.

Kuu on täytnä, sanotaan kuin se on jo täyveksi tulluna; s. 13:nes p.

Vanha-kuu, t. *Täysi-kuu*, sanotaan silloin kuin se on jo varsin täyvellinen, eli kuin *ylä-kuu* loppuu ja *ala-kuu* alkaa. Virk. *vanna ku* (vanha kuu) *täis t. täys-ku*. Lapk. *tiewa t. teuwa mano* (täysi kuu); s. 14:nes päivä. *Täyven-kuun aika*, kuhutaan koko kolmas viikko (kolmas neljännes), t. siitä 14:nestä siihen 21:neen p.

Kuu keäntyy, sanotaan kuin kuu keäntyy *ylä-kuusta ala-kuhun*; s. 15:nes p.

Kuu on keäntynyt, sanotaan kuin se on jo keäntynyt vähemmäksi; s. 16:nes p.

Kuu on haavattu, sanotaan (Torneossa) kuin on kuusta ikään kuin palamen jo pois kulunna. Virk.

ku on lattergunne (kuu on syrjäinen, fantig, latukainen); siitä 17:estä siihen 20:neen p.

Ala-puoli, t. *ala-puol' kuuta*, sanotaan kuin se on toisen kerran puolillaan, jota nähään täyvelissä s. 21:nä p. hänen syntyä. *Ala-puoleksi* kuhutaan koko neljäs viikko (neljäs neljännes); t. s. 21:stä siihen 28:neen p.

Ala-kuu, kuhutaan koko sitä puolta kuuta, kuin se on katoamassa, (hänen toinen puolisko), jota luetaan 2:eksi viikko-kaueksi, eli 15:nestä siihen 28:neen p.

Kuu katoa, sanotaan kuin se vähenöö. *Virkku kahheneb*. Lapk. *mano qwuosgna* (kuu sotkeuntuu); s. 22:nestä siihen 25:neen p.

Kuu on kavona, sanotaan koska kuu on lakanut kuumottamasta; s. 26:nes p.

Kuun pohja, t. *perä* (t. Torneossa *jama*), sanotaan koska on kuuton aika. *Virk. vanna ku pohhi* (vanha kuu-pohja); siitä 21:nestä siihen 28:neen p.

Kuu on kannallansa, sanotaan kuin on vielä vähä jälellä tätä vanhoo kuuta; s. 27:nes p.

Kuun vaihet t. *vaiheus*, kuhutaan sitä aikoo, kuin on kahen kuun välillä, tahi sitä joka kuluu siitä kuin vanha kuu on loppuna, ja ennen kuin uusi kuu alkaa, eli kuin kuu keäntyy *ala-kuusta ylä-kuuhun*. Lapk. *mano kaska* (kuu kesken).

Näitäk nimitäk, sanotaan myöskin:

Kuu on p^ään sankalla, kuin se on sankan näköinen, niin kuin se monestin näyttääksen nuon ylä-kuun alussa, eli 1:senä ja 2:sena päivänä, sitten kuin se on tullut näkyvillen.

Kuu on mahallaan, (Torneossa, *Stän mahalla*), sanotaan kuin ei hänestä nävyk muuta, kuin se ylimmäinen piiri, eli kuin se on vempelen näkönen. Joka myöskin toisinaan tapahtuu yläkuussa, nuon 3:mantena t. 4:jäntenä p.

Kuu on selällään, sanotaan kuin ei hänestä nävyk muuta kuin se alimmainen reuna, ikään kuin alaspäin pantu luokki. Joka välisten tapahtuu nuon 24:nä p. ala-kuussa.

Kuu on kyllensä, sanotaan kuin ei hänestä nävyk muuta, kuin yks hänen sivu-reunoistaan. Joka tapahtuu nuon 5:enä p. ylä-kuussa, ja 24:enä p. ala-kuussa.

Kuu riippuu kynsistään, sanotaan kuin se on alaspäin makoava vaan ei kuitenkin varsin seljälänsä. Joka jollonkullon tapahtuu nuon 6:na p. yläkuussa, ja 25:nä p. ala-kuussa.

Pystö-kuu, sanotaan kuin se on ikään kuin korva pystyssä, vaan ei kuitenkin täys puoleltaan.

Lauku-kuu, kuin se näyttäiksen alas-päin kallistuvan, ikään kuin se riippuis kynsistänsä, ja jonka sanotaan toimittavan pahoja säitä.

Kuun kehä, t. *kuu on kehässä*, sanotaan sitä tummaista piirtä, joka toisinaan levitteleksen kuun ympärillä, ja joka toimittaa tuulisia tahi rajuja ilmoja.

Kuu syöpyy, t. *kuuta syyvään*, t. *kuu pimee-*
nee, sanotaan kuin kuu vaipuu moan pimenökseen. *Virk. ku sywvas*, *ku syakse*.

Kuun pimenös, sanotaan kuin kuu on moan peitossa. *Virk. ku pimedus*, t. *pinnestys*, *ku war-*
jotaminne. Lapk. *manon pärrelem* (kuun purele-

minen *).

Mutta se ei ollut ainoastaan *kuuta ja päivää*, joita ne vanhat Suomalaiset tievustelivat **); sitä

*) *Kuumet*, *kuuvalo*, *kuutama*; t. *kuutain* kuhutaan *kuun paiste*. *Virk. ku valge*, t. *vallo*; Lapk. *Mano tepe*; — *kuu kuimottaa*; t. *kuuluu*, sanoovat kuin se paistaa kuulakkasti. *Virk. ku aimoke*.

**) Meijän talonpojat ovat päivän ja ajan tuntemisessa niin tarkat, että jos heitä pantaisiin vaikka mihin äkinäiseen paikkaan, niin kuin vaan kahtoovat tailyasta kohti tahi ympärillensä, niin tuntevat samassa ilman-kaaret (*wäderstrecken*) tuulet ja ajan-kulut. Paitti päivästä, josta hyö tarkoittaavat aikansa, ottaavat hyö merkkiänsä muistakin paikoista. *Etelän* tuntevat siitä, että oksat ovat puussa aina sillä puolla tihjämmät, ja kuori paksumpi, mäit ja rinteet ovat myöskin sillä puolla aina lihavammat ja puistosemmat. *Pohjoinen* tunnetaan siitä, että oksat ovat sillä puolla harvat ja kuori ohut, mäit laihat, ja puut vaivaisia. Heavassa juoksoo kuoren peällä yksi musta juova pohjos puolla; ja kusiais-pesät ovat aina sillä puolella jyrkät, vaan loitot ja viettävät etelän puolella. Tyy-nenä ilmaana tiiusteloovat *tuulen henkee*, sillä että kasteloovat nuolu-sormen suussansa, ja pitelöövät sitä ilmassa pystyssä, jollon se tuulen puolla vilusteloo.

on jo ennen sanottu etteivät olleet *tähtiin* tuntemisessa varsin typerät *). Sillä että heillä oli omat nimet isoimmillen tähti-sikerillen, totistaa jo paljon, ja osottaa että ne heistä toivottivat soabaksensa jota kuta oppia. Se oli erinomattain merimiehet, jotka kulkiissansa meren aukioilla syksyisiä öitä, taisi heistä hyötyä. Myö tunnemme meidän tarinamuksestamme, että Suomalaiset ja Virolaiset jo vanhoinna aikoinna purjehtivat vieraita vesiä, jollon kompassia ei vielä tunnettu. Päivillä ne taisivat joten kuten maihen, tuntemisesta ja päivän kulusta aprikoija kulkuansa, ja ajan juoksua; mutta syksyillä, niinnä pitkinnä öinnä, silloin Oli *Otava* ja *Pohjan-tähti* heidän parraat soattajat. Heistä ne vielä nytkin arvoavat matkojansa, ja tiustavat miten paljo on kulunut yötä; ja ovat vanhoissa sananlaskuissa muistoksi jälkimmäisillen toimittanut tietojansa. Näistä heidän puheen-parsista on e. m. *Otavan häntä on miehen peällä*, joka merkihtee, että yö on jo hyvin puolessa. Sanotaan myös Kekrin aikana hänestä, että on ylänousessamme *sarvet peällä*, joka merkihtee että *Otavan sarvet* ovat miehen peällä nuon ylösnousun aikana, eli kello 4 aamuisella. Puolen yön aikana sanoovat, että ne ovat *miestä vasten pystys-*

*) *Otava* 1, O, p. 73, 162, 182.

sä *). Yks toinen vanha sanallasku on hänestä myöskin: *Kekrinä keskeen, ja Jouluna poisjoutuu*, joka tarkoittaa tähtiin kulkemista vuotta myöten **), ja toimittaa että Otava Keurin aikana nähtiin korkein taivahalla, ikään kuin meijän peämme ylitte, mutta että se jo Joulun aikana oli laskeutunna loitommallen tahi alemmaksi.

Ne vanhat Suomalaiset tunsivat ja erinimellensä tarkoittivat 9 erinäistä tähteä ***) nimittäin seuravaiset:

1) *Pohjan-tähti* (Nordstjernen). Lapink. *tjuold*, (seiväs, napa).

2) *Otava* †) (Karlwagnen, stora björn). Virk. *taewa wanker* (taivaan vaunut). Lapk. *Sarw* (Hirvi).

*) Se on merkillinen että vanhoilla Greekkalaisilla oli juuri samallinen sananparssi. Anakreon kirjuttaa kolmannessa laulussansa: *Μεσονυκτίος ποδ' ὤραις, στρέφεται ὅτ' Ἄρκτος ἦδη κατὰ χεῖρα τὴν Βούτων* (Otava keännäiksen jo yön syvämmellä miehen (Boutin) vastaan). Greekkalaiset tarkoittivat näillä sanoilla *miehen* eli *kyntäjän*-tähteä taivaassa; vaan Suomalaiset tavoittaavat sanallaskullansa miehen t. ihmisen maassa.

**) Otava I. O. 73 p. 140 n.

***) Egyptiläiset jotka ensin ja enin harjoittivat *tähti-tietomusta* (Astronomi) ei nekkään Ptolomæuksen ajalla tunteneet ussempaa kuin 21 tehti-sikertä pohjosessa taivaan-kaaressa, johon siitten ovat lukeneet 20 uutta.

†) *Otava*, mitä tämä sana alustapäin on toimittanut, on arvamaton, ja oisi tarkka tietäksemme. Totta se on merkinnyt yhtä eläintä, koska tähet α ja θ kuhutaan *sarvet*; δ ja γ , *pursto*; ja ϵ , ξ , η , *hätä*. Muutoin kuhtuuvat Lohen verkoakin *Otavaksi*.

3) *Lapin-Otava*, t. *Väinämöisen otava*, t. *Venäjäjän otava* (illa björn?).

4) *Väinämöisen miekka*, t. (*Väinämöisen viitake*, e. *viikahte*, (*Orion's bälte*) kuhutaan (*Savossa*) *Orionin Vyö* ja se juova pienistä tähtilöistä joka vasemmalta puolelta laskeeksen itä-eteleen tahi koakon kohti. *Virk. warda tähhed.*

5) *Aaronin sauva*, kuhutaan (*Pohjan-maalla*) ne kolmet tähet *Orionin* pusakassa (vyössä).

6) *Orjan-tähti*, kuhtuuvat *Suomalaiset* yhtä tähteä, joka mahtaa olla tähti-puoli (*planeten*) *Jupiteria*. *Virk. Orjatäht.*

7) *Ämmän-rukki* *), kuhutaan (*Turun puolla*) yhtä tähti-sikertä, vaan en tunne mitä tähteä hyö sillä tarkottaavat.

8) *Seulajaiset*, t. *seulajainen*, e. *Rian-seula*, *Venäjäjän* t. *Väinämöisen virsu*, e. *rysmäinen* t. *rysmä tähti* (*fjustjernan*). *Virk. sööl, sööla tähhed, taiwa söggel, (taivaan seula).*

9) *Kolmuiset*, t. *kolmoiset* (*Orion?*) kuhtuuvat myöskin yhtä tähteä, joka taitaa ehkä merkihtää niitä kolmee kirkkasta tähtee *Väinämöisen* vyössä.

10) *Koi*, t. *koi-tähti* (*morgonstjernan*). *Virk. koiðo täht, hao täht (aamu tähti) hommogunne hao*

*) *Ämmän-rukki*, näyttää olevan sukuisin sen vanhan *Ruohtalaisen* sanan kanssa *Frenas rock*, jolla ne tarkoittivat kuuta.

tähk (huomenkunnan aamu tähti). Lapk. *idietes naste* (huomen tähti) ja *quokso naste* (koitto tähti) ja *Abrudijus* *) (koi).

11) *Ehto-tähti* (aftonstjernen). Virk. *ehha t. öhha täht*, t. *öddangunne hao täht* (ehtoinen koitto tähti).

Näitäk nimitä saattaa ehkä vielä löytyä muita joit ei myö tunnetak.

Pyrstö t. pursto-tähti (fomet). Virk. *sawwaga t. sapaka täht* (saparo-tähti) eli *hannaga t. hännaka täht* (häntä-tähti) erotettiin muista, samaten myös:

Linnun-ratas (wintergatan). Virk. *linnu rata*; ja *Revon tulet t. pohjonen palaa* (Savossa). Aina kuin isköö tulta, niin sanotaan että se *vilahhti t. välähyytti e. löyhähti*. Virk. *virmalissed, wehleb, wehlib, wirmalisse tappelevad t. wihtlewad*, (vilahtamiset tappeloovat).

Tässä lopetamme myö tätä mejän koittelemustamme, tiustellaksemme mejän vanhoin ajanlukua. Myö olemme ehkä monin paikoin erehtyneet

*) *Abrudijus*, kuuluu ikään kuin se oisi sukuisin sen Greekkalaisen sanan *Aphroditeksen* kanssa, joka siitä vielä enemmän on arvattava, että Ruomalaiset kuhtivat tämän saman tähnen (iltaisella) *stella Veneris* (Afroditeksen tähti).

tynneet ja eksyneet, mutta olkoon tuo luettu meillen altiksi (till urfåft) koska meillä ei ouk ollut ketään johon turvataisimme. Niin kuin ensimmäinen kokee tätä selittääksemme, mahtaisi tämä ehkä yllyttää muita, tätä muka oijaistaksensa, tahi uuestä toimittaaksensa, joka oisi varsin minun mielestän, ja voitoksi mejän Suomalaisellen tarinamuksellen.

G—nd.

H A A G A *)

*SINA 18:nä PÄIVÄNÄ KESÄ-KUUSSA v. 1828**).*

*E*mminä soasta laula,
Tappeluksista tiek tarinoo:
Mull' on muutakin puhua,
Parempoa pannakseini.
Runomaan minä rupian
Ilosta monen ihmisen,
Luonnon loajan laitoksista,
Suloisuutta tämän suven.

Kuin sain minäkin kuulla:
”Ett' oil Ruotiin jo joutunut

*) *Haaga* on yksi kuninkaallinen huvituspaikka (*lustflott*) 3 virstaa Tukholmista. Se jok on käynyt näissä so-reissa Haagan puistikoissa, erinomattain kesällä pyhä-iltoina, koska kuninkaalliset oleskelevat siinä, hään taitaa ehkä paremmin, ilman näitä puheitak, arvata tämän asian.

***) Tämä ilta oli Josephinan ja Oskarin *vihkimisen oato*. Monet tuhannet vallasväeistä vietteli tämän päivän Haagan huvitusmehissä, jossa myös minä muutamien Suomalaisten valtoin kanssa iloittelimme sinä iltana. Minä heitän Ruohtalaisillen Runojoillen lauleskella Juhlan ja Hiäpäivän jaloisuutta, ja ite mielesäin muistuttelen tämän päivän suloisuutta, — minullen vielä liiaksi.

”*JOSEPHINA* joukkoinensa

”*Tullut tänne muilta mailta,*

”*Meidän maihen mieltymääni,*

”*OSKARIMMO* ottamaani

”*Vahvistamaan meidän valta.*”

Niin läksin minäkin tuonek,

Tuonne Haagahan halaisin,

Kahtella tätä kaunoista,

Tätä Neitoa nähtükseini,

Tätä suloista suen tuloa,

Päivä paisto palavasti,

Kuumotteli Heinä-kuussa,

Ett' oil varista vaivaa,

Tuska suuri tullessamme.

Kuin oil aurinko alenna,

Päivän sappi laskeellunna,

Niin tuli ilmakin iloinen,

Aivan raitis rakkahillen,

Suosioksi juur suloinen.

Haagan porttiin päästyämme

Heitimmo hevoiset siihen,

Vaunut moantien varrelle.

Ite työnsimm' tylväkköhön,

Tepaistinmo tietä myöten

Kohti kuninkaan kotia.

Moni mies, moni hevoinen
 Tässä toistaan kohtaisivat,
 Seisotteliin tien sivulla,
 Väki kulki niin kuin virta,
 Niin kuin lauma lapsillinen
 Toinen toista seuraisivat,
 Kaunis oit tässä kahella
 Michen monen miekkoisia,
 Valjupäitä vaimoisia,
 Tyttölöitä monen tuhannen,
 Jotk oit tulleet Tukhulmista,
 Kaupunnista tämm' karana,
 Kultahansa kurkistella,
 Nuoren nuorikon nähhäkseen*).
 Haagan mehet mieluisimmat,
 Hänen lehvakkaat lehot
 Hajotti hyvän hajunsa

*) Mahotoin on ilman näkemätä, uskoa sitä paljoutta
 vallasväin vaimoväkee, joka silloin tässä kuhaili. Prin-
 sitär (Prinseßan) tuli jo s. 12, p. kaupungin saatamaan,
 vaan vanhan tavan jälkeen, häntä ei laskettu kaupun-
 kiin ennen kuin häntä vietiin sinne vihille. Häntä
 johtatettiin sen eestä Djurgårdin kautta Haagaan, (jos-
 sa hään oleskeli sinnek asti, kuin häntä s. 19 vihit-
 tiin). Kaikki kaupungin vaimoväki karkaisi tännä,
 kahtomaan heijän mielitietoansa. Se joka tuntoo sitä
 levottomuutta, kuulustelemisuutta, ja utelevaisuutta,
 joka heitä vaivaa, niin hään ei kaho paljoksi, jos
 sanoisimme että kaiken tämän ajan oli joka päivä 3 tu-
 hi 4 tuhatta Naisväkeä Haagan mehissä.

Koko korven ympärillä,

Koivukkoot (jotk oit koreet,

Suloiset tällä suvella)

Pitivät tätä pyhänä,

Juhlahanna julkisina,

Koska saivat sen kunnian

Säilytellä seittyisiä,

Suojella tätä suloista:

Kahen rakkahan välillen

Asettaa tämän avion.

Hiljan kuuset kuiskuttivat,

Hiljan piättivät petäjät

Tosin käyvä toivoamme,

Mielestämme meijän mielet.

Lausui Hoavat latvoiltansa,

Lehet salassa sopotti

Onnea näitten molemman,

Rakkautta Ruohissamme.

Lahet niin kuin lammikotkin

Soattoivat samat sanat,

Ilon ison ilmoittivat.

Salmehen sulassa veissä,

Tyvännössä saarein tykönä

Jouhtenet veti juovia,

Sinisiä siivillänsä,

Punaisia purstollansa,

Jaloillaan monenjuovikkaat,

*Jotka kiärmeenä kävivät,
Juovissansa juoksi yhteen.*

*Eistaas Sorsat soutellivat,
Siiven kynkät kylvittivät,
Pesivät joka kynänsä,
Joka purston puhtahaksi,
Valkeeksi joka värpänsä.
Kunniaksi tämän juhlan,
Tähän päivään peästyänsä.
Emät heilui heinikossa,
Rääkyivätten ruohikossa;
Pojat pohjahan pulahti,
Pistelivät vein pintaan.*

*Kalamies, joka kaloja
Oli käynyt ottamassa,
Puoti onken onnellisen
Kitahan suurimmiin kaloin,
Isoimihin vein isänniin.
Lauloi saalins saatuansa,
Lauloi kotiin tultuansa:
"Tämä iltapa iloinen!
Onnellinen, otollinen,
Kosk' on kontti jo kotona,
Täynnä punapurstoisia,
Täynnä kauniita kaloja."*

(Mutt' mitäs ma kontista puhun,
Kaloista karvan juttelen).

Kuin tultiin Linnoa likelle,
Lähes Hovin hoitajoi ta,
Niin oli kanssa kauhiasti,
Koottunna koko kummasti,
Kahtomaani näitä kahta.
Kaupunkin Naisväki
Tässä toistaan tunkeisivat,
Survaisi sekä sysäisi.
Oli armotoin ahistus
Väen suuren tunkehissa.

Vielä akkunoin alaten
Merimiehet miehuisivat,
Talonpojat tappelivat
Püstäksensä piällen toisten
Lasia hyvin lähellen.
Moni kana Kaupunkista,
Moni hattupeä-harakka,
Jokapa joutui joukkohon,
Nüihin velhuriin väliin,
Tuli kovin kohtatuksi,
Tuli pahoin painetuksi,
Kouralla juuri kovalla.
Viimein piästy pois käsistä

Kiiti kyllä kynsiänsä
 Kun oil hatut jo hajallaan,
 Rinta-rievut reväistynny,
 Helmukset varsin helppoilla,
 (Josta pojat paljon naurot,
 Piiat ehkä viel' enemmän).

Hovin passarit parahat,
 Hovin kävyt käskyläiset
 Sukissansa supittivat,
 Kenkissänsä käyskelivät.
 Körtit köytättyt takana,
 Jos oil juovat juotettunna,
 Jos oil viivat viitattunna,
 Koreistut monet koukerot.
 Mikä kannun kannätteli,
 Mikä leivän lennätteli,
 Hätähesti herrain herkut.

Kuin oil ruuvat ruoskinunna,
 Sukina kukiin suuhunsa
 Mitkä oil jällelle jäänyt,
 Tähteheksi tämän päivän,
 Niin tuli sana jo samaten
 "Lykätä venet vesillen,"

*Terva lauvat lainehillen.” *)*

Siitten korkea-sukuiset

Astui kauniist kaukaloihin,

Joilla laskiit lahen taakse,

Tuonek toiseen valkamahan;

Jossa nousi Nuorukaiset

Rannallen ite Rakkaus.

Siinä käv’vät koivukossa,

Leikitellen lepikossa,

Piiloitellen pihlakossa

Vaelsi nämät valitut,

Kahet taivaan tapaiset.

Laitettiin laivat takaisin.

Lainehtimaan lahen peähän,

Ite käytiin maata myöten,

Rannan teitä tietävästi.

Pitkin teitä, poikki polkuin,

Myöten uusia uroja.

*) Nämät oli kaks kuninkaallista soutokasta (flupar) jotka aina löytyy Haagan tarhassa, kuhuttu yksi Galten, toinen Suggan. Ne ovat katoksen kanssa varuistetut, ettei paljon selitäk onko heissä väkce tahi ei. Kuninkaalliset mänivät nyt niillä Haagasta Vanhaan Haagaan, josta Kuninkas ja Kuninkatar läksi Tukhulmiin, vaan Prinsi ja Prinsitär, ynnä koko heijän seuransa, maata myöten takaisin linnnaan, niin kuin kohta luetaan.

*Kuinpa kääntyi keulat tännä,
Kokat kotiinpäin tulivat,
Laivat omaan laiturihin,
Silloin jouvuttiin jokainen
OSKARINSA outtamaani,
Valittuansa varttumaani;
Mutta pettyivät perätin,
Jouten tuonnek juoksuttivat.
Purjeet tyhjänä tulivat,
Haakset ilman haltiansa,
Koaret kaunoista vajoolla.*

*Nämät mokomat molemmat
JOSEPHINA OSKARINEEN
Maata myöten matkustivat,
Käsityksin kävelivät,
Ihailivat tätä iltoa,
Tätä ilmoo ihanaksi,
Parahaksi tätä paikkoo.
Nauroi vielä kuin näkivät,
Mitenk väet vehkaisivat,
Mitenk kansat kahjisivat,
Kuhisi vähän kukiin,
Kuin oil poisi poijistansa,
Katehessa nämät kahet.
Juoni pitkä joukostansa
Kävi jänkytti jälestä.*

Astuivat niin autuasti
 Hoikkaisinmat hovin miehet,
 Lihavimmat linnan miehet
 Kävi liihätti perästä.
 Somasti vanhat soturit
 Kupeillansa kuljettivat
 Hovin vaimoja valitten
 Mit' oil soaneet soalihiksi,
 Voitoksi monen voitettun.
 Tytöt nuoret typittivät,
 Kepein kenkin keikahtivat,
 Hienot helmukset helisi.
 Iskiin silmänsä sinisen
 Nuoillen nuorillen uroillen,
 Suloisillen sulhaisillen,
 Jotka nauroi noama-suulla,
 Parta-viiksillä vihelsi.
 Vaimot vanhat ne vaelsi
 Niin kuin ämmät ähkylisillään,
 Niin kuin vanhat voivuksillaan,
 Mikä suutansa supisti,
 Mikä levitt' leukojansa,
 Irvisti vanhat ikeneet.
 Höyhenillä höyhettynnä,
 Heinen-päillä peitetynnä,
 Pää oil purstoksi pujottu,
 Heiluvaksi hännähäksi.

Tullessansa linnan luokse
Oli keot, kankaat kaikki,
Pihat piripintanansa
Täynnä väkiä paljon,
Kansan kanssa kaikellaisen.
Minä mies poloinen poika
Seisotteliin matkan peässä,
Mäin töyrällä kökötin.
*Tyttäret *) minun turvissain*
Kaukoapa kahtelivat
Mitenk renkit rehvaisivat,
Mitenk herrat hernyisivät,
Piästä OSKARIN ohillen,
Tiellen hänen tiettyvillen.

Kuin kulkivat kaikk ohitten,
Siirsivät mejän sivuitten,
Prinsi pian silmillänsä
Tapaisi mejät jo takana
Mehän luonna seisomasta.
Keänsiin kohta niin kevakast,
Poikkeis pois poluillansa
Kohten mejänkin mäkee.

Kaikki kahtoi karsahasti,
Ihmitteli ite kukiin.

*) Olivat Oululsta äsken tulleita.

”Mihinkä tuo nyt mänööpi,

”Viepi Neijon vieressänsä?

”Mehtääkö, vai männykköhön,

”Vaanko tuonek varvukkohon,

Korven koreen korjuhulle,

Sisään sinisen lepiston?

Tuopa tuli mun luokseini,

Kysytteli, kuulusteli:

”Millon tulimme Tukhulmiin?

”Viivytääkö viikon tässä?”

Lausutteli, lasketteli

Niitä näitä lausumia *).

Minä puhuin puolestaini

Mitenkä oli asiat,

Minun kurja laitoksiain.

(Siinä saimmoo kaikiteekin

Näitä kahta nähtäksemme,

Kuuleskella heitä kukiin).

Väki että kansat kaikki

Jotka juoksivat jälestä,

Perkaisi heijän perästä,

Aattelivat ”kumma tuokin,

*) Tällä kauniilla ja armollisella käytöksellä tahto Hään ikään kuin suosioitella ja koston minua siitä viiattomasta Polisin-tarinasta, joka kohtais minua pari viikkoa sitä-ennen tässä Tukhulmissa, ja jota hänen mielellään oisi estellyt, jos oisi suinkin käynyt.

(Oikein outo mielestämme)
 Kuin rupeisi tuon puheille
 Poika-michen pakinoillen!
 Mistä se on? — Mikä se on?
 Kusta tuokin lie kotoisin?
 Jok oil keho meijän kieleen,
 Sanoissamm' varsin typerä.
 Murtaisi kuin muikalainen
 Meijän puhtaimmat puheet
 Pani tuo pakana pahasti."

G—nd.

HELLA S.

VUONNA 1826.

Paritur pax bello.

*M*ikä nyt ylhällä jyrisee,
Tapahtuneen taivahassa,
Koska kuuluu Ukon ääni
Paukkuavan niin pahasti,
Käyvän kovin korvassaini?
Iässä on pilvet pimiät,
Paikkapaikoin pakahtuneet,
Kountuneet yhteen kohtaan;
Etelässä vielä enemmän.
Tuonek tulet tuiskuavat,
Leveykset leimahtavat,
Iskekseen itä-etelään.
Sinneppä myrskyt nyt mänöövät,
Raukenoovat nämät rajut.

Päivä nousi petäköstä,
Männykköhön mäni alas;
Viel' oli voattechet veressä,
Silmät lepässä liehtyneet.
Muutoin oli muoto musta,
Surullinen hänen syvän.

Koska nyt kuukin katoisi,
 Taivaan tähet taukoisivat,
 Otavat jo maillen männeet,
 Sammuna joka säkenä,
 Niin rupeisi niin rutosti
 Mustentumaan muualtakin,
 Tuimentumaan joka tuuli,
 Joka reuna rietauntumaan.
 Ukko jyryi jyskytteli,
 Paukkui kovast pilven peästä,
 Päivän räystäältä räjähti,
 Jotta taivaat rutisivat,
 Koaret kaikki vaikenivat,
 Ponnistuivat ilman pohjat.

Suur' ol suru suvussamme,
 Kansassa iso kauhistus,
 Luuliit Lidojan luopunehen,
 Kaikkivallan karmistuneen,
 Hyljänneen hyvät ihmiset,
 Kosk ei auttant armotonta,
 Onnellinen onnetonta,
 Pelastant tätä poloista
 Kynsihistä kirotuihen,
 Kourasta kovan kuoleman.

Miehet miss' on mielehenne,
 Kussa aatokset asunnoon,

Kuin

Kuin etten tule turvahaksi,
 Jouvuk jo tähän hätähän?
 Jo on monta muokattunna,
 Tuhansittain turmeltunna,
 Mitk' on rauvat raatellunna,
 Mitk' on nälät neänyttännä,
 Mitkä moalla murhattunna,
 Mitkä menetyt merellä.

Jop' on kauvan jo kahottu,
 Nähty kyllä kyyneleitä;
 Lasten parkain parkumista,
 Vaivoja monen vanhemman;
 Kuinka urot surmataan,
 Vaimo-rukat vallotaan,
 Piijat joutuuvat pilallen.
 Hirvittää minun hiviäin,
 Syväntäini syytelööpi,
 Kohtaapi kova luontoini
 Muistellessa tämän murheen,
 Meijän aikuiset asiat.

Mutta kohta kuu kohennoo,
 Päivän koaret valkenoovat,
 Hälviää nämät hämävät.
 Tuli päivä sen perästä,

Aamu toinen jo aloitti,
Joka oli onnellinen,
Lykyllinen yltä-ympäriin.
Pouta paisto pohjosesa,
Hyvä ilmakin iässä,
Lännessä että luvessakin
Selkeni joka sätehe.

Nytpä ilmistyi iässä
Niemen maita, saaren maita
Keksittiin meren keskellä.
Taipalet näiten takana,
Jossa viinat vihoittivat,
Onnen puut jo punoittivat,
Loistivat hyvät hetelmät.
Jossa ihmiset itekkin,
Tiijoillansa, taijoillansa,
Harjoittivat ja hakivat
Soaha kukiin kunniansa,
Onnesta oman osansa.

Mikä maa, mikä mantere
Nosti noukkansa niin nopeesti,
Ylensiin näin omin voimin?
Se oil Hellas, hertaiseeni,
Moa Achaijoin vanhuudesta,
Jokapa viimein nyt viskaisi,

Heitti hävyt helmoillansa ;
 Oli ollut orjuudessa ,
 Palveluksessa pakanan ;
 Aastaikoa monen saan
 Ollut armon jo alaten.
 Mutta nyt , aivan nykyisin
 Katkais kovat köytehensä ,
 Aivan sitkiät sitehet
 Ratkaisi rauvan nenällä ,

G—nd.

SANAN-SALAUUS *).

*R*askaus, aina kevenee;

*K*ankeus, aina usseemmin

*S*ulaapi.

*V*oima, oisikkin itestään

*T*ullut tyhjäksi, armohois

*A*vutak.

*K*auneus, aivan itekseen,

*K*amala. *K*arvainen, ihmisen

*A*jatus.

G—nd.

*) *Sanan-salaus*, Achrostichis.

KEÄNNÖKSIÄ
ANAKREONISTA.

Anakreon, viinan ja rakkauven kuuluisa Runoja, eli 500 aastaikoa ennen Kristuksen syntymistä, ja 400 aastaikoo Homeruksen jälestä. *Teos* kaupunki *Jonian* moassa, vähässä Aasiassa oli hänen syntymä-paikkansa. Hänen sanotaan olleen korkeasta siävystä, ja samasta suvusta kuin *Solon* ja *Kodrus*. *Parthenion* luetaan olleen hänen isänsä nimi, ja *Aetia* hänen äitinsä. Persalaiset, jotka hänen nuoruussansa hävittivät *Jonian* maata, kajottivat häntä pois hänen koti-kylästänsä. Hään muutti silloin majansa monen muamiehensä kanssa *Abderan* kaupunkiin *Thrakian* muahan, että sillä välttää vihollisten vallattomuutta. *Polykrates*, *Sámoisten* hallihtia, sai häntä tässä tunteaksensa, ja otti häntä kanssansa, kotiinsa. Hänen hovissansa lauloi nyt *Anakreon* runojansa, Viinan ja Rakkauen kunniaksi; ja *Kuninkaskin* piti häntä parraina ystävänään. Mutta luulo heijän välillä tais viimeinkin rikkoa heijän rakkauen; niin että *Anakreon* läksi tästä

mänemään *Athéniin* jossa *Hipparchos* silloin oli ite-
 valtias, ehkä muutoin yksi oppinut ja hyvä-tahtoinen
 mies. Hään otti tämän nuoren Runojan ilolla ja
 mielisuosiolla vastaan. Anakreon viipyi hänenkin
 luonna jonkuun ajan. Vaan koska *Hipparchos* oli
 pois-heitetty istumeltansa, niin Anakreon läksi ta-
 kaisin omaan syntymä-moahansa, *Teoon*: jossa hään
 vietteli aikansa mielen-huvitoksilla, tuttaviansa ja
 ystäviensä joukossa. Hään kuoli 85 vuoen vanhan-
 na. Puhe kävi että yks tarrin eli viinamarjan sie-
 men (rußin-fårna) oli juuttunut hänen kulkuunsa,
 ja hänen tukeuttana.

Teos pystytti hänelle yhen muisto-pylvääu hä-
 nen nimen kunniaksensa, ja koko Greekan-moa
 piti häntä suloisimmana Runolaulajana. Niin hän-
 tä ylistettiin jo vanhuutessa, ja nykyisetkin kansat
 kiittäävät häntä, niin kuin viinan ja rakkauen
 paras Runoja.

Hänen laulut jotka kaikki ovat laulettavia,
 (Lyrißa) on erinomattain mainittavat heijän luon-
 nollisuutensa, kaunukaisuutensa ja vilpittömyyten-
 sä suhteen *). Suurin osa heistä on jo ajan ku-

*) Senpä tautta hyö myöskin ovat keänetyt muihin kie-
 liin, ehkä hyö ussein ovat tulleet kehnosti käytätyk-
 si. Koska Suomenkieli on vielä minullakin liiaksi kan-
 kea, ja tähän laulu-loatuun aivan sopimatoim, niin
 olemme myö toimittaaksemme ottaneet, yhtä työtä,
 joka ei suinkaan ouk kosta meillen tuottava.

lulla vaipuneet uneukseen ja kavotukseen, niin että viiestä hänen kirjastansa ei ouk muuta jälellä kuin 11 laulua. Kaikista hänen jälkeensä jääneistä Runoista luvetaan vielä 68 laulua, jotka olemme käsitännyt; ehkä se on tietämätöin, jos hyö kaikki ovat hänen omiansa. Hyö ovat mittauksensa *) suhteen, kirjutetut erinomaisella tavalla, josta tämä värsynmittaus, on hänen nimensä perästä tullut Anakreontiksi kuhutuksi, ja eroittaaksen muista, siinä, että hyö ovat tehtyt kolm-nivelisistä *Jambiloista* **), yhen jatkauksen ***) kanssa; eli hyö ovat syntyneet uupuvista neljä-nivelisistä †). Herrmann on mittuuttana heitä niin, että se on soanut heistä yhen suuren *Jonicus* aloittamuksensa ††) kanssa; myö tahtoisimme heitä (erinomattain niitä joill' on kolmet polvee ensimmäisessä nivelessä) lovistaa †††), niin kuin oisivat kaks-nivelisiä *Ditrochaeit* *); että sillä soaha heitä mejän kielellen sopivaisiksi.

*) *Mittaus, méter.*

***) *Jambi*, on kaks-polvinen niveli, jonka ensimmäinen polvi on lyhyt, vaan toinen pitkä, e. m. *kasniin, ajaa, j. n. e. Kolm-niveliset Jambit, tre-toftige jamber (versus jambicus ternarius).*

****) *Jatkaus* tahi *Liitto-polvi*, kuhutaan yhtä liikoo polvee joka liitetään versyn loppuun.

†) *Uupuva neljä-nivelinen, brifstande fyrtaftige. Quaternarius mutilus t. catalecticus.*

††) *Aloittamus, förslag, optakt, Anacrusis.*

†††) *Lovistaa, ffandera.*

*) *Ditrochæus*, kuhutaan sitä neljä-polvista niveltä, kus-

Sillä Suomen kielessä ei löyvyk yhtään sanoo, joka oisi kunnolliseksi *Jambiksi* kuhuttava; sillä jos kohta jälkimäisessä sanaupolvessa oisi pituus *), niin on kuitenkin into **) aina ensimmäisessä, jonka karaistamisella paino ikään kuin pois-vaipuu toisesta polvesta, niin ettei hänestä paljon lukua pietäk josko hään on pitkä eli lyhyt. e. m. pataan ***), joka oikeutta myöten olisi *Jambi*, vaan on lovistettava kuin yksi *Spondeus*, sillä jos innon ottaisi pois ensimmäisestä polvesta, niin sitä ei yksikään Suomalainen ymmärä, vaan jos taas ottaa painon toisesta polvesta, niin että se luetaan lyhemmäksi, niin sitä ymmärtäävät kaikki. Sillä Suomen kielessä on karkaiseminen enemmän luettava kuin painaminen. Ja myö niämme sen eistä myöskin heijän vanhoissakin Runoissa, pitkiä polvia jotka ovat lyhyvinä laulettavia, jota aivan hyvin soattaa tehdä, ainoastans intopolvet ovat kohallansa. Myö olemme näitä kiännellessä, niin paljon kuin mahdollinen on ollut, sovittanut tätä, niin kuin asia myöten antaa, ja erinomattain tarkoittanut että

saaha

sa löytyy kaks *Trochæit* e. m. *Suomen-maata, mielisuuven.*

*) *Pituus t. Paino*, lue Otavan I. osaa, 238 p.

**) *Into*, lue sam. paik.

***) E. m. "Pantiin tähään pahaan paikkaan," oisi e. m. yks *jambin* versy, vaan ei se kuulu millenkään, jos ei alkupolvia hyvin karaistak; ja se kuuluu siittenkin paremallen että lukea häntä kohasten toisin-puolin (*twertom*) niin kuin *Trochæit*.

saaha into-polvet paino-polviin paikoillen; että heitä sillä saisi karaistuksi; ja jonka tähe mejän useasti on täytyntä sovittaa ne pitemmät polvet lyhyisten siaan.

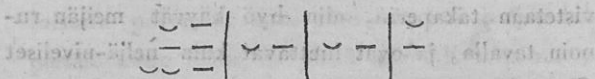
Merkkillinen on, että jos *Jambiset* värsyt lovistetaan takaperin, niin hyö käyvät mejän runoin tavalla, ja ovat luettavat kuin neljä-niveliset *Choreukset*, joihen viimeinen niveli on yksi *Spondeus*. Näin heitä soahaan muutetuiksi, jos ensimmäinen polvi niissä 7 polvisissa värsyissä, jonkun vieraan sanan jatkamisella tahi liitettämällä tehään kaheksi polveksi. Ne taas hänen lauluista, joihen värsyissä löytyy 8 polvee entuesta, (nimittäin 3 ensimmäisessä nivelessä) niihin ei tarvihte pistä mitään liikoo sanoo, ainoastansa ensimmäinen niveli luetaan kuin yks *Amphimacer* *), tahi jos sanat lovistetaan kuin oisivat muka neljä-nivelisiä värsyjä, joka syntyy sillä tavalla, että se ensimmäinen polvi tehään pitkäksi, ja leikkaukset pannaan niin, että kaksi polvee luvetaan kussakin nivelessä, josta hyö kaikki muuttaiksen paljaiksi *Trochaeiksi* eli *Choreiksi*, ja ovat Suomalaisina Runoina laulettavia **).

*) *Amphimacer*, kuhutaan yks kolmpolvinen niveli, kussa ensimmäinen ja viimeinen polvi ovat pitkät, vaan keskimäinen lyhyt, e. m. *juotavoo*, *piikaisuus*.

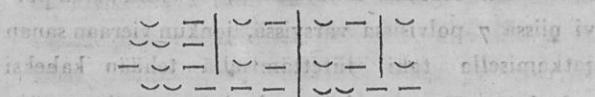
***) Tällaiset ovat N:o III, IV, V, VI, IX ja X; mutta niissä värsyissä kussa ainoastaan löytyy 7 polvee, ei käy muuten lovistaminen, kuin *Jambiloin* tavalla. Semmoiset ovat N:o I, II, VII, VIII, XI ja XII.

ANAKREONIN VÄRSY:

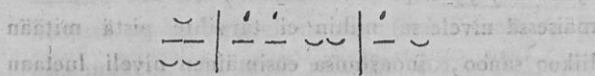
Bröderin mittaamisella:



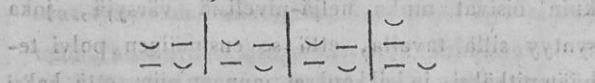
Overbeckin mittaamisella:



Herrmannin mittaamisella:



Meijän luettamisella:



*) Juhannuksen kutsutaan yleisimmällä nimellä, jossa on kolme kuvaa ja yllä olevat kolme kuvaa. Yllä olevat kolme kuvaa on kolme kuvaa. Yllä olevat kolme kuvaa on kolme kuvaa. Yllä olevat kolme kuvaa on kolme kuvaa.

**) Juhannuksen kutsutaan yleisimmällä nimellä, jossa on kolme kuvaa ja yllä olevat kolme kuvaa. Yllä olevat kolme kuvaa on kolme kuvaa. Yllä olevat kolme kuvaa on kolme kuvaa. Yllä olevat kolme kuvaa on kolme kuvaa.

I.

KANTELESTANSA.

1:nen ODE*).

Atreidist' tahon laulaa,

Kadmost' viritin virttäin;

Mutt' kielet kantelessain

Suloista suovaa soivat.

Ma muutin äsköin uuvet

Kaik' kielet kanteleesein,

*) Tässä ensimmäisessä *Ode*ssa, ilmoittaa *Anakreon* aivan suloisella tavalla, mitenkä hään niin kuin muutkin kuuluisat *Runojat* oisi mielestänsä laulanut soasta ja sota-uroista; vaan että hään ei soana muita soittoja taipumaan kantelelleen, kuin rakkauen ja helleyen.

Ode, kuhtuivat *Greekkalaiset* sellaista laulua, jota kantelen soittaissa laulettiin. Hyö lauloivat heitä väin joukossa, hauskaksensa ja huvitokseksensä. — *Atreidit*, kuhuttiin *Atreyn* pojat *Menelaus* ja *Agamemnon* (lue *LOsaa*, p. 245); jolla sanalla tässä tarkoitetaan "Trojan sota", *Kadmos*, oli kuninkaan *Agenorin* poika *Phœniciasta*, joka ensin perusti *Kadmean* tahi *Thében* kaupunkia *Beotian* moassa. Vaan tässä ymmärretään sitä sota, jota piettiin tässä kaupunnissa 35 vuotta ennen Troijan sotoo, veljeisten *Polynikon* ja *Etheoklen* välillä, jotka olivat *Kadmon* pojan-poikia. *Thében* ja Troijan tappelukset olivat ne kuuluisimmat soat ennen vanhuutessa, joista *Greekan* muinoiset *Runojat* ovat lausunneet lauluissansa. — *Suova*, merk. *gunst*, *ynnest*, mutta myöskin *fättja*, *brånad*, *fårlestrånad*. Tämä sana ei ouk nykyisessä Suomenkielessä varsin tavallinen, kuitenkin sanotaan sitä vielä yhessä tai-

*Ja oisin työt Heraklén
Laulanut. — Mutta soitto,
Se raikui rakkautta.
Hyväst siitt', Urot uljaat!
Mun harppu ainoastaan
Nyt helkyy helleyttä.*

pumuksessa, nimittäin (kuin puhe on noaraista): "Se on suovallaan," tahi "se on suovakas." Koska meidän kielessä ei löyvyk muuta kuin yks ainua sana joka merkihtec rakkautta (*ἔργος*) ja sekiin onkarkia ja aivan roaka puheessamme, niin olemme löytänyt, sekä tarpeelliseksi että myös otolliseksi, että muilla someimmilla sanoilla, täyttää tätä puutosta meidän kielessämme, niin kuin e. m. sanoilla: suova, helleyys, mieloisuus, suloisuus, m. m. Rakkautta kuhutaan Viron kielessä, arm ja armastus, josta meidän kielessä armo ja armollisuus ovat haettavat. Lapin kielessä sanotaan *keresh wot*. — *Heraklès* t. *Herakules*, oli Zeuksen poika Mycenen Hallittaren (*Drottning*); Alkmenen kanssa, ja on verratoin hänen väkevyydestänsä ja voimallisuustensa. Ilman monta muuta hänen urhollista työtä, on ne erinomattain kuuluisammaksi luettavat, jotka hänen teki ollessansa hänen sukulaisen Eurysthein hovissa, ja jotka kuhuttiin hänen 12 suuremmiks vehkeiks. Näitä hänen töitensä ja tekojansa ylistivät Greekkalaisten Runonlaulajat ja virren-virittäjät. — *Urot uljaat* t. "sankarit", jolla ymmärretään Troijan ja Kadmean sotioita, niin myös kuin Herkulestä ja hänen riita-toveriansa. — *Helkyy helleyttä*, on yhtä kuin toanoinen "raikuu rakkautta."

II.

NAISVÄISTÄ

2:nen ODE *).

Härät ne saivat sarvet,
 Hevoiset kaviota,
 Jänikset jalon juoksun,
 Ja Karhut tora-hampaat,
 Ja kalat uima-neuvot,
 Ja linnut lento-keinot,
 Ja miehet saivat mielen,
 Noh, jäikö vaimot ilman?
 Hyö saivat kauneutta.
 Kaik' kilvet kiskoittaapi,
 Kaik' keihät keikuttaapi,
 Tulen ja terän voittaa
 Hyö kauneuellansa.

*) Tässä puhuupi Runoja mitenkä luovut saivat kukiin aseitansa toisiaan vasta, paitsi vaimot. Hyö saivat kauneuen aseheksensa, joka oli muita voimallisempi.

Saivat, nimittäin "Luojalta." — Karhut. Perustus-kielellä seisoo: λέουσι, joka merkihtee "Jalopeurat" (Lejuonat); vaan koska tämä sana on Suomeksi niinpitkä ettei sitä saahak sopimaan värsyyn, niin olemme ulos vaihtanut sitä karhuksi, joka on meijän Jalopeurana, ja joll' on hyvät kyllä hampaat että kynnet. — Uima-neuvot t. ujmukset, uistimet, evät. — Lento-keinot, t. lennättimet, löyhyttimet, siivet.

III.

RAKKAUS.

3.mas ODE*).

Oli kerran keski-yöllä,
 Koska ohta Otavaisen
 Käteen kiännäiksen Boūtin,
 Väki kaikki väsyksissä
 Oli uneen uupununna.
 Eros silloin äkkiästi
 Kolkutti koan ovellen.
 ”Kuka pieksää portin päälle?”
 Kyseilin, ”ja unein viepi?”
 Eros vastais: ”Avaa oveis!
 ”Olen lapsi, elä pelkee!
 ”Sateet soattoivat mun märüks,
 ”Kaiken yötä kuljellessa.”
 Näitä kuullen mielein taipui,
 Iskin tulta hiiluksesta,

*) Laulaja lausuupi tässä Runossa, mitenkä *Rakkaus* lapsen hoamussa, kerran pyysi yö-sioo piian vuotehella; ja suatunansa tätä, hivuitteli häntä niin kauvan himoilansa, kunneikka se sai piikillänsä hänen syvämmeensä pistänneeksi. Yksi vertaus jota ehkä moni tyttö saattaa toeksi sanoa.

Koska ohta Otavaisen, t. ”koska pohjos pohjinensa”; jolla tarkoitetaan tähet Otavassa. *Boūtes* (Juhtan-hoitaja) tahi *Arktóphylax* (Karhun-vartia) oli yksi toinen

Avoin oven; löysin lapsen,
 Joll' oil jousi kainalossa,
 Siven-kynkät, nuolen-kontit;
 Panin pankoll' istumahan,
 Kourat oli kohmettunna,
 Niitä lämmitin omillain;
 Veinkin viänsin hiuksistansa.
 Kuin läks kylmä kynsistänsä,
 Niin hän lausui: "koitelkamme
 "Jos on vannet vaipununna,
 "Jännet veissä vetkistynnä!"
 Vivun viritti, ja povein
 Pisti piikinsä, kuin piru.
 Hyppäis pois, ja nauro-suulla
 Huusi: "Vieras, kiitos olkoon,
 "Eip' ou vannet vahinkoit'tu;
 "Kivut sinuun kiini käyköön!"

tähti-sikeri, joka oli heti luepuolla Otavan; kuin sanovat että Otava "kiännäiksen Bouiten kätehen," niin se merkihtee, että se "laskeksen luoteeseen," joka taas toimittaa, että yö oli jo hyvin puolessa. — *Siven-kynkät*, t. "pienet siven ripalet." — *Nuolen-kontti* (*loger*) oli yksi tuppi jossa nuolet piettiin, ja joka kannettiin selässä. — *Vetkistynnä*, t. "vetynynnä, venynnä." — *Kivut*, merkihtee tässä ne "vammat" jotka sikiävät rakkaudesta. — *Eros* t. *Cupido*, merkihtee rakkautta kuvaeltu pojan hoamussa, kantava kourassansa jousen nuolineen.

IV.

I T E S T Ä Ä N .

4:äs ODE *).

*Myrtin heinill' hienoisilla,
 Lotoin pehmiäisten piällä,
 Muatessain ma tahon juuva.
 Eros (hameell' hartiolla
 Niiniin kanssa nivottunna)
 Tuokoon viinaa viipymätä! —
 Sieväst aika sinkoileekse,
 Niin kuin vaunu pyörillänsä.
 Tomuks tulemme ja tuhkaks,*

Luita

*) Anakreon muistuttaa meitä tässä, meidän lyhyvestä ja tietämättömästä elämästä, kehottain meitä ettei joutavilla juonilla kuluta aikoamme, mutta vietellä häntä ilossa ja riemussa, viinan ja tyttölöihin turvissa. Hän totistaa ettei se maksa mitään, jos kohta meitä kuoleman perästä ylistettäisiin, jos myö eläissämme olemme surussa ja murheen alaisia. — *Myrti-heinä* (jota Eestiläiset kuhtuuvat "sinniko-vardet"), on yks pensas joka kasvaa eteläisämmissä maissa, ja jonka oksat että lehet ovat aivan kuin meidän puolukan varret. Tämä puu joka oli Venuksen pyhittäjä osotti jo vanhuudesta syvämmen rakkautta, ja on vielä tänä päivänäkin tätä merkihtävä. Ne vanhan-aikuiset pitivät hänen marjansa pippuriksensa. — *Lotos* on (niin kuin Myrtikin) yks lehvakas ja hyvällen haiseva puu-laatu, joka kasvaa Aasian ja Affrikan maissa. Hänen hetelmistä puserretaan viinoa, ja hänen oksat (toisellen an-

Luita luista luopuneita.

Miks' siilt' hautain haisuttaisit?

Mullan mustan lahjoittaisit?

Paremp' oisi eläissäini

Hajut: kukat kulmilleini

Pujota, ja neio nouva!

Ennen kuin ma tuonek mänen

Tuohon Tuonelaisten tanssiin,

Tahon huolcin huojennella.

nettu) osottaavat ystävyyttä rauhallisuutta ja melisuosiota, tahi (vierailten) terve-tulemistä. — Niiniin kanssa nivoittunna. Juvenalin puheen perästä, niin orjat ja palkolliset solmuttivat hameensa Papyruksen niinillä hartiallensa, koska olivat jossakussa työssä eli toimituksessa. — *Sinkoileekse* t. "luiskah-taaksen, vicretäksen." — *Hautain haisuttaisit*, Home-rus puhuu että tapa oil, hyvillä hajuilla ja voiteilla voijella ystävien ja tuttavien hautakiviä, kuin myös että heijän muistoksensa ja kunniaksensa uhrata heijän hauvalla kaikellaisia antimia, niin kuin viinaa, hunajaa jo maitoo, jotka vuotatettiin mullallen; ne köyhemmät lahjoittivat myös vettä ja vehnä-jauhoja. — *Pujota, wira, infläta ifring tinningarne.*

RUUSU.

5. ees. ODE (*).

Kantakaamme Eron ruusut*Viinan Dionysiuksellen,**Ruusut kulta-karvoinensa**Pujotkaamme kulmillemme,**Juokaamme ja iloitkaamme.**Ruusut, kukkista mun kultain!**Ruusut, kevään kauniin karva;**Ruusut, rakkaat Jumaloillen!*

*) Että suuremmalla huvitoksella ja mielisuosiollla pittee ilojansa ja juominkiansa, niin Anakreon rukoilee hänen juoma-veikojansa, että hyö Ruusun-pannoilla (med rosenfransar) ja kukan-sankoilla (med blomstergirlander) kaunistaisi ohimuksensa, koska viinan ja Rakkauenkin jumalat pitivät näitä heiniä muita mielisämpänä. Näin kukilta koristettu, tahtoisii tämä Runoniekkä Bacchuksen pyhityksissä soittaa kantelettansa, juua pulloansa, iloitella ja tyttölöitä pyöritellä.

Kantakaamme Eron ruusut Dionysiukselle, m. kaunistelkaamme häntä Ruusun sankoilla; joka taas merk. kunnioittakaamme sekä viinan että myös rakkauen Jumalat. — Dionysios t. Bacchus, oli Zeuksen ja Semelen poika. Hään oli ensimmäinen olven-seppä, jäsänotaan hänestä, hänen ensin osanneen viinoa valmistella, ja saattaneen ihmisillenkii tämän jumalan viljan, jonka tähän häntä kuolemansa perästä kunnioitettiin ilon ja juomisen Jumalana. — Kultakarvoinensa t. "kauniskarvoillansa," — Pujotkaamme, t. "sitokaamme, kuvoitkaamme, puetkaamme." — Kypros (Cypern) on yksi suari, keskimeren itäpuolimmaisessa laheassa, Syyrin rannau kohalla; joka on mainittava hänen onnel-

Kyprin poika, kuin hän tanssii

Kaunein Chariteisten kanssa,

Ruusut piänsä peittelöövät.

Kantakaamm' siitt' kantelemme

Viinan mailten vihityillen;

Ruusuin kanssa kaunistetut

Siinä pyöryttelleisimme

Nännäkkäitä neitoisia.

lisen Luontonsa suhteen, sekä maan viljelemisestansa, että ilman-lämpöytensä, ja kaikellisesta avaruustestansa. Vaan vielä siittenkin kuuluisammaksi on tämä saari tullut siitä, että *Venuksen* tahi *Aphroditeksen* (joka oil ihanaisuuden ja kauneuden Luonnotar) sanotaan merivahtena tulleen alloilta ajetuksi tämän soaren eteläisimmään rantaan; Jonka tähän nämät paikat luettiin hänen asuma-majoiksensa, ja olivat kokonansa hänellen pylätetyt. Venusta kuhutaan sen eistä toisellakin nimellä *Kypris*, koska se oli Kyprosta kotoisin. *Amathus*, *Kythyra* ja *Paphos* oli ne kaupungit tässä saarella, jossa häntä erinomattain rajutettiin ja kunnioidettiin; ja jossa ne julkisemmat juhlat piettiin hänen muistoksi. Tästä häntä välistenkin kuhutaan *Amathusia*, *Kythereja* ja *Paphia*. — *Chariteijat*, *Hottaret* (*Graferna*) olivat ilon ja riemun tyttäriä, jotka kulkivat aina Venuksen seurassa, ja jotka suojeleivät kaikki mitä oli häneltä tehty kauniiksi ja koreeksi, erinomattain väimövain ruumiissa. Hyö olivat aina läsnä illopaikoissa ja leikinteoissa, liioitenkin tyttölöihin, liikistellässä ja nauraisissa. Vaan tässä kohassa ymmärretään ylikyntein, hyvänäköisiä ja iloisia neitoisia. — *Kantakaamm' siitt' kantelemme*, m. y. k. *soit-takaamm' siitt' kantelettamme*. — *Viinan mailten vihityillen*, m. niitä paikkoja, jotka olivat Dionysiokselle (ainopyhitetyt). — *Kaunistetut*, *omfransade*, *befrönda*, *smuckade*, *utfrade*. — *Nännäkkäitä neitoisia* (*täckbar-anmade tärnor*); Neijot joilla on pienet nännät; nuon skouran kokonaiset mukurat.

VI.

RAKKAUS.

7:ääs ODE*).

*Hyacinthieisten varrell'**Eros Kuritt' m'ua kovast',**Löi: — ja käski minun käyvä**Koskein kuohuviin läpitsen,**Läpi soihen, läpi maihen:**Hikoilinma hiihtäissäini,*

*) Anakreon osattaa tässä vertauksen kautta, että Rakkaus voatii mielen taipumista, kärsimistä, ja keskinäistä rakastamista; ja jok' ei siihen taivuk, tahi joka kahtoo tätä vaikiaksi — olkoon hään pois tytöstämästä, sillä hänessä ei suinkaan löyvyk rakkauen ainetta.

Hyakinthos (*Hyacinthi*) on yks kukka, jota luvetaan Lehmänkiel-heinäisten sukulaiseksi, ja jonka kasvattamisesta, puhe oli tällainen: *Hyakinthos* oli yksi hilpiä nuorukainen Lakonin maassa, jota Apollo rakasti hänen kauneutensa suhteen. Niin tapahtui kerran, että koska hyö olivat kahenkesken leikkiä tekemässä, ja villikissoa (kierukka, triſa) viskoamassa, niin *Zephyrus* (*Etelätär*) joka myöskin oli poikoa likistämässä, otti tämän hänen rakkauensa Apollonia kohtaan vihaksensa, ja tuulellansa käytti asian niin, että kissa ampui *Hyakinthoksen* ohtaan, josta hään kuoli. Apollo surkutteli kyllä paljon tätä hään kultansa kuolemaa, ja kasvatti hänen vuotatetun verensä yheksi kauniiksi kukaksi, jonka hään pani *Hyacinthin* nimeliseksi. Tämän kukan kuvussa (i bef blomfrona) vielä nytkin nähään valkoisia juovia, jotka sanan ai! piirittäävät, joka on merkihtevä hänen voivotustansa. Atterbom on hänen 1812 vuotisessa Kalenderissa p. 41, ottanut tämän asian aineeksensa, puhuisaan kukan synnyttämisestä. — *Hiihtäissäini*, t. ”kuljessaini,

*Syvän kasvoini kajahti,
Luulin kurja kuolevaini.
Eros siivill' silkisillä
Minun jäähytti, ja sanoi:
"Et sie taija rakkaaks tulla."*

käyvässäini." — *Syvän kasvoini kajahti*, merk. että ma olin jo niänyksissä, ja henkestymässä, nimittäin uupumisesta ja liian paljon juoksemisesta. — *Luulin kurja kuolevaini*, t. "milt' en luuli kuolevaani." — *Silkisilla*, m. pehmät ja hienot, kuin oisivat muka silkistä tehtyt.

VII.

RAKKAUTESTA.

14. nees ODE*.)

*M*a sois, et rakas oisin. —

Eros mun tuohon taivutt',

Mutt' mull' oil jäykkä mieli,

En totellut ma häntä.

Hän jousensa jo jännitt',

Ja kualsi kulta-kontin;

Mun tahtoi tappeluhun.

Ma olallein myös otin

Mun varjoin, kuin Achilleys,

Mun kilvein, ja mun keihäin,

Ja varusteliin vastaan.

Hän ampui — pääsin pakoön;

Mutt' kuin oil nuolet kaikki,

Hän suuttua suhahti,

*) Runoja rukka ikävöipi jo ite tässä Runossansa, ettei hään jo aikoa sitten oltu ottanut *Rakkauen* neuvoituk-
sia korvihinsa, vaan niin kauvan sotinut häntä vastaan;
sillä viimein, niin Rakkaus kuitenkin häntä voitti,
ja soattoi häntä sualiksensa. — *Ett' oisin rakas*, m.
että olisin tullut. — *Koalsin, jag grep ester, grep till*
— *Kulta kontin*, (det gyllene fogret) kussa hään piteli
nuoliansa — *Varjo, pantsar, brynja*, oli nahasta tahi
rauasta tehty paita, joka pujotettiin peällä rinnan
varjelokseksi. — *Kilvet*, oli myöskin tehtyt paksum-
masta härän nahasta, johon ei mickka pystynnä. —

Ja lensi, niin kuin lempo,

Ja kävi keuhoin keskeen;

Ja minun ruumiin raukeis.

Mitäsmä kilvee kannan?

Ei asec mitään auta,

Kuin tuli povein polttaa.

Lempo, Enäsmulen, hin häken. — ruumiin raukeis, t.
tuli hervottomaksi. — Tuli, m. Rakkauen halut. A-
nakreon lausuupi tässä, että se on muka tyhjä yritellä
rakkautta vastaan niskoittelemaan, kuin on jo kerran
ilmautunna syvämmessä.

*) Minä tyhjään, kuin tämä laulu koki lämpö, minä
 selvisi se kuitakin oollan miehen mieli-vieppä-
 wajan tyttöä toisellaan, tahi hänen hyvälyönä
 haun talonra- wajan-puolallaan. Tämä pieni ja
 some laulu, on silloin marshallinen, että se ikään

VIII.

KULLALLENSA.

20:nees ODE*).

Kosk' Tantalonkin tyttö

Tuil Phrygin kiveks' tehty,

Kosk' Pandionin neito

Oil Piäskysennä nähty;

Niin — jos sun peilis oisin,

Ett' näkisit mun aina!

Jos oisin helmukseisi,

Ett' kantaisit mun aina.

Ma soisin veteeks tulla,

Ett' pesisin sun ruumiis!

Ma soisin Myrrhan' olla,

Ett' hiukseis haisuttaisin!

Ma nännä-riepuis oisin —

Ja helme kaulassaisi!

Ja virsuis olla voisin,

Ett' vajuis'n varpaaltaisi.

*) Niin lyhykäinen, kuin tämä laulu kohta lienee, niin selvästi se kuitenkin osottaa miehen mieli-viepahtamisen tyttöänsä toivottaissa, tahi hänen nyöryytensä hänen tahtoansa mielen-nouattaissa. Tämä pieni ja soma laulu, on siitäkin merkillinen, että se ikään

8.

Εἰς Κόρην.

ἢ Ὠδὴ.

Ἡ Ταντάλου ποτ' ἔσθη
λίθος Φρυγῶν ἐν ὄχθαις,
καὶ παῖς ποτ' ὄρνις ἔπη
Πανδίονος χελιδών.

Ἐγὼ δ' ἔσοπτρον εἶην,
ὅπως αἰεὶ βλέπης με.
ἔγὼ χιτῶν γενοίμην,
ὅπως αἰεὶ φορῆς με.
ὔδωρ θέλω γενέσθαι,
ὅπως σε χρῶτα λούσω.
μῦρον, γύναι, γενοίμην,
ὅπως ἐγὼ σ' ἀλείψω.
καὶ ταινίη δὲ μαστῶν,
καὶ μάργαρον τραχήλω,
καὶ σάνδαλον γενοίμην,
μόνον ποσὶν πάτει με.

kuin tavoittaa sanoin tointumista (rim, allitteration), myö olemme sen cistä perustus-kielellensä hänet tässä liitteneet. — *Tantalos tyttö*, t. "tytär," hänestä ne Greekkalaiset toimittajat puhuvat, että Niobe oli Tantalosin ja Taigéten tytär, ja Amphionin ri-

IX.

OMASTA TYTÖSTÄNSÄ.

28:nees ODE*).

Kuules, Maalari mokoma!

Tiepäs tietävä tekää,

koisa puoliso. Kauneutensa ja lapsiinsa suhteen pöyhistelee hän Jumaloitakin vasten, josta Latona niin suuttui, että hän ylltytti Apollonia nuolillansa ampumaan henkettömiksi hänen 14 lapsensa. Niobe pelasti henkensä sillä että hän muuttui kiveksi tahi yheksi marmoran pylvääksi, joka seisoi (Apollodoroksen toistuksella) Sipylumin nimisellä Phrygin vuorella. — Pandionin neito, hänestä oli puhe toas, että Prokne ja Philoméla olivat Pandionin tyttäret, Athénistä. Thrákian kuninkas Tereus oli nainut Prognea, joka synnytti hänellen pojan, nimellä Itys. Koska sitten Tereus kerran läksi Athénistä noutamaan kälyänsä, niin hän tiellä otti häneltä väkisen, ja sitten peittääksensä muka pahat-työnsä, leikkaisi häneltä kielen suusta, ja salpasi häntä vanhaan linnaan. Kuitenkin sai sisar tätä tietäkseen, yhestä kaulavaatteesta johon Philoméla oli kullalla kuvonut tämän tapauksen ja onnettomuutensa. Kostoaksensa tätä tappoi Progne oman poikansa, ja keitti hänestä lientä isälle. Isä syöpi ja kiittää. Kuin oli syönyt, kysytteli ukko poikoansa. "Ompa se lähempi sinua kuin luulet," vastais akka. Missä? — "Mahassais"! ja silloin viskais hän pojan peän, jota hän kätkei helmassansa, isän silmiin. Viha-päissänsä karkaisi ukko hänen peälle, häntä muka tap-poaksensa, mutta siihen liittoon muuttui Progne Peäskyiseksi, ja lensi tiehensä. (Tästä on hänen kaula vielä nytkin verinen). Nyt kiiruhti Tereus Philoméloakin murhataksensa, vaan hänestä muuttui Yö-sirkuinen (en näftergal) ja peäsi sillä pakoon. (Hän laulaa vielä nytkin yön syvämmellä, surkutellen on-

Konstin Rhódin harjottaja,
Tie mun Neitoin, näkemätäk;
Niin kuin mie sun muistuttelen.
Ensin hiukset hiukistele
Mustat, villan villaisemmat;
Ja jos taijat taivoltaisi,
Tie myös myrhan haisuviiksi. —
Ohtaa valkoista varusta
Tukan mustan käppyrillä,

nettomuuttansa). Anakreon puhuu tässä heistä, ja sanoo, että koska hyö taisi näin muutella ihtensä, niin häänkin muka soisi muuttamaan työllensä peiliksi, hameeksi, pesu-veiksi, helmeksi m. m. ainoastaan hään saisi häntä käsitellä ja likistellä.

Myrrha-puu, on korkeueltansa yksi 5 kyynärän pituinen pensas, joka kasvaa liioitenkin Arabian maissa, ja josta lähtöö yks mehu tahi mahala, heinäpäinen karvaltansa, ja maultansa katkera, joka kuhutaan *Myrrhaksi*, ja joka on siitä luonnosta, että koska kuolleita sillä voijellaan, niin heijän ruumiit ei ikänäns mätäne. Kuivattunna niin Myrrha on vaksin eli pihkan näköinen. Tästä tehään eteläisimmissä maissa hyvinhaisevaisia voiteita, joilla vaimoväki voiteloo hiuksiansa, soahaksen heitä kiiltäviksi ja hyvänhaisuviiksi. — *Nännäriepu*, (forsett) on yksi semmoinen pieni riepu, jolla tytöt peittelöövät rintojansa (schalett). — *Virsu*, *Sandal*, fotsfala. *Vajuis'n*, t. vajuisin e. vaipuisin.

*) Tässä niin kuin myös seuravaisessakin *Odessa*, on Anakreon sillä suloisella ajatus-juohtumuksellansa kuvaillut miehen että vaimon täyvellistä kauneutta, ruumiinsa puolesta. Tätä hään toimitti sillä tavalla, että hään oli käskävänänsä yhen maalarin piirtämään hänen pois-olevaisen tytönsä kuvaa, hänen muka puheensa peällä. Tätä tellessä, niin soapi hään sillä välillä tilaisuutta että ite (puheellansa) kuvailta kultansa. Se on meistä varsin vaikee sanoa, pojan — vainko tytön kuvan, hään tietä kauniimmaksi.

Puna-poskilta kohoova,
Elä yhtä eikä kahta
Silmän-väliä vetele;
Olkoon, niinkuin hänellääkin,
Pikkuruinen piiramatak —
Silmän karvan karvallista,
Silmän-terät, tietävästi
Valkiasta valmistele;
Siniseksi kuin Athénen,
Laupiaksi kuin Kythéren,

Mutta jos meillen oisi lupa jotaik muistuttoo, niin se on meijän mielestämme merkillinen, ettei Anakreon mainihte niitä paikkoja, jotka meijän luultaksemme ovat ne kaikkiin kauniimmat, neijoisten jäsenistä, nimitätän heijän nisut ja nännät. Eihään hampaitakaan nimitä, eikä monta muuta paikkoo, jota hään vasta pojan ruumiissa hoksaisi. — *Tietävä, snillrit, genialiff.* — *Tekiä, Konstnär, Artist.* — *Rhodos* oli yks Soarimaa Kypron soaresta luoteeseen, jonka ensimmäiset asukkaat, sanotaan olleen Apollon lapsia. Rhodilaiset olivat niin kuuluisat heijän maalaamisensa, piirittämisenä ja kuvailtamisenä kautta, että heitä luettiin silmän-keäntäjäiksi. Senpä tautta Anakreon kuhtuu maalamista, *Rhódin konstiksi*; koska se oli sieltä ikään kuin kotoisin. — *Näyttämätä, t. näkemätä.* Tämä on kahappäin otettava; sillä Anakreon tahtoi että Piirittäjän piti Tyttöönsä tietämätöinnä, ja hänen pois ollessansa, valmistamaan hänen kuvansa; ja että tyttökin piti olla tietämättömyytessä tästä hänen piirittämisesestänsä. Molemmat eivät soaneet niin muotoin olla toisen nähtyvissä. — *Taivoltasi, t. konstillaisi.* — *Varusta, omhwälf fringgjut. beffugga.* — *Käppyrä, e. kakkärä, kähärä, tocf.* Ruotiksi niin oisi: *beffugga med mörka tocfar, den, från de rodnande kinderna, höghwälfda, mjelthwita pan.an.* — *Elä yhtä, eikä kahta silmän väliä vetele,* on merkilltevä sitä, ettei

*Tiepäsenenä, että kasvot,
Maitokaiset, ruusukkaiset.
Huulet Peitohon mukaiset;
Suuta suinkin tahtovaiset.
Käyköön Chariteijat kaikki
Pehmehellä leuvallansa,
Kaulallansa kauniillansa.
Peittleppäs muutoin häntä
Puna-purpurin hameella;
Että pinta pilkistäiksen,*

hänen pitänyt vetämän hänen kulmakarvojansa aivan yhteen, eikä taas liiaksi heitä toinen toisestaan eroittoo, vaan että tämä heidän väli piti oleman, niin kuin tytölläkin: pikkuruinen piiramatak, smått, charadt, lätt besfuggadt — eller (efter orden) att blott ett litet ställe wore obesfuggadt. — *Silmän karvan karvallista, af samma färg som ögonbrynen. — Athénellä, eli Minervalla sanottiin olevan mustat, tahi harmaansinisiet silmät, sen tautta häntä myöskin kuhuttiin γλαυκῶπις (sinisilmä). — Kythäre, t. Vénus. — Peitho (t. Ruomalaisten Suada) oli mielivietteleminen, syväntaipumisen ja hyväpuheliaisuuden jumalatar; joka on Suomalaisten Sukkamieleen verrattavana. Tässä on puhe: että Piirittäjä tekisi kuvallensa, hunajasta huulet, ikään kuin Peithollakin, että hänen suussa oisi sanan sulaisuutta ja puheen laupeutta; ja vielä sittenkin, että hän tekisi heitä niin ihannaiksi ja mielenvietteleväisiksi, että hyö ei ainoastansa oisik suuta houkuttelevaisa (ἑστίασα) mutta myöskin suuta tahtovaisia (τάσανθε sig efter ἑστίασ) — yks verratoin vertaus. Peittle, öfwerhölj, fasta öfwer henne, neml. med låtta penseldrag. — Punapurpurin hame, en röd färlafans-stöja, en purpurrobe. — Että pinta pilkistäiksen, att hennes hy, eller hull, stulle liksom bryta sig derigenom, d. w. s. genomfina. — Olkaan! Håå! håå! nog nu! — Keksin, t. äkkäisin, oivalsin, för*

Jho ruumiin ruskottaisi.

Olkaan! — jo ma häntä keksin;

Koht' on kuva kielellissä.

märkä, hastigt blifwa något varse, och att derwib lit,
wål igenfånna det. — *Koht' on kuva kielellissä, t.*
Kohta on kuvakin puhuva.

X.

BATHYLUKSESTA.

29. necs ODE*).

Kuva kultaisen Bathyllon
 Tiepäs häntä kuinma käsken!
 Tiepäs hiukset kiiltäväksi,
 Juuret mustahan mukaiset,
 Peätkin päivän säistäviksi.
 Anna muata mieltäns myöten
 Hiuksiin niin kuin haiveniinkin,
 Palmikoillen panematak.
 Kulmat ohtahaan kuvaile

*) Tässä ei ouk kysymys, että kuvailla yhen täys-kasvanneen miehen; vaan yhen morukaisen, nuon 14 vuotisen pojan. Se on kaikillen tietty, ettei Greekkalaiset pitänyt nuoria hyvänäköisiä poikia, tyttölöitä halvempana. Hyö rakastivat kauneutta, ja jäsenjen järjestystä (proportion lemmane emellan, föna former) sekä miehessä että vaimossa, ja näiten verrattaissa, pitivät aina pojan ruumiin täyvelisempänä ja kauniimpana kuin tytön. Se luettiin heissä kunniaksi, että olla tällainen nuori mielenviettelevä poika, kuin myös että häntä hyväillä ja mieluistella. *Bathyllos*, oli yksi tällainen poika, jonka ihanaisuus ja nuoruus mielytti Anakreonia. — Ei suinkaan muuten, kuin koska myökin järähtämätä ja hervottomat seisomme kuvoo kunnista kavellessamme. — *Piät*, m. hiuksen-päitä; — *Säistäviksi*, *ffjerugnistrande*, *glänfande*, *stråfande*. — *Palmikkoillen panemmatak*, t. "ilman konstin koitamatak"; sillä hään tahtoi, että hänen hiuksensä piti maa-

*Kasteheesen kauniheesen,
 Niin kuin kiärmeet kiännellessään.
 Silmät mustat ja uhkavat,
 Lausutkohon laupeutta;
 Yksi Marsin mahtavainen,
 Toinen Kyprin kyynö-silmä,
 Että yhtä pelättäisiin
 Toista toivon tuottavaksi.
 Tiepäs posketkin punaiset,
 Untuiset, niin kuin omenat,*

Tiepäs

ta omassa mielivallassansa. — *Niin kuin kiärmeet kiännellessään*, t. ”maon mustan muotoisia, kasteheesen kauniheesen”, som ett par swarta drakar, utsträckande sig i den fjöna baggen (som låg utgluten öfver hans panna) — Romal. *Mars* e. Greekal. *Ares*, oli soan-suojelia ja julmuuten jumala. Häntä sanottiin välisten Zeuksen pojaksi, välisten toaas Krónon. Anakreon tahto että kuvantekiän piti tekemän silmät, yhthaavan sekä tuliset ja uhkavaiset (kuin Marsin) kuin että myös leppeet ja mielittäväiset (kuin Vénuksen). — *Kypris* t. Kythéreiija. — *Untuiset*, t. *utuiset*, *fjuniga*, hään tahtoi että posket piti olla punaiset kuin Ruusut, mutta kuitenkin piti heissä löytymän pieniä pehmeitä karvan-juuria, joka toimittais että hänessä oli miehen luontoa. — *Punakkaat*, med hög rodnad, ro'ferödda. — *Aidós* (Rom. *Púdor*, t. *Verecundia*), oli kainuus ja kainustaminen, kuvailtu piijan kuvassa. — *Pelmiämmät*, t. puheliaiset, mieluisimmat. — *Kieletöinnä kielellissä*, ehuru mállós, litwál talande. — *Adonis* oli yksi kaunis nuorukainen, joka oli niin suloinen, että Vénus ite suostui häneen. Vaan koska hään mieluisasti miilusti metässä petonpyytämisellä, niin Vénus usein varotti häntä kavahtaaksensa tällaisiasivottomia ja henken-vaarallisia huvitoksia. Mutta Adonis, joka oli Hippaa hilpiämpi, ei ottanut korviinsa tällaisia kuiskutoksia, vaan hiiskutti aina synkiöissä, Hallan

Tieppäs (jos sa tehdä taijat)

Punakkaat kuin kainun Aidun.

Mutta huulet, enmä tiijä

Mitenk' niitä tehtäneeni.

Tie heit' Peithon pehmiämmät. —

Sanalla, niin olkon kuva

Kieletöinä, kielellissä.

parran lautumilla. Niin tapahtuipa kerran, että koska hään keihäällensä oli pannut Karjun (wild swin) kellelleen, niin hään ajattelemattomuutestansa (af oestertantsamhet) lähestyi häntä, niin että tämä aika yötyr, joka jo oli henkensä vähällä heittämissä, sai häntä torahampaillansa toukanneeksi. Kuultua tätä, lennätti Vénus sinnek hänen avuksensa, vaan hänen kultainen oli jo kuolemallansa. Eukko kantoi kahmalloillansa sulhaistansa kukoisto-paikkaan, jossa vuohenkukkaiset tulivat punasiksi hänen verestänsä. Näistä ryyvetyistä heinistä, kasvatti Vénus hänen muistoksansa ne kukat, jotka vielä nytkin kuhutaan *Adonit*. Että lepyttää Jumalat Adonista vastaan, lupaisi hään puolen siitä soavusta siasta Zeuksellen, ja toisen puolen Proserpinallen, joka oli Tuonen neito. Kostoaksensa tästä hyvästä työstä, lupaisi Jupiter että koska Adonin sielu oli puolen aastajan manalassa moanut, piti hänen piästättämän häntä Olympiin eli taivaiseen. Mutta, jos Adonis lopetti päivänsä näin ouvolla tavalla, niin hään alotti elämänsä vielä ouvommalla. Sanotaan että Myrrha, kuninkaan Kinyran tytär Kyprin saaresta, oli ollut sekä hänen äitinsä että sisarensa. Sillä ehkä monet kosiat kävivät hänen luonna, niin tämä nuori neito ei heihin mieltynyt. Syyn tähän taipumattomuuteen ilmotti hään viimeisellä vanhalensa vartiallensa ja imettäjällensä, (amma) sanoissaan muka lapsen tyhmyyessä, että hänen oma isänsä oli hänestä rakkahin. Kuultua tätä hämmästyi ämmä, ja uhkasi ja peloitti häntä poisluopumaan näistä hänen turhista ajatuksistansa. Josta tyttö niin põlestyi,

*Kasvoin alla olkoon leuka
Elfin luuta valkoisempi,
Kauniimp' kauniimman Adónin.*

*Tie hänelle Hermen rinta,
Kahen kätensäkin kanssa.
Reijet niin kuin Polydeúkon,
Ohimmat, kuin Dionysion.*

että hänen oli hirttee ihtensä. Että jälleen lepyttää häntä, taipui tämä vanha Vappo hänen puoleesek, ja käytti asian niin, että isä pimenpiässä likisteli omoo tytärtänsä. Mutta koska hänen viimein sai tämän tietäkseen, niin hänen vihapäissensä talito lastansa tappoo. Mutta Myrrha piäsi karun-jalalla pakoon Arabian, jossa hänen nuvuksissa tästä pitkästä kuljeskelimisestansa, ja katoava syntiänsä, rukoili Jumaloita, että hyö tekisivät häntä yheksi järjettömäksi kappaleeksi, ettei hänen rikoksensa kautta muita vainutettaisi, ei eläviä eikä kuolleita. Jumalat kuulivat hänen anomuksensa, ja muutti häntä yheksi vaivaseksi kasvavaksi pensaaksi, joka vielä nytkin hikoilee tuskansa, ja vuottaa kyynäleitänsä, joita kuivettunna pihkaksi vielä nytkin kuhutaan *myrrhaksi*; ja josta jo ennen on puhuttu p. 147. Vaan ikään kuin hänen oli muuttumassa, niin silloin hänen myöskin oli synnyttämässä, ja synnytti Adónin, tämän suku-rutsauksen sikiän.

Hermes, t. Ruomal. *Mercurius*, oli Zeuksen ja Maijan poika, ja viekkauen ja sukkelaisuuden jumala, jonka tähän häntä myös piettiin kauppaton ja käsyrnkäymisen esimiehenä. Häntä kuvaeltiin uorra miessä, jonka ruumiissa ei vielä ollut uron uhkeutta, eikä miehen miehillisuutta, vaan pojan kauneutta ja vireyttä. — *Polydeukos*, t. *Pollux*. Hään ja Kastor olivat veljekset ja kaksoiset. Heijän äiti oli Leda, kuninkaan Tyndareon tytär, jonka Jupiter oli Jouhtenen huamussa makuuttanna. Lapset olivat kumpaisetkin aika sotijat, Vaan Kastor liehui hevoisillansa, ja Pollux poluisti jaloillansa — cihään hänellä silloin mahtana olla kehot reijet? Heistä sanotaan että hyö olivat keske-

*Tieppäs reijet pehmiäiset,
 Tuliset, ja ylempiäksi
 Kainummatkin kaunukaiset!
 Vénus heitä halajaapi. —
 Sull' on konsti kohtalainen,
 Kosk' et saata selkeä tehä;
 Sepä paras paikoistahan!*

nänsä niin rakkaat, että koska ainoastaan Pollux laskettiin taivaaseen, vaan Kastor sysättiin Tuonelaan, niin Pollux rukoili Jumaloita, että hyö molemmat vuorottellen piti suaha olla yhen päivän taivaassa, toisen tuonelassa; johon Jumalatkin suostuivat. Heijän muistoksi niin yksi tähtisikeri kuhutaan heijän nimellä, *Castor ja Pollux e. kaksoiset.*

Dionysios, t. Bacchus, josta on jo ennen puhuttu, kuvailtiin, niin kuin yksi nuori jarioisa mies, jonka ruumiissa nähtiin yht'aikoo sekä miehelistä kauneutta, että vaimollista pehmeyttä; erinomattain peässä, rinnassa, mahassa ja ohimuksissa, jotka olivat melkeen kuvailut kuin tyttöillä. — *Sull' on konsti kohtalainen.* Näillä sanoilla Anakreon ikään kuin moittii sekä kuvantäkiätä että hänen konstiansa, koska hyö ei taitaneet osottaa hänelle Bathylluksen selkeä. Nämät hänen puheensa ovat aivan viekkaat, sillä kyllähän tiesi, että se oli muka mahotoin yhdellä puolella kuvaella sekä selkeä että kasvot. Minkä tähän hään kiitti selän paikkoo parraaksi, on sanomaton. — *Päivän kuva,* merk. *Apollonin kuvoo,* joka oli Phidiaksen tekämä, ja pietty kauniimpana kaikista, jotka oli ihmisten käsistä lähtenyt. Yks toinen kaunis kuva Apollosta seisoi hänen temppelissä, Palatinuksen mäillä Ruomissa, ja oli tehty Scopalta. Näillä sanoilla tarkoittaa Anakreon, että Bathylluksen kuva kuitenkin hänen mielestä oli monta parempi. — *Samos* oli yksi saari Aigajin meressä Epheson kaupunkin kohalla, Jónian rannalta luoteeseen, josta tämä Bathyllus oli kotoisin, ja jossa myös Apollo t. Phoibos (sillä hänellä oli monta nimeä) palveltiin ja kunnioitettiin. Sinne-

Vieläkös jaloist' nimitän?
Ota maksuis mieltäis nyöten!
Kuappa kumoon päivän kuva,
Pane Bathyllusta siaan.
Ja jos Sámohon samoisit,
Tieppäs Phoibos kuin Bathyllos.

— kiin Anákreon käskei tämän kuvantekiän samoamaan, ja siellä maahan hakkoamaan Jumalan kuvoo, ja panna Bathylluksen, hänen siaansa, niin kuin hänen muka mielestänsä, parempi.

XI.

PIÄSKYISESTA.

33:nees ODE*).

*S*ie pieni pääsky kulta,
 Kuin tulet kesäll' tänne,
 Ja peseis tiustelet,
 Vaan talveks' mänet jälleen,
 Niilen ja Memphin luokse.
 Mut' Eros sytämmeini
 Pesänsä aina panee.
 Jo halu yksi lentää,
 Yks' munaks' kohta-joutuu,
 Yks' kuiskaa kuoressansa.
 Yks' kumu aina kuuluu
 Poijilta piiskuwillta.

*) Tässäkin tunnet Anakreonin suloista Runosukkeluutta ja kielen-mieloisuutta, laulaissa rakkauen ja haluijen hautoamisesta, ja sikiämisestä. Ne joihen syvämmet ovat sytytetyt, ja joihen povet rakkaus kerran on polttanna, hyö ehkä paraittain tuntevat tämän éron sikiämisen.

Niili, on yks niistä suurimmista kymistä meidän maailmassa; kulkessansa Egyptin moan lävitén, sonnittaa hään, ja tulvallansa teköö viljakkaksi kokovaltakunnan. Hänessä löytyy myös ne Krokodiliksi kühutut kummat meren-kapeet, joista jo Juonaskin puhupi. Näissä maissa nähään piäskyisiä kaiken vuosikauven, vaan liioitenkin ja koko kummasti, silloin kuin talvipakkaiset panoo pohjoisia maita. Tästä on

*Ne vanhemmat Erotit,
Hyö nuoret kasvattaavat,
Ja jotk' on kasvanneita,
Jo hautoavat toiset.
Mitäs mä tehä taijan?
Sill' sellaisii Erotii
En saata kajotella.*

jo vanhuudesta se puhe tullut, että meidänkin pääskyi-
set, muuttaavat talveksi Niilen tienoille. — *Mem-*
phis, oli yks suuri ja kuuluisa kaupunki Niilin kymin
korvalla, eli siinä huarukassa tahi pohjukassa, kussa
hään hajoittaaksen kahteen suuhun. Nykyisin kuhu-
taan häntä *Alcayrum*.

Tässäkin laulussa on mainittu, että meidänkin pääskyi-
set, muuttaavat talveksi Niilen tienoille. — *Mem-*
phis, oli yks suuri ja kuuluisa kaupunki Niilin kymin
korvalla, eli siinä huarukassa tahi pohjukassa, kussa
hään hajoittaaksen kahteen suuhun. Nykyisin kuhu-
taan häntä *Alcayrum*.

XII.

OMISTA NIMIKOISTAAN.

(32. necs ODE*).

*J*os puussa kannat kaikki

Lukea uskaltaisit,

Jos tiijät lainneen teitä

Merellä määrätellä,

Niin tien sun tietäväksi

Minunkin Nimikoistain.

* Ei ou vielä Teijon Laulaja lakkanut laulamasta! vielä hään meitä ilahuttaa hänen monenkokkaisella ja sulo-suottaisella (Pämtsamma) lausuttamisella. Tässäkin hään antaa meillen tilaisuutta, että käsittää hänen monenmutkaiset ajatokset, ja hänen aina ilolla ja riemulla täytetyn syvämmensä. Se näyttää ikeän kuin tytöt oisivat kiusanneet häntä ilmoittamaan heillen, kutka kaikki hään oli eläissänsä likistänyt ja saattanut saaliiksensa (eröfrat). Piästäksensä heijän kysymyksistänsä; ja tiustajoihen silmiä ja kuulustajoihen korvia lumotaksensa, oli hään heillen ilmoittavoinaan tiältä-tuolta tuttaviansa. Näitä luetessa anto hään heijän tietee, että hänellä löytyi kultaisia ympäri koko maanpiiren, kussa vaan nuoria neitoja liene. Näin losujansa lasketessa, saivat hyö kukin pitää totena mitä tahtoivat; ja Anákreon näyttii heillen irvistämislänsä ja pilkka-pueillansa, että hyö olivat kaikki muka yhteläiset, jos otti heitä Greekasta tahi Persasta.

Kannat, merkihtee "lehenkannat". — *Määrätellä*, m. y. k. luetella. — *Nimikko*, t. mielentieto, mielenvietto, mielenhauta (älfarinna). — *Athénai*, oli yks kaupunki Attikan niemellä Greekan maassa, jolla oli oma hallitus ja astus. Tämä kaupunki on

Jos alotat Athénist',
 Niin saat kaks'kymmenettä,
 Ja lue viis'toist' siihen.
 Kokoo siit' Korínthist',
 Yks joukko, jok on siellä,
 (Sep' on Achaijan muassa,
 Joss' on valitut vaimot).
 Lesbost' luveppas sitten,
 Ja Jóniahan asti,
 Ja Káriaan ja Rhódoon,
 Kaks'tuhatt' tuttavia.
 "Mitäs"? — Lueppas vielä!

Ei

monestapäin kahottava, kuuluisampana kuin on ehkä maailmassa ollut. Tästä läksivät, ja tässä syntyivät ne miehet, joita oppinsa ja viisautensa puolesta, meidän vielä nytkin tulee kiittää, että hyö ovat saattaneet valistuksen maailmahan. Tästä ne taitavammat taiturit, kuvaltajat ja maalarit, joihen töitä ja tekoja meidän vielä nytkin täytyy ihmitellä; tästä ne uhoimmat ja urhollisimmat sotasankarit, joihen nimet saattivat Persan ja Aasian valtakunnat vapisemaan. Sanalla sanottu: *Athén* oli se paikka, jossa Oppi, viisautus, tieto ja taito harjoitettiin ja saivat alkunsa. Ja josta hyö sitten ovat levinneet ympäri koko maailman, ja ylävalaisnut tätä ihmisen sukukuntaa. *Kékrops* oli tämän kaupunkin perustaja, *Solon* sen Lainlaittaja, ja nimensä hään oli suanut *Pallas-Athéneltä*, *Viisauen Luonnottarelta*. — *Korinthos*, oli myöskin yks niistä kuuluisammista Greekan kaupunkiloista, se oli piäkaupunki Achaijassa, ja kaupansa ja rikkaisuutensa suhteen aivan mainittava. — *Lesbos* oli yks saari Aigajin meressä, Aasian puolella, ja *Ajolian* rannan kohalla. — *Jonia* ja *Karia* olivat maakuntia vähässä Aasiassa. — *Mitäs!* m. mitäs jou-

Ei ouk viel' Syyrit lu'ussa,
 Eik' kanaiset Kanópost',
 Eik' Krétasta, kuss' Eros
 Kyll' huiskaapi kylissä,
 (Jossa suat mieltäis myöten).
 Tokk' luvetatkos vielä
 Gálin myös tuolla puolla,
 Baktriosta ja Indist',
 Kuss' on mun kultaisia?

tavia! (on joku hänelle sanova, kuulessa hänen loruja
 — vaan Anákreon lausutteli ehtimiseen). *Syria* oli
 muinon yks kuuluisa valtakunta, Keskmereen itäpuo-
 limmaisesta lahesta itäiseenpäin, johon Phénicia,
 Palestína, Júda, Samária, ja monet muut maat
 oli kuuluvia. — *Lu'ussa*, t. luvussa. — *Kanaiset*, t.
 neitoiset, jotka olivat muka hänen nimikot. — *Kanó-*
pos, oli yksi saari Niilin virran suussa, Egyptin maassa.
 Muutoin oli yks kaupunki samalla nimellä, josta puhe
 kävi että hänen työtöt olivat miehiin taipuvaisia.

Gádes, oli yksi saari joka makoa heti ulkopuolla
 Gibraltarin salmee, ja josta Cádiksen kaupunki on
 nimensä suanut. Greekkalaiset eivät olleet käyneet
 tätä paikkaa etemmäksi luoteeseen, ja pitivät sitä sen
 eistä maailman kaikkiin iärimmäiseksi rajaksi luotee-
 seen. *Báktros* oli yksi kymi Schythian maassa, josta
 Báktran kaupunki ja maakapale ovat nimensä suaneet.
 Nämät ja Indian maat olivat toas ne viho-viimeiset
 maan-äret, jotka iässäpäin olivat heillen tietyt. Sillä
 muotolla tahtoi Anákreon julistaa, että hänellä oli ni-
 mikoita ja kultaisia ympäri maailmata. Silloin se pu-
 hui leikkiä, vaan nytpä tuo toeksi käynöön, koska
 2000 aastaijan kuluttua, löytyy häntä rakastavaisia —
 myös Suomessakin.

SANAUS.

(NOSSILTA *).

*Vieras, jos Sapphoa nähukseis soisit, Charíteisten
kukkaa,
Käy Mityléneen, kauniimpaan kaupunkiin ast';
Sano, ett' Lokreisten moa myös synnytti hänelle
Siskon,
Nimellä Nossis; Runojoin nimikko. — Mää!*

G—nd.

*) *Nossis*, oli yksi neito Greekkalaisissa, joka oli kuuluisa Runon-sepitär (poetiſa). Hänen elämä-kerrasta ei tunnetak muuta, kuin mitä hään ite on meillen ilmoittana, ja joka on aivan vähä. Hään oli syntynyt *Lokrin* maakunnassa, joka makais Aitolian ja Phókin välillä. Hänen äitinsä oli *Theophila* Kleochan tytär; yaän isästänsä hään ei puhuk mitään. Hään eli nuon 116:ssä Olympiadissa, tahi 312 aastaikoa ennen Kristuksen syntymistä. Hänen Runon-teoistansa ei ouk muuta jälellä, kuin 12 Sanausta.

Mityléne, oli peä kaupunki Lésbon soaressa, jossa Ajolinen kansa asuskeli. Tämä kaupunki on kunluisa niistä monesta oppineista miehistä, jotka oli hänessä syntyneet. Nimittäin *Pittakos* (yksi niistä seihtemästä Greekkalaisten peä-oppineistä), puhelia (rhetorifer) *Diophánes*, tarintaja *Theophánes*, tievustaja *Theóphrastos*, sotia, Runoja *Alkaios*, ja ne molemmat Runottaret *Erinnä* ja *Sappho*. Tässäkin *Epikuros* asetti opistonsa 32 vuotta vanhana, ja tässä oli *Aristoteles*kin kaksi aastaikoa asuskellut. Nykyisin kuhutaan tämä kaupunki, *Metelino*. — *Runoja, Sångare, Sångerska; Runojoin nimikko, Mufernas äfpling.*

KIÄNNÖKSIÄ.

SAPPHOSTA.

Ne vanhan-aikuiset kirjasepät ja opinkäsittäjät ovat kilvottain kiiruhtaneet, että ylistää ja kunnialla osottaa *Sapphon* kuuluisaa nimeä*), eikä meidän aikuisetkaan ole laimin lyöneet että juohtelemuksillansa johtattaa hänen muistoa, ja hänelle uhrata kiitoksen ja rakkauen lahjoja. Niin kuin Anakreon oli rakkauellansa onnellinen, niin oli Sappho rakkauessansa varsin onnetoin. Tämän tulen-tuimuus ilahutti yhen syvämmen, vaan poltti toisen. Hänen laulut lausuuvat meillen laupeuellansa siitä raskaasta rasituksesta, jolla rakkaus runteli hänen ruummiinsa, ja järskytti hänen jäseniä; joihen väsyttäissä hään oli veikistymässä ja henkestymässä, ja joka viimeinkin suattoi häntä kuoleman portahallen. Mutta merkillisempi hään on siitä suloisesta runon-sukkeluudesta, siitä varsin valitusta ajatuksesta, joka joka paikassa hänen runoissa on silmin nähtävä. Hänen runon-töissensä ja laulun-

*) Erinomattain Plutarchos ja Strábo, jotka sanoovat, ettei moaillmassa, (niin kauvan kuin hyö muka muistaa) ouk löytynyt sellaista vaimoa, jota Sappho oisi taitana kuhtua vertaiseksensa.

liitoksissa ovat sanat ainakin hyvin sovitetut, ja puheet pujotut.

Sappho eli nuon 70 vuotta ennen Anákreonia, tahi lähes 600 aastaikoa ennen Kristuksen syntymistä*). Hään oli jo nuorena Neitona lahjoitettu niillä antimilla, joilla hään hilpiämmällä i'ällänsä tuli moailmassa mainituksi. Hään oli syntynyt Mitylénässä, Lésbon suaren piä-kaupunkissa. Heródoton ja Ailianon puheen perästä, niin hänen isänsä nimi oli *Skamandronymos*, ja hänen äitinsä *Kleis*. Hään tuli jo aivan nuorra naituksi *Kerkolan* kanssa, yhen rikkaan asukkaan *Andron* suaresta, jonka kanssa hään synnytti tyttären, jonka hään pani äitinsä kaimaksi. Mutta jos *Sappho* aviosansa oli onnellinen, niin hään myöskin sen perästä tuli monta onnettomaksi. Hään joutui jo nuorena leskeksi; ja otti silloin opettaaksensa nuoria neitoisia ja vallasvään tyttäriä, joita hään neuvomisella ja taivuttamisella tahtoi suattaa julkisempaan valistukseen, kuin tavallisesti oli laita. Tätä tehässä, harjotti hään heitä myöskin runontaivuttamisessa ja lauluin laulamissa, joka näissä maissa oli aivan suuren arvon ansaitseva. Vaan sillä välillä hään itekkin tuli kuuluisaksi hänen runonteoistansa ja

*) Eli hään eli niinä aikoina, kuin Nebukadnézar oli kuningas Babiloniassa, Alyattes Lydiassa, Tarquinus Priscus Ruomissa, ja jollon Sólon julisti lakinsa Athénissä.

lauluin laitoksistansa, jotka levittessään teki hänen kunniansa aina kuuluisammaksi, ja hänen nimensä juuri julkisemmaksi. Mutta se tapahtui hänelle niin kuin monellenkin, että siitä sikisi vihat ja vainot. Moni oli joka katehti tätä hänen kunniantansa, ja vaimon-kateus on kaikista kauhiin. Monet moittivat häntä, monet myös soimaisivat ja panettelivat, ja hään tuli jo viimeinkin kotoonsa kajotetuksi. Suuri oli suru tuokin, vaan hänen murheet tulivat vielä mustemmaksi, koska rakkauskin rupeisi häntä raukkoo rankaisemaan. *Phaon* oli yksi nuorukainen, jonka nuoruus ja ihannaisuus oli jo monelta mielenviennyt, eikä Sapphokaan ollut hänestä varsin vapaa. Tiesi hänet mikä häntä lie häneen niin syyttänä, sillä siitä päivästä hänellä ei enää ollut yön eikä päivän rauha. Mutta *Phaon* ei meltynyt häneen, vaan läksi purjehtimaan Siciliaan. Kauvan koitteli Sappho että hellällä kirjuttamisellansa, puheen suloisuuellansa, ja lauluin-laupeuuellansa vietellä ja houkutella häntä sieltä takaisin; mutta kaikki hänen rukoukset ja Runon-ruikuttamiset *) kävivät tyhjäksi. Murhe ja kateus, suru ja luulo sytyttivät nyt hänen syvältä, ja hään oli aivan helläluontoinen ja pehmyt-syömmäinen, että kärsiä heijän vaikutoksia. Hyö löivät häntä muahan juuri

*) Runon ruikuttamiset, Elegier, forgequäden.

martahasti; ja hänen vihamiestensä vihat, ynnä maamiestensä manaukset vaikuttivat välttämättä lässä vaimo-rukassa, hänen onettomuutta. Murheissansa mäni hään mehtään, ja Leukádion korkealta vuorelta heittiin meren syvyyteen; ja lopetti näin ouvolla tavalla sekä murheensa että elämänsä. Nyt vasta rupeisivat hyö häntä kunnioittamaan hänen koti-kylässänsäkin, ja Lésbon tyttäret kilvoittelivat kiitoksellansa häntä ylistämään. Hänen kuva pantiin kaupunkin rahoin piälle, ja häntä palveltiin niin kuin saaren emäntee (önö ffyddarinna). Hään oli ollut mustakulmainen, pieni ja hoikka, ja hänen palavat ja viekkaat silmät ovat tuiskuttaneet tulta ja rakkautta. Jos kohtakin hään ei ollut korea ja ihana näöltään, niin hänen tavat ja taitot tekivät häntä, sekä hänen käytöksissä että toimituksissa aivan suloiseksi. Sekä näistä hänen menoistansa että siveyestänsä, mutta erinomattain hänen Runon-teoistansa ja sukkeluutestansa, on hään tullut kuhutuksi siksi kymmeneneksi Runottareksi *). Ja jos hään rakkaussansakin oisi jollon kullon viheliäiseksi joutunut, niin eihään se ollut ensimmäinen, eikä taas viimeinen, jonka rakkaus on rauaisunna. Se oli tämä hänen halaus ja helleyt, joka teki häntä kuoltuansakkiin kuolemattomaksi. Hä-

*) *Runotar, Halbinna, fänggubbinna, en af Muserno.*

nellä sanotaan olleen kolmet veljestä *Larichos*, *Eurygios*, ja *Charaxes*; joista ne ensimmäiset ovat hänen lauluissaan tullut ylistetyiksi, vaan se viimeinen moitituksi ja nuhteltuksi hänen käytöksensä, koska hän mielytti ja piti portonansa yhen Naukraton kaupunkista otetun hyvänäköisen tytön, nimeltä *Dorika*. Nämät Sapphon nuhtelemukset, kuin myös hänen omatekemät laulut, jossa ei suinkaan mitään siveyttä vastaan sotivaa pitäis löytyä, ovat otetut toistukseksi niitä vasten, jotka kelvottomilla puheilla ja soimauksilla ovat tahtoneet häntä alentaa.

Hään on kirjuttana 1) 9 kirjoo *Μελῶν Λυρικών* (*Veisuja — lyrisia sänger*), ja ilman sitä 2) *Ἐπιθάμια* (*Hiä-lauluja — brudsänger*) 3) *Ἕμνοι* (*Kiitos-virsiä — lofsänger*) — 4) *Ἐλεγεία* (*Suru-runoja, Elegier, forgeomäden*). — 5) *Ἐπιγράμματα* (*Sanauksia — Epigrammer*). — 6) *Μονῶδα* (*Erinnäisiä-lauluja variantta sänger*) — 7) *Ἰαμβοί* (*Jambiloita*). — 8) *Γρίφοι* (*Arvotuksia, Charader*) — 9) ja ehkä monta muutakin. Nämät kaikki ovat kaonneet ja hukkaan joutuneet, ja heistä ei ou muuta jälellä kuin kahet Odit ja muutamia sanauksia, jotka muihen kirjoista ovat käsittäneet, ja joita usseemmittain liitetään yhteen *Anákreonin* lauluiin. Hänän sanotaan myös ensin tehneen ja valmistaneen yhtä erinomaista kan-teletta, joka sitten hänen maassa piettin parhaina

soitto-neuvona. Niin myös on hänen runontöissään var-
teen ottanut, yhtä äkkinäistä ja erinäistä luotua
värsyn mittauksessa, joka hänen perästä vielä nyt-
kin kuhutaan *Versus Sapphicus*. Hänen värsyt ovat
muka viis-niveliäiset, joihen ensimmäisessä nivelessä
on *Trocheus*, toisessa *Spondéus*, kolmannessa *Dac-
tylus*, ja neljännessä ja viidennessä taas *Trochaeukset*.
— Se on aivan työläs ja ehkä mahotoin että so-
vittaa meidän kieltä tällaisiin mittauksiin. Myö olem-
me kiäntäissämme tehneet heitä nivelittain ja pol-
vittain Sapphon mukaiseksi, vaan lovistamus*) on
toinen tykkänään. Meidän kieli vaatii että heijät lo-
vistetaan *Dactylittain*; tahi piamittain kuin kuus
ja viis-nivelökset. Yhteen Sapphoiseen vaihokseen
luetaan kolme Sapphon värsyä, ja yksi *Adónikon***).

Muutoin on yks toinenkin tyttö (*Sapphon* ni-
mellinen, elänyt hänen ajallansa Lésbossa, joka oli
Eresiasta kotoisin. Ei sekkään ollut Runontöissä tai-
pumatoin. Hänen luullaan olleen kevyt-mielinen ja
huikentelevainen luonnostaan; josta moni on ehkä-
nykyisin luullut sitä sanottavaksi Mitylénen Sapphosta
jota puhuttiin muka tästä.

*) *Lovistamus*, *féanfjon*.

**) *Adónikon värsyssä* luetaan kaks niveltä, joista ensim-
mäisessä on yksi *Dactylus*; toisessa yksi *Choreus*.

I.

APHRODITEKSELLE.

HYMNI.

*A*tuus Vaimo, kaik'haltias taivaan!

Taivahan Lapsi, moniviekkainen Vénus!

Avuksein huuvan! Ei suruks', ei murheeks'

Kiännä mun mielein!

Tuleppas tänne, ja Runojain kuule!

Kuulithan muinon — kosk' luoksein mun tulit;

Heittäin sun isäis ihaista majaa, ja

Kultaista kotoo.

*) *Hymni*, kuhuttiin Greekkalaisissa kiitos-runo Jumaloillen, tahi yksi virsi jossa heitä ylistettiin ja kunnioitettiin. Avuksensa huutava rukoilee Sappho tässä Hymnissä että Aphrodites mahtaisi taivuttaa hänen pojansa mieltä häntä kohtaan; ja sytyttää hänen syvämmen halua ja rakkautta. Vénus tuli vaunuillansa, valjaillansa ja varpuiillansa, tiustelevaan mikä häntä vaivais. Suatua tätä tieteksensä, lupaisi hään hänen mielensä myöten pakottamaan hänen rakkahansa häntä rakastamaan. — Dionysios Halicarnasseos, puhuttaissa Greekan kielen suloisuudesta ja kauneudesta, on esimerkiksi ottanut tämänkin Sapphon tekemän runon, joka sillä tavalla on tullut kavotuksesta pelastetuksi. — *Kaik'haltias*, e. *kaik'halliehtia*, kuhutaan

*Valjaissä, varpuseis vetivät vaunuis,
Siivilläns, pimeitä pilviä myöten
Tulivat taivaasta, kiiäten ilmoo*

— *Ikään kuin nuolet.*

*Lensivät tiehens; — vaan autuas vaimo,
Nauroit niin laupiast', sulalla suullais;
Kysyit niin kiivaast': "mikäs nyt vaivaa!"*

— *Koskas sa huusit?"*

*Kaikk' ? mitä kurja, mun mielessäin mieltäyi:
Ketä? ma viereini viettälis'n vielä?*

— *Panisin pauloihin? — "Kuka, o Sappho! sun
Murheiseks' muuttaa?"*

Vénus siitä, että hään sillä vaimollisella kauneuellansa vallihti sekä taivasta että jumaloitakin. Myö ei olla tahtona kuhtua häntä *kaikvaltiaksi*, koska myö sillä sanalla kunnioitamme meijän Jumalatamme. — *Tai-vaan lapsi*, m, y. k. *Jumalan lapsi*; vaan koska meijän maassa ihmisiäkin mainitaan tällä nimellä, niin olemme myö kahtona tätä toista paremmaksi. Että taas kuhtua häntä *Zeuksen lapseksi*, niin kuin perustuskielessä tehään, niin silläkin nimellä ei ouk mitään jumalisuutta meijän korvissamme. Toisinaan *kyyhkyiset*, toisinaan *Jouhtenet*, toisinaan toas *Varpuisetkin* valjastettiin Vénuksen vaunuin eteen; sillä hyö olivat kaikki häneltä omistetut. *Varpuiset* heijän himonsa suhteen, koska hyö aina ovat niin tahtovaiset; *Jouhtenet* heijän kauneutensa suhteen; ja *kyyhkyiset* heijän rakkaustensa. Ehkä myös Sappho joka itekkin nyt oli varsin ottamaisillaan, ja rakkauen himoissa tuskaantumassa, variten vasten valihti Varpuisia valjastaksensa (till sitt anspan). Koska heillä kuvailtiin tälläisiä tuimia himoja.

”Pavoss’ jos liene? — Koht’ kiäntäköön tänne!

”Lahjais, jos laittaa *)? — Niin laittakoon toiset!

”Jos se ei taivuk! — sen taipua pitää

— ”Tahtons’kin vasten”!

Tule mun luoksein, ja murheini muutak

Iloksi jälleen! ja mitä mull’ puuttuu,

Ja mieleini halaa, täytä! ja taivuk

Piikahais puoleen!

*) Laittaa, t. moittia, förakta, försmå.

2.

*YHÖLLEN RAKASTETULLEN
TYTÖLLEN.*

ODE.

*S*e miesi on miekoinen mielestään vielä,
(Hään ihtesäk Jumalan julkiseks' luulee)
Kuin vieressäis istuu, ja keviäll' kielell'
Kultansa kuulee.

*Suullais ja naurollais viettelet mielen.
Sytämeini syttyy, ja mieleini muuttuu!
Nähten sun silmäis — niin katoa kielein,
Ja puheini puuttuu.*

*) Myö olemme koittaaksemme ottaneet että Suomentaisa tämän Laulun, sovittaa, ja kielellämme omistaa ei ainoastaan hänen Greekkalaista Runontapa, mutta olemme myöskin tavoittaneet Ruohtalaisten ja Suomalaisen Runon-taitoksia; ja yhtä hyvin muka sisällönkin nouattanut. — Tämä syvänliikuttamisensa suhteen aivan merkillinen laulu, jonka Longius on meillen säilyttänyt, osottaa aivan julkisesti vaimon mielikarvaisuutta, koska hään toisen rakastamista katehtii. Mahotoin on ehkä ollut miehelle tätä näin kuvailla — ainoastaan vaimot, hyö sen paraittain tainnoon! mutta ei heistäkään muut ehkä kuin Sappho. Puhuva rakauksen suloisuudesta ja mielen-huvituksesta, nähtyä Neijon viettelävän aikansa pojan kultaisen sylissä, — rupesi hään rutosti surkuttelemaan omaa onnettomuuttansa, muistelessansa muka mieliviettelänsä. Vaan hään ei valittanut vaivaansa kujertamisella eikä rui-kuttamisella. Tuntiissaan tämän tuskan tuimeutta,

Mun ääni se vaipuu — jo taipuu mun piä!

Tulet ne tuimentaa silmäin ja luuloin;

En ketäänmä kuule, en ketään ma niä!

Korvian on kuuro.

Tuima on tuskain, ja murheet mun muokkaa;

Raukaisoo ruumiin — jo tahtokin taipuu!

Helpe kuin heinä, viel' henkeini huokaa,

— Kunnek se vaipuu.

tuli hään ikään kuin mieli-hurjaksi; vaan kohta perästäpäin vaipui niin hervottomaksi, että hän pyörtyi, ja oli mänehtymässä. Jota kaikkia hään on virressänsä somahimmilla sanoilla sovittanut ja kuvaellut. Niin antaapi hään meillen tiion, siitä raskaasta murheesta joka syöpi petetyn piian sisukset; ja on sillä ikeän meiltä kuin anteeksi anova, jos hään jolla oli lopen paljon syvämmen-lempeyttä ja mielen-helleyttä, tuli tuskassansa pahoin käyttäneeksi.

Monet ovat myös koittaneet, että kielellänsä tehdä tätä laulua laulettavaksi. Catullus on Latinaksi häntä käytettänyt, Boileau ja de Lille Franskaksi; Ramler, Oflerbeck, Grevi a Stolberg paitsi muut, Saksaksi; Paykull, Tranér, Regnér ja Retzius Ruotiksi, j. n. c. p.

Koko ensimmäisessä värsyssä, ja vielä ensimmäisessä sanassa-toisessakin, kehuupi Runotar tytön tuttavan huvitusta, hyveä hyväilessään, ja rakastansa rakastaisa. Vaan sittenpä hään kohta rupee puhumaan omasta mieli pahasta, koska juohtui mieleen mitenkä hään oli hyljätty pojaltansa.

PIENIÄ SIPALEITA JA KATKAISTU-
NEITA KAPPALEITA, JOTKA OVAT
SAPPHON RUNOISTA TULLEET
SÄILYTETYIKSI.

I.

YHELLEN RIKKAALLEN, VAAN OPPIMAT-
TOMALLEN JA RUNOIN TAITAMAT-
TOMALLE VAIMOLLE*),

Oot kuin oisit kavottettu,

Etkä vastakaan sa muista,

Että olet oleskellut.

Sill' et ollut kuunnapaniä

Pindin kukkaa käsittänyt,

Riensit tuhma tuonelahan.

Etkä Manalankaan moasta,

Taivallista sa tavannut.

*) *Pindus*, oli yksi vuori Thessálian maassa, joka erotti Akarnánia Aitolian maasta, ja joka oli Apollollen ja hänen runo-neijoillensa pyhitetty. — *Pindin kukka*, m. y. k. "kunnollinen runo", joka olisi Apollollen otollinen. Perustus kielellä seisoo *Piërin kukka* (*ρόδον εν πειρίας*) joka meijän kielellä kuuluu ouvollen, vaan-merkihtee yhtä. Sillä *Piërus* oli myös yksi aivan suloinen vuora Thessáliassa, joka kantoi Makedoniahän päin, ja joka niin ikään oli Runo-niekköiden omistettu.

II. —

TYHJÄ UOTTAISSA *).

Kuu jo ompi maillen männyt,
 Rian-seulat, syvän yön jo,
 Kohta hetki kohtajaapi;
 Yksin muka valvon vielä —

III. —

VENUKSELLEN**).

Tule Vénus veikkaseini,
 Julkisellen juhlalleini!
 Ja mun kulta-kupistaini
 Mehu juota mieluiesti
 Tuttavillen tultavillen,
 Sekä sullen, että mullen.

*) Neito viettelee tässä yötänsä yksinään ja kahtoo sitä pitkäksi, koska hänen mielitietonsa ei ollut yön syvämmessä häntä kohtana, niin kuin rakkain tapa on; Ikävöissään kaipaa hään, että hänen levottomina piti näin yksinänsään vuoteella vullotella. Hephaestion on puhuisaan sanoin mittamisesta, saattanut meillen tämän Sapphon sanan.

**) Sappho rukoilee että itekkin Kypris tulisi hänen juhla-lisellen juominkillen, ja hänen tuttavaisten joukossa, olisi pullon pullistaja ja viinan virvottaja. Athenaeus on kymmenenessä kirjassansa tätä kirjuttanut.

IV. —

ÄIJILLENSÄ *).

*A*iti mun kulta! miksen ma taija niin somasti soittaa
Ett' Tyttö mun toivooni taipuis — se viipyvä Vénus.

V. —

NUORIKKO JA PIIKUUS **).

NUORIKKO.

*P*iikuus! Piikuus! — miksi minun heitit?

PIIKUUS.

En tule luokseis ennee — en tule ennee!

VI.

*) Toiset ovat lukeneet tämän Sapphon sanan, näin:

»*Aiti kulta! en nyt taija kunnollisest' kutoo,
Sillä Vénus poikihiin haän vietteli mun mielein.*»

**) Tämä pieni ja aivansukkelasti tehty pakina, koska piikuus on jää-hyväisiä tytöllän heittämässä, luvemme Demétrion Phalereon kirjassa, puheliaisuutesta (om wåltaligheten) ja on siitäkin arvon meiltä ansaitseva koska se on tytönkin oma tekemä. Tämä, kuin myös se VII:es ja VIII:as sipale ovat lohaistut (Excerptade, utplockade) Sapphon hiä-lauluista, joita Lesbon tyttäret aina laulelivat häissä ja hiä-pioissa. Vaan jotka varsin suureksi vahinkoksemme, ovat ynnä muitakin hänen laulujansa, joutuneet hukkaan. Näistä hänen hiä-veisuista, on Theokritos ehkä puhuna, koska hän Helenan häistä sanoopi:

»*Sårnorna sjöngo, och stampade takt till sången med
snörda*

»*Fötter: ett dö'n upphof sig i salen af brudliga sången.*

(Tranér.)

VI.

RUNOJALLEN*).

*R*unojankin kotoa

Murheet mustat muttakoon!

— Eikä minuun puuttukoon. —

VII.

SULHAISELLEN**).

*L*anko kulta! hiäs on juottu — pivois pietty;
Piijan olet suanut, jok' oil sulta tietty. —

*) Sappho rukoilee näillä sanoilla, ettei Jumaloihin pitänyt painaman murheita hänen syvämeensä; sillä maailman surkeutta ei ollut luotu Runojoillen osaksensa. M. Tyrio on tätä 8:ssa puheessansa säilyttänyt meillen.

**) Tämä lyhyt palainen, on yks lykyntoivotus sulhaisellen, Sappholta. Hephaestion ja Dionysios Halicarnasseus on tämän meillen toimittana. *Lanko e. Vävy.* m. tässä *Sulhainen.*

VIII. —

TULIAISET *).

Koroita katto ja orret —
 Panke myös paremmat parret!
 Ylkämies tulee kuin Ares,
 Uhomp' kuin uhkiat Urot.

IX. —

MAAKYLÄN TYTÖSTÄ *).

Kuka on tuo hölmö, joka
 Käyp' ja nauraa, eikä tiä,
 Hamettansa lasketella?

*) Hephaestion ja Demetrius Phalereus, ovat kertoneet nämät Sapphon sanat, jolla hän osottaa sen hiärän ja hälinän (stoj och buller) kuin hiät matkaan saattaa morsiammen talossa, jossa ei enää ne vanhat katokset kelpaa; vaan kaikki pitäis olla uutta ja kaunista. — Lysti on kahtoa miten ihmiset kaikkina aikoina ovat olleet yhelläiset. Yhessä Virolaisessa runossa toimitaan tätä tyttölöihin helinätä sulhaista nähässään, aivan somästi, sanalla:

”Neitsit, neitsit peigmees tulleb!

”Laas tulla, laas tulla!

**) Sappho naurahtaapi tässä ja irvisteleksen maan-tytölleen joka kaupunkiin tullessaan avo-suunna ällisteleksen, eikä muista hämmästyksessänsä laskea helmojansa alas, jotka hän kantoi kainalon alle kääritynnä. — Sillä se oli Herroissa ja kaupunkiloissa tapa jo niilläkin ajoilla, että piikaväki piti pitkiä, aina kantapiähän ylettyväisiä helmuksia, mutta talonpojissa pitivät lyheitä korttia, ja vielä siitenkin niin panivat heitä papeloillen vyötäisiin asti, kuin läksivät mihin mat-

TULEVALLEN TUTULLENSA*).

Tule kultain tänne!

Ilmiks' tulcoon ilo

Sinun silmistäisi.

XI.

KALARIN PELAGON

HAUVAN-KIVELLE.

Täss' makoo kalamies Pelágos:

Meniskes murheessansa, pojan muistoksi

Hään tänne verkot toi, ja kahet vanhat aivot.

kaan, ettei heistä pitänyt olla heillen vastuksia; niin kuin vielä nehään meijänkin talonpojissa. Athenæus ja Eustathius on meillen tätä toimittanut. Taitaisi myös olla:

Kuka on tuo tyttö hupsu,

Joka nauraa eikä laske

Hamettansa alemmaksi? (t. kantoin asti)

* Sappho rukoilee että hänen mielihautansa piti iessänessänsä hänellen ilmistymän; ja pyytää, että hään seisautuis pikkuisen hänen nähtyviinsä, niin että hään mahtaisi ihastua hänen silmästänsä. (Athenæus XIII kirjassansa),

XII. —

MUATESSANSA*),

Unessaini, Kyprin kanssa kuiskuttelen.

G—nd.

*) Aivan lyhykäisesti ja somasti sanoopi Sappho tässä, mitenkä hänen oli onnellissa olevoinaan, koska hänen unessa makassi Venuksen vieressä; ja hänen kanssa kuiskutteli. (Hephaestion on tämänkin pannut muistiin),

Blom & Co. Ltd.



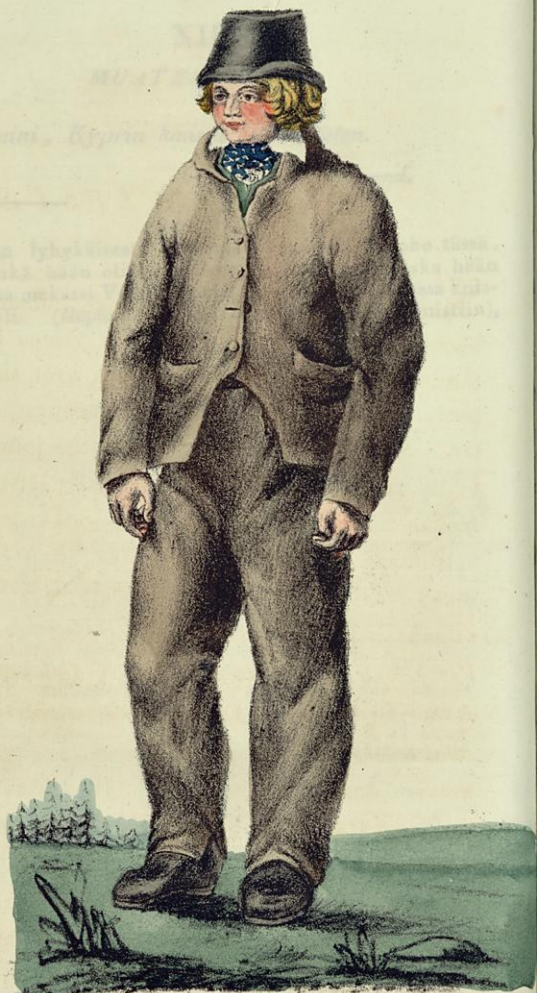
YHÄKSIÄ
KÄLLESTÄ

S...
 lä...
 s...
 ne...
 ja...
 ta...
 me...
 vo...
 mu...
 ri...
 Vi...
 A...
 j...
 a...
 s...

Virolainen

Osakeyhtiö

Alueen H. P. 10. 11.



H. J. Strömmer piirittänyt.

Viirolainen,
Reikin Pitäjältä Niemiöltä.

KEÄNNÖKSIÄ

VIRON KIELESTÄ.

Se joka tahtoo oppia tuntemaan Suomen kieltä, hänen täytyy myöskin joksi kuksi tuntea hänen *siskon-kielet*, tahi ne kielet jotka ovat siitä syntyneet, eli jotka ovat puolestaansa synnyttäneet meidän. Ainoastaan sillä tavoin, että harjoitammo näitäkin tunteaksemme, niin soahaan selvempi tieto meidän omastamme; sillä suuri joukko meidän sanoistamme ovat heistä siirtyneet, niin että heidän muka juuret ja emä-sanat (*stem-ord*) ovat niissä haettavat. Tälläisiä siskon-kieliä ovat erinomattain *Viron-kieli*, *Vatjalaisten-kieli*, *Aunulaisten-kieli*, *Iskhorilaisten-kieli*, Niihen Venäjässä löytyvien *Karjalaisten-kieli*, ja niiten Ruotin ja Norin rajoilla asuvien *Suomalaisten-kieli*; jotka kaikki ovat varsin suomalaisia, ja suurin osa ainoastaan luettavia erinäisinnä puheen-murrena meidän kielestämme. Vaan ilman näitä löytyy vielä muitakin kieliä, jotka ovat kaukaisempina meidän kanssa sukuisin. Nämät ovat *Lapin* ja *Ungerin-kielet*, ynnä ne Venäjässä asuvien *Syrjäläisten*, *Permiläisten*, *Votjalaisten*,

Vogtilaisten, Tscheremissiläisten, Tschuvassilaisten, Ostiakilaisten, Morduinilaisten, ja Tepterilaisten kielet, ja ehkä monen muihen, näihen kaukaisemmihin kansoin.

Siinä toivossa, että minun moamieheini mielellään soisivat soahaksensa jonkun tieon näistä heijän siskon-kielistään, olemme aikonut että jollon kullon antoa näistä kansoista ja heijän kielistä niitä tietoja, joita olemme heistä soaneet; luuessamme tämän paraiten sillä syntyvän että myö ynnä keänöksemme liitemme perustus-hielenkin.

Mitä Viron kielestä erittäin tuloo sanottavaksi *), niin se on muista tarpeellisin meijän tuntea, erinomattain koska ovat Virossa nyt äskötäinkin ruvenneet ylös-harjoittamaan omoo kieltänsä ja oppimustansa **). Mitä heijän oppineet siellä harjoittaavat heijän kielen kunniaksi, niin se on luettu meillekin voitoksi, ja mitä myö toas työkäntelemme, niin se on heillenkin hyväksi. Sillä

*) Näistä heijän töistä ja toimista tulemme vasta-pään antamaan selvempää tietoa. Ja taijamme nyt ainoastaan nimittää, että hyö ovat ruvenneet enemmän kuin myö harjoittamaan kieltänsä ja omaa puhettansa.

***) *Viron-kieli* on vanhuudesta yhtä kieltä kuin meijänkin, ehkä se nyt ajan kululla on joks'-kuks'osaks' erkanut; Sitä kuhutaan vielä nytkin meijän moassa, *Viron-suomea*. Että tuntea Suomen kieltä vaan olla Viron kielestä tiätämätöin, oisi yhtä kuin että kirjasta tuntea suuret nenät (puustavit) vaan ettei eroitto pieniä.

tavalla taijamme kiitettävällä ahkeruella ja kilvoituksella kehoittaa ja oijasta toisiamme, ja yläsauttoo tätä meijän yhteistä kieltä, siihen kuntoon, johon jokainen kunnollinen ja valaistu kansa on vaativa, ja johon jo muut Europan kansat ovat joutuneet.

1821

I.

MEHTÄ-MIES*).

Oli minä muista nuorra miessä,

Oli mulla kolmet koirukasta;

Yks oli Irvi, toinen Ervi,

Kolmas Murri, musta narttu.

Ne sotki mulle suota-moata,

Ite mä marsin mehtä-maata;

Ne toi mull' tuhat tuuva lintuu,

Sata pient' jänisten poikoo.

Ma panin lihat kuivamaani,

Ma panin mahat hautomaani;

Vanha Kass' oil kiimas-silmä,

Vanha Kass' oli loaja-kämmän;

PYSSI-

*) Tämän ja sen jälkimäisen laulun kirjutin minä Virolaisilta meri-miehiltä tänä kevännä, tässä Tukhulmissa. Hyö sanoi olevase orjia (?) Kattein *Ungern von Sternbergin* alla, *Hiiomaalta* (från *Dager ort*). Mitä heijän kielestä tuloo, niin se oli melkeen yheläinen kuin mejänkin, niin että ymmärsimme toisamme hyvin molemmin puolin; ehkä muutama sana meitä eroitti. Jos muualla Virossa puhuttaneen samaa kieltä, on tietämätöin. (*Thomas Piritson* jolta minä tämän laulun kirjutin, sanoi olevaase kotona *Hakaisten kylästä*, *Reikin* pitäjästä, *Hiiomaalta*). Koska minä en varsin tunnek mitenkä Viron kieltä kirjutetaan, niin minä kirjuttelin tätä, niin kuin puhuivat. Nämät laulut ovat sanoistaan ja luonnostaan varsin mejän Runon tapaiset; heijän laulamus ei ollut sen pitempi kuin 8 polvea kaikkiaan, jotka laulettiin neljässä nivelässä; mutta vaihettiin sillä tavalla että koska

(Viron kielellä).

PYSSI-MEES.

Oli minä muista nuoru mieste,
 Oli mull kolmu koirukeste;
 Yks oli Irvi, teno Erve,
 Kolmas Muru musta litsi.
 Niet sötset mole suota-maata,
 Ma isse marsi sen määtä-maata;
 Ne tõi mull tuhat tui lintu,
 Sata santti jäneksä-poika.
 Ma pani lihat kuijema,;
 Ma pani maut mautlemaa;
 Vanna kass oli kiimas silmä,
 Vanna kass oli laija kämmä,

värsyssä oli 10 niveltä (niin kuin usein olikin) niin silloin kukin polvi, ensimmäisessä nivelessä, laulettiin kahesti. Herra Soiton-johtattaja (Director Musices) ja K. kirjuttaja *Drake* oli kyllä hyvä-tahtoinen pistämään heijän laulamuksia paperillen; ja Herra *Stömer* kuvaillemaan heijän muotot ja voatteen-parit.

Lits, merk. "imisä koiraa, narttua, naattua, napiaa, naviaa," — *Söitma*, m. "männä; samoa, matkustoo." — *Isse*, t. *issi*, m. "ite, itse, ihe, itte," muutamissa paikoissa Savossa, niin kuin Juvalla ja Mikkelissä, sanotaan myös, "ise." — *Tui*, G. tuic, t. *tuikenne*, *tuike*, *tuvvikenne*, m. "kyyhkyinen, tuuva" (*Dufwa*). — *Sant*, G. *Santi*, m. "huono, hieno, heiko, pieni." — *Mautlema*, m. että hään pani heitä suo- laan; muutoin tämä sana ei löyvyk Virolaisissa sano kirjoissa. — *Kiim*, G. *Kiimo*, m. "kiima, himo, halu."

Söi minun lihat, kuivamasta,
 Söi minun mahat, hautumasta.
 Ma löin Kassii käpälän peälle;
 Kassipa karkais kaivohoni.
 Läksin ma kylästä miehi ajamaan,
 Mies ja köys joka talosta;
 Saaren-vallast' sata miestä,
 Viron-vallast' viisi miestä.
 Mitäs sut' sain Kasin jülestä?
 Nenän peält' sain neijon-kenkät,
 Peänpä peält' sain sulhais-saappaat.
 Kaulan peält' sain Kaisall' pieksut,
 Käpälän päält' sain Kertull' pieksut,
 Selän päült' sain sota-soappaat,
 Kohun alt' sain kovat rahkeet,
 Hännän päült' sain härjen juhtit.

Käp, G. käpa, "kynsi, jalka, käpälä, käpy, käpälö." — Pihta, "peälle" (?) — Eka, t. igga, "joka." — Perra, "peru, maa, pohja, peräkunta". — Saare-valla, t. sare-ma, m. Oselin soarta. — Ninna, "nenä." — Peig, G. pejo, t. peigmees, pejoke, m. "sulhainen, ylkä". — Kai, t. katri, trino, kats, kaddo, kaddi, triin, "kaisa, katrina. — Vanuka, m. "pieksu,

Söi minun lihat kuijemast,
Söi minun maut mautlemast.

Ma löin kassi käppä pihta;

Kass läks karates kaivosu.

Mina läksi kylästä mehhi ajamaa,

Eka peräst mees ja köis;

Saare-vallast sata meest,

Viro-vallast viis meest.

Missiis kassist jälest sai?

Nina päält sain neijo-kingat,

Pää päält sain peiju-saapat,

Kaula päält sain Kajulle vanukat,

Käppä päält sain Kertulle vanukat,

Seljan päält sain söitu-saapat,

Köhu alt sain kövast röhmat,

Enna päält sain ärjä jöttaat.

kurppoinen, lapikka." Ei tämäkään sana löyvyk Hü-
pelin Virolaisessa sana-kirjassa. — *Söiti* t. *söitja-saapat*,
"ratsa-saappaat," *rid:stóflar*. — *Kövva*, "kova, vahva."
— *Röhma*, "rahkeet." — *Händ*, G. *hänna*, "häntä."
Härg, G. *härja*, "härkä." — *Jöttaat*, t. *juhtme-
köisi*, m. semmoisia nahasta tehtyjä hiihnoja tahi köy-
siä joilla häret ja juhtat sioitetaan ikeeseen.

II.

SOTA-MIEHEN LAULU.

Läksin minä kiikkuun kiikkumahan,
 Tammen latvaan laulamahan;
 Tuli mulle soasta sanomat:
 Kuka meist' tänäin sotaan lähtee?
 Lähtee meist' äit', vai lähtee meist' toat',
 Vai lähtee meist' kaikkiin nuoriin veikko?
 Sota-leivät sotkematak,
 Vaino-kakut kastamatak.
 Elä ala sotia soan eissä,
 Elä ala sotia soan takoo!
 Eissä on miekka-kolinat,
 Taakana on pyssy-parinat;
 Keskimmäiset kotiin tuleevat. — —

Hyppää Halli, karkaa Körvi,
 Hyppää yli isän pihan;
 Hyppää Halli, karkaa Körvi,
 Hyppää yli Emon pihan.
 Emo tuli ulos; ei tunnek poikoo,
 Hyppää Halli, karkaa Körvi,

*) Kes, G. kelle, kenki, "kuka, kekä, mikä." — Tänna t. tänna, "tänäin, tänä päivänä, tähän." — Taat, G. tade, tadi, "isä, toati." — Vend, G. venna, "veljä, veiko." — Vain, G. vaino, "vihä, vaino." — Akka-mä, t. hakkama, "alkomaan." — Kuju, t. kirjo, "ko-

(Viron kielellä).

SÖA-MEHHE LAUL.

Läksi minä kiike kiikelema,
 Tamme latto laulama;
 Tulli mulle söast sanomit:
 Kes meilt tänä sötta lähhep?
 Lähep mei eit, vei lähep mei taat,
 Vei lähep mei kiiken nuoremp vent?
 Söa leivat sötkumatta,
 Vanui kakkut kastamatta.
 Ärra akka söita söa ees,
 Ärra akka söita söa taka!
 Ees on mööka kölinät,
 Taka on pyssy-parinat;
 Keskmest kuju tulevat,
 Hyppä Halli, karka Körvi,
 Hyppä yle isa öuve;
 Hyppä Halli, karka Körvi,
 Hyppä yle emo öuve.
 Emo tule välje, — ei tunne poika.
 Hyppä Halli, karka Körvi,

tiin, kotiisak." — Tässä mahtaa olla muutamats värst
 poisheitetyt, koska poika jo tuli soasta kotiin. — *Hal*,
G. halli, "harmoo, hoale." *Halli*, kuhutaan sekä
 Suomessa että Virossa yksi harmo-karvainen koiras-
 kape, e. m. koira, hevoinen (schimmel). — *Körb*, G.

Hyppää yli veikon pihan;
 Veiko tulee ulos — ei tunnek veikkoo,
 Hyppää Halli, karkaa Körvi,
 Hyppää yli siskon pihan.
 Sisko tuli ulos, ja tunsii veikon.
 Kuinka sa minua veikko tunsit?
 ”Verkain on sun nutun reunois’
 ”Ompelus sun vaatteis ääres’
 ”Onkos soassa nainen armas”?
 Eip’ ole soassa nainen armas.
 ”Onkos soassa koaso kallis”?
 Eip’ ole soassa koaso kallis.
 Kankia henki, ja kankiapeä hevoinen!
 Soass’ on niin paljon miesten ruummiit,
 Kuin on metsäss’ puita paljon;
 Soass’ on niin paljon miesten päitä,
 Kuin on suossa mättäit’ paljon;
 Soass’ on niin paljo miesten neniä,
 Kuin on kairross’ koukun neniä;
 Soass’ on niin paljo miesten silmiä,
 Kuin on tähtiä taivaas’ paljon;
 Soass’ on niin paljo miesten korvii,
 Kuin on krouviss’ kannun krrvii;

körbi, kuhutaan Virossa yksi ruunikarvas hevoinen (brunte); koska ei meillä ouk siihen sopiva sana, niin otamme heijän. — *Oue*, t. *oue*, piha, kartano. — *Välje* t. *välja*, ulos. — *Ödde*, G. *öe*, sisari, sisko. — *Ultus-äär*, ”yoatteen-kaista, liepi (flädes-tiff),” — *Kuub*

Hyppä yle venna öuve.

Vent tule välje, — ei tunne ventä.

Hyppä Halli, karka Körvi,

Hyppä yle hoo öuve.

Hötä tule välja — tundes venna.

Kaitas sa meut wenta tuntsit?

Ultus ou su kuue eeres,

Palistus sa rättiku eeres.

Kas on söas naene armas?

Ei pole söas naene armas.

Kas on söas kaasa kallis?

Eip ole söas kaasa kallis.

Kanke hink, ja kanke-peaka hopunen!

Söas on niin paljo meeste kehaset,

Kui on metsas puita paljo;

Söas on niin paljo meeste päitä,

Kuin on suos eest mettut paljo;

Söas on niin paljo meesten nenaset,

Kui on kaivu kouku-nenaset;

Söas on niin paljo meeste silmi,

Kui on tähtä taivas paljo;

Söas on niin paljo meeste körvi,

Kui on körtsu kannu-körvi;

G. kuue, "nuttu, takki." — Pallistus, "ompelus, piär-
mäys. — Rättik, G. rättiko, "voate, huiyi, riepu,
rätti. — Kas, "kos"; Suomalaiset panoovat sitä sa-
naan lopulla. — Armas, G. armasa, "rakas, suloinen,
armas" (sisko kysyi jos hänell' oli akkakin soassa). —

Soass' on niin paljon miesten käsii,
Niin kuin pinossa puita paljon;
Soass' on niin paljo miesten sormii,
Kuin on räystääss' ruokoi paljon;
Soass' on niin paljo miesten jalkoi,
Kuin on aijass' seipäät paljon;
Soass' on niin paljon miesten varpait',
Kuin on vanhan variksen varpait' ;
Soass' on niin paljon miesten ty . . .
Kuin on karhiss' piitä paljon;
Soass' on niin paljo miesten verta,
Kuin on meressä vettä paljon.

Naene, G. naese', "vaimo, avio vaimo." — Kaas, G. kasa, "akka, puoliso, toveri" (tästä lie ehkä Suomalaisen sana koaso virunut). — Kehha, t. kehhä, "ruumis, roato." — Körts, G. körtsi, "kapakka, krouvi, juoma-paikka, juotto-pöytä" (fränk). — Rog, "ruoko,

Söas on niin paljo meeste kässi,
Niin kui pinuss puita paljo;
Söas on niin paljo meeste sörmi,
Kui on reestas ruoku paljo;
Söas on niin paljo meeste jalku,
Kui on aitas teiput paljo;
Söas on niin paljo mieste varput,
Kui on vana varesen varpu;
Söas on niin paljo mieste . . . aset,
Kui on äkeisies piita paljo;
Söas on niin paljo meeste verta,
Kui on meres vettä paljo.

pilli, kaisla. — *Äk*, t. *äkke*, *äkki*, *äggel*, *häggel*,
karhi, äes. Syy, minkä tähän sanat Viron kielessä ovat
niin erinäiset ja moninaiset, on se, että kirjutetaan
kumpaisellakin puheenmurrella; sekä *Dorpatin* että
Räävelin. Myö tahomme eroitto heitä nenillä *d*, ja *r*.

III.

*YHEN ARMOTTOMAN NEIJON
SURKUTTELEMISTA* *).

Minä yksi niin kuin Tetri!

Viel' on teurill' toinen puoli;

Minä yksi niin kuin Piäsky!

Viel' on Piäskyll' peivanhinta;

Minä yksi kuin tuo Kurki!

Viel' on Kurell' kuutenneksi;

Minä yksi niin kuin Sorsa!

Viel' on Sorsall' miesparinsa;

Minä aina aivanyksi!

Mull' ei ouk oma Isäini,

Mull' ei ouk oma Emäni;

Susi on mun souvattanut,

Karhu on mun kasvattanut,

Mehtäsika suositellut.

Kaik' Kullat lähtöövät kotiinsa;

Kuhun lähen minä Isätä!

Kuhun lähen minä Emätä!

*) Tämä Viron laulu on otettu *Joh. Henr. Rosenplänter*in *Beiträge zur genauern Kenntniß der Estnischen Sprache*, 11:stä osasta, p. 142. Se on yksi niistä kauniimmista Virolaisten vanhoista Runomuksista, erinomattain hänen murheellisen ja lapsi-rakkaallisen luontonsa suhteen. Herra *Rosenplänter* on ansainut moamiehiltänsä että muilta oppineilta ja kansoin tiiustajoilta suurimman kunnian ja koston siitä hänen kiivau-

(Viron kielellä).

VAENE NEITSI
MURRETAMINNE.

Minna üksi kui se tedde.

Weel on teddrel teine pool.

Minna üksi kui se päso,

Weel on päsul peawannu.

Minna üksi kui se kurg.

Weel on kurred kukestee.

Minna üksi kui se part.

Weel on partil parimeesi.

Minna ikka ainüksi!

Mul polle omma issada,

Mul polle omma emmada,

Sussi on mind suisutanud,

Karro on mind kasvatanud,

Metsa mära mängitanud.

Keik kullad lähwad kojo —

Kuhho lähhen minna issata!

Kuhho lähhen minna emmata!

testansa, jolla hään on ahkeroitannut tarkemmin tutkistella ja harjoitella Viron kieltä ja vanhoon runomusta. Se joka tahtoo tuntea nähen meijan noapuritein oppimusta, niin ostakoon tätä hänen äsken mainittua kirjoa, josta jo 16 osaa on ulos-annettut (ensimmäinen v. 1813, viimeinen v. 1826). Kukin osa on nuon 8 arkkia kokonaisuultaan, ja maksaa 5. Ruplaa paperissa, hankioillen; mutta niin kuin hään on ite

Kuhun vieryn veljetöinnä!
 Kuhun astun auttajata!
 Kiven juureen, kannon juureen,
 Puun juureen, petäjän juureen,
 Lepän lenkohon sylihin,
 Koivun kalliin käsihin,
 Hoavan harmaan helman alle!
 Kellen ruikkaan kurjat mielet,
 Kellen vaivaani valitan!
 Kellen viskonma vihaini?
 Kivellenko kirkkotiellä?
 Paellen Papin pellon peällä?
 Kivi korkia — ei puhukkaan!
 Poasi paksu, ei pajata.
 Kivi ei muista Neijon kieltä,
 Poas' ei Neijon palvellusta!
 Kujerran kulta-kukillen,
 Ankerheinillen valitan;
 Itken nuorellen ruohollen.
 Kulta-kukat kellaistuuvat,
 Anker'-heinät hualistuuvat,

minullen kirjuttanut, niin halvenetaan tätä hintoo sillä tavalla, että se joka ostaa koko kootuksen, niin sille annetaan puolella huokiamalla, ettei kieliin eikä kansoin tiiustajat mahtaisi säikähtyä siitä korkeasta hinnasta, johon hyö nyt jo nousoovat.

Kuin se. Se Viron kielessä on yhtä kuin "sie, sä, sa", meijän kielessämme, mutta Virolaiset tarkoittavat sillä myöskin *articulus definit*. Samaten sa-

Kubho weren wennatagi,
 Kubho astun audujatta!
 Kiwwi jure, känno jure,
 Pu jure, peddaka jure,
 Leppa sirgee sülleje,
 Kasse kalli kaendelaie,
 Hawa halli ölma alla! —
 Kellel kurdan kurwad meled,
 Kellel haigeed hallatsen!
 Kellel wibhad weretan!
 Kiwwile kirrikotele,
 Paele pappi wälja peälä?
 Kiwwi körki ei könnele,
 Paas on paksa ei pajata!
 Kiwwi ei moista neio keelta,
 Paas ei neio palweeida! —
 Kurdan kullerkuppudele
 Hallan angervaksadele
 Nuttan norele rohhole?
 Kullerkuppud kolletawad,
 Angerwaksad hallitavad,

notaan toisinaan Suomessakin, e. m. ”jokos-se hevoinen tuli”? — *Part*, r. t. *parts*, d. ”sorsa, vesilintu”; *Анка*, анб. — *Ikka*, t. *ikke*, *ik*, r. *ikkes*, d. ”aina, ainiian, ikuisesti.” — *Polle* (yhteen veitty sanoista *ep olle*) ”ei ole.” Se on muistettava että kieltäväisiä toimitus-sanoja (*verba negativa*) taivutetaan Vironkin kielessä toisinpäin tykkänään kuin myötistyväisiä (*affirmativa*); ei ainoastaan sillä, että hyö eroitaiksen

Ruoho nuori notkistuupi
Minun kultain kujerressain,
Minun hanhein valitessain. —
Myöpä kaksi orpo-lastä,
Lähkemme pyhänä kirkkoon!
Valkeet rievut piässä,
Valkeet rievut käissä,
Itku-kirjat riepuhussa.
Lähkem' Emän hauvan peälle,
Lähkem' Isän hauvan peälle! —
Äiti hauvasta puhuupi:
"Kuka liikkuu hiekan peällä?"
"Kuka astuu hauvan piällä?" —
Minä kuulin; vastais'n vastaan:
Tytär liikkuu hiekan piällä,
Tytär astuu hauvan peällä,
Nouse ylös Emoseini!
Nouse ylös Isoiseeni!
Nouse mun piätä sukimaan,
Jalan alle harjamaan,
Anto-vakkaa valmistamaan,

laivutoksissaan, vaan silläkin että nenä p yhistetään
 heihin eteen. — *Metsä-määr*, t. määr, *müggar*, r.
kähr, *mötsik*, d. "mehtä-sika." Se näyttää kuin tä-
 mä sana oisi sukuisin meijän sanan "mykrän t. myy-
 rän" kanssa; joka taas Viron kielellä on *myt*, *rot*,
mut, r. *myggur*, *myrk*, *mitter*, *migger*, *myyta*, d.
 — *Mängima*, "soittamaan"; *mängiminne*, "soittami-
 nen." — *Sirg*, t. *sirge*, "suora." — *Kask*, G. *kasse*,

Rohhi nori nörgastelleb,
 Minno kulla kurtedessa,
 Minno hanne halladessa! —
 Meie kaksi waeste lasta
 Läh'me pühapä kirriko,
 Walgeed rättikud peassa,
 Walgeed rättikud käessa,
 Nutto kirjad rättikussa.
 Lähme emma haua peäle,
 Lähme issa haua peäle! —
 Eita hauasta könneles:
 Kes se ligub peäle liwa?
 Kes se astub peäle haua? —
 Minna moistan, kostan wasta:
 Tüttar ligub peäle liwa,
 Tüttar astub peäle haua!
 Touse ülles emmakenne!
 Touse ülles issakenne!
 Touse mo pead suggema,
 Jalla allaje harrima,
 Ande wakka walmistama,

"köivu." — *Hallastama* t. *hallestama*, "kujertella, valittaa, ruikutella. — *Välja*, merkitse ei ainoastaan "ulos, ylös, "mutta myös mikä on ulkona, niin kuin "vainio, piha pelto." — *Könnelema* t. *könnelma*, "puhua, hoastoo, lausua, pakinoija, virkaa." — *Pajata*, "puhumaan, soarnomaan." Tästäpä se Suomen sana "paipattaa" mahtaa olla kotoisin, jota sanotaan kuin puhutaan yhestä asiasta kovan paljon. — *Muist-*

Kirstun kanta kiinittämään!

Emä hauasta puhuupi:

”*Ei voi nousta Tytär rukka!*”

”*Ei voi nousta, ei havaihta!*”

”*Murto kasvaa mullan peällä,*”

”*Heinä harva hauan päällä;*”

”*Silmill’ on sininen metsä,*”

”*Kulmill’ on kulo punainen,*”

”*Jaloill’ on jalava metsä,*”

”*Pää-lailla on niini mehtä.*”

”*Jumala sun piäs sukekoon,*”

”*Moaria vakkais valmistakoon,*”

”*Kirstun kannet kiinittäköön,*”

”*Jalan alla hariatkohon!*”

Minä aloin itkemääni:

Nouse kuitenkin ütiseini!

”*Ei voi nousta, Tytär rukka!*”

”*Syötä murtoo mullikalle,*”

”*Heinä harva härillen!*”

”*Murrosta mullikat väkevät,*”

”*Harva-heinilt’ härjät suuret.*”

Kirsto

ma, t. moistma ”ymmärtää, osata”; tästä se Suomen sana ”muista,” (Virk. mällestama). — *Kullerkuppud, m.* yhtä heineä t. kukan loatua, ja taitaa merkihtää niitä joita myö kuumme ”kelta-kukkiks” (*Caltha Palustris*); joita saisimme Suomeksikin kuhtua ”kulta-kukkia, t. kulta-kupuja.” — *Angervaksad,* on yks toinen heinä laji, joka taitaa merkihtee sitä, mitä Suomessa kuuhtaan ”ankeryoa t. ankerias-ruho” (*Spiraea Ulmaria*);

Kirsto kaanta kinnitama! —

Emma hauasta könneles:

Ei woi tousta tüttar waene!

Ei woi tousta, ei ärrata.

Murro kaswand peäle mulla

Arro heina peäle haua

Silmil on sinnine metsa,

Kulmul on kullo punna,

Jallul on jallaka metsa,

Pea lael on perna metsa.

Jummal so pea suggego,

Maria wakka walmistago,

Kirsto kane kinnitago,

Jalla allaje harrigo! —

Minna hakkam nuttemaie:

Touse ikka eidekenne! —

Ei woi tousta tüttar waene!

Söda murro mullikale

Arro heina härjadele.

Murrul mullikad wäggewad

Arro heinal härjad sured. —

eli jos liene yhtä, kuin mitä Virolaiset kuhtuuvat *Angerpist*, t. *angerpistid* (*Spiræa Filipendula*): — *Vaene*, "vaivainen, armotoin, katala." — *Nut*, G. *nutto*, "itku, parku, poru." — *Liiv*, t. *liva* "hieka, hieta;" tästä ehkä Suomen sana "lieto." — *Arro*, "hieno, harva, kova. — *Kullo*, "kulo", sellaista vanhoo heinee, joka on toist' vuotista. — *Jallai*, t. *jallaka pu*, e. *jallaja pu*, d. *Jallakas*, r. "jalava", (alm-tråd) kyn-

Olisko hiekasta lunastamista,
Hauasta eroittamista;
Toisin linnast' hieka-seulan,
Hakulista harva seulan,
Torilta tuli-punaisen,
Millä seulaisin somerot,
Millä hiekan liikuttaisin,
Kiven-mujut kerittäisin;
Viskos'n mullat muillen maillen,
Kivi-murut kirkko-tielle,
Suattais'n hiekat linnan puollen,
Mutt' ei ou hiekasta lunastamista,
Eikä hauasta eroittamista,
Kuopasta ei kaivamista!
Kuitenk' mullass' äitiseini! —

neppää (Virk. *kynnarpä*, *kynnarpä pu*); merk. myös "voahteria" (lönn). — *Pern*, "lehmus, niini-puu (lind)" — *Akkama*, "rupeamaan, alkamaan." — *Lin r. Liin d. G. linna*, merk. ei ainoastaan "linnaa" mutta myös "kaupunkia." — *Allev*, "hakuli, esikaupunki" (förstad, hacketwerk). — *Turg, G. turro*, "markinat." Tästä ehkä lie *Jurun* kaupunki nimensä soanut; jota Viron-

Olleks liwast liteminne,
 Hauasta arrotaminne,
 Tookin linnast liwa sööla,
 Allewista arwa sööla,
 Turrulta tullipunnase,
 Misga sööluksin sömmera,
 Misga liwa ligutaksin,
 Kiwwi krusi keritaksin,
 Wiskaks' mulla muile maile,
 Krusige kirriko tele,
 Sadaks liwa linna pole! —
 Agga ei olle liwast liteminne
 Ei hauasta arrotominne,
 Kabbelist ei kaebaminne! —
 Ikka mullas eidekenne!

kin kielellä kuhutaan *Turro, turru, turru lin, r. turro liin, d.* — *Kruus, G. Kruusi*, ”muru, muju, mujuja”, *Grus.* — *Anto vakka*, puhe on tässä siitä arkusta, joka hänellen oli antimiin kanssa tuleva, koska hään joutui morsiammeksi. Tällä tavalla kuvaillaan aiyan somasti hänen lapsillista mieltä.

IV.

KIIKKU-LAULU *).

Yksi laulaa:

Lähkem' kiikkua katsomaan!

Yhteisesti:

Kiikuta.

Yksi laulaa:

Tokko se kiikku kantaa meitä?

Yhteisesti:

Kiikuta.

Yksi laulaa:

Kuin se kiikku meit' ei kanaa,

Yhteisesti:

Kiikuta.

Yksi laulaa:

Ota kirves ja raivo kiikku!

Yhteisesti:

Kiikuta.

Yksi laulaa:

Ota tuli ja polttele kiikku!

Yhteisesti:

Kiikuta.

G—nd.

*) Tämä pieni ja soma laulu — jossa kuvaillaan yhtä paikkaa kussa nuori-väki pyhä-iltana kiikuttamisella viettelöivät aikansa, ja joihin joukossa muutama kylän-vanhin keskustelooi välillänsä, mitenkä saattaisivat tätä heijän vaarallista huvitosta hävittää; vaanz joihen puhesta ainoastaan silloin-tällöin sanaa selitetään,

(Viron kielellä).

KIIK-LAUL.

Yks laulab:

Lähme kike katsuma!

Yhte-laulminne:

Kikele.

Yks laulab:

Kas se kiik ka kannab meid?

Yhte-laulminne:

Kikele.

Yks laulab:

Kui se kiik meid ei kannab,

Yhte-laulminne:

Kikele.

Yks laulab:

Wotta kirves, raiu kiik;

Yhte-laulminne:

Kikele.

Yks laulab:

Wotta tulli ja põlleta kiik.

Yhte-laulminne:

Kikele!

B.

tässä nuortein richumisessa — löytyy painettu *Rosenplünterin Beiträge zur genauern Kenntniß der Estnischen Sprache*, 1:ssä osassa p. 12; nimellä: *Schau-fellied*; ja alikirjutettuna nenällä *B*; joka merkihtenön Kirkkoherra *Brockmannia* Auderman pitäjässä.

KEÄNNÖS.

VATJALAISTEN TAHI TSCHUUDILAISTEN KIELESTÄ.

*V*atjalaiset oli ennen aikana yksi merkillinen kansa, siitä yhteisestä Suomalaisesta suvusta; ja on nyt yks niistä meidän suku-kansoistamme, joka on jo piamittain perätin poiskavonna joukostamme. Kuitenkin löytyy heistä vielä nytkin yksi vähäinen jäännös pois-salattu synkissä mehissä, kaukana muista ihmisistä. Näin heitä tavataan vielä tänä päivänäkin itekseen asuvina Peipuksen ranoilla Inkerin maalla, kussa hyö asuskeleovat yksissä kylissä metten korvessa; erinomattain Kattilan pitäjässä *). Ne

*) Meidän tuloo kostelemaan ja kiitoksella mainihtemaan niitä miehiä, jotka ovat saattaneet meillen sitä vähee tietoa, joka meillä muka on näistä Vatjalaisista. Näistä on erinomattain mainittavat oppiva Herra *Ludolf And. Zeträus*, joka oli niillä paikoilla syntynyt, ja joka tarinoi näistä, meidän Porthani vainoollen (lue *Åbo Tidning*, vuonna 1802, N:o 65); ja Narvan muinonen Pappi Herra *Fredr. Ludolf Trefurt*, joka variten vasten kävi heidän kylissä, heitä tiustelemassa (lue *Gadebuschin Versuchen der Eivländischen Geschichtsfunde und Rechtsgelehrsamkeit. I. B. V. Stück*). Yks minun tuttavistain ja opisto-kumppalistain (*Akademi Samrater*) Herra *Grundstroem*, on näinnä viimeisinnä vuosinna ollut pappina silleen Suomalaisellen seurakuunal-

suurimmat näistä heijän kylistä, kuhutaan yksi *Kolkon-peä* *), toinen *Babina*.

Nämät *Vatjalaiset* eroittaiksen niistä ympärillä asuvista *Venöläisistä* ja *Inkrikoista*, sekä kielessä että voattein parissa, kuin että myös tavoissaan ja uskomuksessaan. *Venäläiset* niin myös *Saksalaiset*, että *Virolaiset* kuhtuuvat heitä *Tschuudiksi* tahi *Tschuudiloiksi* **), ja luuloovat heijän olevan sen viimeisen perun niistä vanhoista *Tschuudiloista*, joista paljon puhutaan vanhassa tarinamuksessamme; vaan hyö kuhtuuvat ihtesek *Vatjalaisiksi*, ja sanoovat heijän kansan muinon olleen kuuluisan ja voimalisen. Heitä tnnnetaan jo myöhäisempiinkin aikoin tarinamuksessa nimellä *Watländare*, *Weser*; ja heijän moa joka vielä silloin eroitettiin *Inkeristä* ja *Viron moasta*, kuhuttiin *Watländ* (*Vatjalaisten maa*, tahi *Vatjan-moa* ***). Että tämä vanha *Vatland*, joka

len, tässä samassa *Kattilan* pitäjässä; minä olen jo kahelikkin kirjuttanut hänellen, pytäin häneltä muutamia tiiustuksia näistä *Vatjalaisista*, ja heijän kielestä, vaan en ole soanu niin vastaustakaan.

*) *Juvan* pitäjässä *Savossa* löytyypi myös e. m. yksi kylä jota kuhutaan *kolkon-peäksi*; ja toinen taas, *kolkon-taipaleeksi*; josta selitetään että heijän kylän nimetkin ovat varsin *Suomalaiset*.

***) Tällä *Tschuudin* nimellä, nimitetään *Suomalaisiakin Venäläisiltä*, jota moni lauloo olevan yhtä, kuin *Schyythit* vanhassa tarinamuksessa.

****) Se näyttää ikään kuin *Lappalaisetkin* oisivat ennen vanhuutessa tunteneet näitä *Vatjalaisia*, ja tulleet heiltä rasitetuiksi ja pahoin käytätyiksi, koska heijän nimi (*tjude*, *vassjolats*) vielä nytkin heijän kielessä

makais Suomen-lahen pohjukassa, niillä paikoilla arvaten kussa Koporien kaupunki on rakettu, vielä näinnä viimeisinnä vuos-satoina ei ouk ollut varsin kuulumatoin, nähään siitä että Poavi Gregorius IX:nees kirjassansa annettu sinä 9:nä päivänä Tammi-kuussa vuonna 1230 Upsalan Peä-Piispallen ja Piispallen Linköpingissä, kehoittaa ja keskee heitä: *ut inhibeant, ne quis Christianorum paganis in Karelia, Ingria, Livonia et Vattlandia ferrum arma vel ligna deferat aut apportet, quo eorum crudelitas in Svecos avertatur* (että kieltäsivät, jottei yksikkään pitänyt tuoman tahi kuljettaman rautoa, sota-aseita tahi puita, niillen Karjalassa, Inkerissä, Virossa ja Vatlandissa asuvillen pakanoillen, jotta sillä vältettäisiin heijän julmuutta Ruohतालaisia vastaan *)

Nämät Vatjalaiset, joihen tavoista ja elämästä myö vastapäin tullaan enemmän puhumaan, ovat kaikki Greekan-uskoisia, vaan varsin valaistamattomia ja joutavihin uskovia. Heitä kiitetään ava-

roiksi

merkihtee Vihollista. Muutoin on myöskin mainittava, että se sana *Vatjalainen* on pian yhtä-kuultavainen kuin *Votjalainen* (votjak, votjak) yks toinen Suomalais-sukuinen kansa, joka asuu Vätskin Kasanskin, ja yhdessä osassa Orenburgskin Kuvernissa, Venäjässä, ja josta vasta, enemmän.

*) Lue *Juustenin Chronicon Episcoporum Finl. p. 103, ja 140.*

ja hyvätahtoisiksi vierailleen; ja heijän vaimot sanotaan olevan kauniit, ja paremp'-näköiset kuin Venäläisten ja Suomalaisten. Hyö ovat kaikki orjia Herroin alla, ja uskomuksensa suhteen kuuluvat Venäläisten kirko-kuntaan, jossa heijän täytyy Venäjän kielellä toimittaa Jumalan palveluksensa; jota kieltä harva heistä sanotan ymmärtävän, vaimoista ja lapsista ei ykskään. Hyö tuloovat sen eistä useemminkin siihen Kattilassa löytyvään Suomalaiseen kirkkoon, koska hyö kuitenkin heijän kielestä ymmärtävät jottaik; ja ihastuuvat ja pitävät hyvänä niitä Suomalaisia, jotka yhtyvät heijän kyliihin, ja joihen kanssa hyö taitaavat puhettansa vaihtoo. Heijän kieli on yksi Suomalainen puhe *), kussa löytyy montaakin omoo sanoo **), ja kussa taas moni sana merkihtee toista kuin meijän kielessäme ***); ja jossa ehkä myös joskus tavataan

*) Että se monessa sanassa eroittaiksen yhdellä eli kahella nenällä on arvattava, e. m. *illeminne* ("ihminen, imeinen, inhiminen", — Vironkielellä, "inniminne, inninenne") *mess* ("mies", Virk. "mees") *potjo* ("poika", Virk. "poeg, poig, pois", — Lapk. "paitja, patja") *tyär* ("tytär", Virk. "tyttar, tyttär, tyddar, tytrukka") j. n. e.

**) Tällaisia heijän kielessä löytyviä omia sanoja, on e. m. *järky* (tuoli), *pellduschka* (korvarenkas), *riikka* (yksi voatte, jota vaimoväk siotteloo peähäänsä; "ride t. rie", merk. taas Vironkielessä "liinaisia vaimon-voatteita").

***) Niin e. m. merkihtee *Morsian* Vatjalaisen kielellä lapsetointa vaimoa, niin naitua kuin naimatointakin,

Venäläisiä ja Saksalaisia sanoja sisään tunketuita. Ikään kuin Aunulaisten, Lappalaisten ja niihen Venäjässä asuvien Karjalaisten kielessä, niin tavataan myös näihin Vatjalaistenkin eänös *sch*, erinomattain missä myö meidän kielessämme sanomme *s* tai *ss* *). Tämä Vatjalainen kieli kuuluupi aivan pehmiällä, ja on sohiseva ikään kuin Venäläisten

mutta ei sitä, mitä *morsia* Suomessa; tai *mårse* Lappissa; ja *morsja* t. *mörjsja*, Virossa. Vatjalaiset kuhtuuvat tuvansa tai pirttinsä *riihi*, jolla myö ymmärrätään sitä huonetta, kussa puijaan viljojamme. Samalla tavalla kuhtuuvat Vermlannin, ja Sollöerissa Norissa, asuwaitet Suomalaiset, tupiansa, *saunoiksi*; joka toistaa mitä olemme jo ennen sanoneet: että Suomalaiset enen vanhuutessa sekä kylpivät että tappaisivat rihtänsä asuma-huoneissansa (lue *Försköt att förklara Taciti ombömen öfwer Finnarne*). Virolaiset kuhtuuvat tupiinsa *tubba* (tupa) r. ja *pird* (pirtti) ja *tarra*, d. (josta meidän sana "tarha" on otettu). Lappalaiset taas, jotka eivät asuk tuvassa, vaan koassa, kuhtuuvat näitä asuma-huoneitansa *käte* (kota); josta se Suomen sana "koto" on lähtenyt. Pirtin kuhtuuvat hyökin *täppe* ja *stäpe*. Se oisi meillen Suomalaisillen varsin suloinen ja hyötyllinen, niin kielen kuin kansan tiustajoillen, jos kerran tehtäisiin tarkan tutkistelemuksen näihin Lapin, Viron ja Suomen kieliin välillien, josta meille moni tieto selvisi meidän kielessämme. Se on merkillinen ettei ouk vielä yksikään tähän asiaan puuttuna, joka näyttäis meistä niin luonnollisellen ja tarpeellisellen. Siittenpä vasta nähteisimme mitenkä sanat ja heidän merkitökset ovat toinen toisestaan vajunet, ja kuinka hyö ovat ikään kuin sukuisin yhestä kielestä toiseen.

*) Se on mainittava, että koko meidän Suomalaisessa kielessämme ei ollenkaan tavatak eäntä *sch*, ehkä sitä kaikissa muissa meidän suku-kielissä me tavataan liiaksikkain. Samaten sanottiin että yksi suku-kunta Hebrean kansasta, eivät olleet hyvät sanomaan *U* (*sch*), vaan sanoivat silloin aina *U* (*s*). (Tuomar. kirj. 12. 6.)

kieli siitä että missä myö pietään nenee *k*, siinä hyö panoovat *tsch*, e. m. *tschartano* (kartano), *tschuule* (kuule), *tschäy* (käy), *pitschä* (pitkä), *pänt-schi* (pänkki) j. n. e. *)

Mitä heijän lauluihin tuloo, niin nähään jo tästä pienestä sipaleesta, jota myö olemme tässä liittäneet, että hyö ovat oikeita Runoja, ja ehk'emme tunne mitenkä heitä lauletaan, niin on uskottava että heitä lauletaan meijän Runoin tavalla.

Sekä näistä Vatjalaisista, että muista Venäjässä asuvista Suomalaisista kansoista, toivotamme myö tästäpuolen sohaksemme selvempöö tietoa, koska Herra Oppia *A. J. Sjögrén* — joka nyt Suomen hallituksen kustennoksella, on näillen mailten matkustanut, variten vasta heitä kuulustelemassa — kerran on sieltä kotiisak tuleva **).

*) Merkillinen on että *k* muutamissa Ruohtalaisissakin puheen-murressa puhutaan niinikkään, nimittäin kuin *tj* erinomattain Helsingin maassa e. m. *brutjet* (*brufet*), *myttje* (*mytfe*) m. m.

**) Hään läksi Pietarista jo kesällä v. 1824 pitkin Ladogan rantoja pohjoiseenpäin, ja on nyt jo lähes kolt aastaikaa oleskellut Aunuksen ja Archangelskin kuvernissa. Hänen viimeisessä kirjassansa, annettu *Kargopolin* kaupunnissa Aunuksessa, s. 18 p.nä viimeisessä Loka-kuussa, kirjuttaa hään meillen näistä hänen matkoistansa. Mitenkä hänen, rospuutan tautta, täytyi syksyllä v. 1825 viipyä 3 kuukautta *Soankylässä*, jossa hään sillä ajalla opetteliin Lappia. Tästä läksi hään siitten *Utsjoen* kautta *Varangerin-suvannollen*, kusta hään keänsiin *Kantalahteen* tahi *Koolan* kaupunkiin;

YKSI TSCHUUDILAINEN LAULU.

Laulettu yheltä Tschuudin tytöltä Babinan kylästä, Kattilan pitäjässä, Peipuksen rannalla, Inkerin moassa.

*A*uta minua armatointa,
 Toinen sanall', toinen toimell'!
 Kuin minä tulen toiseen paikkaan,
 Eip' ou mulla vanhempia;
 Toiset toisin minua opettaapi,
 Eip' ou mulla kekä minun oikeen opettaapi,
 Mie istun kuin lintu puijen peällä,
 Ja mie olen kuin lammas, metsään keäntyn't.

joista hään tuli *Archangelskiin*, ja sieltä *Meseniin*.
 Kuin hään tästä oli keäntämässään takaisin *Archangelskiin*, niin hään Touko-kuussa v. 1826 keäntyi tautiin *Pinegassa*, ja täytyi kaikeks siks kesäks jäähä *Archangelskiin*, vointuamiseksi. Siinä kirjutti hään sillä ajalla "tiustuksiansa niistä *Kemin Lapissa* löytyvistä *Suomalaisista Seurakunnista*", joita hään *Elokuussa* lähetti painuttamaan. Syksyllä (*Loka-kuussa*) hään keänsiin pohjoisesta eteläiseen, ja oli silloin parillaan mänemässä *Bieloserskiin*, kusta hään sitten toas aatteli lähteä pohjoiseen ja itä-pohjoiseen päin. *Bieloserskissa* varoi hään soahaksensa jotaik tietäksensä, koska tämä kaupunki oli jo lähes 1000 aastaikoa

(*Vatjan tahi Tschudin kielellä* *).

Awita minnu armatoita,
 Tschen saenad, tschen toisell!
 Ku mihall tuhae toisae poika,
 Ae boui milla vannopat;
 Tschet tschen minna opaetap,
 Ae boui milla then minnu okkoi opaetap.
 Mae isson kui lindo puen pael,
 Ja me olaen kui lamma, metsae kaent.

vanha, sillä niin kuin tiijätään, niin Rurikin veli Si-neus piti siinä asumasiensa; ja Nestori taas kirjuttaa että se Tschuudalainen (t. Suomalainen) sukukunta *Vesj* piti tässä pää-asuntonsa. Vielä nytkin asuu tässä ympärillä Suomalaisia kanosja.

*) Tämä laulu on paperillen pantu Narvan papilta *Fredr. Ludolf Trefurtilta*, kuin se näillen paikoillen matkusti, ja löytyy painettu *Gadebuschin: Versuche in der Livländischen Geschichtkunde und Rechtsgelehrsamkeit. I. B. V. Stück p. 13.* Hään sanoo itekkin ei ymmärtäneese heijän kieltänsä, vaan kirjuttaneen sitä myöten miten hään taisi kuuntellessaan sitä käsittää. Uskottava on, että sanat sillä tavoin ovat tulleet virhen alaisiksi.

G—nd.

KEÄNNÖKSIÄ

LAPIN KIELESTÄ.

Koska *Lapin-kieli* on kuuluva siihen yhteiseen Suomalais-kieliloatuun — ei ainoastaan siitä, että kaks kolmatta osaa hänen sanoistaan, on Suomalaisia, tahi Suomeenpäin vetäviä; mutta myös siitäkin, että koko hänen kieli-rakennos (*språfets grammatikaliska byggnad*) on varsin meidän kielen mukainen, ja ikeän kuin perustettu samoilla anturoilla — niin tahtoisimme mielellämme moamiehillemme toimittaa jotakuta tietoa siitä; ja jos ei muuta, niin jolla kulla esimerkillä osottaa heidän runomusta ja laulamusta. Vaan tästä heidän runonteostaan tunnetaan niin vähä, että tuskin juletaan siitä puhua, liioitenkin koska ollaan heidän kielessäkin varsin äkkinäisiä. Kuitenkin tahomme me kerroittaa sitä, mitä olemme kuulleet muilta, ja mitä myö ite olemme jo osittain tulleet tästä kuulemaan.

Mitä ensinnik heidän lauluin laulamuksesta tuloo sanottavaksi, niin se kuuluupi meidän korvisamme varsin pahallen, että olemme epäilyksessämme, jos sitä kuhuttaneen laulamiseksi vai uluamiseksi. Ite kuhtuuvat hyö tätä *juoiket t.*

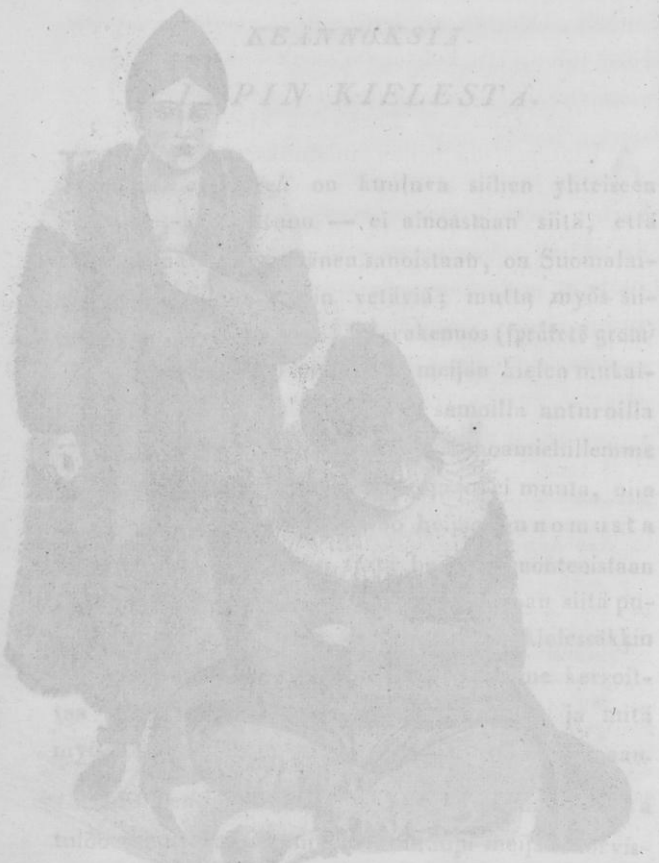


M. v. Wright piirittänyt.

Lappalaisia,
Oviikin voarasta Heden Kirkko-
kunnasta Herjedälissa.

Olmus II. Gm. 220. p.

KELÄNKÄSI- PIN KIELESTÄ.



... on kuulava siihen yhteiseen
 ... -- ei ainakaan siitä; että
 ... on Suomalai-
 ...; mutta myös su-
 ... (sitten) gran-
 ... mukai-
 ... anturoilla
 ... emiehillemme
 ... muuta, on
 ... muuta
 ... nusteistaan
 ... pu-
 ... kääntä-
 ... ker-
 ...

Lappalainen

...
 ...
 ...

juoikastallet, joka merkihtee "loilotella, hyrräillä" (tralla, gnola som Lapparne); että meidän tavalla laulella, kuhtuuvat hyö *laulot, laulotet, veiset*. Tästä tuloo, että kuhtuuvat omaa lauluansa *juoikem*, vaan vieraista *laulom, laulotes, vuöle, veisa*.

Että peättää heidän laulamuksesta jotaik, ilman että ensin siihen tottua, oisi yhtä sopimatoim, kuin että puhua yhtä asiata jota ei ymmäretäk; sillä heidän laulut ei ouk arvattavia meidän nykyistä (moderna) soittamustamme mukaan, vaan kahottavinna varsin omalla tavallaan. Kuin ensin kuulin heidän laulavan, niin se kuuli minusta pian ikään kuin tuuli oisi syvämmoassa vanhoja honkia puis-tellut, jotta antoivat ainian sitä yhtä ja samaa nar-kuttamista. Meärättyjä tahi täyvellisiä eäniä ei paljo selitetäk missään, vaan yhtä naukumista tahi räykyttämistä, joka yksi-eänällisuutensa tautta kuuluu kyllä rumasti. Vaan kuin usseemmin heitä kuul-tiin, niin keksittiin että ehkei näissä ollut vissijä meärättyjä eäniä, niin oli heissä kuitenkin jotakuta järjestystä tahi lomausta, joka yksimukaisuutensa suhteen, ei ollut varsin ilman merkityksetäk, koska se sillä kuvaili sen ra'an ja alaistoman luonnon, jossa elivät, ja anto meillen ikään kuin ymmärrystä, siitä harjottamattomasta ihmisen eänestä, joka ei ouk vielä koroittanut ihtesek oikeeksi lanluksi. Ettei nämät heidän loilottamiset mahak olla varsin ilman

mieluisuvelta heijän; muka korvissansa, arvaamme siitä, että hyö heitä laulaissaan, leppyyvät ja miellyvät.

Mitä tästä Lappalaisten laulamuksesta vielä tuloo muistettavaksi, niin luulen minä keksinein jotta joka erinäinen sana yltyypi jo yksinään koko heijän laulamukseen. Nimittäin sillä tavalla, että ikään kuin tässä meijän nykyisessä soittamukssamme voaitaan laulamukseen kokonaista väräsyä, (tehty monesta erinäisestä sanan-juonesta, rader *), ja niin kuin vanhoin Ruomalaisten ja Greekkalaisten lovistamiseksi ei vaaittu muuta kuin yhtä sanan-juonta (sepitetty monesta yksinäisistä sanoista **), niin tarvitaan Lappalaisten joikkimiseen, ainoastaan yhtä yksinäistä sanoo. Tahi hyö viruttaavat koko laulamuksensa yhdellä sanalla, sillä tavalla että jos se oisi lyhyvempi kuin pitäis, niin hyö sitä viivytää

*) Tahi nykyisissä runomuksissa tahotaan ainoastaan sanoin-sointumista kunkin sanan-juonen viimeisissä sanoissa, tahi sanan polviloissa; meijän Runoissa voaitaan toas sanoin tointumista kussakin sanassa yksissä sanan-juonissa; mutta ei viimeisissä, vaan sanoin ensimmäisissä polviloissa, joka on meillen paljon luonnollisempi; koska myö puhuissamme karaistamuksellamme aina enin tarkoittamme sanan ensimmäistä polvea. Tällainen sanoin alussa tointuva runomus, on myöskin ennen aikana ollut se vanha Islandilaisten ja Göthilaisten.

**) Tämä Runomus-laji, kussa yksi sanan-juoni jo luettiin väräsyksi, mahtaa olla niistä kaikkien vanhemmista. Tällainen on meijän Suomalaistenkin Rupo-soitto, ei sekkään vanhueltaan ouk yhtä sanan-juonta pitämpi; ehkä sitä nyt puoltajan kertoamisella tähän kaheksi.

tää ja venyttää, ja jatkaavat siihen usseemittain polven lä, joka heijän kielessä merkihtee yhtä kuin vakutos-sana (*adverb. affirm.*) *pa, pä*, meijän kielessämme, että sillä muka soaha sitä pitemmäksi *).

Ne Lappalaiset, joita olen nähnyt, ovat kaikki laulaneet varsin yhellä tavalla. Soatua vähä viinoo piähänsä, istuit hyö lattiallen niin kuin heijän on tapa **), ja rupeisivat kyyrysilään virsiänsä hyr-räillemään, ja koska joku synkä sana tuli heijän suuhun, silloin aina koroittivat ääntänsä, ikään kuin meijän velhot, koska haltioissaan pureiskeloovat hampaitansa. Minä olin tuttu yhen Lappalais-Oppivaisen kanssa nimellä *Fjellner*, joka minua aikana oli Upsalan Opistossa, ja joka oli syntynyt varsin Lappalaisilta vanhemmilta Jämtlannin Lapissa. Hään oli ehkä se ainua ja ensimmäinen peri-Lappalainen, joka oli tässä Opistossa opetustansa harjoittanut. Hään sanoi Lappalaisilla ei olevan oikeita lauluja tahi veisuja, ainoastaan kolmet tahi

*) Niin tekivät ne Lappalaiset, joita minä kuulin. Koko heijän laulamuksesta ei selitetty muuta kuin kaks ääntä, ja heijän välillä yhtä rönkymistä, sellaista piämittain kuin on porsailla. Jollon-kullon vätivät tätä ääntä aivan pitkäksi, ikään kuin sillä oisivat polven kannattaneet.

**) Myö olemme jo ennen maininut, että Suomalaisten tavoiissa ja voatteen parissa tavataan jotakuta, joka ikään kuin muistuttaa, että hyö ovat tulleet iästappäin (Otava I, p. 23); tässä nähään että Lappalaistenkin laitoissa on jötaik, joka tarkoittaa sinneppäin.

neljä peä-laulamusta (hufvud-melodier) kaikkiaan *) joihin soittaavat ja lauleloovat mitä tahtooivat, sillä tavalla että sanat veitään ja venytetään näihin soittoihin, ilman minkäänlaisetäk muutokset. Tahii heijän laulut ovat sanoistaan joka-päivällistä puhetta, joka laulettaissa virutetaan tällaisihin joikkimisiin.

Hään sanoi heillä kyllä olevan muutamia laulun-sipaleita, vaan ettei heitäkään missään eroitettu puheesta, ei sanoin-tointumisella eikä polviin polkumisella, eikä millääk muulla sellaisella puheen-tahi kielen-harjoittamisella. Niin hään muka toimitti mullen asian, liekköhän siiten oikeen sitä ymmärtännyt? Ilman hänetäk niin oli minun ajallain Upsalan Opistossa muitakin Oppivaisia Lapin moasta, nimittäin veljeikset *Lars L.* ja *Pet. Laestadius* **), jotka olivat syntyneet (Ruohtalaisilta vanhemmilta) Arjeplogin kirkonkunnassa Åselen Lapissa; ja *H. F. Björkman*, joka oli kotoisin Gellivaaran pitäjästä Luuleon Lapissa, heitäkin

*) Näistä heijän laulamuksista, sano hään yhen olevan tehyn iloisillen asioillen; toisen, suruisillen ja murheellisillen.

***) Näistä *Laestadiuksista*, niin se ensimmäinen (joka nyt on Kirkkoherrana Kare-suvannossa) on jo hyvin tunnettu hänen harjoituksistaan Heiniin-Tietomuksissa (i Botanifen), ja siitä hänen kirjastansa, jota hään jo Oppivaissa ollessaan painutti, nimellä: om *Möjligheten och Förbelen af allmänna uppöfvingar i Lappmarken. Stockh. 1824.* Toinen heistä tehtiin tänä vuonna Tietous Oppiaksi.

minä usein kysyttelin tästä heijän kielestä ja runomuksesta, vaan eivät hyökään sanoineet Lappalaisilla olevan muita lauluja, kuin tällaista joikkimista. Jos nyt tätä verroitetaan siihen, mitä K. Linnan-Soiton-Johtattaja (Kongl. Hof-Kapellmästaren) *Häffner* kirjuttaa Lappalaisten lauluista (lue *Sweda*, I Häft. Uppf. 2, p. 110); joka kehuu heitä varsin somiksi ja kauniiksi, niin emme tiiä itekkään mitä uskottaisiin. Kyllä kaikiteekin *Häffner* paremmin ymärsi heijän soittoon, kuin ykskään muu; mutta on myös mahollinen etteivät hänellen laulaneet heijän omia vanhoja remputoksiaan, vaan muita nykyisempiä lauluja, jotka heissäkin löytynöön. Taitaa ehkä myös olla, että erinäisissä Lapin-maissa lauletaan eri tavalla, ikään kuin heijän kieli ja puheen-murret ovat varsin erilläiset, niin että tuskin ymmärtävät toisiaan.

Sisällepiostaan kuuluu heijän laulut usseemmitain olevan heijän Poroista ja Peuroistaan, tahi heijän peto-pyytämistä ja mehtään mänöistä; jollon-kullon myöskin heijän naimistaan ja tytön-kaupoistaan. Harvoin, ja ehk'ei koskaan, puhutak heissä salauksista tahi vanhoista ihmeistä ja kummituksista *).

*) Sitävastoin lausutaan heijän vanhoissa savuissa ja loruissa paljon vanhoista *Jättilöistä*, jotka hyö kielensä kuhtuuvat *jättenes*, *stalo*, *stourak*, ja jotka mei-

I.

PORO-LAULU *).

*V*oahi, Vasa, Poro
 Vaeltaa kahta kolmee tietä,
 Mylvii moness' korvess' ja koivistoss',
 Noustua ylös, paneiksen (moata) vuaran harjun peülle.

jän pohjoisessa vanhimmassa Tarinamuksessamme usseen ilmoittaiksen. Lappalaisten puheen perästä, niin olivat-
 ten muka mainion isoja ja voimakkaisia ihmis-kapeita;
 mutta varsin tuhmia ja ihmis-syöpäläisiä; kuitenkin voitti
 meijän sukulliset heitä aina viisauellansa. Hyö sanoo-
 vat heijän asunneen heitä lähellä mehissä ja korvissa,
 ja kantaneen Lappalaisillen sala-vihoo. Näistä luonnot-
 tomista ihmisistä, joista Suomalaistenkin vanhoissa kan-
 san-pakinoissa paljon puhutaan, tuloo vastappäin ehkä
 enemmän puhuttavaksi.

*) Tämä Lapinkielinen laulu, kirjutin minä yheltä Lap-
 palaiselta pojalta, nimeltä *Anders Olaus*, joka kävi
 tänä kevänä tässä Tukhulmissa, isäntänsä kanssa, yn-
 nä hänen tyttärensä. Hyö sanoi olevase kotoisin Ovi-
 kin-vaarasta (*från Övifens fjäll*) Hédén kirkon-
 kunnasta Herjedálin Liänistä, ja tuoneese tänne
 kolme Poroa, joita yks Herra viimeis kesänä, heijän
 maita matkustaissa, oli heiltä ostanut. Ehkä tämä
 värsy ei ouk sen pitempi kuin 4 sanan-juonta, niin
 tahtoiapa kuitenkin *Anttia* hämmöntyä, heitä laulaissaan.
 Milloin unohtu häneltä yksi sana, milloin toas toinen.
 Samatenpa se oil laulamus, ei sekkään aina ollut
 yhellainen; toisinaan hään kannatti yhtä polvea,
 toisinaan toas toista. Koska minä ite olen vielä var-
 sin äkkinäinen Lapinkielessä, niin kirjuttelen minä
 sitä, ikään kuin hyö sillä puheen-murrellansa sitä pu-
 huivat. Mutta muistutuksissain (i noterna till ter-
 ten) olen minä nouattanut, sitä Lappalaisissa kirjoissa
 tavallista kirjutosta. Herra *G Barkenbom*, Soitturi K.
 Soiton-Rahvaassa (*Musikus wid Kongl. Kapellet*) koitteli
 kyllä panna tätä heijän Laulamusta polvillensa (på
 noter); mutta sanoi tämän olevan varsin mahottoman,

(Lapin kielellä).

PÄTSO-JOUIKEM.

Altan miesche rontja
 Viälka kiechten kulman sierken,
 Kraukjen mottjem riide puoiltum
 Tschautesta beijessä vuaren tschorrai nille.

kosk'ei croitettu selveä eäntä missään, ainoastaan yhtä sanoin räyhkymistä. Kuvat jotka tähän liitetään, ja jotka kuvailee tätä ennen mainittua 17 vuotiasta poikoo joikatessaan, ynnä sen 16 vuotisen tytön, seisova hänen eärässään, ovat tehty Herra M. v. *Wrightiltä*, joka on osottanut mullen sen hyvyyven, että piiruttaa heitä sekä paperille että kivelle.

Aldo, "voahin"; *Ren:fo*, *Waija*. — *Mese*, "vasa, Peuran vasikka"; *Ren:falf*. — *Ronk*, t. *rântjo*, "veto-Poro, Härkä"; *för:Ren*, *äf:Ren*. — *Wuolget* t. *Wuolket*, "vaeltaa, poislähteä." — *Qwekt*, t. *qwekte*, "kak-si." — *Kolm*, t. *kolma*, "kolmet". — *Sierken* pitäis merk. "sivu-teitä, uroja, polkuja, jotka croittaiksen siltä isolta tieltä"; ja taitaa ehkä tulla sanasta *siratet*, "eroittaa, hajottaa"; tai sanasta *säret*, t. *särretet*, "särkee; säveltee." (Tämä sana ei löyvy Lindahlin ja Öhringin Lappalaisessa Sanan-kirjassa). — *Ruoket*, "kaivata, haukkua"; josta sitten *ruouket*, merk. mylvämistä, ammunista, pylvimistä"; tai sellaista huumamista, jolla voahit kuhtuuvat vasansa luoksensa. — *Riide* "risukko paikka, korpi (?) — *Puoiltum*, "koivisto, koivukko-paikka (?) Tätä ja eillimmäistä sanoo ei tavatak Sanan-kirjassa. — *Tjautet*, "ylös-kantaa, ylös nousta. *Waren nal tjautet*, kantoa ylös vuoren peälle, nousta vaaralle; *tjautasattet*, dimin. frequent. ja *tjautegätet*, inchoat. — *Piejet*, panemaan. — *Vare*, "vuori, voara"; *vare-sabmelatjeh*, "vuori-Lappalaisia", *fjåll-lappar*. Muutoin sana *fjåll* (tunturi) kuhutaan Lapin kielellä *tuoddar*, *kaise*, *gweutel*. — *Tjjarro*, "kulma", *ware-tjjarro*, "vuaran-harju"; *fjåll-rygg*, *öswersta spets*. — *Nal*, t. *nil*, *nala*, peälle. — *Pätso*, Poro; *Juoikem*, laulu.

II.

LAULU PIENILLEN LAPSILLEN *).

Kusiainen kulta, kusiainen kulta,

Tule, tule! — vie, vie!

Lasta järveen,

Hiuks-ohjaksellaan!

Viänä, viänä!

*) Tämän ja jälkimmäisen laulun sain minä (Lapiksi) Oppiaiselta *Pet. Laestadiukselta*; joka oli kuullut Lapalaiset Arjeplogin ja Lykselin Lapissa laulavan heitä. Ne ovat myös sen eistäkin heijän puheen-murrella kirjutettu. Että heijän Suomal. keännökset, ja selitykset ovat minulta, tahon minä sen puolesta nimittää, että mikä heissä lie viallista, ei mahak tulla hänen syyksi. Tämä ensimmäinen laulu, mahtaa olla yksi *Laps-tuuvitos-Virsi*, jossa häntä peloitetaan itkämästä. — *Jöijuhtahta* t. *juoikem* "laulu, veisu." *Uhtje* Herjedalin Lapin puheen-murrella, on yhtä kuin *uttje* t. *utses*, "pieni." — *Mana*, "lapsi." — *Piijel*, t. *paijel*, "yliten", (josta ehkä tulee se Suom. sana "peälle" — *Korko*, t. *kätka*, *kätk*, *kätakes*, "kusiainen, muurainen"; *kätka pesse*, "kusiainen-pesä." — *Gradne*, t. *kradne*, *kradna*, "kumppali, toveri, puoliso", pohjossapäin sanotaan

(Lapin kielellä.)

JÖIJUHTAHTA UHTJE MAANAI PIIJELN.

Korko graddnam, korko graddnam!

Pâtheh, pâtheh — keseh, keseh

Manav jaurai,

Wuobtalabtjiijn'!

Wanah, wanah!

radna, *Kradnatjam* *pâte*, merk. "tule veikkonen"! — *Pâtet*, "tulla"; *pâte teke*, "tule tänne." *Pâtestet*, dim. "tulla vähittäin"; *pâtegâtet*, inchoat. "alkaa tulla." *Pâtelet*, frequ. "tulla tuuhattelo, tuihakkaasti, vikevästi"; *pâtelastet*, dimin. ja *pâtelatjet*, inchoat. — *Keset*, "veteä"; *kesestet*, dim. "vetäillöö"; *kesajet* t. *kesegâtet*, inchoat. "alka veteä" *kesatet*, "pois-veteä"; *kesetattjet*, "taitaa veteä"; *kesetet*, "kulettää." *Kesetastet*, dim. "kuletella"; *kesetatjet*, inchoat. "alkaa kuletella"; *kesatallet*, frequ. "kuletella." Tästä vielä, *kesot*, *kesatjet*, m. m. — *Jaure*, "järvi." — *Wuopt*, *wuopta*, "hiuksi"; *wuoptist keset*, "hiuksista veteä." — *Labtje*, ohjas. — *Wanat*, "veteä"; *wanadet*, "venyttää"; *wanatastet*, dim. "venyttellä"; *wanatatjet*, inchoat. "alkaa venyttää"; *wanatallet*, viruttaa, pitkäksi venyttää.

III.

KARHU-LAULU *).

Vuoren-ukko, vuoren-ukko,

Nouse ylös, nouse ylös!

Lehti on suuri kuin

Hiröisen korva.

*) Minä en varsin tiiä, jos tämän laulun pitäis nostattaman Karhua, keväillä pesästään, tahi jos sillä ainoastaan pieniä lapsia tuuvitellaan. — *Bire*, "Karhu, ohto, kultakämmen, m. m. *Puold*, "mäki, rinne, töyri." Se näyttää kuin Suom. sana "pelto" (Lapk. *päldo*, Virk. *pöld*) oisi tästä lähtenyt, koska Suomalaiset ennen vanhuudessa usseemmittain tekivät peltojansa ja halmeittansa rinteille. — *Aija*, "ukko, ukkoinen, pitkäinen", *farfar*, *morfar*, *åfta*. Tästä ehkä Suom. sana "äijä" (*Gubbe*, *bifi*, *stor*) ja Vir. sana *äi*, *ai*, *öi* ("appi", Lapk. *wuopp*). "Anoppi" on toas Virk. *ämmä*, *äm*, *öim*, joka sana Suomk. merk. gumma; Tästä nähään mitenkä sanat näissä Suomen, Viron ja Lapin kielissä ovat yhteiset, mutta merkitykset usein erinäiset. *Tjodtjot* t. *tjuodtjot*, "seisoa"; josta siitten *tjodtjotzet*, dimin. merk. "seisoilla"; *tjodtjogätet*, inchoat. "seisauttua"; Tästä siitten *tjodtjetet*, t. *tjodtjetet*, merk. "seisahtua"; ja *tjodtjetastet*, dimin. "seisahtella"; ja *tjodtjetatjet*, inchoat. dimin. "seisauttella." Josta siitten *tjodtjotet*, permiss. merk. "seisottoa"; ja *tjodtjotatjet*, inchoat frequ. "peällä seisottella", *begynna påftå*; ja *tjodtjalastet*, "vastaanseisoa." Kusta siitten *tjodtjelet*, t. *tjuodtjelet* m. "nousta, ylös nousta; josta toas *tjuodtjelastet* dim. merk. "nouskella",

BIJERN-JÖIJUHTAHTA.

Puoltajam, puoltajam,
Tjoddscheleh, tjoddscheleh!
Lasta lä stuores koh
Snjeratscha pelje.

ja *tjuodtjelatjet*, inchoat. "nousua", *begynna stiga upp*; *tjuodtjaldattjet*, t. *tjuodtjaltattjet*, permiss. "nostoo"; *tjuodtjeladdet*, frequ. "nostella, nostatella"; *tjuodtjalastet*, "vastaan nousta"; *tjuodtjadattet*, merk. "eteen asetella". Tästä sanoin synnyttämisestä nähdään, ettei Lapin kieli ouk niu köyhä, kuin moni ehkä luuloo. — *Last*, *lasta*, "lehti"; — *leb*, "olen, on", e. m. *mon leb nuora*, "minä on nuori". Tämä sana taivutetaan Lapin kielellä näin: (Sing.) *leb*, olen, on; *leh*, olet, out, oot; *le*, on, ou, oo; (Plur.) *lepe*, olemme, oumme, oomme; *lepet*, oletten, outten, ootten; *leh* t. *läh*, olevat ovat; (Dual.) *len*, myö kahet ollaan, t. oumme; *lepete* t. *läpet*, työ (kahet) oletten, t. ootteen; *lepa* t. *läpah*, hyö (kahet) ovat. Tästä Lapin sanasta mahtaa Suom. sana *liene* (joka merk. "taitaa olla t. mahtaa olla") ja Vir. sana *leeb*, (joka merk. yhtä) tullut synnyteteksi, koska heillä ei löyvyk näissä kielissä emä-sanoo (*stam-ord*). Sillä e. m. *le-kus* (Lapin-kielellä) sanotaan Suomeksikin "liek-kös" j. n. e. — *Stuor*, *stuorak*, *stuores*, "suuri iso". — *Ko*, "kuin". — *Snjara*, "hiiri"; *snjürats*, dimin. "hiiröinen". — *Pelje*, "korva"; *pelje pele*, "korva-puoli"; *peljats*, dim. "korvainen".

G—nd.

TIIUSTUKSIA

NIIHEN VENÄJÄSSÄ LÖYTYVIEN

KARJALAISTEN *) KIELESTÄ.

Monessa kohin Venäjän moassa, löytyypi vielä syvämmaissa ja synkissä mehissä itekseen olevia yksinäisiä Suomalaisia kansoja, jotka viljeloovat niitä mehtisiä, kivisiä, ja hallaisia maita, jotka eivät ouk Venäläisillen kelvanneet. Heitä kuhutaan yhteisellä nimellä, *Karjalaiset*, koska näin kuhtu-noovat ihtiänsä. Näitä ei soa sekoittoa muihen Suomalais-sukuisten kansoin, joita myös löytyy äijä paljon Venäjässä, ja joita jo ovat enemmän meistä vieraistuneet **). Näihin Karjalaisten oman

*) Tällä sanalla ei tässä ymmärretäk niitä Karjalaisia, jotka asuu Suomessa, molemmis puolin sitä vanhoa rajoa, ja joista yks osa on Greekkalaisia; mutta niitä Venäjän maan perillä asuvia Suomalaisia, jotka asuuvat siinä Venäläisten keskellä, synkissä mehissä, ja joita *Karjalaisiksi* kuhutaan, koska hyö ennen vanhuutessa ovat *Karjalasta* lähteneet. Heitä löytyy monessakin kohassa Venäjässä, vaan liioitenkin *Tverskin*, *Nischneinovogorodskin*, ja *Pleskovskin* Kuvernissa.

***) Näihin luetaan ne jo ennen mainitut *Syrjäläiset*, *Permiläiset*, *Votjalaiset*, *Vogüliläiset*, *Tscheremissiläiset*, *Tschuvassiläiset*, *Obin-Ostiakiläiset*, *Morduiniläiset* ja *Tepteriläiset*, jotka kaikki ovat ehkä ulossiirtyneet *Uiguritoista*, tahi siitä yhteisestä vanha *Tschuudalaisesta* kansasta, joka Venäläisten puheen perästä on ennen aikana valloittanut näitä maita.

puheensa perästä, niin hyö ovat muinon vanhoina sota-aikoina tulleet otetuiksi koko kylittäin, ja viettyiksi Venäjän maahan, jossa ne sitten ovat levittäneen ja suvunsa lisänneet; osittain ovat myös Herrat, joillen oli annettu tässä isot hovit ja pitäjät, muuttaneet näitä kansoja Venäjän maan perillän, että sillä soaha maitansa raivatuksi ja viljetyiksi. Myö ei tunneta, jos hyö itekkään oikeen tiennöön, mistä paikasta Suomessa hyö ovat tulleet, ja milloinka hyö ovat lähteneet. Mutta koska hyö ovat kaikki Greekan uskoisia, niin se näyttää, kuin oisivat jo Suomesta poismuuttaneet, ennen kuin Poavin, eli se Vastään-peätetty uskomus oli meidän maihin tuotettu; tahi että oisivat muka jo Suomesta erkauneet niinnä pakanallisina aikoina; ellei päätettäisiin, että oisivat siitten muka hyljänneet uskonsa, ja ottaneet toisen. Sillä ne nykyisin meidän maissa löytyväiset Greekkalaiset uskon-tunnustajat ovat niin harvat, ettei suinkaan ouk mahdollinen, jotta nämät kaikki oisivat heistä ulos-siirtyneet. Nämät *Karjalaiset* tahi *Suomalaiset* tunnetaan jo samassa, sekä heidän kielestä, että heidän tavoistaan ja näöstään. Hyö eläävät meidän tavalla halmeillansa ja mehtiän viljelemisellansa, asuuvat niin kuin myö savu-tuvissa tahi pirttilöissä; ovat valkiverisiä, sini-silmisiä, ja kelta-hiuksisia. Sanalla sanottu, heissä löytyy kaikki Suomalaisten luonnon-merkit.

Sitä vastoin niin ne toiset kansat, joita luetaan kaukempana meidän kanssa sukuisin, ja joita tavataan monella nimellä, hajotettuna ympäri Venäjän maata, hyö eivät harjoita maan-viljelemystä, eivätkä sen eistä pysyk yhdessä kohassa. Hyö kulkoovat niin kuin Lappalaiset ympäri maata, ja elättäävät henkensä linnun ja kalan pyyvyksillä, asuvat maan kuopissa, joita kaivaavat siihen mihin yhtyvät, tahi kotissa eli mehtä-majoissa, joihen tarpeita ja rakkineita hyö kulettaavat myötensä yhestä paikasta toiseen, ja jälleen asettaavat paikoillensa kuhun seisahtuuvat. Nämät kansat joihen kieletkin ovat jo niin pois-vierastuneet, että heitä tuskin Suomalaisiksi sanoisimme, ovat kaikki Venäjän tahi Greekan Uskoon kuuluvia. Heitä luetaan Venäjän maan kaikkiin vanhimmiksi asujammiksi, jotka ovat jo asunneet siinä aikoa ennen kuin se Venäläinen tahi Slavonilainen kansa joutui sinne *). Tässäkin erottaiksen hyö näistä Suo-

*) Moni on ehkä luullut, että nämät kansat oisivat puollittain jo Venäläisiä, tahi alustapäin vanhoja Suomalaisia sukullisia, jotka oisivat jo poissotkettu Venäläisten ja Tartarilaisten kansoin joukossa; mutta Opettaja *Rask*, joka äsköttään on matkustanut heidän maissa, heitä tarkemmin muka tiustellaksensa, toistaa etteivät oik ollenkaan näihin kansoin kanssa ihtiänsä hämmentäneet, mutta että hyö vielä nytkin asuvat itekseen, eikä lainkaan suvaihte toisia luonnaansa, sen vähemmän menisi heidän kanssa naimisiin (lue *Mnemosyne*, 1821 p. 371). Tällainen merkillinen yhitys keskenänsä,

malaisista tahi Karjalaisista, jotka vasta myöhäisempinä aikoina (monet ehkä varsin näinnä äsköisinnä) ovat sinne muuttaneet Suomalaisista maista, ja jotka ovat istutettu ikään kuin itekseen, muihen keskelle.

Näistä Venäjässä löytyvistä Suomalaisista kansan-istuttamuksista *) ei ouk ollut meillä mitään tietoa, ennen kuin varsin näinnä viimeisinnä aikoina, koska tulimmo yhistetyiksi tämän yhteisen Venäläisen vallan kanssa. Vieläpä muistamme miten kummaksi kahoimme, kuin ensin näimme yhtä kirjoa Venäläisillä nenillä painettu Pietarissa v. 1820 niihen Tverskin Kuvernissa ja Beshetskin itä-pohjoisimmassa maan-kappaleissa asuvien *Karjalais-*ten kielellä; ja koska ruvettiin tätä lukemaan —

ja jäykkäys muihin puuttumasta, tavataan yltä-kyllä Suomalaisissa kansoissa, ikeän kuin heijän kielessä, jota ei vielä missään tavatak muihin antaineen, tahi muihen kieliin kanssa velloittuna. Sillä missä se vai-puu, siinä se poisvai-puu omassa puhtautessansa, vaan ei pois-sotkimisella, eikä toisiin kieliin sevoittamisella. Tätä merkillistä esimerkkiä löyvämmä, ei ainoastaan niissä Suomessa löytyvissä Suomalaisissa ja Ruohtalaisissa kylissä, jotka jo monta sata aastaikoo ovat noa-puruksissa asuneet, eikä vielä ymmärrek toisiin puhetta, tahi ovat toisisek kanssa ihtensä sevoittaneet; mutta myöskin niissä Norissa ja Ruotissa löytyvissä Suomalaisissa, jotka jo monta aikoo salpattu pois omasta moastaan, ja suljettu näihin vieraihin kansoin, eivät vielä ouk heittäneet tavansa, eikä kielensä, ehkä heitä monesti on jo kovasti kuritettu omistaanluopumasta.

*) *Kansan-istuttamus, Koloni.*

nähtiin, että se oli puhasta Suomea *). Se oli Keisarillisen Pietarissa olevaisen Bibla-Toimituksen ansiolla ja toimituksella, ja sen henkellisen Synodin hyvällä suostumuksella, jolla näihen *Karjalaisten* kielellä mainittuna vuonna painettiin Pietarissa Matheuksen Evankeljumia Venäläisillä kirjoituksilla **), että sillä saattaisivat näillen Suomalaisillen jokuu tietoa heijän autuuen-opista, ja selvempätä ymmärrystä heijän Jumalan-palveluksestansa. Totta-kaikki tämä Keisarillinen H. Synodi ei tuntenut, että näihen *Karjalaisten* kieli oli selvee Suomea, mutta luuli ehkä, että se oli yksi niistä monesta erinäisistä ja äkkinäisistä kielistä, joita Venäjässä löytyy, koska hyö toimittivat sen painuttamista Venäläisillä nenillä. Tästä on tapahtunut, mitä Oppia *Sjögrén* on aivan selkiästi meillen toimitannut, puhuttaissa tästä kirjasta, *Mnemosy-*

Ellyä K. M. Sjögrénin kirjasta: "Mnemosyne"

*) Tästä on arvattava, että näitä *Karjalaisia* mahtaa olla äijä paljon, koska variten vasten rupeisiyät heijän kielellä kirjoja painuttamaan.

**) Tämä kirja kuuluisi näin, jos sitä kirjuittaisimme meijän nenillä: *Herran mijän Schyndy-Ruohtinan Svätoi Jevangeli Matveista, Karjalan kielellä. Petschak-schenschennäschtä, Venijän Bibleiskoin kanscha-kunnan elolla. Pijteri 1820. 96 p. nälj.; joka meijän kielellä merkihtäis: "Meijän Herran Vapahtajan Pühä Evankeliumi, Matheukselta (kirjutettu). Karjalan kielellä. Painettu Henkellisesti-valyottavaisen Synodin suostumuksella, Venäjän Bibla-Toimituksen kustenoksella, Pietarissa 1820."*

nessä Touko-kuussa v. 1822, nimittäin: että moninaiset vastukset, hairaukset, hämmennökset ja virheet ovat heijän kielessä syntyneet siitä, että siihen on otettu näitä heijän kielessä vieraita neniä, eikä sitä saata mitenkään autetuksi, sillä tämä vihehäisyys vajuupi aivan näihin nenien puutumattomuudesta toimittamaan Suomalaista puhetta. Mutta että muuten Herra S—nin tavalla, paheksia tätä Bibla-toimituksen laitosta (näitä muka nenien suhteen *), tahi moittia keäntäjän keännöstä ja kirjustosta **) siihen ei myö millään tavalla antaitek. Sitä vastoin myö osotamme kiitosta ja kunniata tästä Keisarillisen Pietarissa olevaisen Bibla-toimituksen hellästä huolenpiosta näistä meijän suku-

*) Hään sanoopi: "se ensimmäinen ja isomp'arvattavana nuhtelemus, jota meijän täyty sanoa tästä keännöksestä, on meijän luulossamme — että se on painettu Venäjän nenillä". — Aivan niin! mutta jos eivät tienneet, että tätä kävisi paremmin Suomalaisilla nenillä kirjuttamaan — niin ei ouk! heitä nuhtela eikä moittia. Munten se näyttää meistä ouvollen, että koska Herra S. niin paljon lausuu tämän kirjan virheistä ja puutoksista, ettei se niin sanalla mainihte hänen monesta ansiosta ja hyvästä aivotuksesta, yksi asia, josta oisi meijän mielestämme ollut muka tarkemmin puhua.

**) Hään alkaa jo että tämän keännöksen kehnouen tautta, sillen sovittaa nämät Ennustajan sanat: "vi bedje efter ljus! Si, så warder det mørker; — efter ffen. Och, si wi wandre i töfno; ja lopettaa että puhua: om författarens öfverräffande wårdslöshet. . . . och otillräckliga känneedom af Finnska språket i allmänhet och Karelska isynnerhet. Yksi syyttäminen jonka perustus kohta tuloopi meijän koitteleksemme alla.

kunnistamme, että myös kiitollisuutta Henkell. Synódin suostumuksesta *); ja olemme siitä vakuutetut, että koska hyö kerran ovat tulleet tuntemaan, että Suomalaisella kirjutoksella tahi paineilla (typer) kävisi paremmin heijän kieltä kirjuttamaan, niin eivät suinkaan mahak laimin lyyä, että sillä heitä hyötyttää, hakiissaan heijän parasta **).

Mitäs

*) Tässä asiassa on se Henkellinen Synódi osottanut yhtä kauniimpata käytöstä, yhtä valaistettuampata mieltä ja yhtä Jumalallisempata ja rauhallisempata syvántä, kuin yks osa siitä Vermlannissa Ruotissa löytyvästä papin-juokosta, joka ei ainoastaan ouk pitänyt näitä heijän moassa löytyviä Suomalaisia pilkan ja kovan kurituksensa alla, mutta estänyt heitä soamasta Suomalaisia henkellisiä kirjoja, jott' eivät heistä saisi mitään tietoa Jumaluudesta omalla kielellänsä. Ja kuin olemme Keis. Suomessa olevaisen Bibla-Toimituksen hyvyvellä hankkinut heillen Suomalaisia Bibliilöitä ja Uusi-Testamenttilöitä aivan ilman mitään maksutak, ja tuottanut heillen omalla kustennokselamme muitakin henkellisiä kirjoja, niin kuin Suomalaisia Virsi-kirjoja, Katekismuksia, Aapis-kirjoja m. m. niin ovat nämät heijän papit, ei ainoastaan pahesinneet tätä, ja pahoin soimaneet; mutta myös viimeisissä Herroinpäivissä paljon juonittelleet näihen Suomalaisten anomuksia vastaan, joissa muka rukoilivat Kuninkastansa ja Valtakunnan yhteisijä siätyjä soahaksensa omalla kielellänsä, ja omalla kustennokselansa yhtä Pappia ja Jumalanpalvelusta, heijän henkelliseksi ravinnokseksi. Kuitenkin meijän täytyy Ruohin yhteisen papis-siävyn kunniaksi sanoa, että hyö, ynnä ne toisetkin valtakunnan siävyt, pyysi yhteisesti Kuninkastansa juuri hartaasti, että hään ottaisi näihen Suomalaisten asiat armollisemmaan huostaansa. Tulevaisuus osottanoon meillen mitenkä nämät asiat ovat tulleet toimitetuiksi.

***) Sillä jos heitä kerran opetetaan tuntemaan Suomalais-ta painia, ja Suomalaisia neniä, niin taitaavat sillä

Mitäs taas Keäntäjään tulee, niin myö tässä tahomme kahestin häntä kostella, sekä hänen vai-voistaan, että hänen kauniista keännöksistään, ja somasta kielen kirjutuksistaan. Ja luullessamme että myö sillä paraittain osotamme suostumuksemme täl-len tunnettomallen kielen-käsittäjällen, jos muka näyttäisimme hänen toimensa toeksi, niin tahomme tehdä tätä juuri hyvällä mielellä, liioitenkin koska myö pitämme sitä meidän velvollisuuksemme, että harjoittaa asiassa totuutta, ja osottaa oikeutta kul-lenkin.

Kuin ensin päätimme, että Suomen kielen kir-juittaissa seurata ainoastaan kahta lakia (tvenne reglor); ensiksi ”että kirjuittaa ikään kuin puhu-taan”; ja toiseksi, ”että nouattaa sitä puhetta, joka oli meistä paras”; — ja koska myö sen eistä jo v. 1817 aloittimme painattoo toista Suomea, kuin oli tavallisesti laita *); nimittäin sillä, että pi-timme Savolaisten puheen-murretta muista parem-

lukea Suomalaisia henkellisiä kirjoja varsin rentonaan (obehindrodt) josta päästäisiin siitä vastuksesta, että varsin heijän tautta kustentamaan ja painuttamaan Suo-malaisia kirjoja Venäläisillä nenillä.

*) Lue meidän Tutkimuksemme (Recension) *Rühsin* kir-jasta: *Finland och dess invånare*, painettu Upsalan Tie-tomus-Sanomissa (i Upsala Pitter. Tidn.) vuonna 1817, N:o 19, 22, 24, 25, 26, 49, 50 ja 51; meidän Jutte-lemuksemme: *de Proverbiis Fennicis. Upsalia 1818*; ja *Pieniä Runoja*, Upsalassa 1818.

pana, ja kirjuttaissa tätä, seuraisimme kaikissa meijän ensimmäistä lakia, josta moni on kyllä ouoistelut ja irvistellyt — niin emme oisi ikään uskonut, että se ensimmäinen joka nouattais samaa tapoa, oisi yksi Suomalainen tahi Karjalainen kirjan-toimittaja Venäjän moan perillä. Eli oikeemmittain ehkä sanoa, että piti muka löytymän yhtä toista miestä Aasian rajoilla, joka jo v. 1820 aivan itestään rupeisi Venäläisillä paineilla juuri samalla tavalla kuin myö kirjuttamaan tätä Suomen kieltä; sillä se on tuskin aateltava, että hään oisi soanut tietoa näistä meijän kokeistamme *).

Jos se seneistä oli meistä ensin äkkiästi kuulla, että löytyi Suomalaisia niin kaukana Venäjässä; ja outo muka nähäksemme, että heijän keili toimitettiin Venäjän nenillä; niin se oli sitten meillen suloinen tietäksemme heijän kielen-toimittajansa seuraanneen varsin meijän tapaamme, kirjuittaissa tätä kieltä; ja sillä ikään kuin jolla kulla suostumuksella tätä vahvistanut ja turvanut. Myö tahomme nyt meijänkin puolestamme pitää hänen puoltaan, koska

*) Myö soamme vastapäin kuulla että v. 1821 kirjutettiin jo Norissa ja Ruohin Suomalaisissa, niin ikään tällä tavoin. Josta nähään että tämä Savolaisten puheen-murre puhutaan ei ainoastaan muualla kuin Savossa, mutta paljon laveammasti kuin ykskään muu Suomalainen puhe; ja että kuin sitä kerran kohoitetiin kirjotus-kieleksi, niin sitä tehtiin Ruijan Tunturista aina Aasian rajoillen, vähemmällä ajalla kuin neljällä vuuella.

häänki on nyt vuorostansa tullut toiselta soimatuksi, ja luulemme meidän sillä — että otamme tarkempaan tutkistelumuksemme ala, nämät heidän moittimiset — levittävän parempoo tietoa tästä Karjalaisten kielestä, ja sillä-lailla yht'aikoo tarkoittaa "yhtä tietä, kahta asiata." Mutta tahomme jo alustapäin tunnustoo, ettei meillä ouk mitään tietoa tästä Karjalaisten kielestä, paihti sitä mitä olemme soanneet, tästä heidän kirjasta, ja ettei meillä ouk vielä ollut niin paljon aikoa, että oisimme luenneet tätäkään kirjoa läviten *); myö oisimme silloin ehkä taitaneet antoo parempoo tietoo tästä heidän kielestä; jonka tarkempata tutkistelemista meidän nyt täytyy heittää toiste. Häpiäksemme sanoa, niin emme ole lukeneet paljoa enemmän sitä lukua, jota nyt otamme tässä toimittaaksemme, vaan olemme siitä jo soanneet niin paljon tietääksemme kuin tarvitaan, että kohtata näitä Tutkian (Recensentens) muistutuksia, haettu niistä 5:stä ensimmäisistä luvuista; ja joista suurin osa — ellei kaikki — ovat tyhjät ja joutavat.

*) Syy tähän hitaisuuteen on ollut, osittain nämät äkinäiset nenät joilla se on kirjutettu, osittain myös, ettei tunnetak Venäjän kieltä, josta tämä keännös mahtaa olla tehty; mutta erinomattain, että olemme näinnä aikoinna olleet muista töistä niin ahistetut, ettemme ouk heri joutaneet näitä tarkemmin tiiustella. Taitaapa moni nyt jo kahtoa liian pitkiksi näitä tiiustelemisiä. (otettu yhestä luvusta); miten sanoisivat sitten jos oisimme koko kirjan ottaneet tutkistellaksemme.

Ensinnik, niin näissä moittimisissä, tavataan kolmet suurta vikoo, nimittäin: *ensiksi*, ettei Moittaja tunne sitä kieltä, jota hänen tahtoo moittia, tahi jonka kirjutosta hänen on muka oikeasevanaan; *toiseksi*, että hänen voatii, jotta se pitäis kaikissa olla Suomenkielen mukainen; ja *kolmanneksi*, ettei hänen tunne Suomemaalakaan *). Kukapa meistä sitten panis; kummaksi, että näin toimitetut, suurin osa näistä hänen moittimisistaan vaipuuvat itestään, ja kiäntyyvät tyhjiksi **).

*) Ne molemmat ensimmäiset näistä syyttämistä on hänen ite perästäpäin antanut myöten, luulevan sillä sanallaan olevansa vakuutettu kaikista nuhtelemuksista. Mutta ei niin! Kain ruvetaan mitään moittimaan, niin pitäis siihen tok' olla jotaik perustusta ja syytä, erinomattain kuin pietään sellaista tora-puhetta, niin kuin tässä on tehty. Sitä kolmatta syyttämistä on jo tehty toisilta ennen meitä (luo: *Ueber Erwartungen im Betreff der finnischen Sprache und ihre Litteratur, von Joh. Strahlmann. St. Petersburg, 1822.*) Myö tunnemme aivan hyvin että Herra S. on syntynyt varsin Suomalaisista vanhemmista, ja pitäis seneistä osata Suomea paremmin kuin mitään muuta. Myö uskomme myöskin että se taitaa Suomea paremmin kuin myö, nimittäin Hämeen Suomea; vaan toisin puolin emme saata kaisea, että se on Savon ja Karjalan puheessa varsin äkkinäinen (jota hänen puheetkin toistaa); ja nykyisin tarvitaan Suomen-kielen tuntemiseen, että tuntea näihenkin puhetta, ilman omi tämä meijän tietomus, varsin vajoava ja puuttuva.

**) Koska ei yhdessäkään kirjanpajassa tässä kaupunnissa löyvyk niin Venäläistä neneä, niin täytyy meijän hättävaraksi ottaa Greekkalaisia; josta γ merkihtec *h*; ζ, *g*; ψ, *sch*; φ, *tsh*.

Hään alkaa muka, näyttää mitenkä se on mahotoin, että Venäläisillä nenillä kirjuttaa Suomalaista kieltä, ja antaapi sentähen asian-koskevilla sitä neuvoa, että vastapäin ottaa Suomalaisia neniä täksi tarpeheksi. Siitten rupiaa hään nimitös-sanoja perkamaan; ja sanoopi: ”se ei ouk muka laitollinen, että nenä γ on pantu merkihtemään *h*.” Mutta, kah miksikäs ei? Sillä koska Venäjän kielessä ei löyvyk yhtään nence, joka merkihtee tätä selvee *h*, niin täytyy meijän toimitto sitä jollakulla toisella; silloin mahtaa γ olla niin otollinen kuin ykskään muu (erinomattain koska *g* toimitetaan tässä toisella nenällä, nimittäin γ — ellei tehteisiin yhtä järkiään uusimuotoista nence) ja vielä otollisempi, koska se on (eänensä suhteen) lähin tätä *h*, ja muutenkin, jo muissakin kielissä soanut monenaisia ja erinäisiä merkityksiä *).

Siitten sanoopi hään: — ”kuitenkin samoa *h* toimitetaan toisellakin nenällä γ , eli yhtä eäntä

*) Niin e. m. kuuluu *g* toisinaan Venäjänkin kielessä kuin *h* tahi *ch*, e. m. sanoissa *noga, nogi*. Ruotinkielessäkin sillä on monta eäntä; milloin muka kuuluu kuin *k*, e. m. sanoissa *flygt, wigt, pligt*, milloin kuin *j*, e. m. sanoissa *ferg, berga, göra*, milloin taas kuin *v*, e. m. sanoissa, *stuga, stugel*, j. n. e. toisinaan kuuluu selittämättömänä, arvaten kuin *ng*, e. m. sanoissa *ring, gunga, äng*. Muissa kielissä tehään tätä nenceä vielä luonnottomaisemmaksi, e. m. Franskan kielessä kussa kuuluu toisinaan kuin *sch*, e. m. *gage, génie, loge*; toisinaan kuin *j*, e. m. *George, campagne, compagnon*, j. n. e. ja tätä huikentelavaista sanan-nenceä, jonka oikea perustus-eäntä Suomalainen ei taija kuolemaksikaan suustaan sanoa, sovitetaan väkisekkin heijän kielesehen, meijän kielen muka murtajoilta.

kirjutetaan kahella erinäisellä tavalla.” Mutta tässä on Tutk. erehtynyt; ja juuri niillä samoilla sanoilla, joilla hään on tätä muka toistavana, niillä tahomme osottaa, että heijän välillä on suuri eroitus, ja että χ merkihtee *ch*, tahi yhtä kovempoo karais-tettua *h*, joka ussein pannaan siihen, kuhun Suoma-laiset panoovat *n*, erinomattain *Mihin-Loukassa* (i Casu Penetrativo) ja *Tehtävissä-Toimitussanoissa* (i Verba Passiva.) Niin e. m. kirjuttaa hään $\tau\eta\chi\tau\iota$ jota Tutk. lukoopi *tähti*, vaan pitäis vissiin luetta-man *tächti*, t. *tähhti*; $\lambda\alpha\gamma\iota\omega\iota\tau\tau\iota\chi$, joka ei ouk luetta-va *lahjoittih*, mutta *lahjoittich* t. *lahjoitihh* (”lahjoit-tiin”); $\alpha\chi\tau\alpha\gamma\alpha\chi$ (*ahhtahahh*, ei *ahtahah*) ”ahtahan”; $\tau\epsilon\lambda\delta\iota\chi$ *Iērosalimach* (*tuldich Jérusalimach* — mutta ei *tuldih Jerusalimah*) ”tultiin Jerusalemiin” j. n. e. Tällä tavoin on se Karjalainen Toimittaja tahtonut tarkeemmalla kirjoituksella nouvattaa kielen hienom-piakin eännöksiä.

Siitten sanoo Tutk. ”niin varmatoin (osäfer) kuin Toim. on, koska hään kirjuttaa *h*, niin tietämätöin on hään myöskin, milloin hään kirjuttaisi sitä Suomalaista *ä*” (eihään täss’ ouk puhettakaan Ruoh-talaisesta!) Vaan tässä toas osottaa Tutk. tietämättö-myytensä Suomen kielessä, eli oikeemmittain Savon puheessa, silläpä häntä voitetaan tässäkin omilla sanoillaan. Niin e. m. luuloo Tutk. että se on viä-rin kirjutettu, koska Toim. kirjuttaa $\pi\iota\mu\epsilon\omega\omega\eta$ (*pi-mieschschä*) ja $\epsilon\lambda\eta$ (*elä*); ja tahtoo että pitäis

olla *pimiäschschä*, *älä*. Hään ei tunnekaan että se on varsin Savon puhe sana: "pimeessä, elä", ja että se siinäkin eroittaiksen Iitin puheesta *).

Samaten syttää hään T.n ei osanneen aina oikeen toimitto *i*, tahti että se sitäkin merkitti monella tavalla **). Vaan siinäpä se on luettava hännellen ansioksi, että hään muka eritavalla toimittaa äänen erinäisyyttä ***). Tämä joka mejän mieles-

*) Että muuten Tutkian tavalla pelätä, että syntyisi kielessämme muka hämmenys, jos kirjutettaisiin kahta sanaa yhdellä tavalla — niin kuin e. m. tässä *elä*, *lät bli!* (Käskevässä Lovessa Puuttuvaisesta Toimitus-sanasta *elä*, i Imperativi Modus, af Verbum Definitivum *elä*, *älä*); ja *elä*, *lef!* (Käskeväisessä Lovessa Syntyvästä Toimitus-sanasta *elän*) — on yksi turha luulo, sillä jos eivät hämmenek meitä puheissamme, niin eivät myöskään hämmenäk meitä kirjutoksessamme. Että eritavalla kirjutto yhtäläisiä sanoja, jotta sillä muka eroittoo heijän erinäisiä merkityksiä, on yks tyhjä neuo, joka ei maksak mitään, vaan ainoastaan matkaan saattaa liikoo vaivoo tätä mieleen juohuttaissamme. Eihään se pieni sana *leb*, jolla on Ruohin kielessä 10 erinäistä merkitystä (nimittäin, *veräjä*, *niveli*, *suku-polvi*, *tie*, *juno*, *ilkiä*, *joutui*, *kärsi*, *taluta*) ja jota kuitenkin aina kirjutetaan sillä yhdellä tavalla, ouk millonkaan tehnyt heijän kielessä villitystä.

***) Eipä myö Suomessakaan kirjutamme tätä nenee varsin kannallensa; Myö kirjutamme *j* (mykkänään) sekä pitkällä että lyhyvellä *i*, e. m. *ja*, *ai*, eikä äännös on varsin samallinen. Että kirjuttaa häntä erillä nenillä sanoin lopussa, erillä heijän alussa, on mejän mieles-tämme yks joutava laitos.

****) Koska meillä tässä ei ouk Venäläisiä neniä niin emme näillä puuttuvaisilla Greekkalaisilla tajjak tätä toimitto. Mutta kyllä kaikitekkim *οτι* (*ott'*) *τομικτ'* (*toimitt'*) *κοιρ'λλα* (*koir'lla*) on niin selvee kuin "otti, toimitti, korilla (nimittäin jos' merkihtee yhtä lyhyttä tahi puoleksi katkaistu *i*). Samaten sanofaan Savossa sekä "pojan, piian, ajan" että myö *poijan*, *piijan*,

tämme on yks ansio, lukoopi Tutk. yheksi viaksi; erinomattain jukkii hään paljon niistä monista pienistä liitto-paikoista (accenter) joilla Toim. on tahtona merkittää karaistamuksia, ja painamuksia sanoissaan, tahi heijän into- ja painopolvia. Ja jos se joskus paikassa löytää tämän pienen merkin pois-olevan (joka usein katkiaapi painatessa),

aijan (ehk ei Tutk. sano tätä ymmärteväsek) — kumpaisetkin ovat oikeet. Niin ikään erehtyy Tutk. kuin hään moittii sitä, että Toim. on kirjuttanut *Πυρραση* (piiterissä) ja sanoo että se on varsin sotiva Suomen kielen luontoa vasten, ja että ois pitänyt muka oleman *Piitarissa*. Mutta tämäpä vasta sotii kielemme vasten. Sanonoovathan hyö Hämeessäkin "liiterissä, kinkerrissä", j. n. e, ja koska Tutk. tahtoo soaba tätä sanaa oijastanneeksi, niin silloin oisi hänelle ollut suurempi syy muistutella *Turun Viiko-Sanomien* Toimittajaa, koska se viisauessansa rupeisi lehissänsä kirjuttamaan "sanomia Pyhästä Pietarborista." Samalla tavalla nuhtelee hään häntä varsin syyttömästi siitä, että hään kirjuttaa *νυα πηυια* (niina päivinä), ja tahtoo että se pitäis muka olla "niinä päivinä." Mutta kenen lualla hään vaatii että kaikki pitäis olla kirjuttettu Suomen kielen perästä? eihään se siitten oisikkaan omoo kieltä, jos ei ois jossak eroutus. Jos Tutk. oisi väheekkään tuntenut Viron-Suomea, niin oisi hään muka löytänyt, että tämä Karjalaisten puhe taivutuksen Viron Suomeen, kussa *ä* ja *a* usseen tavataan yksissä sanoissa, ja varsin tässäkin puheessa; "päivä" on Virk. *päva*, ja "niinä", *niina*. Savonkin puheessa sanotaan "tällainen, tällainen" j. n. e. (liitetyissä sanoissa). Tutk. soimaa sitäkin että Toim. välisten kirjuttaa *νν* (nin 3, 8) välistän toas *ννν* (nin 3, 15.) Tämäpä toistaa ettei hään piä yhtä puhetta toista halvempata; puhuuvatpa ne Suomessakin tätä sanaa sekä pitemmin että lyhemmin, sekä *niin* että *nin*; ikään kuin *hän*, että *hään*; *me*, että *myö*, j. n. e.

nessa), tahi istuvan kalleellaan, silloin se jo lukoo tätä pientä painon-virhettä, kauhiaksi kielen-rikoksi; ja rupia siitä jo telmämään Toimittajan huolimattomuudesta ja ymmärtämättömyyestä. Tiennöön hänet, minkä tautta Tutk. tahtoo kaikkia näin saattaa pahimmaksi? Mutta saahanpas kahtoa mitenkä hänen ite kirjuttaa Suomeansa, jos ei siinäkin löyvetäk vikoja? Se joka näin moittii muita, mahtaa ite olla moittimatak ja ilman puutokseta. Tutk. ei ouk ite kirjuttanut toista kymmentä Suomalaista sanaa, ennen kuin heissä jo löyvetään virheitä monellaisia, ja kaikellaisia; paino-virheitä *), kielen-virheitä **) ja keännös-virheitä ***). Se joka on niin tarkka toisen kanssa, että hänen, niin kuin sanottiin, lukoo pikkuruikkuisia painon-virheitä viaksensa, sellaisia joita ei toinen oisi viihtinyt ni-

*) *Paino-virheiksi* luemme e. m. sitä, että hänen kirjuttaa *Gud*, kuin pitäis olla *Ijud*, j. n. e.

**) *Kielen-virheiksi*, luemme sitä, että hänen p. 152 kirjuttaa *murhelliset*, kuin pitäis olla *murheelliset* (ja vieläpä kiittääpi tämän sanan hyväksi).

***) *Kiännös-virheiksi*, luvemme sitä, että hänen toimittaa sanan *kuuntelee* Ruotiksi, sanalla *han lyder*; ehkä se merkihtee *han hörer*; ja *kaatua* (falla) on hänen toimittanut sanalla *försjunta* (hukkuu), j. n. e. Mutta ei sillä kyllä, eipä hänen ou aina osana oikeakaan lukea kirjasta, koska hänen kirjuttaa *hiään*, kussa Toim:lla on *γῆν* (hiän); ja *piäälläs*, kussa Toim:lla on *πιηλλης* (piälläs); *paakkoavaisille*, kuin on *πακκοιασῖλλα* (pakkojasilla); *äljgää*, kuin on *ἄλγῆν* (äl'giä); *koiryilla*, kuin on *κοιρῖλλα* (koirilla) j. n. e. Sellaistapa myökin kuhtuisimme huolimattomuuteksi.

mittääkään, se joka nuhteloo siitä, että sanat ovat painatessa vajuneet yhteen e. m. *itschepidäjän*, kuin pitäis olla *itsche pidäjän* (p. 146); tahi että ne ovat yhteen-liitetyt e. m. *jogo-kukkan* (p. 155) kuin ne hänen mielestä oisi pitänyt olla erinäiset *jogo kukkan*, — hänen kirjutoksissa ei piek löytyä semmoisia anteeksi-annettamattomia virheitä, kuin se äsken mainittu *Gud* (kuin pitäis olla *Ijud*) p. 144.

Mutta luetaanpas vielä! Tutk. lausuu: "Ehkei lukia mahak älyä kaikki ne monet vastukset, jotka ovat tässä kohtaneet Toim.aa, pitäis hänen kuitenkin havaitseman, miten huokiaksi hään on luullut tätä työtänsä, ja sitä muka huolimattomuutta, jolla hään on tätä asiata käyttänyt; ellei me luettaisi muka syyksi hänen taitamattomuutta Suomen kielessä, liioitenkin Karjalais-ten puheessa. Että asia mahtaa toin-perästä olla näin, siihen uskoon lähemme vielä huokeemmasti, koska paitti hänen *puheen-virheitä* (ortografissa *fel*) vielä kerran kahotaan millä tavalla hään muka käyttää kielensä, taivotuksissaan ja piiroksissaan;" (jolla Tutk. ymmärtänöön *kielen-virheitä*, grammatikalissa *fel*). "Tässäkin taas tavataan sovittamattomia *) ja outoja sanantapoja, joita en tiie itekkään mitenkä niitä selitettäisiin. Niinpä on e.

*) *Sovittamattomuus*, *motstribighet*, *inKonsequens*.

m. hänen puheen-karaistamus *) varsin outo ja vasten Suomen-kielen luontoa." (Nyt tuloo hään kaikki totistuksineen). "Niin e. m. kirjuttaa hään *μηνέ* (*mäne*) *κουνδαλέ* (*kuundalé*), jota Tutk. lukoopi "mänee, kuundalee", ja joka hänen mielestä pitäis olla *mäne*, *kuundale*. Samaten kirjuttaa Toim. *τυλέλλα* (*tulélle*) *τυλέτ* (*tulét*) *κουνδέλι* (*kuundéli*), jota kaikki Tutk. moittii, luuloo villiksi, ja sotivan meijän kieltämme vasten. Mutta tässä taas osottaa hään omoo taitamattomuuttansa, ja juuri näillä sanoilla toistaa toisen tarkautta, kielensä kirjuttaissa. Sillä kenen luvalla Tutk. lukoo näitä into-polvia, paino-polviksi? Sanassa *kuundalé* hään neä hyvin kyllä minkälaiset paino-merkit ovat; mitäs hään sitten lukoo *mänee*, *kuundalee*, kuin pitäis lukea *mäne'*, *kuundale'*, tahi *mänè*, *kundalè*? Onhaan se että tahallaan toisen puhetta sotkia **). Jos hään nyt väheekkään tuntoo Suomea, niin hään selittää että juuri tässä samassa *Lovessa* ***) , nimittäin *Käskeväisessä* , kuin myös kieltäväisissä puheenpiiroksissa (i nekande talesått) karaistetaan Suomessa

*) *Puheen-karaistamus*, accentuation.

***) Tällainen halu, että pahentaa kaikkia, on viettellyt Tutk. että sotkia ne juuri selvimmät paikat, niin e. m. kuin seisoo: "syntiin *καδονβῶτ* (kavoneita), niin hään tahtoo että pitäis olla "syntiin *kaatuneita*", ja luettelee viaksi, ettei Toim. ouk näin muka kirjuttana.

****) *Lovi*, modus, *Käskeväinen*, Imperatiyus; *käskeväisessä Lovessa*, i imperatiyi modus.

aina tätä viimeistä nenää, ja jos kohta kirjutetaan *mäne*, niin sitä kuitenkin puheissa sanotaan *mänè*. Tätä tehään muuten monella tavalla, nimittäin sillä lailla, että Hämäläiset ja eteläisemmät Savolaiset sanoovat *mäneh*; mutta pohjoisimmat, ja Karjalaiset, *mänek*; Pohjalaiset taas, *mänet*, j. n. e. Samaten sanotaan *tulèlla* (siinä on into kummassakin polvessa). Ei myökään oisi tätä ennen hoksana, ellei me oisi siihen tulleet johtatetuiksi tämän Karjalaisen tarkoituksella. Samaten myös *tulè*, t. *tuleh*, *tulek*, *tulet*. Kuin Tutk. on ensin näin nuhtellut Toimit-tajan kirjoitusta tahi kirjoitus-tapaa, niin rupia hään erittäin ruotimaan hänen keännöstä. Hään voatii häneltä ei ainoastaan, että hänen (joka on iho-ensimmäinen näissä aikeissa, ja joka nyt enskerta toimittaa kielensä *kirjallisesti*) pitäis jo tekämän sitä niin tarkasti ja täyvällisesti kuin Suomalaiset, jotka ovat jo kirjuttaneet kieltänsä 300 aastaikoa *), tahi että hänessä yksinään pitäis löytyä sitä toimetta, joka meissä yhteisesti; mutta hään voatiipi vielä enempi, hään voatii myöskin että hänen *keännökset* pitäis olla niin luonnolliset ja taijolliset kuin meijän, jotka on jo monelta piispalta ja papilta lue-tut ja oijaistut (vähäppäs se vaatii!). Mutta ei sillä

*) Se ensimmäinen Suomalainen kirja, jota tunnetaan, on painettu v. 1544, ja kuhuttiin: *Rucouskirja Bibliasta*.

kyllä: hänen voatii ei ainoastaan että hyö pitäis olla perustuskielen-mukaiset, vaan että hyö myöskin pitäis nouattaman Venäjän ja Ruotin keännöisten somaisuutta. Sen eistä hänen verrottaa heitä ei ainoastaan perustuskielen kanssa, mutta myöskin, milloin Suomalaiseen *), milloin Venäläiseen keännökseen; ja vetää milloin yhen, milloin toisen näistä keännöksistä hänen nenänsä eteen, ja kiittää heitä hyviksi, että sillä haisuttoo tämän Karjalaisen rukka **). Ensin hänen kyllä muka sanoo (p. 143): "että Biblian keännökset pitäis kaikenmokommin olla selvät heillen, joillen niitä aivotetaan; siihen tarvitaan ei ainoastaan, että keännös on tehty perustetuilla tievoilla, ja sen kielen luontoa myöten jolla se on tehty, mutta että myös se ulkonainen puheen-piirros ja puku pitäis tehtämän ja sovitetteman saman kielen tapoja myöten." — Mutta tokkos hänen nyt tällä tarkoituksella tutkii tätä kirjaa, kuin hänen siitten p. 150 rupia hänen keännöstä moittimaan?

*) Niin kuin Tutk. ilman mitään perustuksetak moittii kaikkia tässä Karjalaisessa keännöksessä, niin hänen toisin puolin kiittää kaikkia meijän Suomalaisessa keännöksessämme (niin kuin luullaan) myöskin ilman perustuksetak, (ilman asian koittelematak.)

**) Moni luuloo ehkä, että nämät keännökset pitäis kaikki olla välillensä yhteläiset, koska hyö kaikki toimittaavat samat asiat. Sen hyö ovatkin kyllä asian puolesta, mutta kielensä puolesta, tahi tavat millä tätä asiaa toimitetaan (sanat ja sananparret) ovat erinäiset — erinomattain, jos uskaltaisiin (Tutk. luvalla) seurata kunkin kielen luontoa ja puheen-piirrosta.

Ei ikään! Hään ei tiä itekkään, mitenkä hään saataisi sitä hyvin alentoo. Sen eistä hään verroittaa häntä kolmella kielellä ja kolmella erinäisellä puheen-piiroksella.

Hään alkaa taas alku-lehestä, ja moittii että Toim. on ottanut sitä Venäläistä sanaa *святот* (*svätot*) merkihtemään ”pyheä”. Tässä hänellä on aivan oikee, sillä ei pie peseensä hieroa. Mutta eihään tämä ouk Keäntäjän syy? Nämät Karjalaiset ovat jo ennen häntä soaneet tällaisia sanoja kielehensä, uskomus-opistaan. Koska heillä on Venäläisten oppi, niin ovat myös sillä soaneet muutama Venäläistä sanoo, puheessansa; myö olemme Ruohtalaisista nouvattaneet kymmenesti enemmän. Sanotahan meilläkin *Santti Yrjänä* (*Sanfte Göran*). Eikä *pyhä* (meijän kielessämme) ouk soveltuva semmoisiin paikoin, elleime Turkulaisten tavalla rupia sanomaan ”Pyhä Pietarbori.” Mitä niihin muihin Venäläisiin sanoin tuloo, tahi siitä Venäjäntelemi-sestä (*Rußiferande*) josta Tutk. monesti puhuupi, niin ei myö ouk löytäneet sitä muualla kuin alku-lehessä; eikä Tutk.kaan on ollut hyvä muita paikoja nimittää *). Sitä vastoin olemme ihmittellyt

*) Sillä jos semmoiset sanat, kuin *proroka* (*Propheta*) *rijächki* (synti) j. n. e. ovat otetut Venäjän kielestä, niin ovat samat sanat meijän kielessä taas otettu Ruottin kielestä, ettei siitä piek suuttua. Se oisi toivottava, jos heitä soataisiin Suomalaisilla vaihtaneeksi.

tätä heijän kielen puhtautta, ja keksinyt että Toimittaja on varsin harjoittanut oman kielen tarkoitusta, ja siinä aivotuksessa sepittänyt uusia sanoja, joihen joukosta myö e. m. luemme *Schuurischyndy*, jota Tutk. löytää moittittavaksi, koska se ei varsin toimitak Greek. sanaa *παιδίον* (*lapsukainen*); ehkä Toim. aivan tällä sanalla tahtoo eroittoa tätä Jumalista lasta muista lapsista, osottain hänen ylhäisestä syntymistä. Siitten taas lukoo Tutk. näihen keännös virhein joukkoon, pieniä *painon-virheitä*: että niillä muka hyvin lisetä niitä toisia. Ilman että tuntea näihen Karjalaisten puhetta, niin hään moittii että kirjuttaavat *aita*, *polta* *), *palka kaikki*, kuin pitäis (meijän puhemme jälkeen) olla *aitta*, *polttaa*, *palkka*, *kaikki*. Jos Tutk. tahtois näin tarkeemmin tutkistella meijän nyt äsköin (vuonna 1819) painettua Suomalaista Raamattua, jota hään kiittää hyväksi; niin hään löytäisi tuhansittain sellaisia, ja suurempiakin virheitä (ikään kuin hänen

*) Toisessa kohassa kirjuttaa hään tätä sanoo aivan oikeen, kahella *t*, nimittäin 3: 12. *πολλταν* (*polttav*). Koska tässä nyt on tullut puheeksi Suomen kirjuttamisesta meijän Biblan-keännöksissä, niin tahon muistutella että juuri tämä sana, tässä samassakin paikassa, on viäriin kirjutettu meijän omassakin Suomalaisessa Bibliassa. Siinä seisoo: "mutta ruumenet poltta hän sammumattomalla tulella"; meijän luulomme jälkeen, oisi tämä näin: "mutta ruumeneet polttaa hään sammuttamattomalla tulella."

omassakin kirjuituksissaan *). Siitten sanoo hään toas: ”*γηνδηχ* (*händäh* — sic!) on yks iso kirjutos vika, (joka merkihtee *hänteen* — i *swansen*) kuin pitäis muka olla *händä* — *honom*” **). Mutta se ei ouk (*sic*) kuin Tutk. lukoo, vaan se on *händüch*; eikä se pitäis olla *händä* (Mikän Loukassa) vaan se pitäis olla *häntä* t. *hänet* (Mitän Loukassa, Yksinäisyyen Luvussa ***) — Niätsä nyt taas mitenkä oikastaia ite eksyy, ja eksyttelöö vielä muita. Nyt on moui *Loukas* (ἄσῆς) Suomen kielessä yhteinen, e. m. *Minkän Loukas* (Yksinäisyyen Luvussa) sisellänsä suljee sekä *Genetivus* että *Accus. Totalis*; ja (Moniaisuen Luvussa) *Genet. Penetrat. et Instrument.* Koska nyt ei tunnetak Karjalaisten kieltä, kussa myöskin mah-
taa olla tällaisia yhtenäisiä Loukkaita niu se on var-
sin ymmärtämätöin meiltä, että näin julkisesti rupia
siitä riäveämään ilman perustuksetak. — Siitten taas:
πυιττηυό (pyhätyö?) on yksi ei moitettava toi-
mit-

*) Myö ei tahoitak siksi alentoa mejän omaa keännöstäm-
me — sillä se on mahdollinen että erehtymme. Mutta
sillä tarkoituksella ja ymmärtämyksellä, jolla myö kä-
sitämme kieleemme, niin oisi harva värsy, joka ei tar-
vihtis oijastamista.

**) Luulookohaan Tutk. Suomalaisessa Bibliassa kuulua
paremmallen, kuin luetaan (*Makkab. 7, 24*) ”Koska
Antiochus sen kuuli, luuli hän hänen *händänsä* ka-
zovan ylön” (*Sic!*) Pitäis olla: ”luuli hään hänen
pilkanneen häntä”.

***) Oikeempi ehkä oisi sanoa *hänen* (Minkän Loukassa)
jollon sana *käskynsä* (joka on pois-heitätty) siihen ym-
märtäisimme. Niin on myös Suomal. Raamatussa.

mittaminen Greekal. sanasta *νηγεύσασ* (puastettua)—
Sepä oil kumma, että Tutk. tok löysi yhtä sanoo,
joka "ei ollut moitittava".

"Eiköhään Karjalaisten kielessä löytyisi muuta
sanaa, joka merkihteis *katto* (taf) kuin *katos*, (Gen.
katoksen), joka Suomenkielessä merkihtee, ett *lider*".
Mutta *katos* ei merkihtekkään mejän puheessamme
yhtä liideriä, vaan ett *fjöl*, ett *taf*, som är uppsatt
för tillfället, ja sanotaan useemittain pienistä mök-
kiläisten hökkelistä ja torppa-tölhöstä. Se on sen eistä
mejän mielestämme tässä paikassa hyvin sopiva,
koska tässä puhutaan siitä majasta kussa Jesus syntyi.

"Tokkos *ραγωγαω* (*rahvahasch*) taitaa merkihtee
ihmis-kansoa, pakanoita, ja Synagogo?"
Jos muka *pakanat* ovat "ihmisä", ja jos *rahvas* mer-
kihtee "ihmisten kansoo"; niin miksikäs se ei siitten
taitaisi myös merkihtee yhtä *pakanallista kansoo*? Yhtä
paikkoo missä *rahvas* merkihteis *synagogoo* (Juudalaista
opetushuonetta) ei löyetaäk missään; mutta ainoasti, että
se yhdessä paikassa (4, 23) pistetään tämän sanan siaan,
kosk' eivät Karjalaiset ymmärtänneet mitä tämä vieras
sana merkihti. Sentähen kuin mejän Raamatussa
luetaan: "Ja Jesus vaelsi ymbäri kaiken Galilean,
ja opetti heidän Synagogisansa"; niin Karjalaisella
on: *J käveli Jisus kaikiē Galilejoa-myöt, i opascht*
rahvahaschscha; joka merkihtee: "ja opetteli rahva-

hassa t. rahvahasta." Sanokoon lukia mikä keän-
nös näistä on selvin, ja jos *rahvas* siks merkih-
tee synagoga, jos se tarkoittaa niitä ihmisiä, jotka
kävivät *synagogissa*? — Siitten moittii Tutk. taas
että Toim.lla on "*voimattomat*", kussa meijän keänuök-
sessä on "*sairahat*"; mutta meijän mielestä on *voi-*
mattomat parempana arvattava, sillä se on laveam-
pi merkityksestään, ja niin kuin tunnetaan, niin
toivat Vapahtajan luokse ei ainoastaan potilaisia
(sariaita); mutta myös vanhuueltansa voimattomia *).

"Se kaunis vertaus 6:ssa värsyssä 5:ssä luvussa,
joka Greekan kielellä kuuluu: *πεινῶντες καὶ δι-*
ψῶντες τὴν δικαιοσύνην (*vanhurskautta nälkäisiä*
ja janoovaisia), on tykkänään kavottu, näillä Toi-
mittajan varsin tyhmillä sanoilla: *tahtajat ja suvat-*
siaat." Mutta totta kaikki Toimittaja paremmin
kuin Tutkia havaisi, ettei se mitenkään käy Kar-
jalaisten puheessa sanomaan "*hään juop rakkautta,*

*) Meijän mielestä on koko tämä värsy paljon parem-
min toimitettu Karjalaisen keännöksessä, kuin mei-
jän Suomalaisessa, jos on muka kysymys, mikä heistä
on *selvempi*, ja meijän kieleemme myöten *luonnollisempi*.
Suom. Bibliassa seisoo: "Ja sanoma kuului hänestä kaik-
"keen Syrian maahan. Ja ne toit hänen tygönsä
"kaikkinaisia sairaita, moninaisilla taudeilla ja kivuil-
"la vaivatuita, ja Piruildariivatuita, ja kuutautisia ja
"halvatuita: Ja hän paransi ne," — Karjalaisessa on: *I*
kaikiē Sirijoa-myöt rubei hiän kuulovilla olomach:
i tuōdich hänen-luō kaiki voimattomat, kaiken-ūälāsissa
(kaikellaisissa) tavidiloisa i kivuloisa venyjat, i lēm-
bolasèt, i kuūn-muūtteila piēkschiätschiät, i her-
mattomat: i hijät tervehytti.

tahi *syöp oikeutta*,” ja sentehän tässäkin seuraisi sitä Tutkialtakin jo julistettua lakia, että erinomattain tarkoittaa kielen luontoa, ja hänen ulkonnaistakin piirosta. ”*ŷo (ko)* eli se Suomalainen liitto-polvi (*particula enclitica*) *ka, kä*, ei pie olla eroitettu sanasta *ei (ei)* johon se kuuluu.” Niin sitä kyllä Suomessa aina kirjutetaan, vaan ei ouksen eistä kieletty olemasta toisin, muihen puheessa. Meijän aatoksemme perästä, niin tämä pieni sana ei ainoastaan on liitettävä yhteen eillimäisen sanan kanssa, mutta myöskin jälkimäisen, e. m. ”*eiköshään tule*”, eikä ainoastaan: ”*eikös hään tule*.” Että asia mahtaa olla semmoinen arvataan siitakin, että Suomen-sukuiset kielen-kirjuttajat ovat olleet kahappain arvellukisssaan, mihin sanaan hyö liittäisivät näitä liitto-sanoja, eillimmäiseenko vai jälkimmäiseen sanaan. Suomalaiset ovat liittäneet heitä aina lopulla, eillimäisen sanan; vaan Virolaiset ovat toisinaan ki liittäneet heitä allulla jälkimmäisen sanan*).

*) Niin e. m. sanoovat hyö *ei pole*, kuin myös sanomme *eipä ole*, j. n. e. Eivätkä tyyvyk siihen, hyö eroittaavat toisinaan näitä liitto polvia, sekä eillimmäisestä että jälkimmäisestä sanasta, ja kirjuttaavat heitä varsin itekseen; ja (joka on vielä ouvompi) hyö aloittaavat toisinaan värsyensä tällaisella liitto-sanalla, e. m. ”*kas on söas naene armas*” (Otava II, p. 191) jollon myös sanoisimme ”*onkos soassa nainen armas*.” Sen eistä ei ouk Karjalaisen kirjutosta nuhtella, jos häänki kirjuttaisi tämän liitto-polven erikseen. Samaten teköövät myös Lappalaiset, hyö kirjuttaavat tämän sanan sekä toisen lopulle, kuin Suomalaiset e. m.

"Anto-paloja *) on ehkä myös ollut toisella puheen-piiroksella toimitettava, kuin *πακκοασιλλα* "(*pakkoaisilla*), kerjäläisillä." Mutta eipä Tutk. osana itekkään toimittoe sitä sen paremmaksi; eikä hään nyt tainutkaan osottoe meitä Suom. Bibliaan, kussa seisoo *almut* (!) tehty Ruohtalaisten sanasta *almosor*, ja Saksalaisten *almosen*.

"Tökkohan *υιωωαω* (*viischasch*) "viisas" myöskin taitaa merkihtee yhtä velhoista (*frymtare*)"? Taitaa kyllä veikkonen! Sillä *viisas* merkihtee ei ainoastaan yhtä oppinutta tahi tietävätä miestä; mutta se merkihtee liioitenkin yhtä noitaa ja poppa-miestä t. tietäjätä, koska hänellä luullaan olevan enempi tietoa kuin muilla. Koska nyt nämät ovat usseemmittain suuria velholoita, niin se sana *viisas* ei ainoastaan merkihtee "velhoo", mutta siitä on myös syntynyt sana "*viisastella*", joka merk. että "pettää, laitteleita, koirastella."

Tässä nyt Tutk. lopettaa moittimuksensa, ja tässä myökin jo lopetamme meidän muistutuksiamme. Että hyö ovat olleet pitkälliset ja joutavat, tunnustamme itekkin; mutta se on tullut siitä, että

päta-kus (tulet-kos) sekä myös itekseen, kuin Virolaiset e. m. *tietah kus todn* (tiiät kos sinä). Kyllä Suomalaisetkin sillä sanalla taitaisi ikään kuin Virolaiset alottoe puheensa, mutta hyö voatii sitä silloinkin liitettynä, e. m. "*tokkos tutet*". Samalla tavalla, koska Lappalaiset sanovat *ko tjatse* (kuin vesi) niin Suomalaiset sanoisivat mielellään (liitettämällä) "*niin-kuin vesi*".

*) *Anto-paloja*, *almosor*.

Tutk. on kerroinut paljasta jonni-joutavata. Nyt maha vähä kukiin löytää, mitä myö jo alussa-päin sanomme, että suurin osa näistä hänen muistuttamuksistaan ovat tyhjiä jurritamuksia, jotka ovat siitä syntyneet, ettei Tutk. ollenkaan tuntenut tätä Karjalaisten kieltä, että hään voatii, jotta se pitäis kaikissa olla mejän puheemme mukainen, ja ettei hään itekkään aina tunnek mejän puheemutkat. Kaikki ne virheet, jotka hään niin muotoin on käsittänyt, ei ouk muita kuin pieniä paino-virheitä; ne toiset ovat kaikki, Karjalaisten puhetta, jossa se eroittaiksen muihen puheesta. Sen-eistä kuin Tutk. valittaa siitä hänen "isosta vaivastaan", kaikkia näitä virheitä haetessaan, niin mejän täyty sanoa, että kaikki hänen vaiva on männyt hukkaan; ja että se näyttää, kuin oisi hään ai-noastaan ottanut tämän vaivan peällensä, tätä kir-joa muka soimataksensa, vaan ei hänen kieltänsä tiustellaksensa *).

Kuin olemme nyt kerran toimittaneet, ettei nä-

*) Se on juuri haikialla mielellä, kuin mejän on täyty-nyt näin kiiivaasti kohtata näitä hänen muistutuksia, sillä muuten myö mielellään ylistämme hänen hartautta ja rakkautta Suomenkielen tiustamisessa, ja uskomme että meillä on syytä häneltä vastapäin toivoa parempia tiustuksia näissä asioissa. Myö olemme siitä vakua-tetut, että jos hään ite nyt jälestäpäin lukisi näitä hänen omia lausumuksia, niin hään löytäisi heijän ole-van pikaisuutessa ja kokemattomuutessa tehtyt, ja kah-toisi hyväksi, että myö olemme nuoita oikoina.

mät hänen moittimiset maksak mitään, niin ta-
homme myökin vuorostamme jostaik sanoa tästä
kirjasta. Nimittäin ensinnik hänen kielestään, ja
siitten hänen keännöksestään. Koska ei meilläkään
ouk muuta johtausta heijän puheesta, kuin tämä
kirja, niin emme taija varsin sanoa, jos se kaikissa
toimittaa sitä oikeen, vai ei. Mutta jos saisimme
peättää sitä myöten mitenkä meijän Karjalassa hoas-
tetaan, niin se on merkillisella tavalla nouattanut
kielen henkee, luontoa ja puhtautta. Myö mainih-
timme jo toanon, että myö ihastuimme kuin näim-
me, tässä äkkinäisessä kirjassa, meijän omoo puhet-
tamme *). Nyt tahomme myös nimittää missä se meijän
puheesta eroittaaksen. Meillä ei ouk suinkaan ollut
tilaisuutta laveammasti tätä kirjoa lueskentella,
mutta siitä vähästä joka olemme siitä tiustellut,
niin se on erinomattain, seuravaisessa:

1) Usseemmissa paikoissa kussa meillä on *s*, niin
heillä on *sch*, e. m. *schano*, "sano", ja missä meillä
on *ts*, siinä heillä toas on *tsch*, e. m. *kutschun*, "kut-
sun." Tällä tavalla puhutaan jo meijänkin Karjalassa,

*) Niin e. m. kirjutetaan hänessä "ua", kussa muualla Suo-
messa sanotaan *aa*; ja "iä", kussa muualla sanotaan *ää*,
e. m. *mua* (maa) *työ* (te) *myö* (me) *hiän* (hään) *iäni*
(ääni), *piällä* (päällä) j. n. e. Mutta tätä sanotaan
heissä ei ainoastaan ensimmäisessä ja viimeisessä sa-
nan polvessa, mutta myöskin keskimmaisissä, niin kuin
meijän jäykkimmissä puheen-murreissa, e. m. *Isruae-*
lin (Israelin). Meilläkin sanotaan *Isroaelin*, ja *Is-*
raaelin.

vanhalla voitto-moalla (i gamla Finland), liioitenkin niiltä Venäjän uskoon kuuluvaisilta.

2) Kuin sanat meijän kielessämme Tehtävissä Toimitussanoissa *) aina lopettauksen polvella *aan*, *ään* (Olevassa Ajassa **), ja polvella *iin* (Olleessa Ajassa), niin hyö heijän kielessä lopettauksen Olevaisessa, *ach*, *äch*, ja Olleessa *ich*, e. m. *nähtich* (nähtiin). Samaten teköövät myös Tekeivissä Toimitussanoissa, e. m. *oschuttich* (osoittiin, osottiin).

3) Toivovassa Lovessa ***), niin lopettaavat sanojansa polvella *ua*, e. m. *schanokkua*, *tijjushtakkua*, jota meijän Karjalaiset ja Norin rajoilla asuvaliset Suomalaiset peättelöövät nenällä *oa*, e. m. *sanokkoa*, *tijjustakkoa*, ja Savolaiset polvella *oo*, *sanokkoo*, *tijjustakkoo*; Pohjalaiset nenällä *aa*, *sanokkaa*

*) *Tehtävä*, "Passivum"; *Tehtävä-Toimitussana*, "Verbum Passivum"; *Tekevä*, "Activum"; *Tekevä-Toimitussana*, "Verbum Activum"; *Tekeivä*, "Reciprocum v. Medium"; *Tekeivä-Toimitussana*, "Verbum Reciprocum v. Medium"; *Syntyvä* t. *Tapahtuva*, "Neutrum"; *Syntyvä-Toimitussana*, "Verbum Neutrum".

***) *Oleva* t. *Olevainen*, "Præsens"; *Olevainen Aika* t. *Olevassa Ajassa*, "Præsens temporis"; *Olleen*, "Præteritum"; *Olleessa Ajassa*, "Præteriti Temporis"; *Tuleva* t. *Tulevainen*, "Futurum"; *Tulevassa Ajassa*, "Futuri Temporis." Nämät ovat peä-ajat; muuten saat-taisi sanoa *Tultu-Aika* t. *Tultu-a Ajassa* (i Imperfectum), *Oltunut Aika* t. *Oltuneessa Ajassa* (i Plusquamperfectum) j. n. e.

****) *Lovet*, (modi) ovat seuravaiset *Nimittävä* (Indicativus), *Käskevä* (Imperativus), *Voativa* (Conjunctivus) tahi *Toivova* (Optativus), *Nimittöin* (Infinitivus).

tienvustakaa; Turkulaiset polvella *a*, *sanoka*, *tierustaka*,
Hämäläiset polvella *kai*, *sanokai*, *tielustakai*. Viipu-
rilaiset, *kee*, *sanokee*, *tiiustakee*, j. n. e.

4) Samaten lopettaavat Mitän loukkaansa Yk-
sinäisyyven luvussa polvella *ua*, e. m. *kuningua*,
kussa meijän Karjalaiset ja Ruijan Suomalaiset sa-
noovat *oa*, e. m. *kuninkoa*, t. *kuninkaa*, e. *kunin-
kasta*.

5) Yksi varsin merkillinen sanan-tapa tavataan
heijän kielessä, siinä, että hoastaavat tahi toimit-
taavat yhtä ymmärtämystä kahella tavalla, nimit-
tään (niin kuin myö) Mikä-loukkaalla ja Tekevillä
Toim-sanoilla (genom nominativa och verba aktiva),
tahi Mikä-Loukkaalla ja Nimittämättömillä Toimi-
sanoilla (genom nominativa och verba impersonalia)
(joita pannaan heijän sialla) ja jota näyttää varsin
oleva heijän puheen loatunsa, e. m. *hyö kuuneldich*
(hyö kuuneltiin) *hyö schanottich* (hyö sanottiin) kuin
meijän puhemme jälkeen sanoisimme "hyö kuunte-
livat, hyö sanoivat." Mutta ehkä tämä kyllä näyt-
tää ouvollen, niin se on uskottava, että ennen
meijän puheessammekin on näin sanottu. Savolaiset
sanoovat vielä nytkin usseemmittain "myö kuultiin"
kuin muualla sanotaan "me kuulimme", ja "myö sa-
nottiin", kuin muualla sanotaan "myö sanoime". Tä-
mä on varsin sama sanantapa; mutta tämä ei sano-

tak Savossa muuten kuin ensimmäisessä mainoksessa monaisuuden luvussa (uti första personen i pluralis numerus) sillä minä en muistak kuulleen heidän milloinkaan sanonneen ”työ (t. hyö) kuultiin” (toisessa ja kolmannessa mainoksessa) voan sanoovat silloin aina (toisten Suomalaisten tavalla) ”työ kuullitten” ja ”hyö kuulivat.” Enkä ouk myös kuulut heidän yksisessä luvussa*) sanovan: ”minä (t. sinä, e. hään) kuultiin;” mutta aina: ”minä kuulin, sinä kuolit, hään kuoli.” Jos nämät Venäjässä asuvaset Karjalaiset puhuuvat samalla tavalla yksisyydenkin luvussa, kuin puhuuvat monaisuudessa, en taija varsin sanoa; voan että ne mahtaa näin puhua muillakin sanoilla kuin vara-sanoilla (pronominä) arvataan siitä että e. m. 20:nenessä värsyssä 2:ssa luvussa seisoo: ”*Kuöldihh hänen hengen etschtschiät*” (kuultiin hänen henken etsiät) jota meidän puheella ei käypi mitenkään muuten sanoa, kuin ”hänen henken etsiät kuolivat.”

Tästä näyttäisi kuin oisi heillä paha muka toimitto tehtäviä ymmärtämyksiä koska käyttäävät tehtäviä toimisanojansa, yhistetynnä vara-sanoilla eli nimitys-sanoilla, mainimattominna toimi-sanoina, toimittaaksensa heillä tekeviä ymmärtämyksiä **);

*) *Yksisyys* on parempi sana ehkä kuin *yksinäisyys*, merkihtemään *Singularis*.

***) Toimitettu Ruohtiksi, oisi tämä sana-juotos: ”*Häraf stülse*”

mutta Savolaisten puheesta jo havaitaan ettei siitä ouk vastusta pahoakaan. Sillä kuin mainimattomilla toimitus-sanoillaan tahtoavat toimittaa Tehtäviä ymmärtämyksiä, niin sovitteloovat heihin mitä-loukasta (accusat. partialis) ja kuin samoilla sanoilla tahtoovat toimittaa Tekeviä ymmärtämyksiä, niin sovittaavat heihin mikä-loukasta (nominativus). Niin e. m. ”myö vietiin sinnek” (wi förde dit) sanotaan Savossa, kuin muualla sanotaan ”me veimme sinne,” joka merkillinen puheenparsi toimittaa tekevätä ymmärtämystä, ja sanasta sanaan merkihtisi: man förde wi dit; mutta: ”meitä vietiin sinnek” (wi fördes dit) eli sanasta sanaan: ”man förde ofß dit,” sanotaan aina tehtävissä asian laitoissa. Tämä toistaa ettei Suomenkielessä ollenkaan (toin perään puhuttu) löyvykkään tehosanoja jos ainoasti mainittomia, joita käytetään vuorottain, milloin tekosanoin*) milloin tehosanoin toimittamiseksi **).

le det synas som hade de swårt att uttrycka passiva begrepp (begreppet af ett Passivum) emedan de begagna sig af sina Verba Passiva i förening med Nomina eller pronomina, såsom Impersonella Verber för att genom dem uttrycka aktiva begrepp (begreppet af ett Aktivum).

*) *Teko-sana* (aktivum) supistettu sanasta ”Tekevä toimitos-sana.” *Teho-sana* (passivum) kuroittu sanoista ”Tehtävä toimitos-sana,” vältteämiseksi erinäisyyttä ymmärtämyksessämme.

***) Muualla Suomessa sanotaan kummaistakin, (e. m. yksisyydessä) sekä ”minä piiskataan” (jag piiskas — tehtävänä toimi-sanana) että ”minua piiskataan” (man pi-

6) Niin kuin meijän puheessa, niin on myös heijänkin puheessa jälki-sanoja (postpositioner) kussa

star mig — mainittomana toimi-sanana) ilman erottamatak. Sillä ehkä kumpainenkin puhe toimittaa yhtä asiata, on ymmärtämyksessä kuitenkin iso eroitus, siinä että toinen heistä enemmän tarkoittaa sitä jota piiskataan, toinen toas — enemmän tätä piiskuttamista. Vaikka jo monta vuosisatoja tällaisia teho-sanoja ja tehtäviä ymmärtämyksiä ovat sekä kielehemme että kirjoihimme sisääntunkeut, niin vielä nytkin korvat selitte sananparren "*minua piiskataan*" olevan (kielensä puolesta) selvempe Suomea kuin sanat "*minä piiskataan*"; johon muukalaisuuteen (barbarism) Savolainen ei mielellään puutuk. Ja jos toas tarkoitetaan sanat (merkitöksensä puolesta) niin löyvämmä siinäkin eroitusta, nimittäin sama eroitus kuin tavataan mitän ja minkän loukausten välillä (emellan *adusaf. partialis och totalis*) koska mikä-loukasta tälläisissä sanan-tavoissa käytetään minkän-loukan varaksi.

Jos käytettäisiin samat sanat monaisuutenkin luvussa, niin havaihtaan että "*myö piiskataan*" on kyllä kielen puolesta selyee Suomea, mutta merkihtee Savossa toista tykkenään, ja juuri vasta-loatuista, kuin "*meitä piiskataan*" (muualla Suomessa merkihteevät yhtä). Samatek näissä Karjalaisissa, kussa "*hyö piiskataan*" ja "*työ piiskataan*" sanotaan, kuin Savossa sanotaan "*hyö piiskoavat*" ja "*työ piiskoatten*." Koska nyt merkitöksensä suhteen, sana "*minua piiskataan*" ei toimitak juuri yhtä ymmärtämystä kuin sanat "*minä piiskataan*" (joka puheenparsi, muutoinkin kielensä puolesta, ei ouk kunnollista Suomea) sillä *minä* ja *minua* tarkoittaa eri ymmärtämystä, niin Savolaiset ja Karjalaiset, jotka mielellään tavoittaavat puheellansa käsitteäksensä pienimmiäkin ymmärtämyksiä, eivät ouk tahtona olla näistäkään vajoolla. Se näyttää kuin oisivat variten vasten täksi tarpeheksi synnyttäneet vara-sanoillensa uuyen loukaan, jota ei vielä yksikään meijän kieli-kirjuttajois-tamme lie hoksanut, ja jolla Suomeksi toimittaavat sitä mitä toiset kielen-sortamisella hakeevat teho-sanoillaan. Sentähän kuin muualla Suomessa sanotaan (yksisyyden luvussa) "*minä piiskataan, sinä piiskataan, hänen piiskataan* (*jag piiskas, du piiskas, han piiskas*), joka sarantapa ei ouk Suomalainen, niin Savossa sanotaan: "*minut piiskataan, sinut piiskataan, hänet piiskataan*" (joka on juuri parasta Suomea). Sa-

muissa kielissä on esi-sanoja (prepositioner); mutta ei ainoastaan sillä että panoavat heitä jälellinpäin, hyö liitteävät heitä vielä kiini siihen eillimmäiseen sanaan, niin kuin liitto-polvia tahi liitto-puheita (*dictiones encliticæ*) ja katkaisoavat heitä (ehkä sentähän) lyhyemmiksi, sillä että heitteävät pois liitto-sanau viimeistä polvee, e. m. "tiedä-myöt, Hierodan-luó, Muarien-kerä, jota meijän puheella sannottaisiin "tietä myöten, Heródeksen luokse (luonna, luota?) Muarian keralla." j. n. e.

7) Monessa paikassa kussa meijän puheessamme on *ei* tahi *ie*, kaks-äänöisennä (*äsfom en distong*) niin Karjalaiset heitteävät *e* pois, ja asettaavat *i* siahän, e. m. "hijät" *) (heijät) *Jisus* (Jesus) Piiterissä (Pietarissa) j. n. e.

8) Heijän vara-sanojansa (*deras pronominia*) lyhenteävät hyö toisella tavalla, toisella tavalla myö,

matek sanotaan myös (monaisuuen luvussa) "meijät piiskataan, teijät piiskataan, heijät piiskataan" (*vi piiska, i piiska, de piiska*) kuin muualla Suomessa sanotaan: "me piiskataan, te piiskataan &c. Niin kuin taivutellaan olevassa ajassa, niin taivutellaan myös olleessa ajassa "minut piiskattiin, sinut piiskattiin" &c. Sitä vaston niin sanalla "minua piiskataan, sinua piiskataan" (*man piiska mig, man piiska dig ic.*) on Savossa sama merkitys kuin muuallakin; niin että jos sanotaan "minua piiskattiin" niin silloin minua ei lyötiin niin paljon, eikä niin kovin, kuin koska sanotaan "minut piiskattiin." (Tästä ja muutamasta toisesta ennen ei keksittyneistä sanan-loukaista puhutaan vasta enemmin). Puhuissamme Norjan Suomalaisten kielestä, olemme kohta löytävinnä vielä merkillisemmän tapauksen puheessamme, nimittäin: hänessä alustapäin ei myöskään löytynneen teko-sanoja, jos ainoasti mainittomia; eli että meijän nykyiset teko-sanat, alustapäin eivät olleet muuta kuin supistetuita mainittomia, joita silloin käytettiin, ilman taivuteltamatak, varsin mainittominna toimi-sanoina.

*) Tässä se lähestyy Lapinkieltä, kussa sanotaan *mije* (myö, mie) *mijen* (meijän) *miji* (meille) j. n. e. Muuton niin, tästä Karjalais-kielen venäjän-loatuisesta kirjuttamisesta, en saatak oikeen sanoa luetaanko sitä *hi-jät, hiejät, vai hieät*.

sillä kuin meillä pois heitetään nenät *in*, niin et-
tä e. m. sanasta *minun* (minkän loukassa) syntyy
mun, niin Karjalaiset ainoasti heitteävät pois *n*,
josta soavat *minn* t. *miun*.*)

g) Eänillisiä tai avonaisia sanan-neniä vaih-
teloovat hyö toisinaan toisappäin, toisappäin myö.
Niin e. m. sanoovat *omié lapsié* kuin myö sanotaan
”omia lapsia” j. n. e. e. m. *löyvättä* (meilläkin sa-
notaan tätä monella tavalla: löyvättö, löyvättä, löy-
vätte, löyvätten). Käytös-sanojaan (fina participer)
lopettaavat usseemmittain polvilla *o* ja *ö*, (meillä us-
seemmittain polvilla *a* ja *ä*) e. m. *avattuó* (avattua)
novschtuó (noustuo) *schanottuó* (sanottua) *kuolduó*
(kuoltua) *mändyö* (mäntyä) *nähtyö* (nähtyä) j. n. e.
Mille-loukansa lopettaavat polvilla *lla* ja *llä* e. m.
Hänellä (hänelle) *minvla* (minulle) *schivla* (sinulle).

Mitä nyt näihin keännöksiin tuloo, niin meidän
täytyy häpäksemme sanoa; että jos heitä verra-
taan meijäni Suomalaiseen keännöksehemme, tai sii-
hen kovin kiitettyyn Ruohtalaiseen, niin ovat mon-
ta paremmat kuin ykskään heistä, ja, noutain Suo-
menkielen somaisuutta ja puhtautta, käsittäävät
merkillisellä tavalla perustus-kielen sekä henkellis-
tä että sanallista ajatusta.

Antaaksemme lukioillen tilaisuutta ite perusta-
maan tästä aatostansa, tahomme panna kaikki nä-
mät kiännökset rinnallen perustus-kielen kanssa, sa-
nokoon siitten ihe, mikä heistä on paras.

*) Valtalaiset taitaa tässä loukassa heitteä polven *un*,
josta syntyy *min*, heijän puheessa; Virolaiset lyhentee-
vät kovin paljon, hyö sanoovat *mo* (ja *minno*). Sama-
ten teköövät Lappalaiset, jotka pohjoisimmassa Lapi-
sa sanoovat *mo* ja *mei*, voan eteläisimmässä *mun*. —
Niinikeän sanoovat nämät Karjalaiset millen-loukassa
(i dativen) *minvla*, t. *miula*; Suomalaiset, *minulle*, *mul-
le*; Valtalaiset, *minle*; Virolaiset, *mulle*, *mul*, *min-
nule*, *minnul*; Lappalaiset, *munji*, *munjen*, i. n. e. Sil-
lä tavoin sanoovat Karjalaiset myöskin *schivn*, *schiuun*;
Suomalaiset, *sun*, *sinun*; Valtalaiset, *schin*; Virolaiset,
so, *siuno*; Lappalaiset, *to*, j. n. e.

(Perustus-kieli. *)

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ κατὰ
ΜΑΤΘΑΙΟΝ.

CAP. 2.

1. Τῆ δὲ Ἰησοῦ γεννηθέν-
τος ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰσδαίας,
ἐν ἡμέραις Ἡρώδου τοῦ βα-
σιλέως, ἰδοὺ, μάγοι ἀπὸ ἀνα-
τολῶν παρεγένοντο εἰς Ἱερο-
σόλυμα, λέγοντες·

2. Πῶ ἐστιν ὁ τεχθεὶς βα-
σιλεὺς τῶν Ἰσδαίων; Εἰ-

(Ruohtalainen Kiännös. **)

ΜΑΤΘΑΙΟΥ ΕΥΑΝ-
ΓΕΛΙΟΝ.

2. Capitel.

1. När Jesus war född
i Bethlehem i Judiska lan-
det, i Konung Herodis tid,
si, då kommo wise män af
österlanden till Jerusalem,
och sade:

2. Hwar är den ny-
födde Juda Konungen?

*) Kirjasta *Ἡ Καινὴ Διαθήκη*, pain. Strengnäsissä 1758. 4 p.

***) Jota luetaan kirjassa "Nya Testamentet, med stående stilar. Andra Upplagan. Stockholm, 1817. 2 p.

1 v. *Kuin schyndy*, oisi Suomeksi ehkä parempi sanottu sanalla "synnyttyä" (*γεννηθέντος*). — Karjalainen on ussemmittain heittänyt yhistys-sanat *δὲ* ja *γὰρ* suomentamatak, koska heitä perustuskielessä käytetään arvoltaan niin kuin liitto-polvet *pa* ja *pä* meidän kielessämme, ainoasti puheen-tavaksi, ilman erinomaista tarkoitusta. Tästä on hään soanut keännöksensä somaksi, meidän puheella, ja Greekan kieltä lyhyvemmäksi, ilman asian muuttamatak. — *Linnaschscha*. Tämä sana, joka näissä Karjalaisissa ja Viron-suomella merkihtee "kaupunkia" eikä löyvyk perustuskielellä, on pantu tähän selitökseksi, ikeän kuin on tehty 3:nessä värsyssä Ruohtalaisessa keännöksessä. — *Päivinä* (*ἐν ἡμέραις*) on toimitettu sanasta sanaan, ja soveltuvampi kuin "aikana", joka saattais merk. Heródeksen silloin elänneen muissa maissa. — Suomal. keännöksessä luetaan "*Heródeksen aikaan*", joka sanaparsi ei sovik tähän. Siinä sanotaan myös Vapahtajan syntyneen *maalla*, jota ei luetak perustuskielellä. "Juudan maalla" luulisi moni ehkä merkihtävän *Juutin maalla* (Danmark). — *Ka* (kah!). Meidän Suomentelemisessä kuuluu "katzo" varsin ouvollen, ikeän kuin kaskettäisiin meijät muka tätä "kahtelemaan". Jos tätä perustuskielen *ἰδοὺ* pitää Suomeksikin sovitettaman, niin on parempi Karjalaisen tavalla sanoa *kah!* joka silloin cännös-sanana (*ἴδωμ* en interjektion) innollansa koroittaa oatoksemmo (keskust. 13 ja 19 värs.) — *Tul-*

(Suomalainen kiännös. *)
**MATTHEUXEN E-
 VANGELIUMI.**

2. LUKU.

1. Koska siis Jesus syn-
 dynyt oli Bethlehemissä
 Judan maalla, Kuningas
 Herodexen aikaan, katso,
 tietäjät tulit idästä Jeru-
 salemiin, ja sanoit:

2. Kusa on se syndy-
 nyt Judalaisten Kuningas?

(Karjalainen keännös.)
**MATVEISTA JO-
 VANGELI.**

1. TOIN PIEÄ. **)

1. *Kuin schyndy Ji-
 sus Judejan Linnasch-
 scha Vitle'emaschscha ku-
 ningahan Irodan päivi-
 na, ka tuldihh päivän
 novschuolda tiedäjät Jé-
 rusalimahh, i paistihh.*

2. *Missä on schyndy-
 nyt Judejoiin kuningasch?*

dihh tiedäjät (tietäjät tultiin) Karjalainen sanaparsi, merk. tietäjät tulivat, joka puheen loatua näytteä olevan ikeän kuin sukuisin Suomalaisten ja Greekkalais- ten tavan kanssa, puhua käytös-sanoilla. — *Päivän novschuolda* on kaunis Suomentamus sanoista *ἀπὸ ἀνατολῶν*, ehkei juuri varsin tarkka, sillä se saattais myös merk. että tulivat "varhain oamuisella e. oamusta päiveä." Sitä suomenetaan sentähän seuravaisessa ja g:nessä värsyssä tarkemmalla, mutta syrjäisemmellä, puheella (*större cir- kumlofution*) sanalla: *päiväsen novschu-rannalda*. Vi- ronkin Suomeksi sanotaan "päiva tösseng t. tösse- minne." — *i* (ja) on vanhoin Valtjalaisten kieltä (sa- notaan sitä Venäjänkin kielellä). — *Paistihh*, taitaa olla yhtä kuin mitä meillä sanotaan "pakisi," joka sana mahtaa olla Lapin kielestä lähtenyt, kussa "pako" merkihtee "puhek, sana," ja "pakot," "puhua." Vi- ronkielellä sanotaan *pajatama*, josta lie lähtenyt Suo- malaisten sana *paipattaa*.

*) Suomalaisesta Uesta Testamentistä, painettu Turus- sa, v. 1820. 1 p. ("Suomen Biblia-Seuralda toimitettu.")

**) *Pieä*, "luku" (Ruomalaisten *Caput*). Tämä Karjalai- selta sepitetty sana toistaa jo, niin kuin monet muut, mitenkä se uusiin sanoin synnyttämisellä on tahtonut välttää käyttöä Venäläisiä, eli muita vieraan-kielisiä, puheita — Karjalaisessa kielessä.

2 v. Karjalainen on tarkos-sanan (*genom artifein*) *õ* pois- heittämisellä antanut Suomentamuksellensa (*sin sinisa õf- werfattning*) toisen (ja ehkä veärän) merkitöksen; sillä erittäin on kysyä: "missä se on syntynyt;" erittäin: "missä se syntynyt on" (oleskelee). Mutta jos tätä vär-

δομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα
ἐν τῇ ἀνατολῇ, καὶ ἦλθομεν
προσκυνῆσαι αὐτῷ.

3. Ἀϊσους δὲ Ἡρώδης ὁ
βασιλεὺς ἐταράχθη, καὶ πᾶ-
σα Ἱερουσόλυμα μετ' αὐτοῦ.

4. Καὶ συναγαγὼν πάντας
τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ γραμμα-
τεῖς τοῦ λαοῦ, ἐπυνθάνετο παρ'
αὐτῶν, ποῦ ὁ Χριστὸς γεννᾶται.

Dyni hafwe sett hans stjer-
na i österlanden, och äre
komme, att tillbedja honom.

3. När Konung Herodes
det hörde, wardt han be-
dröfwad, och hela Jerusa-
lems stad med honom:

4. Och lät församla al-
la de öfversta Presterna,
och Skriftlärda ibland fol-
ket, och frågade dem, hwar
Christus skulle födas.

syä tarkoitetaan 4:nteen värsyyn, kussa Heródeskin kuu-
lusteli "missä Ristus oli syntyvä", (ei "missä se oles-
keli") niin näyttää kuin oisi Karjalainen asian keksi-
nyt paremmin kuin ykskään muu. — Hänellä kumar-
duátschemahh (προσκυνῆσαι αὐτῷ) on Karjalaiselta var-
sin oikeen toimitettu, sillä tulivat häntä kunnioit-
tamaan, voan ei rukoillemaan eikä kerjäämään niin kuin
luetaan siinä vian-alaisessa Ruohalaisessa, ja hänen
kumppalisessa Suomalaisessa, keännöksessä. Sama virhe
tavataan heissä 11:nessä värsyssä. Mutta 8:nessä värsys-
sä, kussa Suomalainen on poisheittänyt rukoillemis-
tansa, tavataan isomman virhen vielä siittenkin, kos-
ka sanotaan Heródesken tahtonneen "kumartoa lasta"
(buga, böja barnet). Norin Suomeksi sanottaisiin tätä
soreesti, sanalla "hänellen kumarraittelemaan" (för att
föddja sig inför honom); meillä sanottaisiin "hänelle
kumartamaan."

3 v. Kuuluschtahuó (ἀϊσους) t. "kuultuán" on sekä kau-
niimpi sanoa Suomenkielellä, että perustuskielen mu-
kaan luonnollisempi, kuin Suomalaisen tavalla seurata
Ruohotalaisten puheenparsia. — Ἐταράχθη on Karjalai-
nen sukkelasti suomentanut sanalla hädävdy, jo-
ka toimittaa vähempää "hämmästyistä" ja enempee
"tointa" kuin löytyy Suomalaisessa kiännöksessä, sanas-
sa "hämmästyí," sillä paha on ymmärteä lapsen tai-
taavan "hämmästyttää" Kuninkaan. Vielä oivommäl-
len kuuluu Ruohal. keännöksessä sanat "wardt han be-
dröfwad," jotka ovat veärin toimitetut. Sanan Kuninkas
(ὁ βασιλεὺς) on Karjalainen jättänyt sanoamatak, vält-
teäksensä liikaa puhetta. — Hänen-kerä (μετ' αὐτοῦ) eli

sillä me näimme hänen Tähtensä idässä, ja tulimme händä kumarten ruokoilemaau.

3. Koska Kuningas Herodes sen kuuli, hämmästyti hän, ja kaikki Jerusalemin hänen kansansa.

4. Ja kokois kaikki ylimmäiset Papit, ja kirjanoppenet Kansan seassa, ja kyseli heildä kusa Christuxen syndymän piti.

näimä myö hänen tähän päiväzen novschu-rannaschscha, i tulima hünellä kumarduâtschemahh.

3. Tämän kuuluschtahuo Iroda hädävdy, i hänen-kerä kaikki Jérusalemä.

4. I kjeräi kaikki vanhemmat pappilissoschta, darahvaschta kirjamiéhet, i toimitti hjeildähh. missä schyndyv Hhristos?

niin kuin meillä sanotaan, "hänen keralla". Tästä puheesta nähhään näissä Karjalaisissa vielä löytyvän sanan *kerä* (mikä-loukassa, — keskust. 11 v.ärs.) jota on meidän puheessa heitetty, kussa sitä ainoasti tavataan mille- millä- ja miltä-loukassa.

4 v. "Ko'ottua" (*οὐρανοῦ*) oisi ehkä soveltuampi sanoa kuin Karjalajsen "kjeräi", ja Suomalaisen "kokois." — "Vanhemmat papillisista": de äldsta af preste-ståndet (*ἀρχιερεῖς*) jota Karjal. kielellä merkihtee "de förnämsta" (lue tästä muistutuksiamme önteen värsyyn) on ymmärtämykseksi yhtä, mutta kielen käyttämisessämme luonnollisempi sanoa kuin "ylimmäiset papit", joka on sanallinen (verbal, ordägran) Suomentamus Ruohatal. sanasta "Öfversta presterna." — *Rahvaschta* (*τοῦ λαοῦ*) on Karjalaisen keännöksessä sekä oikeen että paremmin toimitettu kuin "kansan seassa", Suomal. keännöksessä; sillä eihään se kokoillut heijät kansan "seassa;" mutta kansan "seasta." — *Da* (ja) on Venäjätä. — *Toimitti*, merk. Karjalan kielessä "tiijusteli, kuulusteli" (kaho 7 v.ärs.) joka merkitys ei lövyk tällä sanalla meidän kielellä, ja näyttää lähteneen Lapin kielestä, kussa *täbdo* merkihtee "tietoa." Karjalainen on sentähen toimittanut tämänkin sanan parempi kuin Suomalainen, sillä *ἐρωτάετο* ei merk. "kyseli"; voan "tiijusteli." — *Missä schyndyv*, "missä syntyyvi, t. missä on syntyvä" (*ποῦ γεννᾶται*) on kaunompata Suomea, ja taijollisempi keätty, kuin "missä syntymän piti;" sillä — eihään sitä synnytettiin väkipakolla.

5. Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ· Ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας· οὐ-
τω γὰρ γέγραπται διὰ τοῦ
προφήτου·

6. Καὶ σὺ Βηθλεὲμ, γῆ
Ἰούδα, οὐδαμῶς ἐλαχίστη εἶ
ἐν τοῖς ἡγεμόσιν Ἰούδα· Ἐκ
σοῦ γὰρ ἐξελύσεται ἡγοῦμε-
νος, ὅστις ποιμανεῖ τὸν λαόν
μου τὸν Ἰσραήλ.

5. Och de sade honom: I
Bethlehem i Judiska lan-
det; ty det är så skrifwit ge-
nom Propheten:

6. Och du Bethlehem i
Judiska landet, äst ingalun-
da den minste ibland Juda
Förstar; ty utaf dig skall mig
komma den Försten, som
öfwer mitt folk Israel en
Herre wara skall.

5 v. *Prorokaschta* on Venäjän-kielinen sana. Suomalaiset kielen-käyttäjät ovat ottaneet hyväksi Ruohtalaisten sanaa *Profet*, vaikka meillä on Suomeksi sopiva sana kyllä, "ennustajassa." Mainittava on, Karjalaisen, tarkalla puheen-eroittamisellaan, ei kirjuttaneen *Prorokalta*, jollon saattais ymmärteä Ennustajan "omia" sanoja, ei "Jumalan". Sillä koska Herra puhuu ennustajan kautta (διὰ τοῦ προφήτου) silloin se puhuu ennustajasta (ur profeten) (kaho 15 värs.) ikeän kuin meillä e. m. sanotaan: "se puhuu sarvesta." Tämä puhek on kylä kahtamoinen, sillä se merk. myöskin "om profeten," mutta — niinpä se on Suomalaisessakin keännöksessä, sillä sanat "Prophetan kautta," ei ilmoitak Prophétan ite kirjuttaneen; mutta kuuluu kuin oisi toiselta kirjutettu, Prophétan kautta. — Suomal. ja Ruohtal. lisäntäävät ne joutavat sanat ja ja maalla, jotka ei löyvyk perustuskielessä.

6 v. *Ἡ Ἰούδα*, on Karjalainen oikeen toimittanut sanalla "Judan muá;" Suomentaja on Ruohtalaisten tavalla pannut "Judan maasa." — *Οὐδαμῶς* (ei suinkaan) on Karjalainen toimittanut sanoilla "ni millä," jotka lie tehtyneen Saksan sanasta niemals. Vironkielellä sanotaan "ei ilmas (ei ikeän); Suomeksi yhistetään molemmat sanat, ja sanotaan "ei ilmassa ikänä." — *Πενεμβί* t. "pienin." — *Ἐν τοῖς ἡγεμόσιν Ἰούδα*, on Karjal. Suomentanut sanalla "Judan Vanhemmilla" (meillä sanotaisiin, "Júdan Vanhemmista", joka puheenparsi ikeän kuin toistaa Suomalaisissa kansoissa peä-vallan ennen vanhuessa olleen uskottuneen niillen vanhimmillen kansakunnastamme, koska vielä nytkin vanhuuen ymmärtämyksessä ymmärretään jotakuta mainittavata peätoimitusta, ja kansan hoitellusta. Tämä tulkkiminen on

5. Ja he sanoit hänelle: Bethlehemisä Judan maalla: sillä niin on Propheetan kautta kirjoitettu:

6. Ja sinä Bethlehem Judan maasa, et sinä ole suingan vähin Judan Pää-Ruhtinasten seasa: sillä sinusta on tuleva se Ruhtinas, jonga minun Kanssaani Israelia pitää hallitsemän.

5. *Hyö schanottihh hänellä: Judejan Vitle'emaschscha. niin on pro-rokaschta kirjutettu.*

6. *I schié Vitle'ema Judan muá, ni millä et uó piénembi Judan vanhemmilla: schivschta lähhtöv' vanhin, kumbane paimennuttav' mivn inehmizet Izruáelin.*

sekä kielellemme että ymmärryksellemme sopivampi, kuin kuhtua kaupunkia "Pää-Ruhtinaksi", joka Suomeksi kuuluu kamalaksi, liiaksikin koska Vapah-tajaakin tässä paikassa mainitaan samalla nimellä, veärin Suomenettu sanasta ἡγεμῶν, joka merkihtee "hoivauttaja, hoittaja, peämies, peäparas" (förste, förnämste) yoan ei "Ruhtinas" (Fürste, StorFürste). Näitä sanoja Suomennettaisiin ehkä parhain näin: "et ole suinkaan vähin Júdan kuuluvista, sillä sinusta on lähtevä se mainio, joka hoittelee minun rahvasta, Israelia." — *Ἐκ σοῦ ἐγγελεύσεται*, on Karjal. paremmin toimittanut sanalla "*schivschta lähhtöv'*", kuin Suomal. sanoilla "sinusta on tuleva," jotka ilmoittaa ite kaupunkin muka Ruhtinaksi tulevan, joka villittää, liioittenkin koska tätä jo toanon näin mainittiin. — *Ποιμανεῖ* on Karjal. oikeemmin Suomentanut sanalla "*paimennuttav'*" (samallaisella sanalla kuin perustuskielessä) sillä Vapah-taja oli tullut tänne, meitä onnistamaan ja hoittelemaan, soattamaan meitä autuuen tiellä (ikeän kuin paimentain lampaitansa) yoan ei hänen tullut tänne Valtiaaksi eikä Hallihtiaksi, niin kuin luetaan tässä viheliäisessä Suomalaisessa keännöksessä, tehty Ruohtalaisen mukaan, kussa sanotaan: "som öfwer mitt folk en Herre (paremmin ois sanoa "herde") wara skall." — "*Kumbane*" (*ösis* — "joka") mahtaa olla Karjalaisten puhetta, koska gnessäkin värsyssä *öv* (jonka) Karjalaistetaan (*öfversfättes på Karelska*) sanalla "*kummasta*." *Kumpainen* (Suomeksi) *kumb* (Viroksi) ja *kábba* (Lapiksi) merkihtee sekä "kuka" (*hwilfendera*) että "joka" t. "jokainen" (*hwardera*) ainoasti koska puhutaan muka kahesta. — Sanat "*minun Kanssaani*" Suomal. keännöksessä villittää meitä, jos kohtakin *Kansa* kirjute-

7. Τότε Ἡρώδης λάθρα κα-
λίους τοὺς μάγους, ἠκριβωσε
παρ' αὐτῶν τὸν χρόνον τοῦ
φαινομένου ἀσέρος·

8. Καὶ πέμψας αὐτοὺς εἰς
Βηθλεὲμ, εἶπε· Πορευθέντες
ἀκριβῶς ἐξετάσατε περὶ τοῦ
παιδίου· Ἐὰν δὲ εὕρητε, ἀ-
παγγεῖλατέ μοι, ὅπως κίχῳ
ἐλθὼν προσκυνήσω αὐτῷ.

9. Ὅι δὲ ἀκούσαντες τοῦ
βασιλέως, ἐπορεύθησαν· Καὶ
ἰδοὺ, ὁ ἀσὴρ, ὃν εἶδον ἐν τῇ

7. Då kallade Herodes
lönligen de wisa människorna
till sig, och besporde grann-
neligen af dem, hwad tid
stjernan syntes.

8. Och sände dem så till
Bethlehem, och sade: Farer
dit, och bespörjer granneli-
gen efter barnet; och när I
det finnen, så säger mig det
igen, att jag kan och kom-
ma, och tillbedja honom.

9. När de hade hört Ko-
nungen, foro de åstad, och
så, stjernan, som de sett ha-
de i österlanden, gick för

taan isolla K, sillä sitä ei saatak ymmärteä munter
kuin että hänen, yhdessä Ennustajan kanssa, piti hallitta-
man Israelia. —

7 v. *Pjeitokkali*, joka merkihtee "sala-kähmässä" t.
"saloapäin", mahtaa toas olla Karjalaista puhetta,
sepitetty Suomal. emä-sanasta "peitös". — Suoma-
laisessa keännöksessä on, Ruohal. keännöksen tavalla,
tähän pantu "visusti" (granneligen) ja 16:nessä vär-
syssä "tarkasti", joka on liika ja joutava sana, eikä
löyvyk perustus-kielessä. — "Kuhun aikaan tähti
osoittiin, on selvee Savon puhetta; mutta "millä
ajalla", jota luetaan meijän keännöksessämme, ei ouk
selvee Suomeakaan.

8 v. *Αυτοὺς*, on Karjalainen oikeen Suomentanut sanal-
la "heijät;" Suomal. kiännöksessä luetaan "heijän"
joka hairauttaa ymmärtämystämme, ikeän kuin oisi
lähättänyt heijät heijän, vaan ei meijän, Beth-
lehemiin. — *Τυρόνδῆυό*, t. "työnättyä, lähätettyä"
(πέμψας, ἀποσείλας) on myös sanasta sanaan, ja so-
mempata Suomea kuin: "ja lähetti" (kaho 16 vär.)
"Työntäiksen" ja "syöstäiksen" sanotaan meilläkin,
vanhoissa Runoissamme, arvolla samaan tarkoitukseen.
— *Ἐὰν*, on Karjal. paremmin toimittanut sanalla
"kuin," jota sanotaan (ikeän kuin sanotaan jos) koska
puhutaan epäiltävistä eli tietämättömistä (niin kuin
tässä); sitä vastoin "koska" (Suomal. keännöksessä)

7. Silloin kutzui Herodes tietäjät salaa, ja tutkisteli visusti heildä, millä ajalla Tähti ilmestyi.

8. Ja lähetti heidän Bethleheemiin, ja sanoi: mengät ja kysykät visusti lapsesta: ja koska te löydätte, niin ilmoittakat minulle, että minäkin tulisin ja kumarraisin händä.

9. Koska he olit Kuningan kuullet, menit he matkaansa, ja katzo, Tähti, jonga he olit näh-

7. Schilloinn Iroda kutschschupjeitokkali tiedäjät, i toimitti hjeildä, kuhh aigahh tähhti oschut-tihh.

8. I työndähyö hijät Vitle'emahh, schano: mängijä työ, i hyväzeschti tiijuschtakkuä schyndyäh-nähä: i kuin työ lövvättä hänen, schanokkuä mivla, i mié lähen, hänellä kumarduätschenn.

9. Kuänneldihh hyö kuninguä i lähhtjeihh: i ka tähhti: kummasta nähhtihh päiväzen nov-

sanotaan kuin oisi jo tietty (epäiltämätäk) heidän löytävän häntä siinä. — Löyvättä (kaho 261 p.) — Tiijuschtakkuä, "tiijustakoa, tievustelkoa" (ἄστρολογία) on myös oikeemmin kuin "kysykät" (βεσβρηγ); sillä heidän piti ei ainoastaan "kysellä," mutta myös "kuulustella," eikä silläkään kyllä. Heródes tahtoi jotta heidän piti soaha oikeen nähäkseen lapsen (schyndyäh-nähä) niin kuin Karjal. tässä selittee, jott' ei heitä petettäisiin puheella. — Ἀπαγγελάτε, ei ouk "ilmoittakat" mutta "sanokkoat," sillä hänen tahtoi soaha heitä ite puhutellakseen. "Ilmoitoo" hänellen tätä, oisivat saattaneet toisenkin kautta.

9 v. Ἀκούοντες τοῦ βασιλέως, oisi Suomeksi sanottava: "kuultuaan kuninkasta (kuninkoa) läksivät" etc. Sanat "he olit kuullet" (kuulleet?) ei ouk Suomea. — Προφηγῶν, on Karjal. Suomentana sanalla "schüirdijäljetschihh," jota luultaisimmo Venäjän sanaksi, ellei se lie lähtenyt Suomal. sanasta "siirteli," jollon tämän Karjalaisen keännös ("tähti siirteliin, väisteiini") on luonnollisempi kuin meidän Suomalaisemme, kussa (Ruohtalaisten tavalla) sanotaan "tähti kävi" (kulki?) — eihään sillä jalkoja lie ollut? — Kuni t. "kuin" (kaho 13 värs.) kumpaistakin kirjutetaan (kaho 1 ja 8 värs.) — Ei, ouk merkihtävä "se" t.

ἀνατολῆς, προῆγεν αὐτοὺς, ἕως ἔλθων ἔση ἐπάνω σου ἦν τὸ παιδίον.

10. Ἰδόντες δὲ τὸν ἄστρα, ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην σφόδρα.

11. Καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν οἰκίαν, εὔρον τὸ παιδίον μετὰ Μαρίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ. Καὶ προσκύνησαν αὐτῷ. Καὶ ἀνοίξαντες τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν, προσήνεγκαν αὐτῷ δῶρα, χρυσὸν, καὶ λίβανον, καὶ σμύρναν.

12. Καὶ χρηματισθέντες κατ' ὄναρ μὴ ἀνακάμψαι πρὸς Ἡρώδη, δι' ἄλλης ὁδοῦ ἀ-

dem, så länge hon kom och blef beståndande öfver det barnet war.

10. När de sågo stjernan, wordo de ganska glade;

11. Och gingo in i huset, och funno barnet med Maria des moder, och föllo ned, och tillbådo honom, och uppläto sina häfwor, och skänfte honom guld, rösfelse, och myrrhan.

12. Sedan fingo de uppenbarelse i sömnen, att de skulle icke komma igen till Herodes; och foro så en an-

”hään.” Tätä pitäisimmö painovirheksi, ellei sitä kerrotettaisiin 13:nessä värsyssä, kussa kirjutetaan *en* (ilman *h* — ei *hen*) jossa pitännöön olla ”hään” — lie-nöönkö tuo Karjalaista puhetta? — *ἔλθων*, on Karjal. oikeen toimittanut sanalla ”*tulduo*” (tultua); mutta Suomal. keännöksessä sanotaan toas ”edellä käyden” (joka on veäriin, eikä löyvyk pereustus-kielessä). Se tahtoo juuri väkisinkin panna tähteänsä ”käymään.”

10 v. *Ἰδόντες*, on toas somempi keätty sanalla ”nähtyään,” kuin ”koska he näit” (näkivät); mutta mitä *πιέττυ* merkihtennöön en tiijä, ellei merk. sitä mitä *scheizavdun* eillimmäisessä värsyssä, jolloin se oisi tähän pantu selitökseksi. — *Υπεν ἀϊγάδι*. Meillä sanotaan ”äijä-paljon” ja ”äijältä.” Lapiksikin sanotaan ”*ila ädnak*” (ylön äijältä) joka merk. ”kovan paljon” (kaho 16 värs.) Ruohtal. keännöksessä, ”när de sågo stjernan, wordo (bleswo?) de ganska glade,” kuuluu kuin oisivat, kuninkaasta tultuaan, olleet vähä rohkeimmillaan.

11 v. *Ἐλθόντες*, on oikeemmin toimitettu Karjal. sanalla ”mäntyö” (tultua?) kuin Suomal. sanoilla ”ja mänit.” — *Μυάhh-schuá* (ehkä painovirhe?) t. ”*muattuá*,” supistettu sanoista ”moahan laskettua” (*πεσόντες*) Suomal. ”maahan langeisit” ja rukoilit händä (lue muist. 2 värsyyn.) — *Τακατ*, mahtaa olla Karjalaista puhetta,

net idäsä, kävi heidän edelläsä, niinkauvan kuin hän edellä käyden sei-
sahti sen paikan päälle,
josa lapsi oli.

10. Koska he Tähden
näit, ihastuit he sangen
suurella ilolla.

11. Ja menit huone-
seen, löysit lapsen Äitin-
sä Marian kanssa: maa-
han langeisit ja rukoilit
händä: ja avaisit tava-
ransa, ja lahjoitit hänel-
le Kuldaa, ja Pyhäsau-
vua, ja Mirrhamita.

12. Ja Jumala kielsi
heitä unesa Herodexen
tygö palajamasta: Ja he

*schu-rannaschscha, hijän-
iéschschä schiirdijälie-
tschihh, kuni ei tulduó
scheizavdun schen pai-
kan-pijällä, missä oli
Schuárischyndy.*

10. *Nähhtyö, tähhti
piétty, ylen äijäldi i-
haschtuttihh.*

11. *Imändyöhuónèhuk-
schehh, nähhtihh Schuá-
rischynnyn hänen muá-
mon-muárién-kerá, i
muáhh-schuá hänellä ku-
marduátschettihh, i avat-
tuó hänellä omat takat,
lahjuttihh händä kullal-
la, luádonalla, i voidiella.*

12. *I unissa oli hjeilä
schanottu, ei männä ärel-
lähh Irodan-luó, i hyó*

merk. τὸς θησαυρὸς (förråd, fött). Tulleenko Lapin
sanasta *tuks* (vará, tavara) vai *takko* (teko)? Sano-
taan meilläkin vielä puheen-parressa "se on hänen ta-
kana", joka merk. se on "hänen varassa, t. varjossa";
vaikka kuuluu kuin arveltaisiin: "lukon takana"; e. m.
"toisen (lukon) takana." — "Lahjoittivat häntä
kullalla", on selvempi Suomea kuin "lahjotit hä-
nelle kuldaa", joka lie Ruohtalaisuus puheessamme.
— *Luádonalla*, mahtaa olla Venäjätä, merkihtävän
"savyutosta t. sauvuttamista (*λίσσων*) ellei se lie su-
kuisin sanan "löylyttämän" kanssa. — *Σμύρνα* (smörja?)
on Karjal. Suomentanut "*voidiella* (voiteilla) jota ehkä
ymmärretään paremmin kuin mirrhamita, jota
tuhma talonpoika luulisi ehkä olevan yhtä kuin mar-
haminta, (parempi oisi sanoa "mirrhamia").

12 v. *Ärelläh*, t. "erällä." Heitä kielettiin muka mänemästä
sillä erällä (tiellä) joka kantoi Heródeksen päin; mut-
ta käskettiin mänemään toista tietä, jotta ei hään kä-
sittäisi heijät. Muutoin *ärrä* t. *ärrä* on Viron-suom-
nessa paljon tarkoittava sana, kussa se, yhistetty mui-
hin sanoin, merkihtee arvolta yhtä kuin *παρά*, yh-

νεχώρησαν εἰς τὴν χώραν αὐ-
τῶν.

13. Ἀναχωρησάντων δὲ αὐ-
τῶν, ἰδοὺ ἄγγελος Κυρίου φαι-
νεται κατ' ὄναρ τῷ Ἰωσήφ,
λέγων Ἐγερθεὶς παράλαβε
τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα
αὐτοῦ, καὶ φεῦγε εἰς Αἴγυπ-
τον· Καὶ ἴσθι ἐκεῖ ἕως ἄν
εἶπω σοί· Μέλλει γὰρ Ἡρώ-
δης ζητεῖν τὸ παιδίον, τοῦ ἀ-
πολέσαι αὐτό.

14. Ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέ-
λαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μη-

nan wäg hem, i sitt land
igen.

13. När de woro bort-
farne, si, då uppenbarades
Herrans Ängel Joseph i
sönnen, sägande: Statt
upp och tag barnet, och des
moder till dig, och fly in uti
Egypti land, och blif der så
länge jag säger dig till: ty
det kommer dertill, att He-
rodes skall söka efter bar-
net, till att förgöra det.

14. Han stod upp, och
tog barnet, och des moder,

teen-liitettyissä Greekkalaisissa sanoissa (lienekköhän
yhtä sanoa.) — Merkillinen on että μοα (ἡ χώρα) Karja-
laistetaan sanalla "randa", josta näyttäisi kuin oisivat
ennen muinon olleet rannan-asukkaita: tahi niiten vie-
rain kansoin (joihen kanssa heillä lie ollut tekemistä)
tulleen toisilta rannoilta. Tästä puheh: "päivän-
nouranta"; tästä Virolaisten puheenparsi: "randa aja-
ma" (anslände). "He mänit omalle maallensa"
(Suomal. keännök.) ei ouk oikeen sanottu; ikeän kuin oi-
sivat ainoasti sinneppäin männeet. Karjalainen toimittaa
selvempi: "läksivät omahan rantaan."

13 v. Ἀναχωρησάντων δὲ αὐτῶν, toimittaa Karjal. "heijän
(pois) lähtyöön," Suomal. "mutta koska olit mennet
(männeet) pois". Mikä sana näistä on Suomeksi somempi?
Minkätähän Karjalainen tässä, 15:ssä ja 19:ssä värsyssä
lie löytänneen tarpeelliseksi Suomentamaan Κυρίου (her-
ran) sanalla "Jumalan" on tietämätöin; mutta φαίνε-
ται, täsä 15:nessä ja 19:nessä värsyssä, on oikeemmin
toimitettu sanalla "osoittiin", kuin "ilmistymi-
sellä," sillä ilmistyttyä saattaa monella tavalla, ja il-
man näyttäilemätäk, (utan att sjelf wisa sig) mutta osoit-
teleita (wisa sig sjelf) ei käypitoisen kautta. Sanat il-
mistyi "Josephille" on Ruohalaisuus, Suomeksi sa-
notaan "Juosephilla"; niin kuin luetaan Karjalaisen
keännöksessä. Suomentajan sanat: "ota lapsi äitinen-
sä tygös" ei ouk Suomea, eikä myös löyvyk perustus
kielessä, mutta saattu Ruohalaisesta kiännöksestä "tag

menit toista tietä omalle maallensa.

13. Mutta koska he olit mennet pois, katso, miin Herran Engeli ilmestyi Josephille unesa, sanoden: nouse ja ota lapsi Äitinensä tygös, ja pakene Egyptiin, ja ole siellä siihen asti kuin minä sinulle sanon: sillä Herodes on etzivä lasta, hukuttaksensa händä.

14. Niin hän nousi ja otti lapsen Äitinensä yöl-

lähhtjeihh toista tiedämyöt omahh randahh.

13. *Hijän lähhtehyö, ka Jumalan Angeli o-schuttihh Ossipalla unis-sa i schano: novschtuó ota Schuúrischyndy i hänen muámo, i pagéné Egíptahh, i olé schiélä, kuni en sehano schivla: takhtov' Iroda etschtschié laschta i händä tappaú.*

14. *Novschtuó otti hijän Schuúrischyynnyn i*

barnet om des (des) moder till dig" (parempi oisi sanoa: "med Dig", sillä olihaan lapsi jo hänen luonnaan). Sama virhe Suomalaisessa keännöksessä (mutta Karjalaisessa, ansio) tavataan 14:nessä värsyssä; voan 20:nessä ja 21:nessä värsyssä on Suomal. jo löytänyt hyväksi, pois-heitteä sanan "tygönsä." Mainittava on, että mejän Uuessa Testamentissä monessa kohin kirjutetaan tätä uutta sanan-loukasta, joka lopettaiksen polvella: *nsa* (erinomaselä halulla kirjutetaan: *händänsä* e. m. 18 v. ehkä toisinaanakin vahinkossa pannaan: *hä nensä*, e. m. 16 v.) mutta aina veäriin paikoin, niin että selkiästi näh-hään, heijän, jotka ovat tätä kirjuttaneet, ei tunteneen tätä puhetta; sillä minä uskaltaisin, ett'ei missäkään Suo-messa sanotak: (tuskin ymmärretäk) "ota lapsi äitinsä tygös"; sillä tahi sanotaan: "ota lapsi, ja hänen äitinsä, tyköösi"; eli: "ota lapsi tyköösi, äitineen"; eli: "ota lapsi, äitineen, tyköösi". Tämmöistä kielen roatelemista tava-taan yltä kyllin kussakin Luvussa, mejän henkellisessä peäkirjassamme. — *Ἀπολέσαι* (turmella, hävittää) on Karjal. paremmin toimittanut sanalla "tappaá", kuin Suo-mentaja, sanalla "hukuttaksensa" (hukuttaaksensa) sillä merellä "hukkuuvat," voan moalla "tappaavat." Parempi oisi ehkä sanoa "hukataksensa" (*göra sig af med*) myö sanoisimme: "häntä surmataksensa." Mistä-hän Ruohtalainen otti sanansa: "det kommer bertill"? 14 v. *Ἀνεχώρησεν* (poikkeis, väistiin) drog sig utjdan, on Suomal. Suomentanut sanalla "pakeni" (*flydde*) samal-

τέρει αὐτοῦ νεκτός, καὶ ἀνεχώρησεν εἰς Αἴγυπτον

15. Καὶ ἦν ἐκεῖ ἕως τῆς τελευτῆς Ἡρώδου. "Ἰνα πληρωθῆ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ Κυρίου διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος. Ἐξ Αἴγυπτου ἐκάλεσα τὸν υἱὸν μου.

16. Τότε Ἡρώδης ἰδὼν ὅτι ἐνεπαίχθη ὑπὸ τῶν μάγων, ἐθυμώθη λίαν. Καὶ ἀποστείλας ἀνείλε πάντας τοὺς παῖ-

om natten till sig, och flydde in uti Egypti land;

15. Och blef der intill Herodis död: på det att fullbordas skulle, det som sagdt war af Herranom genom Propheten, som sade: Utaf Egypten hafwer jag kallat min Son.

16. När Herodes nu såg, att han war beswifen af de wisa män, blef han ganz wred, o:h sände ut, och lät

la sanalla kuin *φένγε*, eillimmäisessä värsyssä; mutta tämä tarkka Karjalainen on tässäkin ymmärtänyt heittä eroittoa. Miten somaksi eikös hään Suomeksi toimittaa *ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβε*, sanalla: "noustuoon otti hään." Suomal. venyttää toas, Ruohal. tavalla, monta sanoo, ja kirjuttaa: "niin hän nousi ja otti."

15 v. Ei siinä kyllä, että Karjal. on tarkasti Suomentanut perustuskielen, ja ymmärtänyt kieleemme mukaan sovittoa joka hänen puheen-mutkansa, hään on monessa kohin somemmin, kuin Greekan-kielellä, toimittanut Suomeksi perustuskielen puheita, käytös-sanoin käytettämällä (genom begagnande af participier) niin kuin tässä, kussa *ἕως τῆς τελευτῆς Ἡρώδου* on Suomenettu sanalla: "Irodan schurmahhtua," t. "kuoltua." Sillä surma, joka meijän kielellä merk. luonnotointa tahi onnetointa kiolemaa, merk. Karjalan ja Viron kielellä "luonnollistakin". — *Ἄνα λίεν*, mahtaa merk. "että oisi," koska "olin" Lapiksi sanotaan *lieb*; (sanaa *ana*, ei tunnetak). Tässä kohin on Karjal. kyllä paljon poikennut pois perustuskielen sanaallisesta toimittamisesta, kussa seisoo selvillä sanoilla *ἰνα πληρωθῆ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ Κυρίου διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος* (että päätyisi Herran sana, toimitettu Ennustajalta). Suomal. keäntäjä on toas tapansa myöten Suomentanut ne Ruohalaiset sanat: "på det att fullbordas skulle, det som sagt war af Herranom genom Propheten, som sade": "että täytetäisin (täytettäisiin) kuin (niinkuin) sanottu oli Herralda Prophetan kautta, joka sanoo." Tämä sananjuotos hairauttaa sanalla "täytetäisin" (att jag skulle läta fylld, uppfylld) eikä selviä sanalla "täytettäi-

lä tygönsä ja pakeni
Egyptiin.

15. Ja oli siellä Herodexen kuolemaan asti: Että täytetäisin kuin sanottu oli Herralda Prophetan kautta, joka sanoo: Egyptistä kutzuin minä poikani

16. Koska Herodes näki hänensä tietäjildä vietellyksi, vihastui hän sangen kovin; ja lähetti

hänen muámon yöllä, i
läksi Egiptahh.

15. I oli schielä Iro-
dan schurmahh-tuá: a-
na liév Jumalan scha-
nuá-myöt, prorokaschta
schanottuó: Egiptaschta
kutschuin oman poi-
jan.

16. Schilloin nähhtyö
Iroda, jotto tiedäjät hän-
dá vain nagrokschi otet-
tihh, ylen äijaldi schijän-

siin" (att man skulle uppfylla) — pitännöön olla "täytettäisi", t. "täytettyisi". (Sama vika tavataan 23:nessä värsyssä) — *Tón víov μov*, on Karjal. oikeemmin toimittanut sanalla "oman pojain", sillä peä-arvotässä, tarkoittaiksen sanaan omaan. Suomal. keännöksessä, kussa luetaan "poikani," kuuluu kuin puhe saattais olla jostaik muustakin pojasta: ei omasta.

16 v. *Tóre* on oikeen toimitettu sanalla *schilloin*; mutta veärin, sanalla "koska," saatu siitä viallisesta Ruotalaisesta keännöksestä, joka erinomattain tässä värsyssä on varsin puutteen-alainen. — *Idöv*, on "nähtyään," voan ei "näki." — Mitä Suomal. keännöksessä luetaan: "koska Herodes näki hänensä (ihtesäk) tietäjildä vietellyksi" on veärin sanottu, sillä eihään ne viettelivät (*förförde*, *loföföde*) häntä, mutta pettivät puheellansa, josta häntä "voan nauroksi otettiin", niin kuin Karjalainen selittää puheenparrellansa. — *schijandy* (suuttui?) lieneekö se Lapin kielestä, kussa *sjärt* merk. "vihaa," vai lie Venäjänkielestä? — *Aveile* on "tappo, hävitti", ei "tappamaan"; *τὸς παῖδας*, Suomentaa Karjal. sanalla "lapset", ilman croittamatak, että tässä kohin ymmärretään ainoasti "poikalapset." — Suomeksi luetaan, että tapettiin "kaikki poikalapset Bethlehemissä ja kaikisa sen äärisä" joka on kyllä sanasta sanaan keätty sekä Ruotin että Greekan kielestä, mutta veärin toimitettu Suomeksi; sillä ei se tappana kaikki (Júdalaisten) lapset Bethlehemissä (eikä sen äärisä) jos ainoasti Bethlehemin lapset, jota Karjalainen kyllä hoksaisi, koska kirjutti: "tappo kaikki lapset "Bethlehemistä" ja hänen ympäri-

δας τοὺς ἐν Βηθλεὲμ, καὶ ἐν
πᾶσι τοῖς ὄροις αὐτῆς, ἀπὸ
διοτοῦς καὶ κατωτέρω, κατὰ
τὸν χρόνον ὃν ἠκριβώσε παρα
τῶν μάγων.

17. Τότε ἐπληρώθη τὸ ῥη-
θὲν ἐπὶ Ἰερεμίου τοῦ προ-
φήτου, λέγοντος

18. Φωνὴ ἐν Ῥαμᾷ ἡμοῦ-
σθη, θρῆνος καὶ κλαυθμὸς
καὶ ὄδυρμὸς πολλὸς, Ῥαηλ

slå ihjäl alla svenbarn i
Bethlehem, och i alla des
gränstor, de som twägga å-
ra, och der förnedan woro,
efter den tiden, som han
hade granneligen besport
af de wisa män.

17. Då blef fullkom-
nad det, som af Jeremia
Propheten sagdt war, när
han sade:

18. Högden wardt hörd
en röst, stor flagomål, gråt
och mycken sfran: Rachel

stöltä", t. kuuluvilta. — Καὶ, on hulluusti Suomenta-
misessamme toimitettu sanalla "taikka," joka ere-
yttää ymmärrystä, niin kuin käsky oisi ollut, tappoa
kummin-talhaan, "kaksivuotiset, taikka nuoremmat." —
Κατωτέρω (alempana) joka (puhuttaissa iästä) tässä on
merkihtävä "nuorempana," on oikeen toimitettu se-
kä Suomalaiselta että Karjalaiselta; mutta Ruotalai-
set kielenkäyttäjät, jotka muulloin eivät ouk olleet
sanoistaan juuri tarkaat, ovat tok' tästä sanasta pitä-
neet paljon, josta heijän, Suomessakin ylistetty, keän-
nös, on tässäkin mälkeen ymmärtämätäk, ja kuuluu,
värsyn lopulla, näin: "och sände ut (?) och låt slå ihjäl
alla svenbarn (goße-barn — puhutaan Jüdalaisista lap-
sista) i Bethlehem, och i alla des (des) gränstor (kar-
man slå dem i gränstorne?) de som twägga åra (tu-äriga)
och der förnedan (derunder?) woro, efter den tiden
(tid?) som han hade granneligen besport (noga efter-
forskat?) af de wisa (wise?) män." Ne jotka hyviksi
kehuu meijän Suomalaiset keännökset, iloitkoon tästä
Ruotalaisesta!

17. v. Työläs oli meillä ymmärteä, mitenkä Karjalainen
15:nessä ja 23:nessä värsyssä Suomentaa ἐπληρώθη, sa-
noilla "ana liev;" mutta vielä työlemmästi on selit-
teä, mitenkä samaa sanaa tässä kohin toimitetaan sanalla
"tuli." Meijän tietämättömyys hänen kielestään kiel-
teä meijät tätä selittämästä. Koska allet (Suomalais-
ten "oli"?) Lapiissa merkihtee "fullborba, fullkomna,"
niin on myöskin mahollinen että "tuli" näissä Karja-
laisissa merkihtee yhtä, jollon hänen keännös oisi
varsin selve ja soma.

tappamaan kaikki poikalapset Bethlehemissä ja kaikisa sen äärisä, jotka kaxivuotiset olit taikka nuoremmat sen ajan jälkeen, kuin hän oli tarkasti tietäjildä tutkinut.

17. Silloin se täytettin kuin Jeremiaalda Prophetalda sanottu oli, joka sanoo:

18. Rhamasa on ääni kuulunut, suuri valitus, itku ja isoi parku: Ra-

dy, i työndähyö tappo kaiki lapschet Vitliemaschta, i hänen ymbä-rissäldä kakschivuódizet i nuóremmat, schidä ai-guá-myöt, kuin toimitti tiédäjistä.

17. *Schilloin tuli pro-rokan Jéremjein schanalla:*

18. *Jüni kuúlu Ruá-maschta, itku, i ohhkanda, istryngymine schuúri: Rah-*

18 v. *Pámuä*, on sekä Suomalainen että Karjalainen pitänyt kaupunkin nimeksi; mutta Ruohtalainen, "ilmaksi." Saattaa olla kummintahaan, mutta uskottavampi on, puheen olleen moasta (ei taivaasta) kussa nämät turmiot tapahtui, jonka tähän myös tätä nimeä perustuskielellä kirjutetaan isolla alku-nenällä. Miten voimakkaisilla sanoilla eikös Karjalainen toimittaa tätä kauhistusta, ja kansan valitusta, ikeän kuin kuulisimme hijän ähkymistä ja voiikumista korvillamme. Sitä vaston toas Suomentaja, joka Suomentaa ἡκρόσθη, sanalla: "on kuulunut," *υλαlouσα*, sanalla: "itkee", ja ἡθέλε, sanalla: "tahtonut" (yhessä sanan-juotoksessa) toimittaa tätä kansan surkuttelemista varsin veltosti. Muutoinkin ovat kielentutkistajat olleet arvelluksissaan, mitenkä heijän piti oikeen ymmärtämään näitä Evangelistan sanoja. — *Καὶ ἐκ ἡθέλε παρακληθῆναι, ὅτι οὐκ εἰσί*, on Karjalainen paremmin ehkä selittänyt, ja toisappäin tykkänään toimittanut, kuin luetaan Ruohtalaisessa ja Suomalaisessa keännöksessä, jossa *παρακληθῆναι* Suomenetaan sanalla "lohdutetta (ilahuttaa?);" mutta jotka välillensä erkanoovat siinä, että eri-tavalla selittelöövät sanan *ὅτι* (Suomalainen, sanalla "jotta;" ja Ruohtalainen, sanalla "sillä"). Karjalainen, joka tässä sanassa veteä yhtä Suomalaisen kanssa, erkanee hänestä ja Ruohtalaisesta, siinä että Suomentaa *παρακληθῆναι* sanalla "itendieä" (luoksensa kuhtua, ilmin-antoa). Sanokoon lukia ite, jos on mies ymmärtämään tätä omoo puhettansa, jota Uuessa Test. luetaan: "ja ei (eikä) tahtonut händänsü (ihtesük) anda (antoa) lohdutetta (lohtutella) et-

χλαιοῦσα τὰ τέκνα αὐτῆς· Καὶ οὐκ ἤθελε παρακληθῆναι, ὅτι οὐκ εἰσί.

19. Τελευτήσαντος δὲ τοῦ Ἡρώδου, ἰδοὺ, ἄγγελος Κυρίου κατ' ὄναρ φαίνεται τῷ Ἰωσήφ ἐν Αἰγύπτῳ,

20. Λέγων· Ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ πορεύου εἰς γῆν Ἰσραὴλ· Τεθνήκασι γάρ οἱ ζητούντες τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου.

21. Ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ ἦλθεν εἰς γῆν Ἰσραὴλ.

22. Ἀκούσας δὲ ὅτι Ἀρ-

gräter sina barn, och vill icke låta hugswala sig; ty det var ute med dem.

19. Men när Herodes var död, så, då uppenbarades Herrans Ängel Josefhus i sömnen, i Egypti land,

20. Och sade: Stått upp, och tag barnet och des moder till dig, och far in i Israels land: ty de äro döde, som soro efter barnets lif.

21. Han stod upp, och tog barnet, och des moder till sig, och for in uti Israels land.

22. Men när han hörte

tei he ole". (??) Karjal. sanoo (jos oikeen häntä ymmärrämme)"ja ei (eikä) tahtona heitä ilmoittoa, jottapa heitä ei löyvyk" (t. ei ole) tämä Suomentamus on kyllä sanasta sanaan; ymmärtämys on kuitenkin kahtalainen. Hän ymmärtää asian niin, että vaimot, kuultuaan lätä lasten surmaamista, piiloittelivat poikiansa, ja "itkivät heitä" (murehtivat, oli heistä huoleessaan) eikä tahtoneet kuhtua heitä luoksensa, (soahaksensa heitä ilmin) jotta (luultaisiin muka) heitä "ei olleen" (ei löytyneen.) Myö uskottaisimmo perustus-kielen selkiävän, jos, seurattaissa Karjalaisen keännöstä, Suomentaisimmo *oti* sanalla "sillä." Jollon puhe oisi, että sanottiin äittein ei tahtonneen ilmin-antoa lapiansa, "silläpä" heitä ei enää löytynä (olluna). — *itendieä* mahtaa olla yhtä sanaa kuin *ittet* t. *jittet* Lapiiksi, joka merk. ilmauntua, näyteläitä." — *evle*, liennöön yhtä kuin "ei ole." — "Ääni on kuulunut" (kuultuna?) — millä korvalla?

19 v. *Τελευτήσαντος* on Karjalainen, nouattaissaan sekä perustus- että Suomen-kielen henkellistä että kielellistä luontoa, oikeen Suomentanut sanalla "kuoltua"; Suomentaja tavoittaa ainoasti Ruohalaisuutta.

20 v. *Ἐγερθεὶς* on Karjalainen tässä ja 13:nessä värsyssä

chel itkee lapsiansa, ja ei tahtonut händänsä anda lohdutetta, ettei he ole.

19. Mutta koska Herodes oli kuollut, katso, niin Herran Engeli ilmestyi Josephille unesa Egyptisä,

20. Ja sanoi: Nouse ja ota lapsi Äitinensä ja mene Israelin maalle: sillä ne ovat kuolleet, jotka lapsen hengeä väjyit.

21. Niin hän nousi ja otti lapsen Äitinensä, ja meni Israelin maalle.

22. Mutta koska hän

hilä itki omie lapschië, i ei tahhton hjeitieä itendicä, jotto hjeidä evle.

19. Irodan kuölduó, ka Jumalan Angeli unissa oschuttihh Ossipalla Egiptaschscha,

20. I schano: novschtuó ota Schuárischyn-dy i hänen muámo, i mäne Izruáelin muáhh, kuöldihh hänen hengen etschtschiät.

21. Hiän novschtuó otti Schuárischynnyn, i hänen muámon, i tuli Izruáelin muáhh.

22. Kuúluschtahuó, jot-

oikeen toimittanut sanalla "noustuó"; Suomalainen, sanalla "nouse ja." — *Εἰς γῆν Ἰσραὴλ* (tässä että seuravaisessa värsyssä) ei ouk selvästi toimitettu sanalla "Israelin maalle" (joka ainoasti merk. että mä-nivät sinneppäin) mutta selvemmästi Karjalaisen sanalla "israelin moahan." — *Ἐπιόνησε τὴν ψυχὴν* on Karjal somasti Suomentanut sanalla "hengen-etschtschiät", mutta Suomentajan sanat "jotka hengeä väjyit", ei ymmärräk ykskään; sillä vaikka kyllä sana-kirjoissa kirjutetaan, väjyityksen merkihtevän salaa-vaaraa (försät) otettu ehkä tästä värsystä, niin minä en usko väijyä muuta merkihtevän kuin väistellä. vältteä. — *Kuöldihh* (kuoltiin) t. "kuolleet ovat."

21 v. *ἦλθεν*, on Suomal. veärin toimittanut sanalla "mäni"; mutta Karjal. oikeen, sanalla "tuli". Voan 23:nessä värsyssä tavataan Karjalaisessa sama virhe, Suomentaissaan *ἦλθον*, sanalla "mäntyään" (oisi pitänyt olla "tultuaan") jollon Suomalaisella toas on oikeen: "ja tuli".

22 v. *Ἀκούσας* on taiten toimitettu sanalla "Kuúluschtahuó" (kuultuaan). — "Tuato" t. isä; Vironkielellä *taat.* — *Βασιλεύει* on kauniisti Suomenettu sanalla "istui ku-

ἡλίας βασιλεύει ἐπὶ τῆς Ἰουδαίας ἀντὶ Ἡρώδου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἐφοβήθη ἐκεῖ ἀπελθεῖν. Χρηματισθεὶς δὲ κατ' ὄναρ, ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη τῆς Γαλιλαίας.

23. Καὶ ἔλθὼν κατοίκησεν εἰς πόλιν λεγομένην Ναζαρέτ· ὅπως πληρωθῆι τὸ ῥηθὲν διὰ τῶν προφητῶν, ὅτι Ναζωραῖος κληθήσεται.

de, att Archelaus war råddande i Judiska landet, i sin faders Herodis stad, rädde han fara dit, och fick befallning af Gud i sömnen, och for in uti Galilee landsändar;

23. Och kom, och bodde i den staden, som heter Nazaret; att det skulle fullkommas, som war sagdt genom Propheterna: han skall kallas Nazareus.

ninkahaksi”, joka on oikeemmin sanottu kuin ”oli kuningas”, sillä erittäin on ”olla kuninkas”, erittäin ”istua kuninkahaksi.” — *Irodan schialla* on myös oikeen sanottu; mutta ”Herodexen siasa” on pahoin pantu, sillä se toimittaa Heródeksen vielä silloin elämneen, koska toinen istui hänen siassa. Näistä kielen virheistä, jotka löytyy joka värsyssä, nähhään mitän kehnot Suomalaiset ne miehet lie olleet, jotka ovat Jumalan sanan meillen toimittaneet; ja toisin puolin, sen rehellisen Karjallaisen olleen selvän Suomalaisen, joka hyväksi moamiehillensä oli yksinään uskaltanut puuttua näihin kirja-töihin. Mutta, lopulla tämän värsyn, tavataan kuitenkin hänessäkin kauhea virhe, joka on syntynyt siitä että sana *χρηματισθεὶς* on tykönäen jäänyt häneltä Suomentamatak, joka villitys lie tapahtunut kirjanpainajan kautta, sillä muutoin sitä ei saatak ymmärteä. Tästä hänen Suomentamus on ei ainoastaan puuttuvainen ja vian-alainen, mutta kantaa hunnankollen, sillä siinä sanotaan Juosepin ”unessa männeen Galileaan” (?) Merkillinen on, Sjögrenin ei oivaltaneen tälläisiä vikoja, hään joka isolla vavalla haki heitä juuri halulla. — Mutta eipä se Suomentajankaan keännös ouk paljon kiitettävä, vaikka se kahistekkin lisentää sanan *ja*, puhuisaan *Jumalasta* ja hänen *käskystä*, joista ei mitään mainitak perustuskielessä. Suomeksi kuuluu tämä: ”Ja hään sai Jumalalta käskyn (minkän käskyn?) unessa ja poikkeis Galilean cäriin”. Sekin kuuluu kuin hään oisi unessa poikkinut Galilean cäriin. Meijän puheella sanottaiisiin: ”Varoitettuaan unessa, poikkeis hään Galileaan

kuuli että Archelaus oli Kuningas Judeasa, Isänsä Herodexen siasa, pelkäis hän sinne mennä. Ja hänsai Jumalalda käs-kyn unesa, ja poikkeis Galilean ääriin.

23. Ja tuli ja asui Kaupungisa, joka kutzutan Nazareth, että täytetäisin kuin Propheetain kautta sanottu oli: hän pitä Nazareuxexi kutzuttaman.

to Arhhelai istuihh kuningahakschi oman tuä-ton Irodan schijalla Judejaschscha varai schin-nje männä: unda-myöt mäni Galilejan randahh.

23. *I mändyö rubei elämähh linnaschscha nimie-myöt Nazariétaschscha: ana liev prorokan schanalla: Nazorjeiksi nimittijätschov.*

päin.” — *Varai*, mahtaa Karjalaisen kielellä merk. ”pelkäis.” (Lapiksi sanotaan *äuro*) saatu sanasta *vaara*.
 23 v. *Rubei elämähh* t. ”rupeis asumaan.” — *Nimittijätschov* t. ”nimitettävänä”, on oikeemmin sanottu, kuin ”hän (häntä) pitä (pitää) kutzuttaman” (kuhuttaman). — ”Joka kutzutan” (jota kuhutaan) — ”Nazareuxexi” — eiköhään oisi parempi sanoa ”Nazarilaiseksi”

Perustus-kielen tutkiat, Jumalan-sanan tomit-tajat, Suomen-kielen harjoittajat ja joka selvä Suomalainen otan minä toistajaksi — mikä näistä Suomalaisista keännöksistä on paras? Mikä on perustus-kielen mukainen? Ja mikä on soveltuva meijän kieleemme? Missäpä löytyypi tässä Karjalaisen suomentamuksessa tätä Venäjäntelämistä, tätä huolimattomuutta, ja kielen tuntemattomuutta, josta häntä syytetään ja häväistetään; ja missä tavataan, toisin puolin, sitä arvoa ja ansiota, joka oisi löytyvä meijän keännöksessämme — josta niin pal-

jon puhutaan ja kehutaan, ja josta moni ylpeilöö, kuin lausuu Suomen kielen kirjuttamisesta. *)

Tällä tutkimiselläni olen tarkoittanut kahta asita, kumpainenkin varsin merkittävä — kielen-tarinamuksessamme. Yhestä puolesta, olen pitänyt velvollisuuekseni, tehdä oikeutta tällän kunnioitettaval- len, tuntemattomallen**) Karjalaisellen, soimattu var- sin viattomasti minun Ystävältäni ja Moamieheltä- ni; ja luen kunniakseni, tämän kautta tulleen tun- temaan miehen, joka sekä kielen kirjuttamisestaan että Jumalisen sanan Suomentamisestaan, on, näinnä aikoina, enin arvattava kaikista meidän kielen-toi- mittajoistamme; ja jonka monet tievolliset että kan- salliset ansiot, moamiehiänsä valaisemaan, levittä- mään Ristikunnassa tietoa ja toellista Jumalan tun-

*) *Lue c. m. Åbo Tidningar 1778, p. 174; Matth. Gott- lunds Försök till en omarbetad Finsk Öfversättning af Apostl. Gändebref, jemte anmärkn. öfver nu brukeliga Finska öfversättningen, esipuheessa p. IV.*

**) Tuntematoin se on kyllä nimestään, mutta hyvin tunnettu toimeestaan ja työstään. Että hään vielä mahtanoon ol- la nuori ijältään, arvattaisimme siitä, että hään on uskaltanut hävitteä vanhoa tavattomuutta, ja yksi- nään siellä-maisin ruvennut harjoittamaan kielensä, kir- jallisesti. Luultaisimme hänen varattomaksi, jos varak- kaaksikin, sillä, kummin-tahan, oisi hänellä ollut muu- ten huolta kyllä — ei puutua kirjan-töihin, eikä tarvi- nut Bibla-Toimituskunnan painon kustentajaksi. Ol- koonpa tuo miten-tahan, niin on mies tehnyt työtänsä uskollisesti, eikä ropottanut paljaan palkan tähän (niin kuin moni muu) eikä myös kunnian tähän, jota annettiin hänellen *Mnemosynessä* — palkan-peälliseksi. Mutta tah- toisimmo tuon arvolla tuntea — tämän hartaan, kan- san valaistusta rakastavaisen, ja toellista Jumallisuutta levittäväisen miehen. Sillä, *in quibus enim eadem studia sunt, eademque voluntates, in his fit, ut aequè quisque altero delectetur, ac se ipso.* (Cicero, *de Off.*)

temista, ei alenek eikä tummenuk joutavasta ja laimattomasta panettelemisesta. Kaikkein Suomenkielen halullisten moamiesten puolesta soisin minä, hänen ei lakkavan työskentelemisestä näissä harjoituksissaan; mutta, että hän vielä vastakin toimitaisi meillen käsi-tekojansa, ei ainoastaan näissä henkellisissä, mutta myös muissakin tievöllisissä aiheissa — tekeein tätä kielemme voitoksi, kansan kunniaksi, ja yhteiseksi hyövytykseksi.

Toisestapäin kahtoin, olen minä, tällä tarkeemalla kielen-tutkimisellani, tahtonut tarkoittaa moamiesten mieltä yhteen asiaan, joka kussaik Ristillisessä kansakunnassa on tarpeellisin, nimittäin hänen henkelliseen mieli-valaistukseen. Jos muissa muka kirjoissa kahotaan tarpeelliseksi, nouattamaan selkäyttä ja somaisuutta, sekä kielen että asian puolesta — miten tarpeellisempi eikös tätä sitten voaitaan tässä Ristin Uskon- ja Opin-peä-kirjassa, joka on perustus kaiken mejän autuuen, jota mainitaan Jumalan-sanaksi, ja kussa joka puhe punnitaan, ja arvataan joka mutka. *) Tässä ei ouk ollenkaan

*) Moni ehkä syyttää minua, olleeni kovin kiivas näitä tutkittaissa, ja moittineen joutaviakin. Saattaa ehkä niin olla! Sillä kuin toiset ovat kielestämme olleet varsin huolimattomat, niin minua nyt kahotaan aivan tiuskuvaksi. Monikin ehkä myös nuhteloo minua, näissä, omasta kirjuttamisestain. Tiijän hyvinkin, monesti kirjuttanein tavattomasti, josta mieleni karvastuu; mutta eihään minun viheliäisyys vapautak Roamatun. Mahollinen on myös, minun tässäkin jossakussa erähtyneen; mutta jos voan puoletkaan, eli jos ies kymmenksen, minun moitteistain, löyätten perustetut, niin

kysymystä hänen sisällisestä Jumalallisesta arvosta, meidän Uskomuksemme pää-toteista, m. m. heitä kyllä kaikittain arvataan ja tunnetaan; mutta puhe on ainoasti, millä tavalla tätä Jumalan sanaa Suomeksi toimitetaan, kielellisessä tarkoituksessa, jott'

siinä on teillä syytä kyllä toimittamaan toisen paremman Suomennoksen; sillä Jumalan sanassa ei piek löytyä yhtäkään virhettä — meidän kautta. Mitäshän sitten sanoisitten, jos kuulisitten minun julistavan, meidän nykyisessä äsken painetussa Uudessa-Testamentissä vielä löytyvän 5 tuhatta isompata kielenvirhettä, 15 tuhatta keännös-villitöstä, ja, paihti tätä huonoa Turun-puolimmaista Suomea, lukematomia kirjoitus-vikoja. Työ hämmästytten! Niin moar' minäkin! Mutta, se on kohta havattu: sillä jos lasjetaan lukua, niin kaikki nämät minulta tässä moititut virheet tavataan jo kirjan ensimmäisen lehen puoliskolla. Nyt löytyypi Uudessa Testamentissamme 320 tällaista viheliäistä lehen-puoliskoa; kuin tätä lukua monistellaan (multipliceras) näillä 114:llä multa keksittyä virheellä (tarkoin luettu, ovat 47 Keännös-, 16 Kielen-, ja 51 Kirjoitus-virhettä — siinä on kyllä, yhdellä puoliskolla!) niin syntyy 36,480 virhettä koko kirjassa. Sillä lukemisella oisi koko Roomatussa 136,231 virhettä. Enkä ouk vielä siittenkään niin mitään nimittänyt tästä vanhasta tavattomasta kirjoitus-tavasta, näistä muukalaisista kirjan nenistä, näistä joka-paikassa Turun puheen-murella katkaistuneista Toimi-sanoista, näistä monessa kohin vallan Ruohotalaisista sanan-tavoista, ja niistä hairauksista, jotka, synnytettyt eroitus-merkkien tavattomasta käytettämisestä, ovat tehneet monta monuista paikkaa selittämättömäksi; jos vielä — heitäkin kaikkia luettaisiin, niin ei oisi muuta neuvoa kuin kopioitoo koko kirjan, teillen näytteeksi. Ja tätä kielen virheillä ja villityksillä turmeltua kirjoa on jo monessa Herroinpäivässä hyväksi kahottu, monelta Kuninkaalta vahvistettu, monelta Piispaalta ja Papilta lävitek luettu ja tulkittu, on jo monta mies-polvessa käytetty kaikilta lasten- ja kansan-opettajolta, ylitek koko Suomenmoan, käytetään vieläik tänä päivänä, ja tarjotetaan tulevil-lenkin ajoillen, pystytetyllä painattamisella. Ja kuin tahotaan tätä paremmaksi, oijaistuneeksi ja uuestaan Suomenetuksi, niin vastataan: "ei oleva syytä kyllä,

ei tätä sanoa, joka on selkiä ihestään, tehtäisiin selittämättömäksi, ymmärtämättömällä kielen-käyttämällä — sekä Suomen että perustuskielen puolesta.

Valitetaan aina ettei luetak kyllä tätä henkelistä kirjoa, mutta ei sanotak syytä tähän vastahakolisuuteen. Harvat meidän vallasväestä ja ymmärtäväisen kansan seävystä mieltyyvät semmoiseen kirjaan, kussa meidän henkelliset asiat toimitetaan kelvottomalla ja selittämättömällä kielellä. *). Yksinkertaiset lukee, eivätkä ymmäräk. Koko papillinen seäty, jonka asia on selittämään ja toimittamaan meillen näitä taivahan toteita — mitenkähän tätä tehnoon, kuin heidän peä-kirjansa, jota hyö hyväksi kiitteä, sekä kielestään että keännöksistään on näin viheliäinen ja puutoksen alainen? Merkillinen on että näillä ajoilla, jollon niin paljon on tehty valaistuksen levittämiseksi muissa tietomuksissa, tehään näin vähä näissä henkellisissä; ja koko kumma, että kansan autuuen oppi ei ouk tullut kielen puolestakaan korjatuksi ja paremmin harjoitetuksi, kuin oli satakunta vuotta sitten **).

koska tätä kirjoa toella luetaan olevan niitä parhaimpia kielen-toimituksia Jumalan sanasta. (?!)

*) Luulisin minä että monikin mieluisasti lukisi tämän avullisen kirjan, jos oisi muka kauniisti toimitettu Suomen suloisella kielellä; mutta nyt niin moni irvishammas moittii ehkä asiata kielensä tautta, ja saattaa sillä vielä toistakin epä-luuloon. Tätäpä minä tahtoisin esteä: minä tahon piteä asian puolta — ei tämän kehnon kielen.

***) Tässä ei puhutak paino-virheistä, heitä eroittaa vähä kukin, ja oijaistetaan kussakin painoksessa; eikä

Koska Englannin Bibla-Toimitus-kunta ensin rahallansa autti, ja kirjoillansa yllytti meitä, le vittämään Jumalan sanan parempata tuntemista Suomenkin moassa, uusiin Roamattuun painattamisella, koska yksinnäiset että yhteiset rahan-koottamiset tähän tarpeiseen tarkoittivat, niin lie heijän mieli ollut, soaha tämän opin-kirjamme oijaistunneeksi, ja paranetuksi, niistä kielen virheistä ja villityksistä, jotka turmelivat Jumalan sanan meillen, ja jotka löytyi näissä vanhoissa painoissamme. Tätä oisi monikin toivonut, liiaksikin koska tätä uutta muka painamista ei ainoastaan aivotettiin hyväksi tämän aikuisillen, mutta tulevillenkin suku-kunnillen, ja sen tähän tehtiin pysyvillä yhteen-juotetuilla paineilla (*med stænde stilar*). Korjoammehan myö vuosittain huoneitamme, voatteitamme, ja muita tarpeitamme, — miksemme kielteämmekin korjoa, ja näitä henkellisiä tarpeitamme, niissä kirjoissa kussa heitä toimitetaan meillen? Vai luultaneenko niiten miesten olleen Ennustajoina, eli muita heijän mokomia, jotka ensin toimittivat meillen näitä Suommennoksiamme, jotta heijän muka suussa oisi jotakuta Jumalista, johon meijän ei sopisi puuttua? *)

myös kirjoitus-virheistä, joita tavataan tapansa suhteen; mutta kysymys on kielen- ja keännöksen-virheistä — ne, ne villittää ymmärrystä, ja — niitä heitetään oikaisematak. *Ridiculum est, quod est dubium, id relinquere incertum; quod nemini dubium potest esse, id judicare.* (Cicero, *pro Murena.*)

*) Jos tarkoitamme niitä mihiä, jotka ovat Suomen-

Tahi uskottaneenko Jumalan sanan kavottavan arvonsa ja voimansa, jos sitä toimitettaisiin selvemmellä ja kunnollisemmalla kielellä? Eli — mitä

taneet meillen Roamatun, niin ovat olleet Turkulaisia, rantalaisia (Fustboer) ja Ruohtalaisia — ilmankos se kieli maistaa siltä?

Turun muinonen Piispa *Michael Agricola* (syntynyt Pernajassa, Ruohtalaisessa pitäjässä Uuella-moalla) oli iho-ensimmäinen, joka, uskon-uuistamuksemme jälkeen, toimitti meille Roamatun kirjoituksia Suomeksi. Hänen Runo-töistään (ehkä oijaistut muilta) nähhään vieläik hänen olleen varsin kehnon Suomalaisen. Jo Kouluuttajana ollessaan Turussa, painutti hään v. 1548 Tukhulmissa Uuen Testamentin Suomeksi, nimellä: *Se Uusi Testamenti tulkittu Somen Turws, vaan prentattu Stockholmisa Amund Lauritzan poijalda*. 1548, 4:o. Hään ilmoittaa ihe kirjuttaneesek Turun ja Porin liänin puheen-murrella, ja jollonkullon, puheen puutteessa, ottaneen sanoja muistakin puheen-murteista. Vuonna 1551 painutti hään, Varapiispaana ollessaan, virristön (*Psaltaren*) eli Dávidin virret, Kuninkaan *Kyöstin* käsquyllä, joita Turun koulu-pojat, Kouluuttajan *Paul Juustenin* sanalla, olivat Suomeksi tulkkinet kirjoitus-harjoituksissaan (*vid si na siidsningar*). — Niinpä se näyttää vielä nykyin, monessa paikoin, kuin oisi koulu-pojilta Suomenettuna. Samana että seuravinna vuosinna painutti tämä toimeellinen Piispa, ennen mainitussa kirjan pajassa, muutamia luvun-kappaleita, Suomeksi, Moseksen, Hannan, Samulin ja Tarinoin kirjoista, niin myös muutamia lukuja niistä neljästä jaloimmasta Ennustajasta, ynnä pienempien Ennustajoin kirjat, kokonaan; mutta kansan varattomuus ja nüihen aikoin rauhattomuus esti vielä kauan koko Roamatun Suomentamista.

Vasta Herroin-päivillä v. 1636 ja 1638 rukoili Suomenmoan Papis-seäty Kuninkatarta *Kirstiä*, soahaksensa tätä puutosta autetuksi. Luvattuaan tätä, käski hään heijät välillensä valittamaan toimeellisia miehiä tähän työhön. Valittiin silloin Peä-Rovastia (jota siitten Piispaaksi tehtiin) *Aeschillus Olai Petraeus* (papi-poika Philipstaasta, Vermlannissa) Greekan-kielinen Luettajaa (*Leftorn*) *Oppia Martinus Stodius* (jota kaksi vuotta sen jälkeen jo käytettiin laissa, ja syytettiin taikon-tekiäksi) *Maskun* pitäjän Rovastia *Henrik Hoffman*, ja Kirkkoherraa Piik-

uskotten syyksi tähän puuttumattomuuteen meissä, soaha tämän autuan kirjan kunnollisesti Suomeksi toimitetuksi? Syy siihen on epäillämätäk, tämä

kiöissä *Gregorius Matthaei*, jotka työskentelivät sillä innolla, että koko tätä ensimmäistä Suomenkielistä Roamattua painettiin Kuninkaallisella kustennoksella v. 1642, puolen arkin loajuella (in folio); josta toimeesta paljon kiitettiin Suomen silloin olevaista Peä-Holhottajata *Gréve Pehr Brahea*. Nämät oli ne miehet jotka ensin toimittivat meillen Roamatun, kussa Suomenkieltä ja kirjoitus-tapaa paljon korjattiin vanhoista virheistään.

Vuonna 1685, eli 43 vuotta myöhämpänä, toimitti jo Turun sen aikuinen Piispa, Oppia *Joh. Gezelius* (se vanhempi, sillä nimellä) Kuninkaan *Koarle XI*:sen käskyllä ja rahan avulla, uuden ja toisen painon, jota jo painettiin Turussa Piispaan omassa kirjapajassa, neljäs-osan arkin loajuella. Koska hään siinäkin sivussa myös tahto kielen puolesta oikaista tätä vanhoa Suomen-keäntöä, niin pantiin siihen työhön Paimion pitäjän Rovastia *Henr. Florinus*, joka toimitti tätä muihen Oppineitten avulla. Suomen kieli ja kirjoitus-tapa tuli silloinkin paljon paranetuksi; ja kirjaa omistettiin Kuninkaallen. Tätä luettiin ja ostettiin sillä halulla, ettei ollut vielä 20 vuotta kulunut, ennen kuin jo uudesta valitettiin tästä Roamatun puutoksesta. Mutta silloinkin sen aikuiset soat ja muut onnettomat ajat estivät tätä. Herroin päivillä v. 1741 valitti Suomal. papis-seätös Kuninkaallen tästä heijän tarpehestaan, niin myös Herroinpäivillä v. 1744; mutta kuin ei siitä lähtenyt niin mitään, niin Turun Papis-Neuoittelemus keksi toisen paremman neon, jonka hänen Kirjuttelia *Dávid Deutsch* ensin äkkäis; nimittäin, että tätä uutta Roamatun painamista piti toimitettaman Suomen yhteisten kirkkoin kustentamisella. Seurakuntojen kuultua, vahvistettiin tätä peättämistä (förslag) Herroinpäivillä v. 1747. Huojennokseksi näijen kirkkoloihen kustennoksissa, koottiin myös rahoja yksinnäisellä peällen-tarjoamisella. Mainittava on että Venäjän puolimmaisekin pitäjät, kiitettävällä tavalla, auttoivat meitä tässä toimeessa, niin e. m. peällentarjoitettiin Viipurin Papis-Neuoittelemuksen kautta 411 Roamattua, Lappeenrannan Pappis-Neuoittelemuksen kautta 186, ja Narvan Papis-Neuoittelemuksen kautta 11 Roamattua, joista kaikista jo eil-

meitä häväistävä huolimattomuus omasta puheestamme, joka sallii hänen moahaan sortamista. Niinkuin tätä ei kahotak miksikään muissa asioissa,

täkäsän maksettiin rahat, painamisen varaksi. Papis-Neuoittelemus Lundissa lähetti 124 Talaria kuparissa, jotka siellä olevainen Moaherra *Vilh. Lindenstedt*, Rouineen, ja Kirkkoherra *Lars Lefgreen* olivat antaneet, lunastamiseksi sillä Roamattuja köyhilleen, Turun leänissä. Ainoasti Hallitus puuttui vähin tähän asiaan, eikä tehnyt muuta, jos suostui siihen, että kirjoituspaperia, jota Hollannista haettiin tähän tarpeiseen, saatiin ilman Tulli-raham maksamatak. (lue *Åbo Tidningar*, v. 1778).

Soahaksensa sekä kieleemme että keännöksemme paremmin korjatuksi, oli Turun Papis-Neuoittelemus jo v. 1749 kulko-kirjallansa (*genom Cirkulär*) kehoittanut Hiippakunnan papis-miehiä ilmoittamaan niitä vikoja, jotka olivatten, kirjan luettaissa, löytäneet vanhasa Roamatussamme, ja johattamaan heitä omilla muistutuksillaan. Mutta eipä heistä monta kuuluna! Ainoasti juuri muutamat sisään-lähettivät muistuttelemissiansa, eivätkä nekään — jos varsin harvaat. Näistä oli Pöytäisten pitäjän silloin olevainen Kirkkoherra *Oppia Anders Lizelius*, jota muista piettiin juuri aika-Suomalaiseksi. *Deutschin* anomuksella, käskettiin häntä Turkuun jo v. 1754, painamisen aloittaissa, josta päätoimitus uskallettiin hänellen ja *Deutschillen*. Heitä käskettiin: 1:siksi, oikaisemaan vanhassa Roamatussa löytyviä paino-virheitä; 2:seksi, harjoittamaan yhtämuotoista ja tavallista kirjoitus-tapoa; 3:nneeksi, tarkoittamaan Suomenkielen henkellistä luontoa, jotta välttäisivät joutavoaa sanoin katkaistamista, ja heittäisivät tavattomia sanan tapoja, nouattaissa selvempätä ja toimeellisempata puhetta; 4:nneeksi, parantamaan julkinaisia keännös-virheitä, ja selkiemmällä, ja perustus-kielen kanssa sopivammalla, tavalla toimittamaan selittämättömiä, kahappäin ymmärrettäviä sanan tapoja. Tätä uutta Roamatun painamista aloitettiin Piispaan *Brovalliuksen* (syntynyt *Vester åsissa*) ja Opettajan *Carl Abr. Clewbergin* hoivauksen alla, ja lopetettiin v. 1758, Turun sen-aikuisen Piispaan *C. F. Menanderin* (syntynyt *Tukhulmissa*) johtattamisella. Tästä Roamatusta painettiin 4,500 kirjan-kappaletta; mutta mainittava on, että kahet kokonaiset värsyt pois-

niin tätä arvataan, henkellisissäkin, halvaksi ja kelvottomaksi. Tuosta neätten jo esimerkin vahinkosta, toisella puolla, ja voiton — toisella, tästä meijän kielen polkemisesta vai ylösharjoittamisesta, kirjallisesa tarkoituksessa. Tästä on selitettävä (jota muu-
ton oisi kamala ehkä ymmärtämään) että painettiin uuestaan näitä kehoja keännöksiä, vaikka meillä on kahet (ellei kolmet) Piispaat, *) Neuoittelemuksineen

unoutettiin hänestä tykkänään, nimittäin Syrachin XIX Luvusta 14 värsy, ja 1: Corinth. XVI L. 14 värsy, joista toinen, jota ensin havaittiin, painettiin erittäin irtonaisella paperin-tilkulla, ja ympärillen lähetettiin jaettavaksi kullenkkin kirjan ostajallen, kirjahan muka kijni-liitettäväksi.

Ei ollut 20 vuotta toas kulunutta, ennen kuin jo kaivattiin tätäkin kirjoa, niin että sitä jo v. 1776 painettiin Turussa uuestaan, ja v. 1777 vielä Reävälissäkin, kumpaistakin neljääs- osan arkin loajuueltaan. Jos sitä silloinkin toas kielensä puolesta koskettiin, en tunnek; enkä myös mitä tehtiin näissä nyt äsken painetuissa, Bibla-Toimituksen ulos-antamia. Mutta tästä meiltä nyt tutkitusta Luvusta on arvattava, että oisi vieläkin tarpeellinen perinpohjin uuestaan Suomentamaan koko Roamatun, kussa ei ainoastaan löyvyk kaikellaisia pino-virheitä, kielen-virheitä ja keännös-virheitä, mutta joka teoltaankin on tykkänään Suomen-nettu — ei perustuskielen mukaan, mutta Ruotin kielen mukaan; josta se on soanut ei ainoastaan tätä Ruoh-talaisuutta kielessään; mutta myös nouattanut Ruotin keännöksen viheliäisyyttä, lisetty Suomalaisilla kielen-puutteilla.

*) Tässä ei puhutak juuri näistä nykyisistä miehistä, mutta jo mäntyistä: sillä eipä tiijä vielä yksikään, mitä miehet meijän aikuiset aivoavat. Erinomattain tuloo meijän kiitoksella muistaman tätä meijän nykyistä Peä-Piispoa, joka, sekä toimeensa että opinsa suhteen, on kaikista mainittava. Hänen monet kansalliset että tievolliset ansiot, valaistamisessa meijän Tarinamuksemme, hänen vehkeet tässä meijän Uuen Virsikirjan toimituksessamme, m. m. tuntuu jokainen; eikä sekään yksin jouvak kaikkiin paikkoin! Oisihan se mahotoin voatia yheltä mieheltä, tarvista monen tuhannen.

(jemte fina Konfjtorier) jotka pitivät huolta heijän julkenemisesta. Tästä on ymmärrettävä, että vaikka meillä on vähimmäksikin seihtemättä sataa pappia, joihen virka voatii heijät toimittamaan, ja mejllen selittämään, näitä Roamatun sanoja, joita vuosittain luetaan ja luetetaan, niin eivät ouk niin paljon työs-kentelleet tässä Herran viinan-tarhassa, että oisi-
vat ies kitkenneet ja pois-noukinneet ne takiaiset ja orjan-tappurat, jotka tärväävät tämän henkellisen laihon; mutta kiittäävät hyväksi tämän vanhan kyl-vön, peästäksensä tekemästä uuen, ja ylistäävät tä-tä kelvotonta kielen-käyttämistä, jota kunnioittaa-
vat sitä uhommin, kuta vähemmin ovat miehiä si-tä käsittämään. *) Tästä mejjän vanhasta Suomen-noksestamme, ja hänen puolistajoista, sopii — niin-
kuin Cicero sanoo: "*Quod item in poëmaticis, et pictoris usu evenit, in aliisque compluribus, ut delectentur imperiti, laudentque ea, quæ laudanda non sunt, ob eam, credo, caussam, quod insit in his*

*) Minun tekisi juuri pahat mieleni, jos minä näillä vi-
attomilla sanoilla oisin suuttanut mejjän kunniallista Papis-seätyä, jotama kunnioitan, ja josta on montaik kunnollista. Minä pitälen heijät arvossa, mutta pitäi-sin vielä isommassa, jos yhistäisivätten taitonsa toi-mittamaan mejllen Jumalan sanaa selvemmäksi. Luulen myöskin kunkin totinen ja hurskas-mielinen heistä, pi-tävän minun kanssani yhtä puhetta, halaisamme samaa toivotusta. Sillä yhtä asiatahan myö ajamme, kan-san valaistusta, henkellisissä että moallisissa. Työ haetten tätä, viran puolestanne; minä, poika, ilman palkatak. — Minä pien papit arvossa, liijaksikin Suo-malaiset: minä annan kullenkin kunniansa; mutta ra-kastan totuutta. *Amicus Plato, amicus Aristotiles, sed magis amica veritas.*

*aliquid probi, quod capiat ignaros, qui iidem, quid in unaquaque re vitii sit, nequeant judicare. *)*

Paljastaksemme tätä kielen kehnoutta, ja avataksemme heijän silmiä jotka eivät niäk asiassa totuut-

*) Tok' löytyi silloinkin Suomessa mies, joka yksinään uskalsiin paneita näitä aikomuksia vastaan. Se oli Juvan pitäjän muinonen Rovasti *Matthias Gottlund*, isä vainooni, Osallinen sekä meijän. Suomalaisesta Biblan Toimitus-kunnasta että Uuen Virsikirjan Toimituksesta. Kirjassansa tälleen Keis. Suom. Biblan Toimituskunnallen, kirjoitettu 4:nä Moalis-kuussa v. 1816, ponnisti hään juuri kovasti vastaan tätä Roamatun uutta painattamista, virheineen, vikoineen. Hään sanoi: jos aivoatten aikoin soattaa tätä jaloa ja mainionta tarkoitusta, levittämään Suomessa laveampata Jumalan sanan tuntemista, Roamatun julkinaisemmalla lukemisella, niin elkeätte hätäilkee! Tehkeemme tätä kunnollisesti, oikaistamisella ja tarkalla tutkistamisella meijän Suomennoksemme, perustuskielen kanssa. Levittääkee tämän Jumalisen sanan selkiännä, ei selittämättömänä; ja kylvätkee tätä puhasta siementä — voan ei pujoja eikä ohtakkeita. Asettakaamme toimeellisia miehiä, jotka perin-pohjin perkaavat, ja uuestaan selvällä kielellä toimittaavat meillen, näitä Roamatun kirjoituksia! Siitten vielä vastaik meitä kiitettäisiin ja siunattaisiin. Ainoasti sillä tavoin hyövytetään ja valaistetaan kausakuntoamme; mutta levittämisellä näitä kunnottomia Suomennoksiamme, mänöö koko laitoksemme tärviöllän.

Kejs. Suomen Biblan Toimituskunta otti näitä sanoja korvihisak, ja lykkäisi asian molempahan Papis-Neuoittelemuksehen, — heijät muka kuultaksensa. Ei ollut aikoakaan, ennen kuin jo tuloo kirja Porvon Papis-Neuoittelemukselta Isälleen, kysälleen: oliko hänellä muka lupa moittia tätä vanhoa Ruotin Kuninkaalta, ja Valtakuntain Seätyiltä jo kerran hyväksihäntä kahottua ja vahvistettua Suomen Roamattua; käskkein häntä havilla Neuoittelemuksellen julistamaan millä pakolla hään oli voativa tätä uutta tutkistelemistä, vanhasta Suomalaisesta Biblan-keännöksestä?

Mutta Ukko ei puhuna tuuleen, eikä juuksut joutavista. Hään oli jo nuorra ollessaan (Kappalaisa, Porvossa) Ruohiksi uuestaan toimittanut Esaiaksen ja muutamien toistenkin Ennustajoin käsitekoja; ja siitten — juuri näinnä viimeisinnä vuosinna (Kirkkoherrana Ju-

ta, olemme uskaltanneet ottaa koitteleksemme alle tutkittavaksi — yhen luvun, mejän äsken painetusta Uuvesta-Testamentistämme, ja variten vasta

valla) oli hään jo kahteen tottiin Suomentanut pian koko vanhan Testamentin. — Silläpä hään hyvin tiesi mitä vanhoa Suomentamustamme vaivais. Päivällä hänen oli tapa, pitämään huolta tämän ison pitäjän toimituksesta; mutta yöllä, muihen liittäissä levollen, työskenteli hään näissä henkellisissä harjoituksissa. Näytteüksensä Papis-Neuoittelioillen hänen ei lähteneen tyhjistä, lähetti hään heillen monet arkit, täpö-täynneet maineista (afcitationer) vianalaisesta kielenkäyttämisestä Roamatussamme; ja, koitteeksi, toimitti heillen myös uuen Suomentamuksen 3:imestä ensimmäisestä Luvusta Poavalin kirjasta Ruomalaisillen. Papis-Neuoittelemuksen vastaus tämän peälle, annettu samana vuonna 12:nä päivänä Loka-kuussa, on varsin merkittävä, ja kuuluu näin: jos kohtakin jotakuta löytäisi Roamatussamme, joka tarvittisi ehkä oikastamista, niin Papis-Neuoittelu ei kuitenkaan käsittänyt semmoisia vaikuttamuksia (?) jotka voatisivat paremman Suomentamuksen, liijoittenkin koska nykyinen Suomalainen Biblan-Keän-nös toella luetaan olevan yksi niistä pareimmista Roamatun tulkkimisista (?!) Kuitenkin ei ollut hänellen kieltoa, omalla kustannuksellaan painuttamasta moitteitansa ja Suomentamuksiansa Kielen-tiijustajoillen tutkittaviksi; eli toisilla sanoilla: hyö tahtoivat, että hänen (ainoasti koitteeksi muille) piti yksinään aikoin soamaan, ja omalla varallaan toimittamaan, tätä yhteistä tarvista, johon koko papiskunta ei tahtona eikä pystynä puuttua; ja jota ei vielä missäkään maailmassa (minun tietäkseni) on saatu toimeen yksinäisellä rahan-neuvolla (lue tästä Esipuhettansa, kirjassa: *Öbröf till en Ömarb. Finff Löfn. &c. p. IV.*) Tätä annettiin hänellen kehoitukseksi tästä hänen laveammasta Suomen ja perustuskielen tutkimisesta. Kostoksi hänen aivotuksesta, soaha Jumalan sanan selvällä kielellä toimitetuksi, ja palaksi monen vuotisesta harjoituksistaan, näissä toimeissaan, syytettiin niitä tyhjiksi ja joutaviksi, kiittäin tätä vanhoa kirjatusta, joka ei parannosta tarvittu. — Mitähän, jos oisivat oikeen ymmärtäneet käyttöä Ukon peätä ja tointa? Silloin se oli heillen tarjoolla — ei nyt enään.

Näyt-

valinheet kirjan alusta, kussa on arvattava, kielen käyttäjöin enin toimeensa tarkoittaneen hänen Suomentamisessa. Työ oletten löytäviä harvaat vär-syt, kussa ei tavatak isoja virheitä ja puutoksia, sekä kielen että keännöksen puolesta; ja ouoistut-

Näytteäksensä kullenkin selvällen kirjanlukiallen, hänen ei turhaan ruvenneen kehoittamaan parempaan kielen-harjoittamiseen, julisti hään, aluksi, muistutuksiansa Apostoleitten kirjoin Suomentamisesta, ja so-vitti tähän (ainoasti koitteen vuoksi) omankin keän-nöksensä, ymmärtäväisiltä tutkittavaksi. Näitä painettiin Turussa vuonna 1821 (lue tästä Esipuhettamme 1:seen Osaan p. XIII); mutta hään kuoli jo syksyllä samanna vuonna. Hään oli muutamia vuosia tätä en-nen, ilman itekseen, uuestaan Suomentanut ne *nel-jän* jaloimman ja *kahentoista* pienemmän Ennustajan kirjat; ja vuotta ennen kuoltuaan, suomenteli hään heitä vielä toisen kerran, ynnä muita Vanhan Tes-tamentin kirjoituksia, kirjuttain muistutuksiansa Kun-kin kirjan lopullen. Mulla on kumpainenkin näi-tä hänen käsi-tekojansa, varsin puhtaanna, hänen omia kirjuttamiaan, toinen 71, toinen 173, arkkia, paksuel-taan. Tämän toisen heistä oli hään jo v. 1820 lähettän-nyt Turkuun, painattavaksi; mutta kuoltuaan noutin minä sen sieltä pois, koska perellisten varat ei yltnyt semmoisiin kustannoksiin. Eikä aikakaan ollut vielä lähestynyt, Suomenmoassa, matkaan soattamaan täm-möisiä toimituksia, henkellisissä. Hyö oliyat vasta sil-loin (varsin äsken) havainneet tarpeelliseksi, toimitta-maan itelleen uuen Suomalaisen Virsikirjan. Puutok-set Roamatussansa, eivät keksineet (eivätkä vielä kek-si) ja puhua heistä piettiin Jumalattomaksi, milt'ei mielettömäksi. Tämäkin mies eli ennen aikaasek, ja tunnetaan tuskin omassa moassa, kuin häntä muis-sa maissa kunnialla mainitaan (lue e. m. *Rosenpläntärin* Beiträge zur genauern Kenntniß der eßtnischen Sprache, Esipuhettansa 18:neiseen Osaan, VII p.

Poisi on vanha jo vaipunut! Mutta joka peri hänen verensä, peri myös hänen mielensä; ja jos koh-ta minun täytyy tuosta kärsiä, niin en kuitenkaan maltak olla innoittelemasta moamiehiäni — samaan henkelliseen tarkoitukseen. Jos tällä tutkimisellani olen joksikin johattanut teijät tielle, niin se olkoon minun mielen nouteeni!

ten ehkä että, vielä näinnä päivinnä, Jumalan sanaa pietään tällaisessä harjoitamattomassa tilassa. Se tuloo luettavaksi meillen häpiäksi, että tämä Karjalainen, synkästä Venäjästä, on näissä asioissa osottanut parempoa tointa, kuin myö Suomen-miehet; *) ja meillä on tok' omat Opistot ja opin-laitokset, meillä löytyy monet Biblan-seurat **) meillä palkitaan variten vasta ison joukon Oppineita ja Opettajoi- ta varsin näissä perustus-kielissäkin — ja meillä on vieläik Suomen-kielinen Luettaja, Opistossamme, Suomen-kieliset Tulkit, hallituksessamme, ja — kuitenkin heitetään peäasiaa toimittamatak; nimittäin Jumalan sanan käyttämistä selvällä kielellä.***)

*) Niinpä se tahtoo ussemmittain olla, että miesi yksi toimeellinen saattaa enemmän aikaan, kuin koko joukko toimittamattomia.

**) Kuin kuulen Bibla-Seuroin selityksistä, vuosittain ylös luettavaksi, miten monta Suomalaista Bibliä ja Uutta Testamenttia ovat ympäriin levittäneet, niin olen aatellut itekseen: voi toki, kuin ois tehty työtä kunnollista!

***) Minä tahon vielä kerran muistutella, minun ei niin millään tavalla moittineen Roamattua, jos ainoasti tavan millä lailla se on meille Suomennettunna. Jokainen mahtaa ymmärteä, tässä olevan iso eroitus; sillä erittäin on soimata Jumalan sanaa, erittäin ihmisten ymmärtämättömyyttä. Jos viha-mies sanoo: minun kuitenkin näillä moitteilla tehneen tämän Jumalisen kirjan halvaksi ja arvottomaksi yksintapaisen kansan silmässä; — niin sanotkee, että se on valeh! Minä on antanut tälle kirjalle isomman ja suuremman arvon, sillä että olen selittänyt, mitä hänessä löytynöön sopimatointa, ymmärtämätöntä, ja hulluusti toimitettunna — ei oleva Roamatun vika; mutta hänen Suomentajoihen. Jos sanotaan: minun torunneen pappiloita, niin enhään minä ouk muuta tehnyt, kuin päivittänyt etteivät ole oikeen meille selittäneet ja Suomentaneet Jumalan sanaa. Paheksiihan sitä jokainen! Jos

Tämä meijän Roamatun Suomentamus-juttu pois-juohutti meijät puhumasta näistä Karjalaisista, joihen kieltä olemme tässä tarkoittaneet.*) Heijän olosta ja elämästä tunnetaan varsin vähä **).

tästä tahottaneen minua syyn alaiseksi — niin olkoon asia riitämies! Nopeemmin mä koston ja kiitoksen luulisin tuosta ansainneen — ei vihan ja vainon.

*) Meiltä jäi äsken muistuttamatak, meillä olleen suuri vastuus, toimittamaan tätä Karjalaisen puheen-karaistamusta — hänen muka tavallaan, koska meijän kirjaniin ei löyvyk kiini-juotetut semmoiset paino-merkit kuin tavataan näissä Venäläisissä. Tätä olemme kuitenkin koenneet tehdä aina 255:näiseen puoliskohon; mutta siitä eteenpäin on meijän läytyynnä ottoo toisia — meillä tavallisia; niin että sitä sanoa jota ensin (Karjalaisen tavalla) kirjutimme e. m. *Kuündeli*, olemme sitten (257:stä puoliskosta eteenpäin) kirjuttaneet *Kuündeli*. j. n. e.

***) Yhistettyä Venäjän kanssa, toivottaisimme soaha tarkempoa tietoa näistä Venäjän moakunnissa asuvaisista moamiehistä, erinomattain koska Herra Oppia *Sjögrén* variten vasta, tässä tarkoituksessa, on käynyt heitä tiijustamassa Suomen Hallituksen kustannuksella, jonka valaistuksia olemme jo kauan halulla outtaneet — vielä mielelläkin, koska tunnetaan hänen mielenhartautta tiijustamaan meijän Tarinamuksessamme. Monikin Venäjän sotaväissä olevainen Suomalainen nuorukkainen on näinnä aikoina kuljeskellut näissä maisissa, heiltäkin luultaisimme soavaan jonkun tiijon näistä Ischoriloista; mutta — joutaako ne semmoisiin? Minä olen kuulustellut moneltakin, kirjallisesti että suullisesti — mutta turhaan! — Ainoa joka heistä vähä tiesi, oli pitäjänmieheni Herra Kattein P. tt. . . r, mutta ei sekkään muuta jos yhen kylän nimen. Josta hään kirjuttaa 13:nä Elok. 1823: ”*J följte af Brors önskan att få uppgift om några finska byar i Twerska Gou-vernementet, får jag härmedelst tillkännagifwa, det jag uti mina annotationer blott har en sådan antecknad; och det är af den orsak, att wi, under vår marche endast en gång träffade att ha nattquarter uti en finsk by. Men jag vill påminna mig, att der finnas flera byar med Finnar till innewånare. Denna heter Sarschina, och ligger 30 wirst från staden Wesjagonsk wid wägen åt Jaroslawl innom Twerska Gouvernementet.*”

Joh. Gottl. Georgi, joka jo v. 1770 matkusti Venäjän moassa, kirjuttaa kirjassansa Beschreibung des Russischen Reichs (painettu Königsberg 1798, 2 T.) p. 167, Tverin Kuvernista: "Isompi osa asujammista tämän Kuvernin, on jo kauan ollut Venäläisiä *); "Beschetzkissa, ja muutamassa toisessakin moakunnassa (fretsar **) löytyypi myös paljon Inkermoanlaisia Suomalaisia, eli Ischoriloita, kaikki, muutama ehkä mainihtamata, ovat Venäjän uskoisia". Siitten puhuu hään (179 p.) varsin tästä Beschetzkin moakunnasta, ja sanoo: (ensin kaupunnista) Beschetzk on rakettu Mologan kymin varrella. Tverista luetaan tähän 121 (Venäjän) virtoa, pohjan itä-pohjosehen. Tässä löytyy 459 ta-

Toinen moamies Evestluutnantti T...l...r oli toas tavannut paljon niitä Pleskovin Kuvernissä löytyviä Suomalaisia, joista suuri osa on ollut Gréve Zuwarowin alusväkeä, ja joihen luonna hään oli kauankin asunut. Mutta koska hään oli syntynyt Uella-moalla, eikä ymmärtänyt Suomea, niin hään ei taina paljon tästä hyötyä. Kuitenkin kirjutin minä ylös hänen tietojansa; mutta ne paloi multa, ynnä muita kirjoituksia, tuli-palossa, toissa syksynä.

*) Mainitaan tietämättömillen, suurin osan Venäjän moata muinon olleen asutettu Suomalaisilta kansoilta, ennen kuin Venäläiset heitä vallottivat. Ja vielä Rurikin aikana, eli nuon vuonna 870, niin asuiyatten sen mainion ison moa-kappaleen joka Valkoisesta merestä, pohjoisessa, ylettyy Mustaan mereen, etelässä; ja Uralin tuntureista, iässä, aina Itä-merehen, luotehessa.

**) Tverin Kuvernin jaetaan 12:neen maakuntaan, jotka yhteisesti pitäävät 1140 peitto-peninkuormoa, kussa kuhunkin luetaan 1,096 ihmistä, eli yhteeseen nuon 1,250,000 henkeä. (Tableaux Historiques, Chronologiques &c. de l'Empire de Russie, par Alex. de Weydemeyer. St. Petersbourg 1828.

loa, ynnä 152 (kauppa-) puotia, ja vanhoin Sotamiesten elatos-kyleä (eine Invalidenjobod). Siitten puhuu hään moakunnasta, ja sanoo: ”Viimeisessä väen luvunlaskussa, löytyi tässä moakunnassa 38,192 miehelistä henkeä, ja 38,651 vaimollista, eli yhteeseen 76,807 asukasta *). Michistä oli 205 Val-las-väkee, 12,681 Herran- ja 24,401 Ruunun-talonpoikoa (mitenkähän tämä lasku käynöön?) Suurin osa talonpojista ovat Ischorilaisten sukua. Tässä moakunnassa löytyy 71 kirkkoa, 66 Vapaalista Herras-kartanoa, 219 Herroin alasta, ja 337 Ruunun alasta, kylee, 1 Palttinan kutomus-paikkaa, 1 Lasin sulaus-majoa, 1 Vihtril-öljyn kiehutushuonetta, ja 2 pientä hevoisten kasvatospaikkaa.

Niistä Novgorodin Kuvernissa löytyivistä Suomalaisista, luetaan p. 146: ”Leänin asujammet ovat jo aikoa olleet isommalta osaltaan Venäläisiä, niissä pohjoisimmissa moakunnissa **) löytyy myös paljon Inkerinmoanlaisia Suomalaisia, eli Ischoria, joista muutamat ovat vieläik Lutheriläisiä, voan toiset jo ruvenneet Venäläiseen uskoon.

Niistä Pleskovin Kuvernissa ***) asuvista Suomalaisista, kirjuttaa hään p. 135: ”Asukkaat (tässä

*) Tässä mahtaa jossa kussa olla erähtys kuurmoin (jiff rornes) kirjuttamisessa, sillä tekisivät yhteen 76,843.

**) Novgorodin Kuvernin jaetaan 10:neen moakuntaan, jotka yhdessä pitävät 2,300 p. penink., joista kuhunkin luetaan 347 henkeä, eli yhteiseen nuon 800,000.

***) Pleskovin Kuvernin jaetaan 8:saan moakuntaan, jotka pitävät 1050 p. penink., ja 742 henkeä kullakin peninkuormalla; eli yhteisesti lähes 780,000 henkeä.

Kuvernissa) ovat jo kauan olleet enimmältä osaltaan Venäläisiä; mutta löytyypi myöskin paljon Ischokiriloita, luoteisemmassakin maakunnassa Lettilöitäkin”.

Mutta se ei ouk ainoastaan näissä, tässä nyt nimetyissä, Venäjän pohjoisemmaisissa Kuvernissa kuin löytyy Suomalaisia, heitä kuuluu vielä löytyvän muuallakin, vähä kussakin paikassa, hajoitettut ympärään tässä laueassa valtakunnassa. Kuulin Köpenhaminassa, vuonna 1824, Herra Opettajan Rask toistavan, tavannesek välittäin aina Suomalaisiakin, kuin hään, kulkeissaan läviten Venäjän moan, matkusti Persiaan päin. Hyö olivat asunneet itekseen, omissa kylissään, erillään Venäläisistä, isoissa mehisissä, kussa, puhuissaan omoa kieltänsä, elivät meijän moan tavalla. Muuta ei häänkään heistä tuntena. Tiijätään Tarinamuksestamme, tavan muinon olleen, sota-aikoina, Suomesta ja Virosta pois-kuletoo paljon moa-rahvasta, jota vietiin Venäjäseen, kussa hajoisi niin ettei tiijätäk — mihin lie joutunut. Eivätkä myökään ouk paljon heistä kysyneet. Ei miinkään paljon, että oisimmo ies kuulustellut näistä vanhoista moamiehistä, jotka ovat omaisiamme. Myö elämmö heistä samassa tietämättömyyessä kuin tästä Ruohtiin, Noriin, ja Amerikkaan pois-joutuneesta Suomalaisesta suvusta. Kuin käveltiin heinän-karvoja, kova-kuoriaisia, ja linnun-poikia ettiskelemässä meren Mustan rannoilla, niin eihään tuo

oisi ollut poikessa, kuulustella näitä, tien-varrella siellä löytyviä, Suomalaisia kansoja. Mutta niin se on ainaik: sillä, jolla ois hyvä tahto, ei ouk vara ja tilaisuus; ja jolla toas tätä löytyy, sillä puuttuupi mieli! Myö olemme kirjoista kyllä hakeneet tietoa heistä, niin paljon kuin suunnik mahollinen; mutta sitä ei soa täyvällistä, ilman siellä käymätäk.

Ensimmäisessä Osassammo luettiin jo 392:sellä puoliskolla, näihen Suomalaisen 1718 vuuen paikoilla, olleen kaupaksi Tartarin ja Bucharin maissa, *Mustan* ja *Kaspin*-meren tienoilla. Soahaan vasta kuulla, muutaman osan heistä, kulkenneen *Bogin*, *Dnisterin*, *Pruthin* ja *Donauin* virtojen poikki, ja, yliten *Balkanin* vuoria, tunkenneen Turkinkiu moahan; samonneen *Constantinopeliin*, ja sieltä, *Bosphorin* salmen ylitek vajuneet Aasiaan; kussa hajoisivat muihin äkinäisten kansoin joukossa; mutta joista vielä tavataan, *Anatolian* moassa, monta kylee selväitä Suomalaisia, *Smyrnan* kaupunkin seytyvillä.

Mitä nyt näistä Venäjän eteläisimmissä maissa löytyväisistä Suomalaisista tuloo sanottavaksi, niin tahomme, lupauksemme jälkeen, tässä toimittooi niitä tietoja, jotka olemme heistä käsittäneet.

Kuin Kuninkas Koarle XII:nees v. 1709 murtaisiin Kasakan-moahan, niin oli silloinkin hänen joukossa hänen Pappinsa, Oppia *Jöran Nordberg*, joka sitten, Kuninkaan kuoltua, kirjutti hänestä ankaran *Tarinamuksen*, luettavaksi 2:ssa aika kirja-o-

sassa. Hään puhuu yhdessä kohin näistä Suomalaisitakin, joita silloin siellä tapaisivat koko suuret parvet, ja jotka hään omilla silmillään lie nehnyt, ja puhutellut. Hään kirjuttaa heistä näin:

*"Muuten oli surkuteltava nähä, sekä Pultavan moassa että koko Ukränin eli Kasakan-moassa, tättä poloista Suomalaista ja Virolaista rahvasta, nuoret että vanhat, kumastakin puolesta, joita Kasakatienee ite vienneet myötensä, tahi ostanneet Venäläisiltä. Mikä voan miehen puolta oli, ottivat Ruohitlaiset jälleen, kussa heitä löysivät *). Nuoret pojat, jotka lapsuussansa ovat tulleet pois-vietyiksi, ja vanhempiansa jo unouttaneet, erkausivat kovalla itkulla isännistään; mutta sanoivatten kuitenkin olevasek tyytyväisiä sen puolesta, että tämä Jumalan-palvelus, jonka näkivätten tässä moassa, ei ollut yhtäläinen sen kanssa, jonka muistivat näh-*

*) Sekä näistä että seuravaisista sanoista, arvataan näihen Suomalaisten jo kauan asunneen näissä maissa, koska olivat tähän jo niin taipunneet ja höystyneet, etteivät enen tahtoneet keäntäitä takaisin, omahan moahasak. Myö arvelemme sen tähän: ellei nämät jo lie otetut Suomesta Kuninkaan Koorle X:näisen päivinnä, jollon Venäläiset, 1650 vuosien luvulla, Zar Alexei Mikailovitschin hallituksen aikana, paljon hävittivät Suomenmoata. Vuotesta 1710 vuoteen 1720 ottivat niinkään Suomesta paljon väkeä, jota kuletettiin Venäjasehen, liijaksikin v. 1716 ja 1717. Sillä kuin eivät soaneet muuta soalista, niin ottivat ihmisiä, koska tiesivät mihiin kelpaisivat. Niin nyt, keska Ruotin Kuninkas löysi heijät siellä, niin hään kahtoi heijät omaisuutenaan, ja otti heijät pois väkisekkin, niinkuin tästä selitetään — sillä hänellä oli miehen tarvista, sotaan. Myö heittämmö kullenkin lukiallen aatellakseen, josko se oli oikeen häneltä tehty, ottoa miehet pois vaimoiltaan,

"neesek kotonaan *). Monta jotka jo oli kastetut
 "uuestaan, ja oli vanhemmat, pyysivät soaha jeühä
 "tähän, sanoin heijän elämän-laita olevan paremman
 "tässä kuin luulivat ollakseen omassa moassaan, kussa
 "ovat olleet Herroin kurin alla, ja tulleet pietyiksi
 "muunna luontokappaleinna. Monta myös ilmoitti-
 "vat ihtesäk vapatahtoisesti **), ja rupeisivat sota-vä-
 "keen, ne liioittenkin jotka olivat asunneet yhdessä, itek-
 "seen, että puhuivatten ja harjoitivatten omoa kiel-
 "tänsä. Näistä otettiin muutamat Virolaisten He-
 "vois-väkeen, eli johon kuhun Suomalaiseen Rykmen-
 "tiin, muutamat — Trossi-kasakoiksi Artellerihin, kus-
 "sa jo ennenkin ison osa oli Suomalaisia tahi Eesti-
 "läisiä (Virolaisia). Muutamat heistä tahottiin Ken-
 "raliloilta eli muilta Upsieriloilta. Ison vastuus oli
 "vaimoväestä ***); jotka kokousivat suuret joukot, ja
 "päivittivät sitä, etteivät tainneet seurata armeaan
 "kanssa, eivätkä myös tienneet varman tien kulkeak-
 "sensa omahan moahasak; hyö rukoilivat sentähän
 "Kuninkasta, sohaksensa tulla takaisin, kuin hänen
 "kerran näistä maista oli pois-mänävöinään. Tiesivät

ja jätteä näitä, lapsineen, turvattomiksi tähän äkkinäi-
 seen moahan, koska hänessä ei kuitenkaan ollut mies-
 tä saattamaan heitä kaikkia sieltä pois. Tätä tehtiin
 vähä ennen Pultavan tappelusta, ja on uskottava, että
 vankitettua Venäläisiltä, peüstettiin heijät jälleen mä-
 nemään kotiisak.

*) Kyllähän toki! Tätähä ne kahtona — minkellaiset
 muka oli — kirkko-menot.

**) Väkisinko ne muut siitten otettiin ja ylös-chittiin?

***) Eiköön ne lie tulleet lapsiansa itkemään — toiset mie-
 hiänsä, ja sulhaisiansa?

"sitäkän puhua, monen heijän moamiehen tulleen i-
"sänniltään (jotka eivät tahtoneet olla heistä va-
"joolla) pois lähätetyksi muuannek, ja niin salatuksi
"että heijät tuskin enään käsitetään." (Nordberg's
"Carl XII:s Historia, I Del. p. 905, 906.)

Lopuksi mainitaan meijän tahtonneen mielel-
lämmö kuvittoa Teillen näihin Venäjän Karjalaisten
voatteenpariakkin, josta olemme jo monaisten Pieta-
riin kirjuttaneet, ja jota on meille luvattu, ehkei
annettu. Kuitenkin olemme sillä välillä tässä toi-
mittaneet, meijän-moan Venäjän-puolimmaisii Kar-
jalaisia arki-voatteissaan.

G—nd.

ERILLÄISÄ LAULUJA.

NYT JA ENNEN *).

Ennen eli jokainen kuin asian oil laita;
Nyt on kukiin kelvotoin, ja itara, ja saita.

Ennen piti meijän miehet kunniansa suurin;
Nyt on rahat rakkaammat, ja kallihimmat juurin.

Ennen oli miehen sana lujempi kuin rauta;
Nyt on lupa luikkia, ja valat tuskin auttaa,

Ennen miehet hikoilivat työssä kaikki päivät;
Nyt niin viina viivyyttää, ja juoksuttaa nuo räivät.

Ennen joivat jonkun kerran ystävänsä kanssa;
Nyt niin juopi joka mies yksin kotonansa.

Ennen löytyi aitoissamme pellavaa ja liinaa;
Nyt ei lövyyk talossa — kuin velkoa ja viinaa.

Ennen löytyi huoneessamme tarpeheita aina;
Nyt jos mitä tarvitaan, niin täytyy kohta lainaa.

Ennen sovun aviossa, toverit ne toivat;
Nyt ne toruu toisiuaan, ja tappeloo kuin koirat.

Ennen seurais' akka aina ukkoansa myötä;
Nyt hän vieraan vuotehella viettelöök in yötä.

Ennen oli neijot nöyrät, tynneet tytöt vainoot;
Nyt on likat ilkiät, ja ylpiät on vaimot.

Ennen kävi poika kerran tyttöänsä luokse;
Nyt hän muihin muksihinkin yö-jalassa juoksee.

Ennen anto piika tuskin sulhaiselleen suuta;
Nyt hän muillen muikkarillen antaa vieläik muuta.

*.) Lauletaan kuin: ”*Ei ole ajat, niin kuin oli ennen*” &c.

Ennen lapset kasvatettiin kurihissa Herran;
Nyt niin kurittaa he vanhemmansa monen kerran.

Ennen oli Pappi paras ystävä ja tuttu;
Nyt on sillä laissa joka miehen kanssa juttu.

Ennen laulo Lukkair ite kirkossa ja häissä;
Nyt hään toista laulattaa, ja ite ompi päissä.

Ennen tutki Tuomair aina mikä oli totta;
Nyt hään ensin taskun-pobjat tarkoin kaikilt' ottaa.

Ennen oli Lautamieskin laissa hyvin norkko;
Nyt hään istuu pöyvän-peässä kontallaan — ja torkuu.

Ennen Vouti tilin teki veroista ja muusta;
Nyt hään heitteä rästiksi, ja panttoo kustaik kuusta.

Nimismiesi ennenkin hään toimeessansa suitti;
Nyt ei vielä vuuen peästä hänestä on kuitti.

Ennen Mittair puikon pisti juuri rajan-selkään;
Nyt hään rajat rakenteloo tikkujansa jälkeen.

Ennen oli Kauppamiehet rebelliset vielä;
Nyt ei muuta luonistu kuin kielletyllä tiellä.

Ennen oli Sotamiehet tappelussa tuimat;
Nyt hyö pauhaa pavossaan, ja juovat niin kuin huimat.

Virkamiesi ennen oli virassansa nöyrä;
Nyt on jalka jäykkä jo, ja selkä-ranko köyrä.

Mitenkäs siitt' minä olin? — Elin niin kuin Herra;
Nyt on kaikki kavonna, vaan — laulan vielä kerran:

”Joka kiittää vanhoja, hään nykyjä hän moittii;
”Ajat oli kiistallaan, vaan — vanhatpa nuo voitti.

G—nd.

SOIJIN.

Kulkiisani vainiolla
Kuulin Annin laulavan,
Kuulin kuuset, takalolla,
Kalliotkin kaikkuvan:
Tulan, tulan tee. :|:

Suksutellen mehu miellä
Annin kumppaniksma jäin,
Sanoten: Ka' "laula vielä!"
Ja se armas laulo näin:
Tulan, tulan, tee. :|:

Niin hän laulo hymy-huulin,
Sima-silmin, sulo-suin,
Hiljaan hengiten ma kuulin,
Enkä muista muuta kuin:
*Tulan, tulan, tee. :|: **

Taivas leimahti ja loisti,
Kuin hän istu vieresäin;
Suuta pyysin: "toisti, toisti!"
Vastas hän. Ja laulo näin:
Tulan, tulan, tee. :|:

Vapaus on rinnastani,
Rauha, riemu, rientänyt;
Yöt ja päivät korvisani
Soittaa sama ääni nyt. . . .
Tulan, tulan, tee. :|:

KALLIO.

YSTÄVÄLLENI.

Muistan sua ensimmäisen
Leivon laulaisa laella,
Pouta pilviin povilla;
Muistan — myöski ensimmäisen
Kullaisen kukan kuvasta
Lähteen silmäsä, sulosa —
Millon muistelet minua?
Millon?

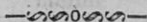
Muistan sua sulosimman
Ajan, armahin, ihanin,
Jon' ei ööllään sammu' päivä;
Muistan — kukkuisa käkien,
Pikku lintuin livertäisä,
Haju tuomikon nenillä —
Millon muistelet minua?
Millon?

Muistan sua suhinasa
Raju-tuulten tuuvittaisa
Kellastuneita ketoja;
Muistan — kuin sekeenen taivas
Kuvauupi, kuutamolla,
Jäisen järven iljanneisa —
Millon muistelet minua?
Millon?

Muistan sua, koska korvet
Seisovat lumi sovissa,
Päivän mentyä pesäänsä;
Muistan — tuolla korkialla
Revon tulten tuprutesa,
Joski taivas ois tulesta —
Millon muistelet minua?
Millon?

Muistan sua kuun ikäni,
Päivän puolelle soluisa,
Päivän puolelta soluisa;
Muistan hengiteltyäni —
Muistan täällä, muistan tuolla
Tuolla taivaassa sinua,
Millon muistelet minua?
Millon?

KALLIO.



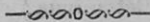
SIRKKA.

Laulo Sirkka lystiksensä
Huviksensa hyräeli,
Mättähällä, mesikkoisa,
Sima kukkien seasa. - - -

Päivä paisto. Kukat kuuli
Auki suin, hyvillä mielin,
Kuin hän laulella liritti.
”Mitä laulat laiska roisto!
”Hullutuksia hyräilet?
”Teehän työtä — sill’ ei vatta
”Täyvy’ tyhjästä loruista.
”Raipat selkään semmoisille!”
Toru muuan muurahainen,
Tämä itara itikka,
Sirkkaa aivan syyttömästi.

Sirkka laulo lystiksensä
Huviksensa hyräeli
Mättähällä mesikkoisa
Sima kukkien seasa,

KALLIO.



RUNO.

Pois meni merehen päivä,
Poijes kullana keränä,
Läntisille laineille;
Meni kevät, meni kesä,
Kukkinensa, kultinensa,
Meni linnutkin minulta
Muille maille laulamahan;
Jo menivät — —

— — Jo tulivat,
Kaikki tulivat takaisin,
Tulihän koilta ilman
Päivä kahta kaunihimpi,
Tuli kevät, tuli kesä,
Tuli ne iloiset linnut,
Tuli kullaiset kukatki,
Ei tule' syän alaini,
Ei ikänä, ei eläisä
Tule' mieli miekkoseni,
Toivottavani takaisin.
Veikko kulta, veli kulta,
Älä nuhtelee minua
Josma sentähen murehin,
Tahi ryhtynen Runolle!

KALLIO.

— — — — —
O M A M A A.

*Oma maa mansikka;
Muu maa mustikka.*

Vallan autuas se jok' ei nuorena, sortunu maaltaan,
Hyljetty onnensa kans' urhoin hauvoilta pois.
(Ei sopis miehenä näin mun nuhtella taivahan töitä;
Mutta mun syömeni taas — tahtoopi huokata ees.)
Kuin minä muistan sen yön, jona rakkailta ran-
noilta luovuin,

Nousevat silmiini nyt vielä'in viljavat veet.
Ei mun mielestä, ei, mee pohjolan tunturit, joilla
Lassa ma kuuntelin kuin sampo ja kantelo soi.
Siell' eli toimesa mies, ja Väinöstä lausuvat ur-

hoot,

Poijat ja karhut puun juurella painia löit.
Raittihit talviset seät; revon tult' ovat taivahat täy-
nä,

Kauniimmat kattoa kuin aamulta alkava koi.
Oi, Te' pohjolan kesäiset yöt, jona aurinko loistaa,
Myötensä päillyen veen vienosä taivahan kans'!
Teille jos' Onnitar sois mun vielä, niin tuntisin
kaikk

Saaret ja salmet ja myös' taivaalla tähteet ja kuu,
Siellä mun huoleeni on, ja siellä ne muinosat muus-
tot,

— Sinne mun kultani jäi, sinne mun ystävät
myös.

Huolet kiitelkөөt muut Alpein seutuja kauniiks',
Kauniimpi, kalliimpi on mulla — mun syntymä maa.

KALLIO.

—oiooioo—

MEHTÄ *).

(Katkaistu isommasta Runon-aineesta, kuhuttu;
"Joukkahainen" **).

Päivä oli pilvessä,
Pimeytti tiellä;
Eikä kukan silmässä
Tuntui merkä vielä.

*) Lauletaan niin arvolla kuin: "Toinen oli Tommi, ja toinen oli Aatu", &c.

***) Koottua Suomalaisia luulu-soittoja, aattelin minä ensin pysyyttä heitä mielehemme kirjuttamisella sanoja heihin, soattain heistä lauluja. Siitten aivotin kuitenkin näistä erinnäisistä lauluista synnyttää jota

Tuuli horjui honkikoissa,
Puistel' hirren päitä;
Suet vuorten louhikoissa
Ulvoi myrsky-säitä.

Hepo jouksi jouvusti —
Suihtet' valui suusta.
Hiisi hirvitt' ouvosti,
Kahto kustaik puusta,
Karjalainen välistänsä
Kiiruhteli Ruunaa.
Husso, hänen jälestänsä,
Lenteil tuppi-suunna.

Husso huusi, huikkais:
"Herra! — mikäs tuota?
"Joka tuli luikkais',
"Juoksi pitkin suota?
"Syltä otti astussa! . . . (ja
"Rosmot liikkuu näissä)
"Puukko sill' oil taskussa, ja
"Aseh kova käissä!

kuta kokonaista, eli yhteistä ainetta. Mutta koska sekin tuntui yhtäläiseksi (enformigt) niin sovitin heihin ja sevoitin kuvailevaisia Osoituksia (teatralisfa representationer). Semmoiseksi laulun aineeksi tuli *Joukkahainen*, muuan nuori Karjalainen, joka 21 vuuen vanhana valmisteliin Ruohtalaiseen sotaan; ja läksi Viipuriin, kussa oli Karjalaisten kokous-paikka. Koska hään oli vimpä ja vähä ylönn-annettu luonnostaan, niin pani äiti hänellen matka-toveriksi *Huson* nimelisen orjan, joka toas oli aika pelkuri — suuri ja levee-suinen, mutta vähä-syväinen, jotta hänen muka arkauellaan hoivautettaisiin pojan rohkeutta. *Joukkahainen* otti parahan orhin; mutta *Husolle* annettiin vanhan Hiirakan. Läksivätten siitten sota-kaluissaan rahtain, synkiä syvänmaita myöten, Viipuriin. Mutta tästä *Husosta* ei ollut *Joukkahaisella* muuta, kuin paljasta vastusta, pitkin tietä, niin kuin luetaan tässäkin laulussa, jota koetteeksi julistetaan. Heijän keskinäiset pakinat, tarkoitetaan erillä merkillä.

•Tarka silmä sulla!
”Korvainkin on tarka —
”Hyvä syvän mulla!
•Mutta varsin arka. . . .
”Tuolta tuloo aijan takoo!
”Hiirakkain jo karkaa
”Lähkee Herra kulta pakoon!
”Lähe Herra parka!

•Häpiä ja huuti!
•Onhaan miessä meissä.
”Niinpä teköö muuti
”Kuin on kova eissä!
”Herra Kiesus! mikä Mies!
(”Silmät minun petti”!)
•Jänis oli — — ”Lempo tiesi”! —
•Jo sen jalat jätti . . .

•Hyvä syvän sulla,
•Mutt’ ei ollut mieltä!
”Joutapahan tulla —
”Enkä mänek tieltä.
”Jos ois joussein — pirun pukki! —
”Minun tarkkaat nuolet
”Oisin pannut mahais puhki!
”Läpi perän puolet.

Päivä oli pilvessä,
Pimeytti tiellä;
Eikä Huson silmässä
Tuntu unta vielä;
Yö se illitt’ silmillänsä,
Musta niin kuin pirkko;
Hiisi vihels’ pillillänsä,
Mutt’ ei mitään virko.

- ”Hepo, kappas, minnek,
”Joko pyrit tieltäis?
”Viälä vainen sinnek
Tekisi sun mieltäis? —
”Etkös kuulek korvettava!
(”Pahuus, kuin ei viänyk)
”Seiso, Susi! Karhun pala!
(”Eipä juutas kiänyk).
”Herra kultas, malta!
”Jo nyt miestä viijään . . .
”Autas! — ”Mikä valtaa?“
”Hepo enkä tiijä.
”Noijat teällä ovat lässä,
(”Joko liennöön sielläik?)
”Hepo hurja seisoo tässä,
”Eikä nousek tielle.
”Onhan suihteet suussa,
”Keppi miehen käissä!
”On! — vaan vika muussa —
Taikaus on eissä.
”Siottu on Ruunain kiini.
”Seisoo joka jalka.
”Voahessa on varsain niini,
”Sepä Hiijen palkka!
”Nouse moahan lurjus!
”Mitäs minä taijan?
”Hepo seisoo. — Nurjus
”Kahtoo läpi aijan.
”Raon läpi meäräksi ois
”Pujkahtella tuonek.
”Vetin sormein veäräksi. Voi!
. . . ”Pakottaapi suonet . . .
”Niitty hyvä tiellä;
”Eikä suihteet suussa — —
”Kas pakana! vai vielä
”Murehtin jo muusta.

“Hepo luuli: nelässain, mä
“Tahon mahain täynnä;
“Lurjus, jok'on selässain, tuo
“Oisi hyväik käymään.

Matka joutu välleen,
Jo oil puoli verran —
Mutta *Husso* jälleen
Avais suutaan: — ”Herra!
”Jo on kylä! — korvassani
”Kuuluu piska rukka. —
”Haukuu koira korvessakin,
”Kylä, kussa kukko!

Tuiskut kävi tuimasti,
Ryöpyi yhtä peätä;
Myrskyt riehui huimasti,
Heiti hyytä, jeätä.
Joukkahainen nuttuansa
Kiinitteli yöllä.
Husso lopett' juttuansa,
Juuri syvän yöllä.

Parta oli hallassa,
Huuhteheassa huulet.
Sopat, lumen vallassa;
Turpa, vasten tuulet.
Satula oil sula eissä,
Takana oil jeässä;
Keihät oli kunkin käissä,
Rauta-lakit peässä.

G—nd.

KALEVAN TYTÄR. *)

LOILU **)

”Kuules mun Emoini, kultasein — kuuleppas,

”Laske minun ketollen käymään!

••Vieläpä niin!

••Pie suus kiin!

••Olithansa ketolla öyläin. —

”Kuules mun Emoini, kultasein — kuuleppas,

”Laske minun kukissa käymään!

••Vieläpä niin!

••Pie suus kiin!

••Olithansa kukissa öyläin. —

”Kuules mun Emoini, kultainen — kuuleppas,

”Laske minun marjassa käymään!

••Vieläpä niin!

••Pie suus kiin!

••Olithansa marjassa öylöin. —

”Kuules mun Emoini, kultainen — kuuleppas,

”Laske minun karjassa käymään!

••Vieläpä niin!

••Pie suus kiin!

••Olithansa marjassa öylöin. —

”Kuules mun Emoini, kultainen — kuuleppas,

”Laske minun kylässä käymään!

••Määppäs jos! —

••Luuletkos

••Ettäsa kotihis löyät?

Piikapa läksi: ja ketollen hän kävi,
Ja pitkin Pobjän-maita hän juoksi.

*) Lauletaan arvollakin kuin ”Yksi päivä nyt ehtii chtoolle,
ei murheesta mistäkään tietään. &c.

**) *Loilu*, Ballad. Aineeksi on otettu tarinaa jota luetaan *Ganand. Mythol. Fenn.* p. 30.

Mitäs hään tei?
Ja mitä hään vei
Emonsa kultansa luokse?

Piikapa läksi: ja ketollen hään kävi,
Ja Karjalassa kauvas hän juoksi.
Mitäs hään tei?
Ja mitä hän vei
Emonsa kultansa luokse?

Piikapa läksi: ja ketollen hään kävi,
Ja Savon-maita samoi ja juoksi.
Mitäs hään tei?
Ja mitä hään vei
Emonsa kultansa luokse?

Piikapa läksi: ja ketollen hään kävi,
Ja Hämeen-maita hätin hään juoksi.
Mitäs hään tei?
Ja mitä hään vei
Emonsa kultansa luokse?

Piikapa läksi: ja ketollen hään kävi,
Ja Uuen-moasta Turkuhun juoksi.
Mitäs hän tei?
Ja mitä hän vei
Emonsa kultansa luokse?

Löysi hän kyntäjän, ja Hevoisen ja auran,
Ja kaikki hään helmassaan peitti.
Kaikki hään voi,
Ja kotiisak toi:
"Kuules mun kultainen Äiti:

"Mikäpä Herhiläinen lehossama löysin?

"Moassa se möyräis ja möykkäis.

"Tarttui niin

"Karttuihin kiin,

"Ja turvessa toukkais ja töykkäis.

••Kuules mun Piikasein, kultasein — kuuleppas,
••Laske häntä mehtähän jälleen!

••Tännepä hyö

••Tuloovat. Myö

••Vaipumme pois tästä välleen,

Niinpä ne laulovat Kalevaisen lapset,

Ja minä heijän voimansa kiitän,

Moasta ja soist',

Muuttivat pois,

Eik heit' ouk kuuluna siitten.

G—nd.

HULIVILLI. *)

(Poika *Joukkahainen* laulaa Ukko *Vilhuisen* tuassa,
Tyttölöihin kuulla **).

Minä olen poika, jot'ei surut paljon paina;
Vilpiä ja hilpiä — niin olen minä aina.

Mutta enmä aikoin tulek, olla eneän teällä,
Sillä vaimot valehteloo paljon minun peälle.

Ämmät vanhat äykkäävät. Ja nauraa pahat naiset;
Ja ne nuoret vaimot ovat kaikki samallaiset.

Josma oisin jonkun kerran joukossakin päissä,
Siitten tuosta torutaan, ja akat ovat äissään.

Josma jollon korttiloissa onneani koitan,
Siitten tuostaik torutaan — jos kohtakinma voitan.

Josma jollon ottaisini tyttöäin mun luokse,
Siitten tuosta pauhataan, ja puheet kylään juoksee.

*) Lauletaan kuin: *Niputtelen, naputtelen, Likkaa luhtiin pannaan.* &c.

***) Katkaistu ensimmäisestä Näytöksestä (Scenen) ensimmäisestä Käytöksestä (Aktin) *Joukkahaisessa.*

Mitäs minä tuosta huolin? Tuo mun viinain tänne!
Minä pulloin pullistan, ja elän niinkuin ennen,

Eihään siihen tullessakaan tekämistä kenen,
Piikoja ma pitelen, ja liikistan kuin ennen.

Minä heitä kuiskuttelen, muiskuttelen muuten;
Syläilen, ja hyväilen, käsillään että suuten.

Tule tänne tyttö rukka, likemmäksi muuttaisi!
Niinmä saisin suikutella sinun pientä suutais.

Josko mummu murahtaa, jos toruu vanhat naiset,
Sano heille että ne oit nuorra samallaiset.

Vanhat piätään puisteloovat, muisteloovat mieltään. —
Mitäs siitten nuorten ilot torutaan ja kieltään?

Niin ne tuolla teköövät, ja niin ne teköö sielläik;
Niin on ennen elätty, ja niin elätään vieläik.

G—nd.

—o—o—o—o—
TURUN TULIPALO.

(Syys-kuun 4:nä ja 5:nä päivänä vuonna 1827.)

Tuli on Turussa turmion soanut;

Vallatoin valkia, vahinkot suuret.

Kirkot ja kartanot, tornit ja muurit,

— Kaikki on koanut.

Tuulik'kin tuli, ja paiskaisiin paloon,

Tuiskutti tulta, ja riettaanna riehui.

Leimaus lensi kuin lempo, ja liehui

Talosta taloon.

Kulki kuin kulo, ja, kulmasta kulmaan,

Suojatkin surimmat suikkaisi suuhun;

Kaluisi kiviä, puraisi puuhun,
Jumalan julma. —

Karsast' oil kahtoa turhoa työtä —
Kaupunnin kauhistus, armotoin suuri.
Kauniimmat kavut oil poronna, juuri
Raunioin myötä.

Voi tätä kauhea syksyistä yötä!
Vaivaisten valitus, huuto, ja luulo —
Itku, ja parku, ja kujerros kuuluu
Rantoja myöten.

Ei ollut majoja monella sa'alla!
Vainioll' vanhatkin kumoonsak koataa
Murheissaan tuhaunet panihin moata
Routalla maalla.

Luoja, sun lahjais ja kuriis on lässä —
Yhet jos koroitat, alennat toiset!
Parhaimmat pajarit, pahimmat loiset,
Nukkuivat tässä.

Orjat ja Herrat ei eroittu joistaan.
Tekivät sovinnon viha ja vaino.
Ylpäys tässä, ja tässä se kaino —
— Tapaisi toistaan.

Aura, kust' tieto, ja viisauen valo,
Valaisi moata, ja laveast loisti;
Kirjat — jotk' asiat vanhimmat toisti,
— Kaikki ne palo.

Hovrätin seästöt, ja Oikeuen kätököt,
Kaikki ne tuperoi tuhvaksi välleen;
Tuli ei suvanna suojoa källen.
Hirmuisat helket!

Kirkkokin kuuluisa (Suomessa suurin)
— Mokoma laitos, oot päiviäis nähnyt!
(Tuli jo muinonkin turmiois tehnyt)
— Hävittin juurin.

Tornikin, jota niin kauniiksi tehtiin,
Kusta jo kuparin sointua kuultin; *)
Jota juur' vanhak' sja lujaksi luultiin,
Lieskana nähtiin.

Ilo se muuttuupi murheeksi välleen!
Muinoisat muistot! Voi autuas aika!
Kaikki ou kavonna. Ainoast' paikka
Löytyypi jälleen.

G—nd.

*) Niin kuin muistammo niin soitti Kellon-soittaja kello-
ansa, tässä hirmuisessa Tulipalossa, kunnekkä ite
muuttui mustaksi tornin palatessa.

—○○○○—
Suomi, Kauppi

Keännöksiä Viron kielestä (kuvauksen kanssa, toimittava Virolaisten voatteen-parit.)	
Tiijustuksia heijän kielestä, m. m.	181.
I. Mehtä-mies. (Runo) Perustus-kieliseen	184.
II. Sota-miehen Laulu. (Runo) Perustus-kieliseen	188.
III. Armotoin Neijon surkuttelemisen. (Runo) Perustus-kieliseen	194.
IV. Kiikku-Laulu. Perustus-kieliseen	204.
Kennös Vatjalaisten eli Tschudilaisten kielestä: (Kuvaus joka toimittaa Tschudalaisen morsiammen, seuraa toisten).	
Tiijustuksia heistä ja heijän kielestä	206.
I. Tschudalainen Laulu. (Runo.) Perustuskieliseen	212.
Keännöksiä Lapinkielestä: (ynnä kuvaus Lapalaisten Voatteen-parista, sekä miehen että vaimon).	
Tiijustuksia heijän kielestä ja lauluista	214.
I. Poro-Laulu. (Perustus-kieliseen)	220.
II. Laulu pienillen Lapsillen. (Perustuskieleen)	222.
III. Karhu-Laulu. (Perustus-kielinen)	224.
Tiijustuksia niiden Venäjässä löytyvien Karjalaisen kielestä. (Kuvauksien kanssa, joka toimittaa meijän-puolimmaisien, Venäjän uskovaisten, Karjalaisen voatteen-paria, sekä miehen että vaimon.	
Tiijustuksia	226.
Tärkeempi koettelus heijän kielen tutkimisesta, Mattheuksen Evankieljumin Suomentamisessa	236.
Heijän että meijän kielen käyttäminen Roamatun Suomentamisessa	262.
Erillaisia Lauluja:	
Nyt ja Ennen	304.
Soijin	306.
Ystävälläni	307.
Sirkka	308.
Runo	309.
Oma roa	309.
Mehtä. (Katkaistu Joukkahaisesta)	310.
Kalevan Tytär. (Loilu).	315.
Hulivili. (Katkaistu Joukkahaisesta)	317.
Tarua Tulipalo vuonna 1827.	318.

Maksaa:

<i>Ostajoillen</i>	6	Riksiä	Pankossa.
<i>Peällenkirjuttajoillen .</i>	5	—	—
<i>Peällentarjojoillen . .</i>	3	—	—
